

॥ श्रीअर्हते नमः ॥

श्री एतद्वर्य श्रीय नाग मन्दिर, जयपुर

॥ श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥

१-३५ एतत् ॥३

मूलगाथा, मूलार्थ, श्रीलक्ष्मीचल्लभगणि प्रणीत अर्थदीपिका टीका तथा त्रैका गद्यमतीभाषात्रयम् सन्ति

ॐ भाग द्वितीय ॐ

— इयारी प्रसिद्ध करनार —

पण्डित श्रावक होगलाल हसरज-जामन

मृग्य रु ५)

सन्ने १९३५

सन्ने १९९१

श्री जैनभास्करोदय प्रिन्टिंग प्रेसमां मेनेजर बालचंद हीरालाले छाप्युं.

जामनगर.

तैयार छे?

पत्राकारे

तैयार छे??

मूल अने शीलांकाचार्यनी दीकाना भाषांतर सहित

॥ आचारांगसूत्रम् ॥

भाग १ थी ५

किंमत रु. १०-०-०

पोस्ट जुड़ुं

लखो:-पंडित हिरालाल हंसराज—जामनगर.

॥ श्रीजिनाय नमः ॥ श्रीसुखराय च्छीय भावमन्दिर जयपुर

अथ श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रम् ॥

卐 भाग बीजो 卐

(मूलगाथा अने तेनु भाषातर-टीका अने टीकानु भाषातर)
भाषातर सहित छपावी प्रसिद्ध करनार-पण्डित श्रावक हीरालाल हसरान—(जामनगरवाला)

अथ तृतीयाध्ययने चतुरंगी दुर्लभोक्ता, चतुर्थाध्ययने ता प्राप्य प्रमादस्त्याज्य इत्युच्यते, इति तृतीयचतुर्थाध्ययनयोः सवध

॥ अथ चतुर्थ अध्ययन आरम्भाय ठे ॥

तृतीय अध्ययनमा चतुरंगीनी दुर्लभता कही हवे चतुर्थाध्ययनमा, ए चतुरंगी पामीने प्रमाद तत्रो एम कहेवाशे, ए रीते त्रीना तथा चोथा अध्ययननो सवध (सगति) मूचवी उपक्रम करे छे

असंख्यं जिविधं मा पमायए । जरोवणीयस्स हं नरिथं ताणं ॥
एवं विद्याणाहि जणे संमत्ते । कंनु विहिंसा अजिया गहिंति ॥ १ ॥

मूलार्थ—हे शिष्य ! (जिवीअ)=आजीवित (असंख्य)=असंस्कृत छे, तेथी (मा पमायए)=तु प्रमाद न कर (हु)=कारण के (जरोवणीयस्स)=
जरावस्थायै पदोचिता पुरूपने (ताण नरिथ)=कोइ पण शरण नही, तथा (एअ)=आ (विद्याणादि)=हुं विक्षेपे करीने जाण, के (पमत्ते)=
प्रमादी, (विहिंसा)=हिंसकस्वभाववाळा अने (अजयो)=अजितेंद्रिय एवा (जणे)=मनुष्य (क नु)=कोनु शरण (गिति)=प्रदणकरशे ?

व्याख्या—हे भव्या जीवितप्रायुरसंस्कृतं वर्तते, यद्वशतैरप्यत्मनो वर्धयितुं युजितस्य वा, काहुं कवत्संधानं
कर्तुमशक्यत्वात्, जीवितं हि केनापि प्रकारेण संघातु न शक्यत इत्यर्थः ततो मा प्रमादीनं प्रमादं कुर्यात्, हु इति
निश्चयेन जरयोपनीतो जरोपनीतः, तस्य बृद्धत्वेन मरणसमीपं प्रापितस्य पुरुषस्य त्राणं शरण नास्ति, हे भव्य !
पुनरेवं विक्षेपेण जानीहि ? एवमिति किं ? विहिंसा विहिंसनशीला अनिशयेन पापाः, कं कारण ग्रहीयन्ति ? नु इति चिन्तके,
कीदृशा विहिंसाः ? अजिना अजितेंद्रियाः, पुनः कीदृशाः ? प्रमत्ताः प्रमादिनः, इन्द्रियवशवर्तिनां प्रमादिनां पापानां
जराभरणाद्युपदवे कश्चिच्छरण्यो नास्ति, 'जणे पमत्ते' इति प्रथमा बहुवचनस्थाने प्राकृतत्वात्समस्यैकवचनं ॥ १ ॥

अर्थः—हे भव्य जनो ! जीवित=आयुष्य=असंस्कृत छे, संकटो यत्र बडे पण बधतुं नथी—नेम द्रुष्टुं सांधी शकातुं नथी.
अर्थात् जीवित कोइपण प्रकारे सांध्यु संघातुं नथी माटे प्रमाद मा करो. हु=निश्चये जराये मरण समीपे घसेडाता पुरुषने त्राण
नथी—कोइपण शरण आपनार नथी; एम तगे विशेषरीते जाणो के—विहिंस=विशेषतया हिंसक स्वभाववाळा अतिशय पापी

केन शरण लइ शरवाना ? एषा अजित=इन्द्रियनपरहित तथा प्रमत्त=महाप्रमादी, अर्थात् इन्द्रियोने पराधीन तथा प्रमादी एषा पापीओने जरायरणादिक उपद्रव टाणे कोइ शरण देनार जटतोज नथी ' जणे ' ' पमत्ते ' ए वे शब्दोभा प्रथम बहुवचनना स्थानमा मात्र होवाथी सप्तमीनु एक वचन छे

जे' पावकैम्मोहि धंण संपूसा । समादयती अमंड गहाय ॥

पहोय ते' पासेपयट्टिए नरे । वेराणुवद्धा नरेय उव्विति ॥ २ ॥

मूलार्थे—(जे)=ने (मणूसा)=मनुष्यो (अमर)=कुमतिने (गहाय)=भक्षण करीने (पावकैम्मोहि)=पापकर्मबन्धे (धण) धनने (समादयती)=उपार्जन करे छे, (ते)=ते (नरे)=मनुष्यो (पासपयट्टिए)=स्त्रीपुत्रादिद्वारा पापमा पडेरा (पट्टाए)=द्रव्यादिकको त्याग करी (वेराणुवद्धा)=धैर्या हेतुकर पार (नरय)=नरकमा । (उव्विति)=जाय छे

व्याख्या—जे इति ये मनुष्या पापकर्मभिर्धनमर्जयन्ति, धनमुत्पादयन्ति, ते मनुष्या यानुबद्धा, पूयापार्जितं द्वेषयधननद्धा नरकं व्रजन्ति, किं कृत्वा धनमुपार्जयन्ति ? अमर्ति गृहीत्वा, न मर्तिरमर्तिस्ताममर्तिं कुमन्मिगीकृत्य, अथवाऽनृतमानवदेहेतु गृहीत्वैवैत्तिकुसुम्बहेतुकं धनं विचार्य, किं कृत्वा नरकं व्रजन्ति ? पापकर्मरुग्जितं धनं प्रहाय त्यक्त्वा, कीदृशास्ते मनुष्या ? पापप्रवर्तिता, पाशेषु पुत्रकलत्रधनप्रभुग्वग्धनेषु प्रवर्तिता, पाशप्रवर्तिता, धनं हि नरके व्रजतो जीवस्य सार्थं नाशन्ति, एकाग्रमेव महारभपरिग्रहं ग्राह्यं नरकं यातीत्यर्थं, 'जरोवणीयस्स ह नत्थि ताण'

अथ—जे मनुष्यो पापकर्मबन्धे धनं उपार्जनं करे छे ते वेराणुवद्ध=पूरोपार्जितं द्वेषयधननी नद्धं थयेला नरके जाय छे केमके

एवीरीते धन मेळवीनेतेओ अमति=रूमति गृहण करीने, अर्थात् आ लोकां सुखनु हेतु धन विचारीने पापकर्मथी मेळवेळुं ते धन. अंते त्याग करी, पाश=पुत्र स्त्री धन आदिक वंधन-मां प्रवर्तित=जकडायला; नरके जाय छे. नरके जनार पुरुषनी साये धन कंड जंतुं नथी किंतु महारंभपरिग्रहने वशवर्ति एकाकीज नरकें जायछे. आ गाथां 'जरोवणीयस्स हु णत्थि ताणं' जराए मरण समीपें दोरी लइ जयाता मनुष्यने कोइ त्राण=रक्षण आपी शकतुं नथी' आम कळुं.

अत्र कथा—उज्जयिन्यां जितशत्रुनृपस्याष्टणमल्लो वर्तते, स च प्रतिवर्षं सोपारके गत्वा सिंहगिरिराजः सभायां मल्लान् विजित्वा जयपताकां लाति, अन्यदा राक्षैवं चितितं परदेउयोऽयष्टणमल्ला मत्सभायां जित्वा बहु द्रव्यं प्राप्नोति मदीयः कोऽपि मल्लो न जीयते, नैतद्रं. एवं हि ममैव महत्त्वक्षतिर्जायते, इति मत्वा कंचित्कालं मत्सिनरं दृष्ट्वा स्वमल्लं चकार, तस्य त्वरितमेव मल्लविद्याः समायाताः, मत्सीमल्लः इति नाम कृतं.

तेनी कथा—उज्जयिनी नगरीमां जितशत्रुराजा आगळ अष्टणमल्ल रहेतो. ते दरनर्षे सोपारक नगरमा जतो त्यां सिंहगिरि राजानी सभायां मल्लोने जीती जयपताका लावतो एक वखते राजाए एम विचार्युं के-आ परदेशी अष्टणमल्ल मारी सभायां मल्लोने जीती घणुंज द्रव्य पामे छे. मारो कोइ पण मल्ल जीततो नथी. एतो सारुं नहिं. आमतो माराज महत्त्वनी क्षति थाय छे. आम मनमां मानीने कोइ बलवान् मत्सीनरने जोइ तेने मल्ल वनाव्यो. थोडाज समयमां ते मल्लविद्यामां प्रवीण थइ गयो, तेनुं 'मत्सीमल्ल' एवुं नाम प्रसिद्ध थयुं.

अन्यदादृणमल्ल सोपारके समायातस्तेन सम राज्ञा मत्सीमल्लस्य शुद्ध कारित, जितो मत्सीमल्ल, अदृण परा जित, सनगरे गत एव चितयति मत्सीमल्लस्य तारुण्येन बलश्रुतिर्मम तु वार्धक्येन बलहानि, ततोऽन्य स्वयक्षया-
तिन मल्ल करोमि ततोऽसौ बलवत पुरुष विलोकयन् भृशुकच्छेदो समागत तत्र हरिणीग्रामे एक कर्पक एकेन
करेण हल बाहयन् द्वितीयेन फलहीयमुत्पादयन् दृष्ट, स भोजनाय स्वस्थानके सार्ध नीत, तस्य बहू भोजन दृष्ट,
उत्सर्गममये च सुदृग्मल्प पुरीष दृष्टा मल्लविद्या श्रुतिता, फलहीमल्ल इति नाम कृत

ज्वारे पेलो अदृणमल्ल सापारकमा आन्या तेनी साये आ मत्सीमल्लनी राजाए कुस्ती कराची तेमा मत्सीमल्ल जीत्यो अने
अदृणमल्ल हायों, अदृणे पाताने देश जइ विचार्युं के-मत्सीमल्लनी जुवानीने लीये वल्लुद्धि छे पारी तो दृढपणाने ऋद बलहानि
यती जाय छे तेथी मारायक्षनो फोइ बीजो मल्ल तैयार करु तो ठीक आगे निश्चय करी सोइ गलगान् पुरपनी शोध करतो भृशु-
कच्छ देशमा आन्यो त्या हरिणीगाममा एक कर्पकच्छेदु एक हाये हळ हठावतो अने बीजे हाये फलदोय उखेडतो दीठो तेने
भोजन माटे पोताने स्थाने लइ जर जोपु तो तेजे भोजन पण घणु क्युं शोर समये पुरीपमल्ल-कठण तथा अल्प जोइ धार्युं के
आ जण सारो मल्ल बने तेवो ने तेने लइ जइ मल्लरिया नीलनी तैयार क्यो फलहीमल्ल एवु नाम राख्यु

अदृण सोपारके फलहीमल्ल श्रुतिता गत, राज्ञा मत्सीमल्लेन सम फलहीमल्लस्य शुद्ध कारित, प्रथमे दिवसे द्वयो
समैव जाता, अदृणेन स्रोत्तारके फलहीमल्ल दृष्टो हे पुत्र ! तत्राग्रे वत्र प्रहारा लग्नस्तेन स्वागप्रहारस्त्रागानि दशि-
तानि, अदृणेनौपधीरसेन तानि स्थानानि तथा नर्दिताग्नि, यथासौ पुनर्नवीभूत मत्सीमल्लस्यापि राज्ञा दृष्ट क्व तत्राग्रे

प्रहारा लग्नास्तत्स्थानं दर्शय ? फलहीमल्लः पुनर्नवीभूतः श्रूयते, मत्सीमल्लाऽभिमानान्न स्वस्थानं दर्शयति; वक्ति चाहं पुनर्नवीभूतः फलहीपितरं जयामि.

पट्टी तेने साये लइ सोपारक नगरमां गयो न्यां राजानी सभामां मत्सीमल्ल साये फलहीमल्लनी कुस्ती करावी. पहेले दिवसे तो बेय सरखा उतर्या. अट्टणमल्ले पोताने उतारे जइ फलहीमल्लने पूछ्युं के-हे पुत्र तने कये अंगे प्रहार लागेल छे ? तेणे पोतानां जे जे अंगो उपर प्रहार थयेला ते वयां अंगो दर्शाव्यां. अट्टणे ते ते ठेरुणे मईन करी तेने फरी जाणे नवो थयो होय तेवो बनाव्यो. अहाँ मत्सीमल्लने राजाए पण पूछ्युं. तथापि तेणे अभिमानमां प्रहारस्थान न देखाड्यां अने बोल्यो के मने कंइज नथी; हुं नवोज छुं. फलहीतो रूं ? तेना वापने पण जीतीश.

छितीयदिवसे पुनर्युद्धावसरे द्वयोरपि साम्यमेव जातं; तृतीयदिवसे मत्सीमल्लो जितः; फलहीमल्लेनाट्टणेन च स्वपराभवः स्मारितः; ततो मत्सीमल्लेनान्गययुद्धेन फलहीमल्लस्य मस्तकं छिन्नं. खिन्नोद्विग्नमल्लो गत उज्जयिनीं; तत्र विसृक्तयुद्धव्यापारः स्वगृहे तिष्ठति; परं जराक्रांत इति न कस्मैचित्कार्याय क्षम इति स्वजनैः पराभूयते. अन्यदा स्वजनापमानं दृष्ट्वा तदनापृच्छयैव कौशाधीं नगरीं गतः.

बीजे दिवसे फरी कुस्ती थइ तेमां पण बेय समान उतर्या. बीजे दिवसे कुस्तीमां फलहीमल्ले यत्सीमल्लने पाड्यो; त्वारे अट्टणमल्ले पोताना पराभवनी यादी आपी तेथी एकदम क्रोधावेगमां मत्सीमल्ले अन्याय युद्धथी फलहीमल्लनुं मायुं छुंदी नारुं. आ उपरथी खिन थइ अट्टणमल्ल उज्जयिनी प्रति चाल्यो गयो. त्यां जइने मल्लनो धंयो (कुरती लडवानुं) छोदी दइ घरमां बेसी

रदेतो एण दट्ठयण लगीयेले तेवी काइ काम न करी शक्ते एट्ठे सज्जन तेनो अनादर करे एय स्वज्जना अपमानथी कटाळी एकवत्तते कोइने पूछया शाळया वगरज वीशांवी नगरी जइ पडोच्चो

तत्र वर्षमैक यावद्रसायन भक्षितवान्, तत सोऽप्यत वलवान् जात उज्जयिन्या राजपर्षदि मल्लमहे प्रवर्तमाने पुनर्नवागतयौवनेनाट्टणमहेन सभागद्य राज्ञो नीरगणनाम महामल्लो जित, राज्ञा तु मदीयोज्य मल्ल आगतुं केनानेन मल्लेन जित इति कृत्वा न प्रशंसितः, लोकोऽपि राज्ञप्रशंसाभर्तरेण' मौनभाज्जात, अट्टणस्तु स्वस्वरूपज्ञापनार्थं सभापक्षिण प्रत्याह 'भो भो पक्षिणो उचतु ? अट्टणेन नीरगणो जित

त्या एरु वर्षसुधी रही एवु कइ रसायन सेवन कर्यु जेथी पाछो अत्पत वत्तवान् थयो फरी उज्जयिनीमां आवी राजसभामां मल्लबुस्वीनो ज्यारे प्रसग आव्यो त्यारे जाणे फरीने नबु यौवन पाभ्यो होय एवा ए अट्टणमल्ले आवीने राजाना नीरागण नामना महामल्लने कुस्वीमा जीत्यो राजाए 'आ दारा' मल्लने आप्णे आगतुक [विदेशी] पळे मार्यो ' एय जाणीने तेने न बखाण्यो तेम जावा मळेग लोकोए पण राजाए प्रशंसा न करी' तेनी वथा मौन सेवी रत्ता अट्टणमल्ल पोतानु स्वरूप जणारत्ता माट सभा-माना पक्षिओने कहु के' हे पक्षियो बोळो' के—अट्टणे निरगणने जीत्यो

ततो राज्ञोपलक्षिनो मदीय एययमट्टणमल्ल इति कृत्वा सत्कृतः, बहुद्वय चास्मै राज्ञा दत्त, स्वजनस्त तथाभूत श्रुत्वा तत्स मुलमागत्य मिलितः, सत्कारादि च चकार, अट्टणेन चितित द्रयलोभादेते मम साग्रते सत्कार कुर्वन्ति,

पश्चाद्भिर्द्रव्यं मामपमानयिष्यन्ति, जरापगितस्य मे न कश्चित् ज्ञाणाय भविष्यति, यावद्दहं सावधानबलोऽस्मि तावत्प्रज्जामीति विचार्य गुरोः समीपेऽष्टणेन दीक्षा गृहीता इति 'जरोवणीयस्स तु नत्थि ताणं' अत्राष्टणमल्लकथा समाप्ता.

आटलुं सांभळतां राजाए ओळख्यो जे 'आतो मारोज अष्टणमल्ल छे' तेथी राजाए तेनो सत्कार कर्चो; घणुं द्रव्य राजाए तेने आप्णुं. आ वखते तेना स्वजन हता ते पण तेने आम सत्कार पामेलो जोइ तेने सामा आवीने मळ्या अने मान सत्कारादिक पण करवा लाग्या. अष्टणे विचार्युं के आ बया आ टाणें मात्र द्रव्य लोपथी मारो सत्कार करे छे, पाछलथी ज्यारे हुं निर्द्रव्य थांउं त्यारे प्रथमनी पेठे माहं अपमान करशे, जराथी घेरायेलांनुं माहं कोइ रक्षण नहि करे. ज्यां सुधी हुं सावधान वळवाळो हुं त्यांज प्रज्जया लइ लउं; एम विचारी गुरुसमीपे जइ अष्टणे दीक्षा लोथी. 'घडपण जेने मोत नजीक घसेडी जंतुं होय तेने कोइ रक्षण करी शकतुं नथी' आ विषयमां आ अष्टणमल्लनी कथा समाप्त करी.

तेणे^३ जहां संधिमुहे गहीए^१ । सकम्मुणा किच्चइ पावकारी ॥

एवं पर्या पेच्चं^{१३} इहं च^{१३} लोए^{१३} । कडाणं कम्ममाण नं मुंखलु अत्थि ॥ ३ ॥

मूलार्थः—(जहां)=जैम (पावकारी)=पापकरनार (तेणे)=चोर (संधिमुहे)=खातरना द्वार=छिद्रमां (गहीए)=ग्रहणकरायो थको (सकम्मुणा) पोतानाज कर्मवडे (किच्चइ)=छेदाय छे (एवं)=ए रीते (पर्या)=मनुष्य (पेच्च)=परलोकमां (च)=अने (इहलोए)=आ लोकमां दु.ख. पामे छे, (कडाण)=करेलां (कम्ममाण)=कर्मोनि (मुंखलु)=भोगव्या शिवाय (न अत्थि)=क्षय थतो नथी ३

न्याहया—यथा स्तेनश्चोर सधिमुखे स्वाग्रदारे शुद्धीत स्वकर्मणा, स्वकीयकृतत्वाग्रचातुर्येण कृत्वा कृत्यते शरीरे छिद्यते, काष्ठफलके कपिशिर्पाकार उत्कीर्णत्वाग्रसकीर्णक्षरेण शरीरे विदार्यत इत्यर्थ कीदृशश्चोर ? पापकारी.

अथ —जेम्र कार स्तेन=चोर सधिमुखे=खातरना द्वारमा शुद्धीत=स्वकडाणलो, ते पापकारी चोर स्वकर्म=पोते करेला कर्म=खातर पादवा माटे लाकडाना हाया उपर जडेला कपीकीर्पे=चानरमथा=[गिरमिट] जेवा हथीपाथी खोतरिने करेला साकडा द्वारमाथी जता नीरुळता शरीरे छोलाय छे —

मम दृष्टात —श्वचित्रागरे कस्यचिद्ब्यवहारिण फलकरचिते गृहे केनचिचोरेण प्राकारकपिशिर्पाकृतिक्षात्र दत्त, तत्र प्रविष्टातःस्थजगत्कगृहपतिना बहि स्थचोरेण बाकृष्यमाणो विलपन्नेव सृत एवममुना दृष्टातेन प्रजा लोक मेव परलोके, च पुनरिचिवलोके कृत्यते पीड्यत इत्यर्थ इह लोके च धनार्जनार्थं धुत्तुवाशीतात-पसहनपर्वतारोहणजलधितरणनृपसेवनसम्राट्प्रहारसहनविस्मडेन, परमवे च विविधनरकक्षेत्रवेदनापरमार्गमि-कविनिर्मितव्यगथा कृत्यत इत्यर्थ कथं हि परलोके पीड्यते तत्र हेतुमाह—कृतानामुपाजिताना कर्मणा मोक्षो नास्ति

अर्हो दृष्टात कहे छे—कोइ एक नगरमा काष्ठना पाडीगांधी बनावेला कोइ शेठना घरमा काइ चोरे भोंतमां रुपिद्रिपर्पाकार खातर दीपु=फाड पाड्डु; पेसवा तेमा जता अदर जागता घरघणीए फकड्यो अने बहारथी आधी पहेचिला ए चोरना सायीए पग-पकडी खेचवा भाक्यो तेथी चूमो पादतोत्र मरी गयो एम जा दृष्टातथी—प्रजा=लोको मुवा पछी परलोस्या तथा आ लोकमा

કર્તિત થાય છે—અર્થાત્ પીડાય છે. આ લોકમાં ધન મેલવવામાં છુથા તથા દુષા ટાઢ તડકા વાયુ વર્ષા વગેરે સહન કરે, શ્લી પર્વતો ઉપર ચડવાં, સમુદ્રપાર જવાં, રાજાઓની સેવા કરવી, સંગ્રામના પ્રહાર સહન કરવા; इत्यादि क्लेश वेठी ધનોપાર્જન થાય. પરભવમાં પણ વિવિધ નરક-ક્ષેત્રની વેદનાઓ; પરમ અધાર્મિક=નિર્દય=યાતનાપ્રદ પુરુષોળ કરાતી અનેક પીડાઓ સહન કરવી इत्यादि. પરભવમાં પ્રાણીને કેમ પીડાય છે? તેનો હેતુ દર્શાવે છે—કૃત=પોતે ઉપાર્જિત કરેલાં કર્મોનો મોક્ષ=મોગવ્યા વિના ક્ષય થતો નથી.

અત્ર પુનઃશ્ચૌરકથા—કાપિ ગ્રામે કોઽપિ ચૌરો દુરારોહે મદિરે ક્ષાત્ર દત્તવા દ્રવ્યં લાત્વા સ્વગૃહે ગતઃ, પ્રત્યૂષે કઃ કિં વદતીતિ વાર્તાશ્રવણાય ક્ષાત્રાસન્નલોકમધ્યે ગતઃ, લોકાસ્તુ તન્નેત્યં વદન્તિ કથમત્ર લઘીયસિ ક્ષાત્રે ચૌરઃ પ્રવિષ્ઠો નિર્ગતો વેતિ લોકવાક્યં શ્રુત્વા સ્વકર્ટો વિલોકયન્ ભૂપનરૈર્ધૃતો વ્યાપાદિતશ્ચ. ॥ ૩ ॥

આ વિષયમાં એક વીજી ચોરની કથા કહે છે—કોઈ ગામમાં કોઈ એક ચોર ઇરુ=ક્યાંયથી ઉપર ન ચડી શકાય તેવા ઘરમાં સ્વાતર દઈ દ્રવ્ય લઈને પોતાને ઘરે ગયો. સવારમાં—તે ચોર કોણ કોણ થું થું બોલે છે? તે જાણવા ઇ સ્વાતર ઠેકાળે જઈને ઉભો. ત્યાં જોવા મળેલા લોકો સ્વાતરનું ફાંડું જોઈને એક વીજા વાત કરતા હતા કે—આ નાના સ્વાતર=ચાંકોરા-માંથી ચોર કેમ પેઠો હશે અને નીકલ્યો કેમ હશે? ઇની કેડ છોલાણી નહિં હોય? આ સાંધલી પેલો ચોર પોતાની કેડ-તરફ નજર કરવા જાય છે તેવો રાજાના માણસોળ પકડીને માર્યો. ॥ ૩ ॥ ઇવીરીતે ઇ ચોર પોતાનાજ કર્મથી પીડા પામ્યો.

સંસારમાવ્રજ પરસ્સ અઠ્ઠા । સાહારણં જં ચં કરેન્દ્રં કર્મ્મં ॥ કર્મ્મસ્સ તે તસ્સં ઉવેયકાલે । નં બંધન્ના બંધવંયં ઉવિતિ

मूलार्थः--(ससार)=ससारने (भाववण)=पावेलो जीव (परस्स)=परने (अट्टा)=अर्थे (ब)=अर्थवा (साधारण)=स्वपरने मये (अ)=जे (कम्म)=कृपि आदिकमने (कटोह)=करे छे (तस्स उ)=ते पण (कम्मस्स) कर्मणा (विज्जकाले)=उदयकाले (ते) ते (ब घवा)=ब धुमो (ब धवय)=ब धुपणाने (न उर्वित्ति)=पामता नथी

व्याख्या--ससार समापन ससारी जीव परस्यार्थ परार्थ परनिमित्त पुत्रमित्रकलत्रस्वर्थाघवाणर्थ यत्सा धारणमुभयार्थमात्मपरनिमित्त यत्कर्म करोति, ते मित्रपुत्रकलत्रादय स्वर्थाघवास्तस्य पापकर्मफलबेदकाले विपाककाले बाधवता यधुभाव नोपयाति ॥ ४ ॥

अर्थ --ससारमा आपन्न=आवेलो माणी=जीव परने अर्थे अथात् पुत्र; मित्र, स्त्री, बाधव इत्यादि वर्ग निमित्ते अथवा साधारणतया पोताने तथा परने माटे एम उपयार्थे जे कइ कर्म करे छे; ते मित्र पुत्र कलनादिकमाना कोइ पण उ पापकर्मना फल अनुभववा दाणे विपाककाले बाधवना=यधुभावन करता नथी=मददे आवी श्रकता नथी.

अत्राभीरीवचकथा यथा--यवावि ग्रामे कोऽपि बणिग्गृहे क्रयविक्रय करोति, अन्यदेकाभीरी तद्गृहे आगता, तया भणित भो रूपकदयस्य मे स्त देहि ? तेनोक्तमर्पयामि, अर्पित तया रूपकदय, तेन बणिजैकस्यैव रूपकस्य गत वारदय तोलयित्वापित, सा जानाति मम रूपकदयस्य स्त दत्त, वचिना च सा तस्या गताया स वितयत्येष रूपको मया मुधा लब्ध, ततोऽहमेवमुपभुजामि, तस्य रूपकस्य घृतचवडादि न्यात्वा स्वगृहे विसर्जित, भार्याणा कथापित्तमद्य घृतपुरान् कुर्या ? तया घृतपुरा कृत्वा, तावता तद्गृहे समित्रो जामाता समा

यातः, तस्यैव तथा दृतपूराः परिवेपिताः, समिन्नेन तेन भक्षिताः, गतः समिन्नेन जामाता.

आ विययमां एक आभीरीवचकनी कथा कहे छे—कोइ एक गाममां कोइ एक वाणीयो हाटमा माल लइने वेचतो हतो त्यां एक आभीरी=आहीरजातीनी स्त्री-आवी तेणे वणिक्ना हाथमां बे रूपैया आपीने कलु के—मने बे रूपैयानुं रु आप. वणिके एक रूपैयानुं रु बे बार तोळीने आपुं. पेली आहीरणे जाणुं के मने बे रूपैयानुं रु मळुं. ते तो लइने चाली गइ. वाणीओ मनमां फुलातो विचारवा लाग्यो के मे. तेने छेतरी रूपैयो ? मफतनो लीयो. हवे ए रूपैयामांथी आज ज्याफत जमाववी एम धागी ए रूपैयानां घी तथा खांड घरे मोकली बायडीने कहेवरावी मूक्युं के आज घीनी पूरीयो करजो. तेनी धणीयाणीये घीनी पूरीयो तो करो पण तेने घरे पोताना मित्रोने साये लइ तेनो जमाइ आब्यो. तेनेज बघो घीनी पूरीओ पीरसाइ गइ अने जमाइ तथा तेना मित्रो खाइने चालता थया.

वणिग् गृहे समायातः, स्नानं कृत्वा भोजनार्थमुपविष्टः, तथा स्वाभाविकमेव भोजनं परिवेपितं, वणिग् भक्षति कथं न कृता दृतपूराः ? तयोक्तं कृताः, परमाणुकेन समिन्नेन जामात्रा भक्षिताः, स चिन्तयति मया सा वराक्याभीरी वंचिता, परार्थमेवायमात्मा पापेन संयोजितः, एवं चितयन्नेवासौ शरीरचित्तार्थं बहिर्गतः, तदानीं ग्रीष्मो वर्तते, स मध्याह्नवेलायां कृतशरीरचित्त एकस्य दृक्षस्याधस्ताद्विश्रामार्थमुपविष्टः, तेन मार्गेण गच्छंतं साधुं दृष्टवान्, वणिगुवाच भो साधो! विश्राम्यतां ? साधुनोक्तं शीघ्रं मया स्वकार्ये गतव्यं, वणिजोक्तं भगवन् कोऽपि परकार्यं न गच्छति ?

शानीयो घर आव्यो नाहीने जयचा बेगो त्वारे तेनी स्त्रीये रोजनु शाक रोल्यानु भोजन पीरस्युं. शानीये क्यु—
आप केम? थु घीनी पूरीयो न करी? श्री बोली घणीए करी हती पण जमाइ पोताना मित्रोने लाइने आनी नीरुळ्या तेमने
पीरसतो फवी तपी गड शानीयो मनमां चिततरा लाग्यो के विचारी भाहीरणने छेतरी अने थें केवळ परने माटेन पाप बाध्यु
आम चिगार रस्तां करवां झरीर चिता (गौर) माटे चहार नीरुळ्यां, ते चलते घीव्यस्तु चान्नी हती, अने मर्यादा गणु
हनु तेवी गरीर चिता करीने पसरुने तळे रिसावो छेवा बेगो, त्या पत्र मार्गे एए साधुने जता जोइ यणिक् बोल्या
हे मायो! जरा विसर्या तो ल्यो? साधुए क्यु के—'माये मारा कइकार्य माटे जगानु छे' शानीयो रडे-भगतन्' कोइ पण
परना कार्य भरो जाय तरो?

साधु माह गथाव स्वजनार्थे शिदयमि, अनेनैरुनेव यचनेन स बुद्ध प्राप्त भगवन्! युय स्व तिष्ठथ?
साधुना भगिन्मुगाने, स साधुना सम तत्र गत, तन्मुखाद्वर्ममाकर्ण्य भणति भगवन्ह प्रव्रिभ्यामि, तत्र
स्वजनमाहृज्जमि मनो निजगृहे; पाथगान् भार्या च भणति, अत्रापणो व्यवहारतो मम तुळुल्लामोडस्ति, देशा
तर यास्यामि; सार्धवाह्यगमत्रागातमस्ति, एकं सार्धवाह्यो मूलद्रव्यमर्पयति; इष्टपुर नयति, न च लग्नं दृक्कति
द्वितीयो मूलद्रव्यमर्पयति, सह गमनाल्लभ च दृक्कति; तन्नेन नत्र गमनं युज्यते? तैरुक्तं प्रथमेन नत्र व्रज?
अथ स यणिक् स्वजनै सम घने गत्योवाचाय मुनिः परलोकसाधनाह, स्वकीयमुल्लङ्घयेण व्यवहारं कारयति
मोक्षपुर न नयतीनि दृष्टान्दर्शनपूर्वकं स्वजनानाहृन्ध्रय स यणिक्तस्य ममीये दीर्घां जयाहेति ॥ ४ ॥

સાધુ બોલ્યો-જેમ તું પોતે સ્વજન માટે ક્લેશ વેઠે છે આ એક વચનથીજ તે પ્રબુદ્ધ બની ગયો અને બોલ્યો કે-ભગવન્ ! તમે ક્યાં સ્થિતિ કરો છો ? સાધુજી કહ્યું કે-‘ પેલા ઉદ્યાનમાં ’ ત્યારે તે વણિક સાધુની સાથે ઉદ્યાનમાં ગયો તેમના મુલ્યથી ધર્મચર્ચા સાંભળી બોલ્યો કે-‘ ભગવન ! ‘ હું પ્રવ્રજ્યા ગ્રંથણ કરીશ ’ આમને આમ તો ઠીક નહિ માટે સ્વજનની રજા લડ આવું ’ આમકહીને પોતાને ઘરે ગયો. પોતાની સ્ત્રી તથા ગાંધવોને ભેગા કરી કહ્યું કે-‘ અહીં દુકાનમાં વેપાર કરવાથી લાભ વહુજ તુચ્છ મળે છે માટે હું દેગાંતર જમા ધાંદું લુ, તેમાં કે સથવારા છે, એક સાથીતો મૂલ દ્રવ્ય આપી ધારેલે દેશે પહોંચાડે છે અને લાભમાં ભાગ માગતો નથી, અને વીજો સાથી છે તે મૂડી આપી સાથે આવે છે તે લાભ લડ લેવા માગે છે હવે તમે કહો કે કેનો સાથ કરવો ? કેની સાથે જવું યોગ્ય છે ? સંઘી જનોજી કહ્યું કે-‘ પહેલા સાથીની સાથેજ જવું વણિક સ્વજનને સાથે લડ વનમાં ગયો, હ્યાં પેલા મુનિ ઉગ્રાનમાં ઠેર્યા છે ત્યાં જડ સ્વજનને કહ્યું ‘ આ મુનિ પરલોકનો સાથી છે પોતાનું મૂલ દ્રવ્ય આપીને વેપાર કરાવી મોક્ષપુર લડ જશે આમ દૃષ્ટાંત દર્શન પૂર્વક સ્વજનોની અનુજ્ઞાલડ તે વણિકે જ મુનિ સમીપેદીભાગદહન કરી.

વિત્તેજે તાપ્તં ન લંભે પર્મતે । ઇમંમિ લોપ્ અહુવા પરંતથ ॥ દીવપ્પણેવ અંજંતમોહે । નેયાડયં દહ્મમદ્દહ્મમેવ ॥૫॥

મુલાર્થ:- (પર્મતે)=પ્રમાદી મનુષ્ય (ઇમંમિ લોપ્)=આ લોકને વિષે (અહુવા)=અથવા (પરંતથ)=પરલોકને વિષે (વિત્તેજે)=ધનવહે (તાણ)=રક્ષણને (ન લંભે)=પામતો નથી, (દીવપ્પણેવ)=નાશ પામ્યો છે દીવક જેનો જવા (ગણતમોહે) અર્થત મોહવાળો પુરુષ (ને આડઅ)=ન્યાયમાર્ગ (દહ્મ) જોડને [અવરુદ્ધમેવ]=નથી જોયો પણ ત્રાણવું.

यारया—प्रमत्त प्रमादी मनुष्यो विस्तेन द्रव्येण कृते 'इममि लोण' अस्मिन् लोकेऽथवा परलोके प्राण स्वकृतकर्मतो रक्षण न लभेत न प्राप्नुयात्, चेड्यागृहस्थपुरोहितपुत्रवत्—

अर्थ—प्रयत्न=प्रमादी मनुष्य विस्ते=द्रव्यवहे आ लोकया अथवा परलोकमा प्राण, षट्ठले पोते करेला रमौथी रक्षण नथी पामतो अर्थात् स्वकृत कर्मना फल भोगवचामा द्रव्यादि लेश पण रक्षण आपी शक्ता नथी

कस्मिंश्चिन्नगरे कोऽपि राजा इद्रमहोत्सवे सात पुरो निर्गच्छन् निर्घोष कारयामास सर्वे पुरुषा नगराद्धरि-
रायातु ? योऽत्र त्यास्यति तस्य महादंडो भविष्यति, तत्र राजवल्लभ पुरोहितपुत्रो वैश्यागृहे प्रविष्टो निर्घो-
षणा श्रुत्वापि न निर्गत, राजपुर्येगृतोऽप्यसौ राजवल्लभश्चैनं दर्पं कुर्वन् तेभ्य किञ्चिद्ददौ, तैस्तु राजस-
मीपे नीत राज्ञा स्वाज्ञाभजकत्वेनास्य शूलादहं कथित, पुरोहितेन तत्पिद्या सर्वस्वमहं ददामीत्युक्तं तथापि
राजाय न मुक्त, शूलायामिवारोपित इति दीपप्रणष्ट प्रणष्टदीपं पुरुषो भावोद्योतरहितं पुरुषो यथा नैयायिक-
सम्यग्दर्शनादितत्त्वदृष्टमिव करोति, कीदृश प्रणष्टदीपं पुण्य ? अनन्तमोहः, अनतोऽविनाशी मोहो दर्शनावरण-
मोहनीयात्मको यस्य सोऽनन्तमोहः, एतादृशोऽज्ञानीत्यर्थः, अत्र प्राकृतत्वात् पण्यार्थे प्रथमापि, प्रणष्टनीपस्य प्रण-
ष्टसम्यक्त्वस्य, अनन्तमोहस्योदितमिध्यात्वस्य नैयायिक सम्यग्दर्शनतत्त्व लब्धमलब्धमिव स्यात्, प्राप्तं मन्य-
क्त्वमप्राप्तमिव स्यात् ? तद्दर्शनफलस्याभावात् लब्धस्य सम्यग्त्वस्य हानितोऽलब्धमिव, न केवलं प्रमादी पुमान्
विस्तेन प्राण न लभेत, किंतु प्रमादो प्राणकारण नरकादिभयनिवारणहेतु सम्यग्ज्ञानादिरत्नत्रयमपि हतीत्यर्थः
अत्र खनिप्रविष्टधातुवादी पुरुषो यथा प्रणष्टदीपो जातः, तस्य दृष्टप्रवोऽपि मार्गोऽदृष्टवज्जा

आ त्रिपयमां वेक्ष्याना वरमां रहेता पुरोहितपुत्रं दृष्टांत—कोइ नगरमां ते नगरना राजा इन्द्रमहोत्सव निमित्ते राणीओ सहित नगरनी बहार नीकळ्या त्यारे नगरमां निर्घोष=साद पडाव्यो के—‘सर्वे पुरुषो नगरनी बहार आयो’ जे गाममां रही जसो तेने महोटां दंड मळशे ? आ समये राजानो वहालो पुगेहितनो पुत्र वेक्ष्याना घरमां पेठेलो तेणे साद सांभ-
ळतां छतां पण बहार नीकळ्यो नहिं. राजपुरुषोए जइने पकड्यो. तो पण ‘राजानो प्रिय छुं’ एम मनमां गुमान राखीने तेओने दाद न दीधी राजपुरुषोए पकडीने राजा पासे लावी उभो क्यो. राजाण पोतानी आज्ञाना भंगनो अपराधी ठेरामी मूलीए चडावी देवानो दंड फरमाव्यो. ए वेक्ष्यासक्त पुत्रना पिता पुरोहिते राजा आगळ आवीने ‘हुं मारुं सर्वस्व आपी दंड अने मारा पुत्रने छोडो’ आम विज्ञापन कर्तुं तथापि राजाण न मूक्यो अने गूलीये चडावी दीथो. दीपप्रणष्ट=हाथमां दीवो लइ अंधारामां चाल्या जनारने जेम ए दीवो नष्टयाय=ओलवाऽजाय=त्यारे अनंत मोह थाय तेम भावरूपी उद्योतथी रहित थयेलो पुरुष नैयायिक=सम्यक्दर्शनादि तल जोइने पण न जोग्या जेवुं करे छे, तद्वत् ए ज्ञानमक्ता विद्वांसो. अनंत=अविनाशी=मोह; एटले जेनां दर्शनावरणमोहनीयात्मक भ्रंत छे एवो ए अज्ञानी पुरुष के जेने सम्यक्त्वदीप ठरी जतां मिथ्यात्वोदयरूप अनंतमोह थयो छे तेने नैयायिक=सम्यग्दर्शन तल मळ्युं न मळ्या जेवुं थाय छे. प्राप्त थयेळुं सम्यक्त्व पण प्राप्त न थया जेवुं होय छे, कारणके लब्ध सम्यक्त्वनी हानी थतां ते लब्ध न थया तुल्य छे ए प्रमादीपुरुष द्रव्यवदे रक्षण नथी पामतो एटछंज नहिं किंतु ए प्रमादी नरकादि भयना निवारणनु हेतुभूत सम्यग्ज्ञानादि रत्नत्रयने पण हणे छे. अहो-
स्वाणमां दीवो लड पेठेला धातुवादी पुरुषने जेम दीवो ठरी जतां दीठेलो मार्ग पण न दीडा जेवो थाय.

अत्र तत्कथा—केचिद्वातुर्वादिनः सदीपा संधवा बिलं प्रविष्टाः, तस्याभादाग्निं विध्याते महात्मोमोहिता इतस्ततो भ्रमत प्रचदेन विपथरेण दष्टा गताया पतिता धृता, एव प्राप्तिसम्यक्त्वा अग्निं महामोहवशात्पु नर्मिथ्यात्वं गच्छतीति परमार्थे

तेन दृष्टात कहेते—केटलाक धातुवादी पुरुषो हायमा दीवा लइ संधवावील—बलाणना घडमा—पेठा तेओना ममादयी दीवा ठरी जता महोटा अयकारयी मोहित थइ चारे कोर आयदी मचढ विपथर नाग दसवायी ए स्वाहमाज पदीने युगा एम जेने सव्यक्त्व प्राप्त थयु होय एवा पण महायोहने वज मनी पाछा मिथ्यातमा जाय छे, एवो भा दष्टा-तनो परमार्थ=तात्पर्याय छे ५

सुप्ते सुअं वी पडिवृद्धं जीवी । नं वी संसे पडियं आसुपं ण्णे ॥ घोरां महुत्त । अंगलं सेरीर । भारडं पैक्खीव च्छंरऽपमं मेत्तो मूलका—(आसुपं ण्णे)=आनुपम (पडिवृद्धं जीवी)=प्रतिबुद्ध (पडिक्क)=पडित पुरुष (सुप्ते सुगायी)=द्रवयी अने माधयी सुता होय तो पण तेमने थिये (न वी संसे)=विश्वास न करे कारण वे (मुहुत्ता)=अणमात्र (घोरा)=महामय कर छे तथा [शरीर]=शरीर पण [अपल]=यत्नरहित छे तेथी करीने (भारडं पैक्खीव)=भारडपक्षीनी जेम (अपमं)=प्रमादरहित (च) =तु बाल ६

व्याख्या—प्रतिबुद्धजीव्यनिद्रोऽप्रमादी पुमान्-येषु सुप्तेष्वप्यविवेकिनरेषु निद्रायुक्तेषु सस्वपि न चिन्वसेद्विश्वास नैव कुर्यात्, कीदृशः स ? आनुपमं तत्कालयोग्यबुद्धिमान्, आशु शीघ्र कार्योक्तार्थेषु प्रवृत्तिनिवृत्तिलगा प्रज्ञा मतिरस्य स आनुपमं, यतो मुहूर्तो कालविशेषा घोरा प्रणामपरित्वाद्वाद्वा, शरीरमपल बलरहित

भवति, मृत्युदायिमुहूर्तान् ज्ञात्वाप्रमत्ताः सन् भारंडपक्षीय चर ? एकोदराः पृथग्ग्रीवा । अन्योन्यफलभक्षिणः ॥ प्रमादात्ते चिनश्च्यंति । यथा भारंडपक्षिणः ॥ १ ॥ हे साधो तथा तवापि प्रमदात्संयमजीवितस्य भ्रंशो भवि यति.

अर्थः—प्रतिबुद्धजीवी=अप्रमादी=जागतो पुरुष, अन्य अविवेकी नर मुप्त=मुतेला-होय, अर्थात् निद्रायुक्त होय तो पण तेनो विश्वास न करे, ए पुरुष पोते आशुपन्न एटले तत्काल मृत्युत्पन्न बुद्धिशाली, अर्थात् कार्य अकार्यने विषये जेनी प्रवृत्तिनिवृत्तिरूपा मद्ग=मति-शीघ्र तत्काल सफुरे ते आशुप्रह पुरुष—विश्वास न करे केमके—मुहूर्त=घडी पळ विगेरे काळना अवयवो प्राणापहारी होवाथी घोर=रौद्र होय छे, अने गरीर अचल वने छे, मृत्युदायी मुहूर्तने जाणीने अप्रमत्त वनी भारंड पक्षीनीपेठे चर=विहरो द ग्रीवाओ नोखी नोखी छतां वथायतुं उदर=पेट एरुज होवाथी एरुजीजानां फळ भक्षण करता प्रमादथी भारंड पक्षी विनाश पाम्या. हे साधो ! तेम तमारा प्रमादथी पण संयमजीवीपणानो भ्रंश यवानो.

अत्रागडदसराजपुत्रकथा—उल्लयिन्यां जितशत्रुराक्षोऽमोघरथ नाम रथिकोऽस्ति, तस्य राज्ञो यशोमती नाम भार्यास्ति. तयोः पुत्रोऽगददसो नाम्ना वर्तते. अन्यदा तस्य बालभावेऽपि पिता मृतः, सोऽभीष्टं रुदंतो मातरं दृष्ट्वा पृच्छति हे मातर्वारिवारं किं रोदिषि ? सा प्राह तव पितुः पदं विभ्रुतिं चैषोऽमोघप्रहारी रथिको भुंक्ते, त्वं कलास्वकुशलस्तेन तव हस्ते पितुः पदं विभ्रुतिम् नागालयोऽहमत्यंतं खिन्ना निरंतरं रोदिमि, बालेन भणितं स कोऽप्यस्ति यो मम कलाः शिक्षयति ? माता प्राह्यस्ति काशांग्यां दृढप्रहारी नाम कलाचार्यस्तत्र स त्वाम-ब्रह्मं कलाकुशलं करित्यति ? अगददसो गतः काशांग्यां, दृष्ट्वा दृढप्रहारी नामा कलाचार्यः, कथितं तेन तस्य

मातुः खेदकारण, कलाचार्येण पुत्र इवासौ स्वपार्श्वे रक्षित, स्तोत्रकालेनैव कलासु कुशल कृत

अत्रे अगदत्तराजपुत्रनी कथा कहे छे -उज्जयिनीमा जितशत्रु राजानो अयोधरथ नामनो रथिक हतो तेनी यशोमती नामनी भार्या होती तेना अदगदत्तनामे पुत्र हतो, तेनी वाळवयमान तेनो पिता अयोधरथ मरी जवाथी ए वाळवनी मा यशोमती हमेशा रोती आ बाळकें तेनी माने रोती जोइ पूछ्यु के—' हे मा ! वारवार रडोछो केय ? ' मा बोली के —' तारा वापुनु स्थान तथा वैभर आ अमोय' महारी नामना रथिक भोगषे छे' तु कलामा कुशळ नथी तेथी तारापितानु पद के सपत्ति तारा हायमा न आबी, एथी हु अत्यंत खेद पामी निरंतर रडु छु ' वाळर बोल्हो के—' एवो काण छे के जे मने कलाओ नीखवे ? ' माताए द्यु के— कौशाथी नगरीमा दृढमहारी एवा नामनो कलाचार्य छे त्या जा तो ते सने अवश्य कलाकुशल करशे ' आ मातानु वचन सांभळी अगदत्त कौशाथी यहाँवीने दृढमहारी नामना कलाचार्यने मल्यो पोतानी माताना खेदनु कारण जणावी पोते कला नीखवा रथो कलाचार्ये पण तेने पोताना पृथ्वी पेठे पोता पासे राखीने थोडाज समयमा सर्गल्लाओमा तेने कुशल कर्यो

अन्यदा राजकुले प्रेषित, तेन समाया दर्शिता कला, चमत्कृत सकलोऽपि लोक पुन पुन साधुवादमवदत्, राजा तु नास्ति किचिदाश्चर्यमिति वदन्न किचिदधिशुवाच उचिताचारपालनादेय पुनरुवाच कुमार ! तुभ्य किं ददामि कुमार आह हे राजन् ! स्व साधुकारमपि न दत्से ? किमयेन दानेनेति अस्मिन्नेवावसरं राजा पौरै रेव चिज्ञस, हे राजन् ! भवत्पुरेऽश्रु-तपूर्व धौरेण द्रव्यापहरण धारवार क्रियमाणमस्ति, एव च राजलज्जा न तिष्ठति, ततो नगररक्षायत्न फ्रियता ? तदैव राजा तलारक्ष आज्ञप्त सन्ताहोरात्रमध्ये यथा चौरै गृह्यते तथा कर्तव्य, तदानीं तत्रस्थोऽगदत्त प्राह राजन् ! अहं सप्ताहोरात्र-

मध्ये चौरं तव चरणमूलमुदनेयामि, राज्ञा तद्वचोर्गीकृतं, एवं कुर्विति वारंवारमुक्तं. ततो हृष्टोऽगडदत्तो राजकुलान्निर्गत्य चितयति दुष्टपुरुषाश्च प्रायः पानीयस्थाने नानाविध लिंगधारिणो भ्रमंतीत्यहं तच्छुद्धये तत्राकोपवनेषु यामीति चितयित्वा नगराद्वहिरिक एवैकस्य शीतलच्छायस्य सहकारपादपस्य तले मलिनांवर उपविष्टः, चौरग्रहणोपायं च चितयिन्नस्ति, तस्यैव छायांयामायात एकः परिव्राजकः स्थूलजानुर्दीर्घजंघः, कुमारेण दृष्टश्चितं च नूनमेभिर्लक्षणरयं चौर एवेति, भणितं च तेन परिव्राजकेन वत्स ! कुतस्त्वमायातः ? किं निमित्तं च भ्रमसि ? कुमारेण भणितं भगवन्नहमुज्जयिनीतोऽव्रागतः, क्षीणावभवो भ्रमामि, तेन भणितं पुत्र तवाहं विपुलमर्थं दादामि, अगडदत्तेन भणितं तर्ह्ययमनुग्रहः कृतः, संतो हि निःकारणमपकारिणः स्युः.

ते पछी तेने राजकुलमां मोकल्यो त्यां तेणे सभामां पोतानी कलाओ दर्शावी सयळा लोकांने चमत्कार पमाड्या, तेथी सर्व लोकोए तेने साधुवाद (वाह वाह) कथा. राजा तो ' एमां शुं आश्चर्य छे. ' आम बोलीने कंइ पण थावाशी जेवुं न बोल्या. मात्र उचित आचार पालवा खातर एटखुं बोल्या के- ' हे कुमार ! तने शुं दउं ? कुमार बोल्यो के- ' हे राजन् ! तमे मने साधुकार=धन्यवाद-पण देता नथी तो बीजुं शुं देशो ? ' आ टाणे नगरनिवासी जनोए आवीने विज्ञप्ति करी के- ' हे राजन् ! आपना आ पुरमां कोइ दिवसे न सांभळेल एवा चोरो द्रव्यनां अपहरण वारंवार करे छे आम थावाशी राजनी लाज जाय छे माटे नगर रक्षार्थं यत्न करो. ' तेज क्षणे राजाए तलारक्ष=शहरेर फोजदारने हुकम कर्यो के- ' सात दिवसनी अंदर जेम चोर पकडाय तेम करवुं. ' आ सांभळतां अगडदत्ते कवुं के- ' हे राजन् ! हुं सात रात्रिदिवसनी अंदर चोरने पकडी लावी

आपना कदममा खडा करी दछ ' राजाए तेनु बचन मान्य कर्युं, अने अगददत्तने ' भले एम करो ' एम करी करीने कछु तद-
नतर राजीययेल अगददत्ते राजकुलमाथी नीकली विचार कर्यो के-दुष्ट पुरुषो घणे भोगे पाणी आरे अनेक प्रकारना चिन्ह धारण
करी भटक्ता होय माटे हु तेनी जाय करवा तळावमा उपवनमा जाउ आम बिचारी बहार ते नगरनी एकलोज एक शीतल छायाबाळा
आबाना झाड तळे मेलां लुगडा पहरीने बेठो, त्यां बेठो बेठो चोर शोधवाना लपायनु चिंतन करे ते
एन्नामां एक परित्राजक एज दुसनी छायामा आवता दीठो. जाडा गोठणवाळो सया लावी जया=फीनु-वाळो पुरुष
जोइ कुमारे धार्नु के- ' आ लसणा उपरयी निधये आ चोरज होचो जोइए, त्या तो ते परित्राजके पूछ्यु के- ' हे वत्स !
क्याथी आव्यो अने नामाटे फरे छ ? कुमारे यष्टु के- ' भगवन् ! हु उज्जयिनीथी अहीं आवी चळ्यो छु अने सपचिभीण
यइ जवाथी चारेकोर भष्टु छु. ' तेजे यष्टु- ' हे पुत्र ! तने हु पुष्कळ दय दइश ' त्वारे अगददत्त बोल्या के- ' त्वारे
तो मारा महोने अनुग्रज कर्यो मानीश, आप जेवा सत्पुरुषो निगराण परोपकारी होय ते

एथ तयोरभिलाष कुयतोरेव सूर्योऽस्त गत, रात्रौ तेन त्रिदहाच्छस्त्र कर्पित, घट्ट कच्छ, नगरौ याम
इति वन्न्नेवमुत्थित, सोऽगददत्तोऽपि साशकस्तमनुगच्छति, तितयति चेप एव स तस्कर इति द्वाघवि प्रविष्टौ
नगरौ, तत्रातिप्रेक्षणीयमतीवोन्नत कस्यापीभ्यस्य गृह दृष्ट, तत्र क्षात्र दत्त, परित्राजकस्तन्मध्ये प्रविष्ट, अग-
ददत्तो बहि स्थधितयति चौरस्तु मया ज्ञात, परमस्य स्वरूप मर्व तावत्प्रश्यामीति परित्राजकेनानेकमाहभृता
पेन्य एव कर्पिता, अगददत्तसमीपे ता स्थापयित्वा गतो देयकुले, ननोऽनेके भारवाहिन आनीतास्तेषा शिरनि

ताः स्थापिताः, सर्वेऽपि गताः पुरादहः, तापसः कुमारंप्रत्याह हे पुत्रात्र जीर्णोऽग्ने निद्रासुखमनुभवामः,
इत्युक्त्वा सर्वेऽपि सुप्ता निद्राणाश्च.

आम ए वेय वातोचितो करे छे त्यां सूर्य अस्तपाम्यो रात्रपडी के पेला परिव्राजके त्रिदंडमाथी शस्त्र काढ्युं, अने पोते काछडांवाली तैयार थइ 'चालो आपणे नगर भणी जइए' आम बोलीतो उभो थयो, ते अगडदत्त पण मनमां आग्रं कामर्थो तेनी पाउळ जतां मनमां चिंतन करे छे के 'चोस्तो आज छे, एम करता वन्ने नगरीयां पेठा त्यां अत्यंत दर्शनीय तथा अति उंचुं कोइ धनवाननुं घर दीछुं, पेला चोरे तेमां खातर दीछुं अने ए वांकोरामांथी ए परिव्राजक घरयां पेठो, अडगदत्त तो वहार उभो विचारे छे के-' भे चोर तो जाण्यो पण हजी तेनुं पुरं स्वरूप मारे जाणवुं त्यां तो ए परिव्राजके अनेक द्रव्य भरेली पेटीओ रेंचीने वहार काडी, अगडदत्तनी आगळ आ क्या चोरेला पदार्थो राखीने पोते पांसेना देवालयमां जड मलुराने तेडी आन्यो अने ते माये बयी पेटीओ चडावी के ते बघाय नगर वहार नीकळी गया, तापसकुमार प्रति कहेवा लाग्यो के-' हे पुत्र ! अहीं जुना उद्यानमां हवे जरा निद्रासुखतो अनुभव करीये एम बोलीने बघाय मृता अने उंची पण गया.

परिव्राजकश्च कपटनिद्रया सुप्तः, अगडदत्तस्तु नैतादृशानां विश्वासः कार्य इत्यवधार्य क्षणं कपटनिद्रया सुप्त्वा तत उत्थाय शृङ्गांतरितः स्थितः, तान् पुरुषान् निद्रावशगतान् ज्ञात्वा स परिव्राजकः कपटव्या मारितवान्, अगडदत्तवस्त्रे च समागल्य ते तत्रापश्यन् पश्चादलितस्त्रावतागडत्तेन तदंतिके समागल्य खड्गमहारेण प्रकामं हनः पतितः पृथिव्यां. ततः सोऽगडदत्तंप्रत्याह बत्स! युद्धानेमं मम खड्गं ब्रज इमं शानस्य पश्चिमे भागे ? तत्र भूमिग्रहे भित्तौ स्थित्वा शब्दं कुर्याः ?

તત્ર મમ મગિની ઘસતિ તસ્યા ઇમ મમ ત્વહ્મ સમર્પયે', તત સંકેતકથનાસ્તા માર્યા અવિષ્યતિ, સર્વદ્રવ્યસ્વામી ત્વ અવિષ્યસિ આ તુ ગાદમહારામ્ભુત પ્વેતિ

પણ પેલો પરિત્રાજક તો કપડથી ઉમતો હોય તેમ મૃતો અગદદત્ત પળ—' આગાઓનો વિશ્વાસ ને કારાય ' પૃથા નિર્ધાર કરીને કપડથી જાળે ઉપતો હાય તેમ થોડોવાર મૃતો રહીને ત્યાથી ઉપો થઈ છાનામાનો દુસની ઓથે સતાઈ ઉપો દેવે પેલો પરિત્રાજક, ચથાય નિદ્રામય થયા એમ જાણીને કંકપત્રીથી વથાને મારી નાર્યા અગદદત્તના ગિછાના આગઢ આવી જુદ છે તો તેને ત્યા ન દીઠા કે તત્ત પાછો ચઢ્યા ત્યા સત્તર અગદદત્તે તેની સમીયે, આવી તેનાજ ત્વહ્મગથી મત્તવ શાટકા માર્યો કે તે પૃથ્વી ઉપર પહો ગયો તે ચલતે મરતા મરતા તેણે અગદદત્તને વધુ કે—' વત્સ ! આ મારો ત્વહ્મ છે અને સમાનના પશ્ચિમ ભાગમા મોંપરુ છે તેની ધોંત ઉપર ઉપો રહી શક્ત્ત મારજે, ત્યા મારી વેન રહે છે તેને આ મારો ત્વહ્મ આપજે આ સંકેત=પથાળથી તે તારી માયા થશે અને મારા સર્વ દ્રવ્યનો સ્વામી, તુ થઈશ અને હુ તો યા વહુ ઉઠો ભાગ્યો છે તેથી મર છુ

મત્તસ્વરૂપ ચ તા કથયે ? તત્તોગ્રહદત્ત ત્વહ્મગમાદાય તત્ર ગત, શન્દિતા સા અચાતા, તેન દૃષ્ટાત્તીચ રૂપચલવદત્ સા કુતસ્ત્વામાયાત ? સ પ્રાટ્ ગૃણેમ ત્વહ્મગ ! તદર્શનમાત્રેણ તયા સર્વ તસ્ય સ્વરૂપ જ્ઞાત, મનસ્યેવ શોકનિગૂહન કૃત, અગદદત્તસ્તાદ્ગૃહામ્યતર નીત, દત્તમાસન, તત્ર સ ઉપચિષ્ઠ, તયા વિશિષ્ટાદરેણ શાળ્યા રચિતા, મણિત ચ સ્વામિન્નત્ર વિશ્રામ્યતા ! તયેત્યુક્તે સુપ્તસ્તત્રાગ્રહદત્ત, ના ગૃહાદર્શિર્નિર્ગતા, તાચતાગટ

दत्तेन चिन्तितमस्या अपि विश्वासो नैव कार्य इत्युत्थाय शय्यातोऽन्यत्र गृहकोणे स्थितः सः, तया तु तच्छय्योपरिष्ठात्पूर्वं यंत्रचालनेनैव मुक्ता गिला, पतंला तथा शय्या चूर्णिता; सात्यंतं हर्षवती दत्तनालैवं वदति हतो मया प्रातुवान्तकः.

आ मारो सय्यो वृत्तांत तेने कहेजे अने माहं स्वरूप पण कही देवाडजे ' अगडदत्ततो ते खड्ग लइने त्यां गया, हाकल मारी के पेला चोरनी येन आबी; जोइ त्यांतो . अतिरूपवती दीठी, ते बोली के- ' तमे क्यांथी आवो छो ? अगडदत्ते कहं- ' आ खड्ग गृहण करो ' आ खड्ग जांतांती सायेज तेणीये तेनुं स्वरूप जाणी लीधुं. मनमां शोकने दवाबी दइ अगडदत्तने घरनी अंदर लइ गड, साहं आसन आप्नु तेना उपर ते चेठा. तेणीए तो खास आदरथी शय्या सनी अने बोली के- ' स्यामिन् ! आना उपर विसामो ल्यो. आम तंगीए कहं ते वारे अगडदत्त ते शय्या उपर मृतो ते तो अगडदत्तने सुवाडीने घरनी वहार नीकली त्यारे अगडदत्ते विचार्यु के- ' आनो पण विश्वासतो नज करवो ? एम विचारी उठीने शय्याथी जरा अन्यत्र वरखूणे ते उभो. ए स्त्रीए तो ते शय्या उपरे प्रथमथी गोठवी राखेला यंत्रनो दोरिसंचारो कर्यो के झट एक महोडी शिला ते शय्यापर पडी तेथी शय्या चूर्णित थइ गड. ते स्त्रीतो हर्षमां ताली पाडती बोली उठी के- ' मारा भाइना यादकनेभैं हण्यो.

ततोऽगडदत्तेन त्वरितं सा केशेषु गृहीता भगिता च हा दासिके ! किं त्वं मां हनिष्यसि ? सा तत्पादयोः पतिता; तव चरणौ मे शरणमिति वभागा. अथ तेन सा मा भयं कुर्विलाभ्वासिता; स्वकरे मृहीता; रोजकुले नीता, कथितश्च समस्तवृत्तांतः; राजा सोऽगडदत्तः पूजिनः प्रशंसितश्च; एवमप्रमत्ता इहैव कल्याणभाजो भवन्ति. उक्तो द्रव्यसुप्तेषु प्रतिबुद्धजीवदृष्टांतः. एतावद्वाराभ्ययनबृहद्बुत्तिगतमगडदत्ताध्याख्यानं लिखितं.

अगददत्ते ह्यज्जाहेर यद्दने तेणीने चाटलेखी पकडोने कथु के—'अरे दासिमा ! तु भू मने दणवानी दती' त्या तो ते अगददत्तना पगमां पडी अने 'हने तो तयारा चरणज मारु शरण छे' एम बोलीपदी तयारे 'एम जो होय तो जराय मय मा राखी' आवीरीते तेने अगददत्ते आभासन=दीलासो वड पोताना हाथमा तेणीनो हाथ झाली राजकुलमां लई गयो रानानी आगळ तयाम धुत्ताव कही उताव्यो, राजाए अगददत्तने प्रशसा तथा सत्कारणी पूज्यो, आम अममजन्म मयादुरहित=दुरो आ आरमाज कल्याणभागी थाय छे, आवीरीते द्रव्यपुस जनोमा प्रतियुद्ध थयला जीयनो दृष्टान वखो अही सुधीमा उत्तराख्यपननी धुहद् दृचिमा आपेडु अगददत्तनु दृष्टान्त नणव्यु

अथ कथाप्रथलिवितमगददत्ताख्यान लिख्यते—जाग्वपुरे सुदरद्वपः तस्य सुलसा प्रिया; तत्सुतोऽगददत्तः, स न सप्तयसनानि सेवते; लोकाणां दृष्टेऽप्यन्याय करोति, लोकैस्तदुपालभा राज्ञे दत्ता, राजा निर्वामितो गनो वाराणस्या, पठन् बडोपाध्यायगृहे स्थित, दिम्पलतिरुलायान् जात, युधेयाने कलाभ्यान् कुर्वन् प्रत्यासन्नगयाक्षस्या प्रधानश्रेष्ठिसुतया मदनमजर्या तद्रूपमोहितया प्रक्षिप्तपुष्पस्तदकन सजान्ती-तिस्तन्मय त्व सजात; अन्यदा तुरगाल् म नगरमध्ये गच्छन्नस्ति, तारतेहशो लोरुकोलाहल श्रुनो यथा-किं बलिओव्य समुद्धो । किं वा जलिओ हुआयणा घोरो ॥ किं पर्न रिउमिण । दडो निधडिओ किं वा ॥१॥ चिंठेणवि परिचो । मारंतो खुडि गोपुर पत्तो ॥ सबड मुह चलतो । काटुव अकारणे कुद्धो ॥ २ ॥

हने कथाप्रथमानु अगददत्ताख्यान दर्शाया छे—शब्दपुरमा मुदर राजा, तेनी मुग्मा प्रिया, तेनो पुत्र अगददत्तः,

ते साते न्यमन सेवतो; घरमां पण अन्याय करे. लोकोण ते वावत राजाने ठक्को दीयो तेथी राजाण तेने काढी मूक्यो ते वाराणसी गयो त्यां चंडोपाध्याय आगल भणतां ७२ कलानो जाणनार थयो घरना उद्यानमा कलानो अन्यास करता करतां पांसे नजीकना घरमांना गोखमां वेठेली प्रधान श्रेष्ठीनी पुत्री मदनमंजरी तेना रूपथी मोहित थण्ळी, तेणीण फेकेल, पुपना गुञ्जाथी तेनी साये मीति थतां तन्मय वनी गयो. एरु समये घोडा उपर सवार थडने नगर मध्ये ते जातो हतो त्या एवो लोकांनो कोलाहल सांभळ्यो के— आते शुं समुद्र चळ्यो? अर्थात् माना मूकीने फेळाणो? के शुं आ घोर हुताशन ज्वलित थयो? के आते शुं रिपुसैन्य आवां पडयुं? अथवा कोंड दंड उपरथी निपतित थयो=यसीपड्यो चारं कोरनां बेरायेलो छता मंदथी मारतो गोपुर=नगरद्वारथणी पड्यो आवे छे सामे मोढे चाल्यो आवतो अकळे कुद्द थयेलो जाण काळ होय नही एवो आ हाथी आवे छे.

तावता तेन कुमारणाश्वं सुवत्वा स हस्ती गजदमनधियया दांतः; पश्चात्तमारुज राजकुलासन्नमायातो राज्ञा दृष्टः; आकारितो मानपूर्वः; कुमारेण न गजमालानस्तंभे यच्छ्वा राज्ञः प्रणानः कृतः; राज्ञा चितितं कश्चिन्म-
ह्यपुरुषोऽयं; यतोऽयंतं विनीतो दृश्यते; यतः—सालीभरेण तोयेण । जलहरा फलभरेण तरुसिहरा ॥ विण-
पण य संपुरिसा । नमंति न नृ कस्सइ भण ॥ १ ॥

त्यां आ अगडदत्तकुमारं तेनी पाछळ घोडो मारी मूक्यो अने ते हाथीने सपाटायां गजदमन विधाना वळथी दबाल्यो पछी तेना उपर आरूढ यडने राजकुल ननदीक आब्यो त्यां राजाण दोठां. राजाण तेने मानपूर्वक बोलाज्यो एटले कुमार

દાર્થીને તેના અગદયાં આલાનસ્ત્ર મે ચાધી રાના પાસે આવી પ્રણામ કરી ઉપો રખો રાનાપ જાણ્યુ કે આ કાંઈ મહા-
 પુરુષ છે કારણકે તે અત્યંત વિનયવાન્ દેલાય છે કપું છે તે—જલથરસ્મેધ પુગ્ગલ તાય=જલભાથી નમે છે
 તરુશિવર=શાહની ટોચ ફઢના ચારથી નમે છે તે પ્રમાણે સત્પુરુષો વિનયે કરી નમે છે કદ કાડના મપયી નમતા નથી

ततो विनयरजितेन राज्ञा तस्य कुलादिकं शृष्टं कियान् कलाभ्यासं कृतं इत्यपि पृष्टं, कुमारस्तु लज्जां लुत्वेन न किञ्चिज्जगौ, उपाध्यायेन तस्य कुलादिकं सर्वविधानैपुण्यं कथितं, कुमारपटुतां श्रुत्वा जमरुदो भूपतिं अथ तस्मिन्नवसरे राज्ञं पुरो नगरलोकं प्राश्रुतं मुस्तैवमचियान् हे देव ! त्वन्नगरं कुचेरपुरसदृशं कियदि-
नानि यावदासीत्, सामन्त रोरपुरतुल्यमस्ति, केनापि तत्क्षरेण निरन्तरं मुच्यते, अगस्त्य रक्षां कुरु ? राज्ञां तलारक्षां आकारिता, शृशं बभौभिस्तर्जिता, नरुक्तमहाराज ! किं भिष्यते ? कोऽपि प्रचङ्कस्तस्कोऽस्ति, स यद्यप्यमेऽं न दृश्यते

तेना विनयथी रजीत थयेला राजाण तेना कुठ वगरे पूछ्या ते साथे वलाआना केठलो अभ्यास क्यो छे ते पण पूछ्यु तेबारे शरमाइने हुमारे कइ पण उचार न काय्यु त्वारे पसेज उमेला जयाध्याये तेनु कुलादिक तथा सर्वविद्यामा निपुणता कही देखवाही आ कुमारनु हतति साभजीने राजा चमत्कार पाय्या=चिस्मित थया एज अवसरे नगरजनों राजा अगळ आवी भेट घरीने बोल्या के—‘हे देव ! केठलाइ दिअस चुधीतो आपनु आ नगर कुमरपुर तुल्य हउ, हवे तो रोरपुर शहर धइ गयु छे कारणके काइ तम्कर रोज चारी मरे छे माने तमे रक्षा मरो राजाण नगर फोगनारने चोत्रावी अत्यंत वचनथी द्यावक्या. तेओण प्रबु के—‘महाराज ? शु करीए मोम प्रचड तस्कर थयो छे ते यजाय

उपाय करीए छइए तो पण देखातो नथी.

ततः कुमारेणोक्तं राजवहं सप्तदिवसमध्ये तस्करकर्पणं चेन्न करोमि तदाग्निप्रवेशं करोमीति प्रतिज्ञा कृता. राजा तु पुरलोकप्रभृते कुमाराय दत्तं. कुमारस्तत उत्थाय चौरस्थानानि विचारयति, यथा—वेसाण मंदिरेसु । पाणागारेसु जूयट्ठोणेसु ॥ कुल्लूरियवणेसु अ । उज्जाणनिवाणसालासु ॥ १ ॥ मयसुद्धदेवलेसु अ । चच्चरच-उद्धसुवसालासु ॥ एणसु ठाणेसु । पाणं तक्करो होइ ॥ २ ॥

त्यारे पासे उभेला आ अगददत्तकुमारे कळुं के—हे राजन् ! हुं मात निवसती अंदर जो ए तस्करने खेची न लावुं तो मारे अग्निप्रवेश करी वली मरणुं; आगो प्रतिज्ञा करी तेथी राजाए जे पोशाक भेट नगरवासिजनोए राजाने धरी हती ते राजाए ए कुमारने आपी, ते लड कुमार उठीने वझार नीकली चोरनां स्थानोनी विचार करवा लाग्यो—वेदयाओनां मंदिरोमां, पानाग(=पयपीपाना पीठांओमां, घुतस्थानेमां; उद्यानेमां; पाणीना परयोमां तथा वगी-चाओमां; १ शून्यदेवालयोमां; चत्तवर; चोयट्टा; शून्यशाला; एटलां स्थानोमां वणेभागे तस्करो होय ॥ २ ॥

एवं चौरस्थानानि पश्यतः कुमारस्य षड् दिना गताः, पश्चात्सप्तमे दिने नगराद्धर्गित्वा ततोश्च, स्थित एवं चिंतयति—छिज्जउ सीसं अहया । होउ बंधणं मयउ सव्वहा लच्छी ॥ पडिचन्नपालणेसु । पुरिसाणं जं होइ तं होउ ॥ १ ॥ एवं चित्तयन्नसो कुमार इतस्ततो दिग्बलोकनं कमेति. तस्मिन्नवसरे एकः परिहितथा-

तुवझो मुण्डितशिर कूर्चछिदङ्घारी चामररस्त' किमपि 'बुद्ध बुद्ध' इति शब्द मुखेन कुर्वाण परिव्राज
कस्तत्रायात, कुमारेण दृष्टश्चिन्तित चायमवश्य चैरो यतोऽस्य लक्षणादीदृशानि, सति, यथा—करिमुडासुय-
दडो । विसालवत्थले फुरसकेसो ॥ नवजुवणो रउहो । रत्तथो दीहजघो य ॥ १ ॥

आम चोरना स्थानोभो विचार मरतां कुमारने छ दिवसो वीती गया सातम दिवसे नगरया बहार नीकलीने एक
झाड तळे बडो वेडो विचार करे छे के—यस्तक छेदाइ जाओ अथवा भले वधन हो तेमज लक्ष्मी भले सयया चाली
जाओ तथा विमतिपन्न पाऊन=ऊठ करेलु पाळवाया पुक्कने जे यबानु होय ते थाओ ॥ १ ॥ आम चित्तन करतो कुमार
आम नेम दिशाआ तरफ जोया करे छे तेठलाया एक घातुसु पदेरेल मुडित मस्तक्याळो दानीवाळो त्रिदङ्घारी हाथया
चामर रही मधु ते अने मोडे 'बुद्ध बुद्ध' एवा गन्द करतो कोइ परित्राजक त्या आव्यो क्यारे जेयो दीडो के मनमा
विचार्यु ते—भवइय आ चोर होय केमके आना ऋषण पवान दीसे छे जेग के—गयीनी मून् जेवा मुजदड छे
विशाल वस स्थल, फरफरता रडोर केस, नवजुवान, रद्र=भयभर रत्तास=राग नेत्र अने दीर्घ जया, आ यथा लभण चोरनाज छे

एव चित्तयत कुमारस्य तेन कथितमहो सत्पुण्य ! कुतस्त्वमायात ? केन कारणेन च पृथिव्या भ्रमसि ?
तेन भगितमुज्जयिरीतोऽहमत्रायातोऽस्मि, दारिद्र्यमग्नश्च अमामि परिव्राजक उवाच यत्न ! मा खेद कुरु ?
अथ तत्र दारिद्र्यं त्रिभिर्दिग्नि समीहितमर्थं च ददामि ततो दिवस यावत्सौ तत्र स्थितौ, राजौ कुमारसहितौ
कस्यचिदिभ्यस्य गृहे गत, तत्र क्षात्र दत्तवान्, तत्र स्वयं प्रविष्ट, कुमारस्तु यत्र स्थित, परिव्राजकेन द्रव्य-

भृताः. पेडिकास्ततो बहिः कर्षिताः; ताः क्षात्रमुखे कुमारसमीपे मुक्त्वा स्वयमन्यत्र कुत्रचिद्गत्वा दारिद्र्यभयाः पुरुषा अनेके आनीताः, तेषां शिरस्तु ताः पेडिका दत्वा कुमारेण ससं स्वयं बहिर्गतः, स तापसः कुमारं प्रत्येवमुवाच कुमार ! क्षणमात्रं वने तिष्ठामः, निद्रासुखमनुभवामः, परित्राजकेनेत्युक्ते सर्वेऽपि पुरुषास्तत्र सुप्ताः.

आम ज्यां चिंतन करे छे त्यां तेणे पासे आवीने कुमारने कहुं के-अहो सत्पुरुष ! तमे क्यांथी आवोछो ? इया कारणे पृथ्वीमां भ्रमण करी रखा छो ? तेणे कहुं के-उज्जयिनीथी हुं अत्रे आवेलो छुं दारिद्र्यथी भग्न छुं तेथी भम्या करुं छुं परित्राजके कहुं के-वत्स ! खेद करमां आजे तारुं दारिद्र्य छेदीने तने इच्छा प्रमाणे द्रव्य हुं आपीश. पछी दिवस हतो त्यां सुधीतो बेय जणा त्यां बेठा रखा रात्री पडी के कुमारने लइने पेलो परित्राजक चोर कोइ धनाढ्यने घेर पहुँच्या त्यां खात्र दीधुं तेमां पोते पेठो अने कुमार बहार रबो परित्राजके द्रव्य भरेली पेटीओ बहार खेंची काढी कुमार समीपे राखीने पोते क्यांक जतो रबो. थोडीज वारमां दारिद्र्यग्रस्त केटलाक पुरुषोने लइने आव्यो तेना माथा उपर बची पेटीओ चडांवी कुमारने साथे लइ पोते बहार नीकली गयो. ते तापस कुमार प्रत्ये एम बोल्यो के-“ हे कुमार ! आपणे क्षणमात्र वनमां ठेरीए जरा अने निद्रासुख अनुभवीये. परित्राजके आम कहुं के सर्वे पुरुषो त्यां सुता.

कपटनिद्रया परित्राजकोऽपि सुप्तः, कुमारोऽपि नैतादृशानां विश्वासः कार्य इति कपटनिद्रयैव सुप्तः, तावता स परित्राजक उत्थाय तान् सर्वान् कंकपत्र्या मारयामास, यावत्कुमारसमीपे समायान्ति, तावत्कुमार उत्थाय तं ब्रह्मेण जंघाद्वये जयान्, छिन्ने जंघाद्वये स तत्रैव पतितः कुमारं प्रत्येवमुवाच हे वत्साहं सुजगन्नामा चौरः,

ममेह इमदाने पातालशृङ्गमस्ति, तत्र वीरपत्नी नाम्नी मम मग्नियस्ति अथ वटपादपस्य मूले गत्वा तस्या शब्दं कुरु ? यथा सा भूमिशृङ्गद्वारमुद्घाटयति, त्वां च स्वस्वामिन करिष्यति, सकेतवानार्थं मत्सङ्ग गृहणे त्युक्ते कुमारस्तत्त्वद्गृह्णीत्वा तत्र गतः, स तु तत्रैव मृतः

परिज्ञात्रक पोते ना कपटनिद्रायी मृतो कुमारं जाणु के आचना विश्वास न कराय तेयी ते पण कपटनिद्रायी मृतो तेज्जामां परिज्ञात्रके उढीने एरूपप्रीथी सर्वेने मारी नाग्या ज्या कुमारानी सदीये आवे ते तेज्जामा कुमारे उढीने तेनी बे जथा स्वर्णायी छेदी नागी तेयी ते त्याज पढी गयो पढ्यो पढ्यो कुमार प्रन्ये एय गेल्या के-हे गत्स ! द्रु भुज गनामे वार ए मारु आ इमदानमां भोंयरु ते तेया वीरपत्नी नाम्नी मारी बेन छे हवे तु वट्टमने घटे जइने तणीने अमान देजे जेयी ते भोंयरानु द्वार उघादी तने पोतानो स्वामी करसे अने ए घाण देवाने आ मारो स्वर्ग ऋ जा' अय कसु एण्ळे कुमार ते स्वर्गलइने गया अने चोत्तो एज ठेगणे मरी गयो

कुमारेण सा शान्दिता, आगता च सा धारमुद्घाटयामास, मध्ये आकुरित कुमार, एयके शायित, उक्त च तव विलेपनार्थं चट्नादिकमहमनयाभीति, ततो निर्गता सा कुमारेण चितित प्राय स्त्रीणा विश्वासो न कार्य' यतः शास्त्रे इमे दोषा प्रायो भवति-माया अलीय लोभो ! मदत्त साहस अलोयत्त ॥ निस्स-
तिया तहधिय । महिलाण महारया दोसा ॥ १ ॥ एतस्यास्तु तथाविधचौरभगिन्या विश्वासो नैव कार्य इति विचिन्त्य कुमार शय्यां सुप्तगान्धरु गृहकोणे स्थितः ।

कुमारे स्मशानमां वड हेठे जड पटकारी के तरत ते भोंगरानी बहार आवी, कुमारने अंदर बोलावी लड्डइने पळंग उपर मूव-
राव्या, अने कणुं के—' तमारे माटे अंगे लेपन करवा चंदनादि हुं आणी लावुं छुं ' आम बोलीने नीरुली गड.
कुमारे विचार्युं के—स्त्रीओनां प्रायः विश्वास करवो नहिं केमके—आखमां स्त्रीओना प्रायः आ दोपों कया छे, माया=रुपट, अलीक=खोड
बोलवुं, लोभ. मूढत्व, माहस अविवेक, नृशंसता=क्रूरता, तादासिरु-ठाजरजवावी, आ यथा महिलाओमां दणेषाने वर्तता
दोपों छे. तो आ चोरनी बहेननो विश्वास नज करवो. आम धारी कुमार गय्या तजी अन्यत्र घर खुणामां भराइ बेंडो.

सा बहिंगेत्वा यंत्रप्रयोगेण अद्योपरि जिलां मुमोच; तथा जय्या चूर्णिना. ततः कुमारंण सा सद्यः सा-
क्रोशं केदेषु धृत्वा राज्ञः समीपे आनीता; प्रोक्तः सर्वोऽपि वृत्तान्तः; राजा तद्भूमिगृहात्समस्तं वित्तमानाद्य
लोकैभ्यो दत्तं; कुमारंण सा जीवन्ती मोचिता; पश्चान्नुपाग्रहात्कुमारंण नृपसुता कमलसेना नाम्नी परिणीता; नृपेण
कुमारस्य सहस्रग्रामा दत्ताः, उत्तमजा दत्ताः; दक्षमहन्नण्याश्चा दत्ताः; लक्षपदानयश्च दत्ताः; ततः सुखेन कुमारस्तिष्ठति.

ते बहार गइ, अने यंत्रप्रयोगथी जेमी उपरथी गिला मूकी तेथी पळंगना चूरेचरा थड गया. त्वारे कुमार ते तरत तेने
गाळो देतां चोटळो झालीने राजानी समीपे उभी करी अने सयळो वृत्तान्त राजाने कही संधळाव्यो. राजाये ते भोंगरां-
मांथी सयळुं धन पोता पासे आणी मगाव्युं, अने लाकोने आप्पुं, कुमार ते चोरनी बेनने जीवती छोडी मूकी, पळी
राजानी आक्षथी कुमार, राजानी कुंवरी कमलसेनामनी साये पणया तेने राजाए एरु हजार गाम, एकमो हाथी, दस हजार
बोडा अने एक लाख पायदळ आप्या आ चैथन पामीने कुमार मुखे रडेरा लाग्या.

अन्यदा कलाभ्याससमये यथा अष्टिसुतया सह प्रीतीजातासीत्यया मदनमजया कुमारसमीपे दूती प्रेषिता, तथोक्त तत्रगुणानुरक्ता तवैवेप पत्नी अयितु बाहति, कुमारेणाव्युक्त यदाह शम्भुपुर यास्यामि तदा त्वा गृही-
त्वा यास्यामीति तस्यास्त्वया वक्तव्य अथान्यदा तत्र पित्रा प्रेषिता नरा कुमाराकारणाय समेता, कुमारस्तु तेषा ययनमाकर्ण्य पितुर्मिलनाय धृशमुत्कठिता भवशुर दृष्ट्वा कमलसेनया सम वलित, वलनसमये च मदनमार्पाकारिता, सापि कुमारेण सम चलिता, ताभ्या मियाभ्यां सह सैन्यवृत्त कुमार पश्चि चलन् पश्यन् मिश्रान् समुल्लभापतनो वदथा

एक समये पूर्वे कलाभा अभ्याससमयया जे मदनमजरी नामनी शेडीयानी पुत्री सापे प्रीति यद् इती तेणे कुमार समीपे दूती भोकली कहैराव्यु के—' तमारा गृणीयी अनुरक्त थयेली आ तमारीज पत्नी यथा चाहे छे ' कुमार दूतीने वहुं के—' ज्यारे हु भरपुर नरग त्यारे तने ग्दने जइग एम कहैजे ' एव वलते भगदत्तना पिताए मोषलेला पुरुषो भगदत्तकुमारने पोआवया आब्या कुमारे ते श्रोनां वन सायलीने पोताना पिताने मळगानी अस्यत उत्कठायी भशुर मदिपतिने पूजी रजा न्ह कमलसेनाने सापे ग्द चालया तैयार यथा गालता पहेला देली शेडीयानी पुत्री मदनमजरीने पण बोआवी लीयो ते पण तेनीज सापे चाली. यरीगीते वेप प्रियाभो सापे सैन्य सहित वृषाग भागे चाल्या जाय छे त्यां सामे भिल्लोत्रु मरोदु टोळु यळ्यु

तदा कुमारसैन्येन ते मम युद्ध कृत, मगं कुमारसैन्य, भिष्टिर्लुटितमितस्ततो गत, विह्वपनिस्तु कुमा

ररथे समायातः, उत्पन्नबुद्धिना कुमारेण स्वपत्नी रथाग्रभागे निवेशिता, तस्या रूपेण मोहं गता भिल्लपतिः कुमारेण हतः, पतिते च तस्मिन् सर्वेऽपि भिल्ला नष्टाः, कुमारस्तु तेनैवकेन रथेन सह गच्छन्त्ये महतः सार्थस्य मार्गे भयं वर्तते, ततः प्रध्वरमार्गं विहायापरमार्गेण गम्यते, कुमारेणोक्तं किं भयं ?

तेनी साथे कुमारना सैन्यं युद्धं ययुः, भिल्लोना दृष्ट्वाथी कुमारं सैन्यं भाग्यं अने भिल्लोए सामान लुट्यो. भिल्लो नायक कुंमारना रथ उपर आढ्यो त्यारे कुमारेने एक युक्ति मूजी, तेणे पोतानी पत्नीने रथना अग्रभागमां वेसाडी तेना रूपथी मोहित थयेला भिल्लपतिने कुमारे तक साथी मारी नाख्यो. ते पड्यो के तमाम वीजा भिल्लो भाग्या. कुमार तो ए एकज रथे आगळ चाले छे त्यां एक महोदो सार्थ मल्यो. आ सार्थ पण अनाथ जेवो लागतो हतो, केटलोक मार्ग कपातां ए सार्थना आगेवानोए कुमारेने कंठु के—हवे अहीथी धोरी रस्ते जवायां भय छे माटे आपणे ए धोरीमार्ग छोडी अन्य मार्गे जंठु, कुमारे कंठ के—एणुं ते कयं भय छे?

ते कथयंत्यस्मिन् प्रध्वरमार्गे महत्पटवी समेष्यति. तस्या मध्ये महानेकश्वोरो दुर्योधननामा वर्तते, द्वितीयस्तु गर्जनं कुर्वन् विषमो गजो वर्तते, तृतीया दृष्टिविषमो वर्तते, चतुर्थो दारुणो व्याघ्रो वर्तते. एवं चत्वारि भयानि तत्र वर्तते. कुमारः प्राहतेषां मध्ये नैकस्यापि भयं कुत ? चलन सत्वरं मार्गे ? कुशलैर्नैव शंखपुरे यास्यामः. ततः सर्वेऽपि तस्मिन्नेवाध्वनिं चलिताः, अग्रे गच्छन्तां तेषां दुर्योधनश्वोरस्त्रिदण्डभागिमलितः, सोऽपि

पांशोऽष्ट नावपुरे यास्यामीति वदन् सार्धेन सार्धं चलन्ति मार्गे चैकः सन्निवेश समायातस्तदा त्रिद्विदोक्त ममो
पलक्षितोऽप्य सन्निवेशो वर्तते, तेनात्र गत्वा मया दध्यायानीयते यदि भवता रुचि स्यात्

तेआ बोल्या के घोंरी मारिमा मदीही अदवी=जगल आवे छे तेना म यपा एक दुर्योधन नामे महान् चोर छे
बीओ गर्जना करतो एक मदेन्मत्त मकनो विपय हाथी छे श्रीजो जेनी दृष्टिही झेर चढे एवो दृष्टिविप सर्प छे,
अने चौयो भयकर एक बाण छे आ चार भय ए मारिमा छे, कुमार कहे एमाना एकेनी म्भीक न राखो, जलदी
मार्गे चालो कुशलयी दक्षपुरे पहेँची जथ, पठो सर्दे एज मार्गे चाल्या आगळ चाकता तेओने दुर्योधन चोर हाथमा
प्रण दद धारण करता मल्यो ते पण 'हूँ' पण दक्षपुर जनारो वनेमार्गे छु, एम कही सहुनी साथे चालमा लाग्यो,
मार्गे मता एक स्थान आप्पु त्या त्रिद्विदी बोल्यो के आ स्थान मारु जानीतु छे तेथी तमे वथा अहाँ पहाव नाव्यो हु
तमने रुची होय तो तमारे माटे दही वगेरे लड आबु, वथाये कसु भले नद आबो.

सार्धिकैरुक्तमानीयता ? ततस्तेन तदनगत्वा दध्यायानीत, विपमिश्रित गृत्वा सर्वेषा पायित, मृता सर्वे
सार्धिका, अगद्वदेन मार्याद्ययुतेन तत्र पीनमिति न मृत, स त्रिद्विदी पुन सन्निवेशमध्ये गत्वा क्रिय
त्परिवारयुतो गृहीतञ्च कुमारमारणायायात, कुमारेण गृह्ण गृहीत्वा समुग गत्वा घोरसग्रामकरणेन
सप्त, परिवारस्तु नष्ट, भूमौ पतता तेन चौरेणैवमुक्तमष्ट दुर्योधनश्चौर प्रसिद्ध, त्वया ह हनो न जीविष्यामि, पर
मम बहद्वज्र्य वर्तते, मम भगिनी जयश्रीनाम्यस्मिन् वनमध्ये र्तते, इय त्वया गृहीतय, सा च तव पत्नी भगिनीति

त्यारे तेने ते सन्निवेशमां जइ वहाँ चोरे आण्युं—अंदर विप मिखावी सर्वेने पायुं तेथी साथी सर्वेय मरी गया, अगड-
दत्ते के तेनी बे स्त्रीओए न पीधुं तेथी ते न मुआं, ते त्रिदंडी पाछो ते पडाव मध्ये जइ हथीआरबंध केटलाक परिवार सहित
कुमारने मारवा माटे आव्यो, कुमार खड्ग खेच्यु सामे धसी चोर युद्ध कर्तुं अने ए त्रिदंडीने हण्यो, एटले तेनी साथे आवेल
परिवार भाग्यो, भूमीपर पडतां पडतां ते चोरे एम कलुं के—हुं प्रसिद्ध दुर्योधन चोर छुं ते मने मायों हवे हुं जीवीश नहिं पण
मारुं वणुं द्रव्य छे; मारी जयश्री नामनी बहेन आ वनमाज रहे छे; ते पांसेथी सयकुं द्रव्य तारे लइ लेवुं अने ते पण तारी पत्नी यशे.

कुमारस्तत्र गतः, साहृता समायाता, दृष्टः कुमारः, ज्ञातस्तथा भ्रातृवृत्तांतः, तथा कुमारोऽपि गृहामध्ये
आकारितः, तत्र गच्छन् मदनमञ्जरीं चारितः, तत्रापि स गुह्यां प्रविष्टः, ततः सर्वस्वं लात्वा तां च तत्रैव
मुक्त्वा रथारूढः कुमारोऽग्रे चलितः, क्रियन्मार्गं यावद्वृत्तेन कुमारेण प्रचंडगुण्डादंडप्रभयनरुकीटिनिघृष्टगिरि-
तटः सवेगं सन्मुखमागच्छन् यम इव रौद्ररूपो गजो दृष्टः. ततः कुमारो रथादुत्तीर्य गजाभिमुखं चलितः
उत्तरीयबल्लवेष्टिकां कृत्वा गजाग्रे समोच; गजस्तत्प्रहारार्थं गुण्डादण्डमवः क्षिपन् यावदीपव्रतस्तावता कुमार-
स्तद्धताग्रद्वये पादौ कृत्वा तत्संकथेऽधिरूढः, वज्रकठिनाभ्यां स्वमुष्टिभ्यां तत्कुंभस्थलद्वयं जघान, कुमारेण
प्रकाममितस्ततो भ्रामयित्वा स गजो वशीकृतः पश्चात्स गजो गौरिच शान्तीकृतो मुक्तश्च

कुमार त्यौ गयो; जयश्रीने तेने बोलावी के तरत आवी; तेणीए कुमारने दीडो; तेनी पांसेथी भाइतो सघळो वृत्तांत सांपळी
कुमारने पोतानी गुफामां तेडी गइ; त्यां जतां मदनमंजरीए बाग्यो तथापि न मानतां गुफामां पेडो; त्यांथी वधुं द्रव्य लइ ते स्त्रीने

त्याज छोडी दऱने पोते रथासुद घट आगळ चाले छे त्यां थोडो मार्ग जता ते कुमारे--सूटथी झाडनी झाळो भागीने ते डाळोथी पर्वतनां तटने घरेटो, वेगसहित सामे पट्यो आसतो यम जेवा भयकररूपवाळो हाथी दीठो आ बखने कुमारे रथथी उतरीने हाथीने समुख चाली पोतापासेना उत्तरीय बखनो गोष्टो वाळी हाथी पासो फेक्यो हाथी ते लट्टने म्हाऱ फरवा मृगनीची करी जरा नम्यो तेचो तो कुमार तेना के दत्तात्र उपर ने पग मूचीने ठेकी हाथीनी काध उपर चढी बेंठो, अने बज्जजेची बठिन के सुठोथी हाथीने के कुमस्यळपर आघात कर्यां अने ग्राम तेम ममावीने ते हाथीने नरम पादी वग कर्यां अने ए हाथीने गाय जेवो ज्ञात करी छोडी मुक्यो

तत्रैव पुनः कुमारो रथे निविष्टोऽग्रे चरितः। कियं मार्गं यावद्गच्छति कुमारस्तावत्कुडली दृढलागुल ख-
रवेण गिरिप्रतिच्छदान् विस्तारयन् विगुहचलोचन सपौषमा रसज्ञा रथमुखकुहराभिकासयन् सिंह समा-
गात्, तेनैव समं कुमारी युद्धं कृतवान्, कुमारेण कर्कशमहार्जैर्जयित सिंहस्तत्रैव पतितः, कुमारस्त-
ऽग्रे चरितः, सपौषप्रबोऽपि मार्गे विधायैव निवर्तितः। कुशलेन कुमारः स्त्रीद्वयसयुतं शम्बपुरे प्राप्तं प्रवेशामहो-
त्सवः प्रकामं पितृभ्यां दृष्टः, सर्वेषां पौराणां परमानन्दं सपन्नः, तत्र मुखेन कुमारस्तिष्ठति ।

त्यायी पाछो कुमार रयारुद थइ आगळ वध्या केन्लोक मार्ग ओळग्यो त्या तो पूछदानु कुडालु बाळेलु अने
 पोंवांनी गर्जनायी पर्वतनी सुफाओया पडछदा फेल्गवतो, विजळी समान चलक्ता नेत्र आम तेम फेरवतो सिह सामे
 सर्पना जेवी जीभ पोताना सुखमांथी बहार निमळतो सिह सामे थयो कुमार तेनी साये थुळ क्युं तेमा कडोर म्हासोयी

सिंहने जाजरो करी त्यांज पाड्यो, अने कुमार त्यांशी आगळ चालता थ्या. वचमां दृष्टिविप सर्पे उपद्रव कर्यो ते कुमार पोतानी विद्याना वळयी निवारण करीने वेय स्त्रीओ सहित कुमार कुशले शङ्गपुर आवी पड्योच्या. मा बापे पुरमवेशनो मडोत्सव कर्यो सर्व नगरनिवासिनो परम आनंद पास्या. कुमार पण त्यां सुखे स्थित थ्या.

अन्यदा वसंते मदनमञ्जरी सह कुमार एकावयेव क्रीडावने गतः; तत्र रात्रौ मदनमञ्जरी सर्पेण दष्टा मृतैव संजाता; कुमारस्तु तन्मोहादग्नौ प्रविशन् गगनमार्गेण गच्छता विद्याधरेण वारितः, विद्याधरेण सा जीविता; विद्याधरस्तु स्वस्थानं गतः; कुमारस्तथा समं रात्रिवासार्य कर्मशिवकुले गतः; तत्र तां मुक्तवोद्योतकरणायाभिमानेतुं कुमारो बहिर्गतः; तदानीं तत्र पंच पुरुषाः पूर्वं कुमारहतदुर्योधनचौरभ्रातरः कुमारवधाय पृष्ठावागता इतस्ततो भ्राताः कुमारच्छलमलभेनः समायाताः संति; तैस्तु तत्र दीपको विहितः; मदनमञ्जरी तेषां मध्ये लघुभ्रातृरूपं दर्शितं; रूपाक्षिसयानया तस्यैव प्रार्थना विहिता त्वं मम भर्ता भव ? अहं तत्र पत्नी भवामि; तेनोक्तं तत्र भर्तरि जीवति सति कथमेवं भवति ? सा प्राह तमहं मारयिष्यामि.

एक समये वसंतऋतुमां मदनमंजरी साथे एकला कुमार क्रिडावनमां फरता हता त्यां रात्री पडी गइ अने मदनमंजरीने सर्प हस्यो तेथी ते सुत्रा जेवी थइ गइ कुमारतो एमां पोतानो अति मोह होवाथी तेनी पाछळ अग्निमां प्रवेश करवा तैयार थता हता त्यां आक्रान्त मार्गे जतां एक विद्याधरे वार्यो अने ए विद्याधरे विद्याना वळयी मदनमंजरीने सर्पविप उतारीने जीवाडी हवे विद्याधरतो स्वस्थाने गयो अने कुमार ते मदनमंजरीनी साथे रात्रिवासार्य एक देवकुलमां गयो त्यां मदन-

मन्त्रीने मूली पोते मनवाळु करवा अग्नि लक्ष आरवा बहार गयो तेजलामा त्या देवालयमा पूर्वे दणेली दुयोरन चोरना पांच भाइभो कुमारने भारवागटे पाछळ नीकळेना ज्ञान तेम फरता कुमारनो पतो न मळतां आनी कार्या तेमोए ए देवकुलमां दीनो प्रशङ्क्यो, मदनमन्त्रीए तेमाना लघु=सह्यो नाना—भाइनु रूप जोपु तेनु रूप जोइ मोशिव थएली मदनमन्त्रीए तेनी प्रार्थना करी के—‘तु भारो भर्त्ता या?’ ‘हु तारी पत्नी याउ’ तेणे वधु—‘तारो पति जीवतां एम केम वने?’ ते बोली के—‘एम होय तो हु तेने मारी नालीय

तदानीमपि शरीर्या कुमारस्तत्र प्राप्त, आगच्छत कुमार दृष्ट्वा तथा तत्रस्थो दीपो विध्याविज्ञ, तत्रायातेन कुमारेण दृष्टमन्त्रीयोन कथमभूत्? तयोक्त तव हस्तस्यस्याग्नेरेवोद्योत, सरस्तेन तेन तथैवागीकृत, मदनमन्त्रीयां हस्ते खड्ग दत्त्वा कुमारोऽग्निप्रज्वालनार्थं ग्रीवामधश्चकार, तावता तया कुमारवधार्थं खड्गप्रतीकाराभिष्कासितं, तस्यैतच्चरित्र दृष्ट्वा चौरलघुघ्रातुं चरागममुत्पन्न पश्चादस्या हस्तासेन खड्गमन्यत्र पातित, पश्चापि आतरन्तन कुमारालक्षितानां दाने दानैर्निर्गताः कस्मिंश्चिदने गता, तैस्तत्र चैत्यमेकमुत्तुंग दृष्ट, तत्र मातृशय्याशानी मापुरेको दृष्ट, तत्तममीपे तै पंचभिरपि दीक्षा दृहीता, ततस्तद्गङ्गा पालयत मयमे रतास्तद्वेत्र तिष्ठति, कुमारेण नैतत्किमपि ज्ञात अथ कुमारस्तत्र मदनमन्त्रीयां सत् रात्रिमेकामुपित्वा प्रभाते स्वशृङ्गे समायात

एतलमां अग्नि लक्षेने कुमार आब्यो एवे कुमारने आवतो जाइने जे अदर दीचो हतो ते मारी नाळ्या त्यां कुमार आरीने पूज्युं के—‘अहो अनवाळु केम हतु?’ तेणीए जवान दीचो के—ए तो तमारा हायमा अग्नि हतो

तेनोज प्रकाश हतो' सरल स्वभाववाळा कुमारे 'तेपज ह्यो' एष मानी लीधुं. मदनमंजरीना हाथमां खड्ग आपीने कुमार जेचो अग्निने प्रज्वलित करवा फूंक मारवा ग्रीवा जेची नीचे करे छे तेवोज कुमारनो वध करवा खड्ग म्यान-मांथी वहार काढवा मांड्युं. आ स्त्रीनुं आवुं चरित्र जोडने पेला चोरना नाना भाइने चैराग्य उत्पन्न थयो एटले ए ब्रट ए स्त्रीना हाथमांथी तेजे खड्ग झोटीने अन्यत्र फेंकी दीधुं. पांचे भाइओ कुमारने जाण न थाय तेचीरीते धीमेधीमे नीकळी जइ कोइ वनमां गया. त्यां तेओए एक उंनुं चैत्य दीडुं नेमां पेठा त्यां एक अतिशयज्ञानी साधु दीडो तेनी समीपे ए पांचे भाइओए दीक्षा गृहण करीने तेनी आज्ञांनुं पालन करवा ते पांचे त्यांज स्थिति करीने रत्ना. कुमार आ हकीकत कगी जाणी नहिं. कुमारतो मदनमंजरी सहित त्यां एक रात्री रत्नीने प्रभाते पोताने घरे आवी गया.

कियदिनानंतरमश्वपहृत एक एवागडदगकुमारस्तस्मिन्नेव वने तत्रैव चैत्ये गतस्तत्र देवाग्रमस्कृत्य सायवो बंदिताः; गुरुणा देशना दत्ता, कुमारेण शृष्टं भगवन् ! क एते पंचापि आतर इव सायवः ? कथमेपां चैराग्य-मुत्पन्नं ? कथमेभिर्नयैव न भरेऽपि व्रतं गृहीतं ? एवं कुमारेण शृष्टे गुरुः प्राह सर्वं तदीयं वृत्तांतं. कुमारस्तस्मिन् अत्रुत्वा शुचतीस्वरूपमेव चिंतयति—अणुज्जंति त्वणेणं । जुवईओ त्वणेण पुणोवि रत्नंति ॥ अन्नन्नरागणी रया । हलिहराणुव चलयेमा ॥ १ ॥ इति विचिंत्य कुमारोऽपि चैराग्यात्प्रजितः. गथासाधगडदत्तः प्रतिबुद्धजीवी पूर्व द्रव्यासुप्तः; पश्चाद्वाचासुप्तोऽपीहलोके परलोके च सुप्ती जातः. ॥ ६ ॥

केटलाक दिवस पळी एक वळते एरुलोज आगददन कुमार गोडो खेची जवायी तेज वनमां अने तेज चैत्यमां

आची चढ्या. त्या देवांने वदन करी बठेला साधुअने पण वदन करुं गुरुए देवना=उपदेश देवा मादतां वचमा कुमारे पूजयु के—आ पाचे भाईआ जेवा लाभता पाच साधुआ कोण छे? एओने-वैराग्य केम उत्पन्न थयु? अने एओए आ भरजुवानीमा आबु त्रत ग्रहण केम करुं? आम कुमारे पूछतां गुरुए पाचेनो तमाम हुतात वही देवाढ्यो कुमार तो ते चरित्र सांभळीने स्त्रीस्वरूप सबयी आ प्रमाणे विचार करवा लाग्यो—एक सणमा स्त्रीओ अनुरक्त थाय छे अने सणमा पाछी युवतिओ रिरक्त थाय छे जे स्त्री अनय रागीणी जणातो होय, तो पण हळदरना रंगजेरी सजे सजे, चल छे प्रेम जेनो एवीसमजबी आम विचारी कुमार पण वैराग्ययी प्रजित=दीक्षित थया जेम आ भगददत्त प्रतिबुद्धजीवी, पूरे द्रव्यासुप्त हतो ते पथात् भावासुप्त यद् आ लोभमां तथा परलोकमा सुखी ययो ॥ ५ ॥

चरे पयाइ परिसंकमाणो । जं किंचि पंप्त ईह मत्तमांणो ॥

लं।भतरे जीवियवूहंता । पन्ठां परिद्वाय मलावंधसी ॥ ७ ॥

मूलार्थ—[पयाइ]=पद=धर्मस्थानोनेयिये (गदिसकमाणो)=शक्ता करतो (ज किंचि)=जे काइ (पाप्त)=पासलाजेवा (ईह)=आ चारित्र्ये बिये [मत्तमांणो]=मानतो यमो साधु (चरे)=विचरे (गयातरे)=एक बीजाने लाभसते [जीविम]=जीवीतने (वूहण)=वृद्धि यमाडीने [पन्ठां]=पछी (परिद्वाय)=अगरिद्वाय जाणोने [मलावधसी]=कमरुय मळनो नाश करतार थाय

व्याख्या—साधु सयममार्गे पदानि धर्मस्थानानि परिशकमानश्चारित्र्यदृष्ट्यानि विचारयधरेत्, सयममार्गे

बिहरेत्, किं कुर्वाणः ? यत्किञ्चिदपि गृहस्थपरिचयादिकं प्रमादपदं दुश्चित्तनादिकं बंधस्य हेतुत्वात्पाशमिव मन्यमानः, पुनः साधुर्लाभान्तरे जीवितं बृंहयित्वा पश्चात्परिज्ञाय मलापध्वंसी स्यात्. कोऽर्थः ? एकस्माद्वा-
भादन्यो लाभो लाभांतरं; तस्मिन् लाभांतरे सति ज्ञानदर्शनचारित्र्यादीनां लाभावशेषे सति जीवितं शरीरं
बृंहयित्वाहारभाटकदनेन धारयित्वा पश्चाद्वाभमाप्तेरभावं (परिज्ञया) कृत्वेदं मम शरीरं, अतः परं ज्ञानादि-
गुणार्जकं नास्तीति परिचिंत्य प्रत्याख्यानपरिज्ञया भक्तं प्रत्याख्यायाष्टकर्मलक्षणमलस्यापध्वंसको निवारकः स्यात्.

अर्थः—साधु, संयममार्गे परितोषमान=चारित्र्यदूषणो नो व्रततो व्रत विचार करतो रही, पद-एटले धर्मस्थानोमां
विचरे; संयममार्गमां विहार करे. केवीरीते विचरे ? ते कहे छे. गृहस्थपरिचयादिक कंड पण दुष्ट चित्तन वगेरे प्रमाद-
पद छे तेने बंधनो हेतु होवाथी पाश जेहुं मानतो, तेमज लाभांतर एटले एक लाभ करतां बीजो लाभ होय—अर्थात्
ज्ञान दर्शन चारित्र्यादिकनो विशेष, लाभ होय तो जीवित=शरीरने, बृंहणद-एटले आहाररूपी भाडुं दइने धारण करी
पछीथी लाभ प्राप्तियो अभाव जाणीने अर्थात्—“हवे मां शरीर ज्ञानादिकणु संपादन करवाने लायक रंनुं नथी एम जाणी
मलापध्वंसी थाय—अर्थात्—प्रत्याख्यानपरिज्ञावडे भक्त=अन्नादिकनुं प्रत्याख्यान लइ अष्टकर्म लक्षण जे मळ छे तेना अपध्वंसक
एटले निवारक=मटाहनार ययुं. ॥ ७ ॥

अत्र मंडकचौरोदाहरणमुत्तराध्ययनबृहद्भूमिगातं प्राकृतं संस्कृतीकृत्य लिख्यते—वेदांतदे मंडिकनामा, तुला-

कञ्चौर परद्रव्यहरणासक्त आसीत् सः च दिवसे राजमार्गमध्यस्थः पादयोर्मं गंढानीति बद्धपट्टकपादो मुखेन भृशमावदन् तुन्नाकशिल्यमुपजीवति, राज्ञो च व्यवहारिरुद्धे क्षात्र दत्त्वा बहुधनं गृह्णाति, नगरोद्यानात् स्थित-भूमिगृहमध्ये कूपके च सर्वं क्षिपति, तत्र चास्य भगिनी कन्या तिष्ठति, याश्च भारवाहकानसायानयति तान् सर्वानपि स्वयं पादशौचादिगृहपचारपूर्वकं भोजनपक्ताद्युपवेष्ट्य विषमिश्रितभोजनदानेन मारयति, अपरकृपात-निक्षिपति च एव काले प्रजतिं सति तेन चौरिण तत्सगरं भृशं मुपितं अग्न्या तत्सगरे मूलदेवो राजा राज्ये उपविष्टः

आ सद्यधमा उत्तरायण्यननी दृष्टदृष्टिमा आपेक्षु महकचौरान् उदाररण माकृतान् ससृष्ट करीने कहेल छे ते दशविं छे वेआ नदीने तीरे मीरतर परद्रव्यान् हरण परवामा आसक्त, मडिक्कनामनो तुणाराः (फाटेलवस्त्रोने तुनीदेनारा) चोर वसतो इतो, ते दिवसतो राजमार्गना मयमा पढयो पढयो- ' मारा वेय पगमा गुमडा यथा छे ' आम कहे अने वेय पने पाटा बाधीने मोढेयी ' बोयरे हाथरे ' एम वूम पाडया करे अने गेरुना कपडा नूनवानो घणो करे ज्यारे रात्र पढे के षट पाटागटा छोटी नाखी वेपारीओना घरमा सोतर दद घणु धन उपाही लवे ए धन लावी नगरना उद्याननी अंदर आवेला भोयसामा एक कुवो करेलो तेमा मर्व नाखी राखे अने त्या तेनी कुचारी बेचने राखतो ते चोर दररोज चोरला मालने आ स्थानके पर्होचाडवा जे मजुरोने उपयोगमा छेतो ते तमाम मजुरो अहो आवे त्यारे सर्वेने आ छोकरी पोते पग घोवाने पाणी वगेरे घणा उपचार पूर्वक भोजन पगतमा बेसहो विषमिश्रित भोजन खवरानी

મારી નાલતી અને પાંસેના એક રીજા હંડાકૂવામાં નાલવી દેતી. એમ કાઠ રીતતાં આ ચોરે આલા નગરને સુત્ર લૂંટયું. એવામાં એ નગરની રાજગાદી ઉપર મૂલદેવ રાજા અધિષિત થયા.

—સ કથં તંત્ર રાજા સંમૃત ઇતિ તદાસ્થાનમુચ્યતે—

‘ઉજ્જયિન્યાં નગર્યાં સર્વગણિકાપ્રધાના દેવદત્તા નામા ગણિકાસ્તિ, તસ્યા ગૃહેઽચલો નામ વ્યવહારિપુત્રઃ પરદેશાયાતો ભોગાન્ સુક્ટે, માર્ગિતમર્થ ચ દદાતિ, તસ્યા એવ ગૃહે પરદેશાયાતો રાજપુત્રો મૂલદેવોઽતિહૃસૈભાગ્યસ્તૈવેવ ગુંગૃધ્યા માનિતઃ, અચલઃ પ્રચ્છન્નમાયાતિ, ભોગાનપિ ચ સુક્ટે, સા તુ મૂલદેવેન સહેવ પ્રેમવતી બભૂવ, પરમચલસ્તસ્વરૂપં ન જાનાતિ. એકદાદેવદત્તાજનન્યોત્કંતં હે પુત્રિ ! કિમનેન મૂલદેવેન નિઃસ્વેન ? અચલમેવાર્થજય ? મૂલદેવં ત્વજ ! અચલમેવ ભજ ?

હવે વચમાં એ મૂલદેવ રાજગાદી ઉપર કેમ આવ્યા તે કહેવાય છે.

ઉજ્જયિની નગરીમાં સર્વગણિકાઓમાં પ્રધાન ગણતી દેવદત્તા નામની ગણિકા હતી. તેને ઘરે અચલ નામનો એક વેપારીનો પુત્ર પરદેશથી આવેલો ભોગભોગવતો અને એ ગણિકા માગે તે તેને આપતો. એજ ગણિકાને ઘરે પરદેશથી આવેલો અતિરુપસૌભાગ્યવાન્ મૂલદેવ નામનો એક રાજપુત્ર પણ અધિક ગુણવાન્ હોઈ માનીતો થઈ રહ્યો હતો. અચલ છાનોમાનો આવી ભોગ ભોગવે. પણ ગણિકા તો મૂલદેવની સાથેજ પ્રેમવતી હતી. પણ અચલ તેનું સ્વરૂપ જાણતો નહોતો. એક

મમ દેવદત્તાની માતાએ કહ્યું કે—‘હે શુભિ ! આજા નિર્ધન મૂલદેવને થું કામ રાત્રી થેલી છે? અચ્છનેજ રાત્રી-
રાત્રી ખાગીન થનાર અને મૂલદેવને ત્યજી દે, યાત્ર અચ્છનેજ ખજ ?

દેવદત્તા પ્રાહ્વાય પઠિતોડનીચર્માંદર્શાવિગુણવાન્, જનની પ્રાહ્વાય મૂલદેવસ્ય નિ મત્ત્વેન સર્વેડપિ ગુણા
ગતા, ઇચ્છસ્ય ચ સમત્ત્વેન સર્વેડપ્યોદાર્યાવિગુણા. સતિ, યસ્યોદાર્ય તસ્ય સર્વગુણાધારત્વ, ચેન્ન મન્યસે તદાસ્ય
મૂલદેવસ્યાત્મસ્યપિ બોદાગંધર્ષા કુરુ ? તતો દેવદત્તાયેકા દાસી મૂલદેવસ્ય પાન્થે પ્રેપિતા, એકા બ્યાખલસ્ય
પાન્થે, ઠયોરપિ દાસીદય યત્યેચમેયયુગાર દેવવંશેષુઅશ્વગં કનુમીઠતે, તનો મૂલદેવેનેપુગષ્ટિદય પુઠીત્વા સ્વચ
માનીય ગ્રાકલ્પાનિ રૂપ્યા કર્પૂરપૂર્ણવામના દત્ત્યા પચિગ્રમાજને ત્રિપ્ત્યા પ્રેપિતાનિ.,

દાદત્ત્યા ધોલી—‘આ મૂલદેવ પંદિત છે તેમ અત્યંત સાર્થકાદિક ગુણવાન છે’ જનનીએ કહ્યું કે—‘એ મૂલદેવ
નિર્ધન ધોંવાયી તેના મલગુણ નહિ થયા અને ખાલ માત્રદાર ધોંવાયી તેમા ઝોદાયાદિક સર્વ ગુણો છે જેમાં ઝદારાના
દોષ તે ગુણગુણોનો ખાશય ગણાઈ જા આ ચન તારા માનચામા ન આતની દોષ તો આત્ર અને મૂલદેવ યેવના
ઝોદાપંની પરીક્ષા કર’ ત્યારે દેવદત્તાએ એક દાસી મૂલદેવપાને ધોકત્રી અને રીતી એક દામી ખાલ પાંસે મોઝત્રી
કયને દાતોમૂચે કરેતરાણુ કે—‘દેવદત્તા બેરહી ત્યારા રૂઠે છે? આ માંપલી મૂલદેવે બેરત્રીના પ ઉત્તમ માઠા
મમાત્રી છાઝત્રી થતેના યાઠા કાઠોનામ્બી મર્મગાઠનાં નાના નાનાં ચક્રીયાં થનારી તેને કર્પૂરપૂર્ણથી રાસિત કરી સ્વચ
વાષ્પો નામ્બીને દોડખાને ધોરત્યાં

देवदत्तांभां प्राह पश्य मूलदेवस्य विवेकितां ? तदैवाचलेनेक्षुयष्टिभृतं शकटं प्रेषितं, अक्का देवदत्तांप्रत्याह पुत्रि पश्याचलस्यैवार्थ ? सा प्राहाह किं करिण्यनेन ज्ञाता यस्याः कृते तेनासंस्कृतेक्षुयष्टिभृतं शकटं प्रेषितं ? अथाक्का मूलदेवस्य द्वेषिण्यचलपार्श्वे गत्वा देवदत्ताया मूलदेवासक्तस्वरूपमूचे, अचलेनोक्तं तथा कुरु यथाहं मूलदेवं गृह्णामि, तयोक्तमवश्यं मया तद्भोगावसरो ज्ञाप्यः, अचलेन तस्यां दीनाराष्टशतं दत्तं, सा गृहे गत्वा देवदत्ताया इदमकथयदचलोऽद्य. त्वरितकार्ये समुत्पक्षे क्वचिद् ग्रामे चलितोऽस्ति, सोऽद्य नायास्यति, तथा-
प्यथादिनसत्कं भाटकं प्रेषितमस्ति, एवमुक्त्वा दीनाराष्टशतं तथा देवदत्तायादत्तं.

ते जोइ देवदत्ताए तेनी माने कहुं के- 'मूलदेवनुं सुयडपणुं तथा विवेकीपणुं जो. ' तेटली वारमां शेरडीनुं भरेलुं गाडुं अचले मोकलेलुं आवुं ते जोइ, तेनी मा बोली के-जो अचलनी उदारता केवी छे ? शेरडीनुं गाडुं भरीने मोकल्युं ? देवदत्ता बोली के- 'अचले शुं मने हायणी समजी ? जेने माटे भोथासोती शेरडीनुं गाडुं भरीने मोकल्युं ? देव-
दत्तानी माना मनमां मूलदेव उपर द्वेष वथ्यो. ते अचलपांसे नइने देवदत्तानी मूलदेवमां आसक्तिनुं स्वरूप कहुं तयारे अचल बोल्यो के- 'तुं एवो लाग गोठव के हुं मूलदेवने पकडी शकुं' डोशी बोली के- 'ठीक, अवश्य हुंते मूलदे-
वना भोगनो अवसर तमने जणावीग. ' अचले आ डोशीने आठसो दीनार दीथा ते लइ डोशी घरे गइ. देवदत्ताने कहुं के-आज अचल कइ उतावळुं काम आवी पड्युं तेथी गाम चाल्या गया. एटले आजे नहिं आवे; तो पण आजनादीनुं भाडुं मोकल्युं छे' आम कहने आठसो दीनार देवदत्ताना हाथमां आप्या.

દેવદત્તગામિ મૂલદેવદત્તદાનોમેવાકારિત, મોડ્યાગતસ્તસ્યા, શાપનીયે સુપ્તશ્ચ ઓગે પ્રદૃશ, તસ્યાં લેખ્યાં
તયાજ્યા મૂલદેવદત્તકાસંજોગસ્વરૂપમષ્ટસ્ય જ્ઞાપિત, અષ્ટલોડયિ સપરિવારસ્તત્રાપાત, દેવદત્તા ત સપરિવાર-
માયાનં દટ્ટા મૂલદેવે જાગનીયાચંચિદેસેપેતન્તતો ચમ્રાણિ ચિન્તારપામામ ચ. અષ્ટલસુ યારિ સપરિવાર
મુરચા તદામગૃહાતરાત્વા જાગનીયે ઉપચિટ, દેવદત્તા તુ ન કિષ્કિદુવાન નાપિ તસ્ય કિંચિદિલેપનાપુષ્પાર
જ્ઞકાર અષ્ણેન જાગનીયાજ પ્રચિટો મૂલદેવો જ્ઞાત, સ તસ્યા દ્વદમૂલેડ્યા મયાત્રસ્યેનૈવાભ્યગનસ્નાને કરિજ્યતે, દેવદત્ત-
પોક્ત જાગનિગવશ્ચિનાગો અચિલ્યતિ, સ આલગચપુર્વચશ્ચમરિતમર્પ્ય જાગનીય દાસ્યામીત્યુત્ત્રૈયાભ્યગન સ્નાન ચકાર

દેવદત્તાપ વંજ શકટે મૂલદેવને તેહાવ્યા અને તે ખાવ્યા ઝ્યાં તે પગપર મોર્ગાર્પ મટત થાય છે પ વેળાયે
પ્રાગ્-દેવદત્તનીમા-એ જાડને દેવદત્તા તયા મૂલદેવના સમોગનુલ્પરૂપ જ્ઞાલ્યુ. અચલ તેજ સમયે પરિવારમહિત ત્યાં પ્રાલ્યો.
દેવદત્તા અચ્છન્ને પરિવારમહિત પ્રાત્નો ઓદ મૂલદેવને પલ્લગની નીચે દુપાત્રી પ્રાપ્ત તેમ જલ્લો ફેંકાચા મંદી અચ્છન્ન
પરિવારને જાણાણસે રાત્રીને પોતે તના જાગૃણમાં પેળીને તેના ગયન ઉપર પેસી ગયો દેવદત્તા જદ જોક્ષીગતી નહિ
નેમ તેને જદ જિલેપનાદિક ઉપચાર પણ કર્યો નહિ અચ્છન્ને પત્રગની ફેઠઝ પેઠેલા મૂલદેવની સ્વર પડી ગદ તેને દેવ-
દત્તાને જદુ કે- 'પ્રાન તો મારે આ પલ્લગ ઉપર વેઠાં વેઠાં અષ્ણમ તયા જ્ઞાન કરાના મે' દેવદત્તાપ કપુ ફે- 'પ્રા
જયનીય જલ્લો જરાંનો વિનાશ યને.' તે જોનો ઝઠ્ઠો-જઠ્ઠી પરવાઠ નહિ તારા પ્રયમનાચ્છ મહિત પ્રવૂર્ત્તનઝ ગયનીય દુ
જનગતી દશઝ, પ્રાપ્ત જરીને ત્યાંજ અષ્ણમ તયા જ્ઞાન કર્યો

तन्मलविलम्बो मूलदेवः शय्याधःस्थ इतस्तत्प्रलम्बचलेन शयनीयवस्त्रमपसार्य केशेषु गृहीत्वा निष्कासितः, उक्तश्च रे याहि त्वं मया जीवन्नेव मुक्तः, अपराधस्तु तवेदोऽस्ति यत्सांप्रतमेव त्वं मया हन्यसे, परं कृपया यिन्या निर्गतो वेद्नातटमार्गे प्रस्थितः, तदा तस्यैकः पुरुषो मिलितः, मूलदेवेन पृष्टं क्व त्वं यास्यसि ? तेनोक्तं वेद्नातटे यास्यामि, मूलदेवेनोक्तमहमपि तत्रैव प्रस्थितोऽस्मीति सहैव व्रजावः, तेनोक्तमेव भवत्विति द्वावपि सहैव प्रस्थितौ, तस्य पुरुषस्य शंवल वर्तते, मूलदेवस्य किमपि शंवलं नास्ति. अंतराटवी समायाता, द्वावप्यटव्यां प्रविष्टौ.

तेना मेळथी मलिन भीनो मूलदेव आम तेम शय्यानीचे हलतो हतो त्यां शयनीय वस्त्र खसेडीने अचले मायाना केस पकडी नीकाल्यो अने कबुं अरे ! जा अहीथी हुं तने जीवतो छोडी मुकुं हुं—तारो अपराधतो एवो छे के— 'हुं' तने हमणांज हणुं पण हुं कृपाथी तने मुक्ती दउं हुं. एम जाणीने के तुं पण कोइ समये मारा अपराध वेळाये मारा जेवो मोठा मनवाळो था.' आम अचल नील्यो एटले शरमाइने मूलदेवकुमार उज्जयिनीथी नीकळ्यो अने वेद्नातट मार्गे चालतो थयो. ते वसते तेने एक पुरुष मल्यो तेने मूलदेवे पूछ्युं—' तुं कयां जाय छे.' तेने कबुं के—' वेद्नातटे जाउं हुं' मूलदेवे कबुं—' हुं, पण म्यांज जवा नीकळ्यो हुं. आपण बेय सांयेंज चालीये ? तेने कबुं—' भले एमज करीण' हवे ए तबे साये चालवा लाग्या आ पुरुष पांसे शंवल=भातुं हनुं. मूलदेवपासे कंइ पण भातुं नहोतुं. वचपां पदोटी अटवी=जंगल आल्युं बेय अटवीमां पेडा.

मूलदेवश्चित्तयत्येष मे शबलविभाग करिष्यति, स-च भोजनसमये स्वयं मुक्ते, न किञ्चिद्दाति, मूल-
देवस्त्वयानेन न किञ्चिद्दात्, परं कन्ये दास्यतीत्याशयैवाग्रतो गच्छति एव दिनत्रय यावन्मूलदेवेन न किञ्चि
लुब्धं न किञ्चिद्मुक्तं चतुर्थदिने मूलदेवेन स पुरुषं शृष्टोऽत्र क्वचित्प्रत्यासन्नो ग्रामोऽस्ति न वा? तेनोक्त
मित्तिस्तिर्गम्यदेशे नातिदूरे ग्रामो वर्तते, परमहं तत्र न यास्यामि, अग्रे यास्यामीत्युक्त्वा स पुरुषोऽग्रे चलितः,
मूलदेव एकाम्येव तत्र गतः, शिक्षा भ्रमता च मूलदेवेन राद्धा कुलमाया लब्धा तान् रत्नाञ्चले गृहीत्वा
मूलदेवो नगराद्वह्मिर्निति तावता मासोपवासगारेण यतिरेको भिक्षार्थं ग्रामान् प्रविशन् मूलदेवेन दृष्टः, भस्मयु-
ह्नासेन ते कुलमाया मूलदेवेन तस्मै साधवे दत्ता, साधुरपि त्रयक्षेत्रकालभावशुद्धास्तान् गृहीतवान्, मूलदेवेन
परमया भक्त्या भगित—

मूलदेव मनमा चित्तन कर छे के—‘आ पोताना भातामाधी मने थोडो विभाग आपणे’ पण तेता दाणु ययु
एटले पोते एरुत्रो खावा लाग्यो मूलदेवने फइम आप्णु नहिं मूलदेवे धार्यु—‘आज न आप्णु तो फाळे आपणे’ पण
बीजे दि पण तेणे फइ न आप्णु आम त्रण दिवस आगळ चालता बीत्या मूलदेवने रइ न मल्यु तेयी नेणे फइ खाधु पण
नहिं बोये दिवसे मूलदेवे पेली सावी पुरपने पूयु के आटगमा दुयट्टे कोइ गाम ठे! तेणे वसु के—‘आम आडे मागे थोडे
दूर जतां’ गाम तो आवे छे पण मारे ए गाम जगानु नयी हु तो आगळ चाल्यो जइम’ आम घोली ते पुरप जोखो
पडीने आगळ चाग्तो थयो मूलदेव एरुत्रो ते गामे पडोच्यो. भिक्षार्थे भमता मूलदेवने रागेला कुलमाप=अदद जड्या

ते वस्त्रना छेडायां लद् मूलदेव नगरनी बंहार नीकले छे त्यां एक यति एक मासना उपवास करी पारणा माटे भिक्षा मागवा गाममां प्रवेश करतो दीठो. मूलदेवना हृदयमां भक्ति उभरातां तेणे ए साधुने पोताना छेडायां कुलमाप=बाफेला अडद आपी दीथाः साधुए पण द्रव्य, क्षेत्र, काळ, तथा भाव, एम चारप्रकारे विशुद्ध आहार समजी ए कुलमाषने गृहण कर्या. मूलदेवे पण परम भक्ति भावथी कळुं के-

धर्माणं खु नराणं । कुस्मासा हुंति साधुपारणए ॥ अथ तत्प्रदेशातिधिष्ठात्र्या देव्या मूलदेवस्योक्तं वत्स ! एतस्या गाथाया द्वितीयार्थे यन्मार्गयसि तद्दामीति. मूलदेवेन गाथाद्वितीयार्थमिदं कृतं—गणिअं च देवदत्तं । दंतिसहस्सं च रज्जं च ॥ १ ॥ देवतया भणितमेतत्तवाचिरेणैव भविष्यति.

धर्माणं 'धन्यानां खलु नराणां कुलमापा भवन्ति साधुपारणायैः—' धन्य जनोना कुलमाष साधुना पारणाना उपयोगमां आवे. ' आ वलते ते प्रदेशनी अधिष्ठात्री देवताए कळुं के—' हे वत्स ! तें जे आ अर्थगाथा कंही तेना उत्तरार्थथी तूं जे माग ते ते हुं तने आपु. मूलदेवे गाथानुं बीजुं अर्थ आ प्रमाणे उच्चार्यु—' [गणियं०] गणिकां च देवदत्तां दंतिसहस्सं च राज्यं च ॥ अर्थात् देवदत्ता गणिका, एक हजार हाथी तथा राज्य, आ गाथा सांभळी देवताए कळुं के—थोडाज समयमां तें माग्यु ते चयुंय तने मळशे.

ततो मूलदेवो वेत्तातटे गतः, देवकुठ्यां सुसः, तत्र कार्पटिका अपि बहवः सुसाः संति, तेषां मध्ये

एकेन कार्पटिकेन खमुले प्रविशच्छ्रो दृष्ट, तादृश एव स्वप्नो मूलदेवेन दृष्ट, कार्पटिकेन तु प्रातःकथाय गुरो
पुर, स्वप्न कथितः, गुण्यारि त्वमग्य घृतमुडसहित मडक प्राप्स्यसीति कभाये, मूलदेवस्तत उल्थाय नगरात्
स्वप्नपाठकगृहे गत्वा घन विनय कृत्वा स्वप्नपाठकाय स्वस्वप्नमाचग्यौ. तेनोक्त सप्तमदिवसे तव राज्य भवि-
ष्यतीति तस्मिन्वसरे तत्रापुत्रो राजा मृत, सामतैर्मित्रिभिश्च दिव्य कृत, सप्तमे दिवसे मूलदेवसमीपेऽथ
समागतः हेपारय चक्रे, स्वपुत्रो च मूलदेवमध्यारोपितवान्, सामतानैर्गोयोग्यमिति कृत्वा राज्येऽभिषिक्तः,
मूलदेवस्तत्र सहस्रदतिराज्य प्राप्त

तदनन्तर मूलदेव वेजातद जइ पढोन्यो एष देवबुदीया मूर्तो त्या केन्नाक कापडी एण आगी मृता इता, तेमाना
एक कापडीए स्वप्नया पोताना मुक्कया प्रवेग परतो चन्द्र दीत्रो, तेवोज स्वप्न मुठदेवने एण थयो कापडीए तो सञ्चारे
उठोनें गुरुपासे जइ स्वप्नदृष्टांत कथो गुरुए तेने 'आजे तने गी तथा गोरुयुक्त मडक भोजन जइसे' एम कथु
मूलदेव तो त्यायी उठोनें नगरमा गयो अने एव स्वप्न पाठर=(स्वप्नना फल जोनारा) ना घरे जइ आगळ कइ धन
घरीने विनय पूवर ए स्वप्नपाठरपासे पोतानो स्वप्न कही सम्पदाव्यो ए सम्पदाव्यो के—'आजयी
सातमे दिवसे तारु राज्य धने' तेज असामा त्यानो राजा अपुन मरण पाव्यो सायत तथा मत्रिओए मत्रीने
दिव्य कथ्यु, सातमे दिवसे मुठदेव पासे आजीने घोडे हेपारव=दण्डणाट कर्यो, पानानी पीठ उपर मुठदेवने
चढाव्यो, ते उपरयो मामतो त्या मत्रीओए 'आ राज्यने योग्य छे' एम ठेरावीने मूलदेवने राज्यधियेक कर्यो

ત્યાંનું હજાર હાથીવાલું રાજ્ય પામ્યો

ઉત્તરાધ્ય-
યન સૂત્રમ્

॥૩૪૦॥

ઉજ્જયિનીનૃપેણ સાર્થ પ્રીતિ ચકાર, અનેકદ્રવ્યલક્ષ્યામૃતાનિ પ્રેષિતવાન્. एकदा मूलदेवेन तत्पार्श्वे देवदत्ता मार्गिता, तेन प्रीतिपरवशेन सा प्रेषिता, मूलदेवेन स्वपट्टराज्ञी कृता, तथा समं यथेष्टं मूलदेवो भोगान् भुङ्क्ते. अन्यदा तत्र समुद्रमार्गादचलः समायातः, मांडविकैः शुल्कचौग्याद्वद्धो मूलदेवराज्ञः पुर आनीतः, मूलदेवेन राज्ञा स उपलक्षितः, कथितं च त्वं मासुपलभ्यसि ? स आह कस्त्वां नोपलक्षयति ? त्वं महाराजः, मूलदेवेन वेनोक्तं सोऽहं मूलदेव इत्युक्त्वा ग्रंथनान्मोचितो विसर्जितश्च. एवं मूलदेवो निश्चितस्तत्र राज्यं करोति.

ઉજ્જયિનીના રાજા સાથે પ્રીતિ કરી તેને લાલો દ્રવ્યના કોમળી અનેક પદાર્થો મેટ તરીકે મોકલ્યા. एक समये मूलदेवे उज्जयिनीना राजा पासे देवदत्ता गणिता मागी तेज बलते प्रीति परयश उज्जयिनीनृपे तेने मोकली आपी. मूलदेवे ए देवदत्ताने पोतानी पट्टराणी बनानी तेनी साथे मूलदेव यथेष्ट भोग भोगवे छे तेचामां त्यां समुद्रमार्गे यइने अचल आव्यो. मांडवीवाळाओए शुल्क=जकावनी चोरीनो तेनापर अपराय मुकी बांध्यो. अने मूलदेव राजानी पांसे लई आण्यो. मूलदेव राजाए तेने ओळख्यो अने अने कणु के—‘केम मने ओळखो छो ?’ तेणे कणु—‘तपने कोण न ओळखे ? तमे तो महाराजा छो ? मूलदेवे कणु के—‘ते हुं मूलदेव’ आटण्ड बोली अचलने ग्रंथनमुक्त करावी राजा दीधी. आम मूलदेव निश्चितपणे राज करे छे.

સ મૂલદેવો નગરલોકેશ્યધૈરપરામર્થે શ્રુવાન્ય નગરરક્ષકં કૃતવાન્, મોડનિ ચૌરં ઘનીતું ન ઝાક્તઃ, તદા

આપાંતર
અધ્યયન૪

॥૩૪૦॥

मूलदेवः स्वयं मीनपट्टं प्राकृत्य रात्रौ निर्गमः, इतल्लो अमरं यत्र स तुलको मणिकुचोरोऽस्ति तत्रैव गत-
स्मरार्थं च कपन्निद्रया मुक्तः, अवेऽपि दारिद्र्यमग्रा पुण्ड्रस्तत्र सुप्ता सति, मणिकेन तावदाक्रन्दं कृतं गायम
धरात्रिः समागता, तदानीं ता उल्लास्य सर्वेऽप्युत्थापिता, मूलदेवोऽप्युत्थापितः, आयातु मया सार्धं सर्वो-
न्नि प्रनवनं करोमीति वदन् तैः मार्गं पुगन्मूर्ध्नि चैकस्य धनिकस्य एते क्षात्रं दत्त्वा बहूनि धनानि निष्कास्य
सर्वेषां तेषां शिरसि पोदलिका दत्ता,

तेषामां नगरना लोकांगी साभज्यु के गायया चोरनो बहु पराभव धायने. ए सांभज्जीने नगरस्तत्र=कोटवाल बीना
क्यों. ते एण चोर पकडवामां नृत्तिमान् न धयो तेवी रात्रा मूलदेव पांते कागवत्त पहेरी रात्रना नीकज्या आम तेम
करतां करतां उयां पेला मणिक तुआगे चोर छे त्या आवी लाग्या. अने त्यां तेना पडलामा रूपनिद्रावी मूला बीजा
एण अन्य कापही दारिद्र्यना मार्गां पुरगे त्यां मूला हला ज्या मयरात्री यद त्यां मणिके एम पाडी ते सांभज्जा
बया नागी उल्ला मूलदेवने एण उठाव्या चात्रो मारी साये, तयने बगयने दू धनवान्-वनावी दउ एम बोज्जो
ते बया ललित श्रदेरमां भमीने एक धनिकने घरे लातर दीपु अदरवी घणु धन निष्कात्रीने ते बयायने माये गाठवीयो चडावी

मूलदेवस्य शिरसेक पोदलिको दत्तः, सर्वानप्यग्रे हुत्वा स्वयं मण्डपपाणिं दृष्टो स्थितः, इमशानां तर्भू-
मिपूहे सर्वेऽपि प्रवेशिताः, तत्र पोदलकं धनानि कुपोंतविक्षेप, सर्वेषामपि तेषां पादशीलं तत्रैव चौरम

गिन्या दत्तां, स्वयं पादक्षालनं चक्रे, मूलदेवपादक्षालनावसरे तत्पादसौकुमार्यादिना कोऽप्ययं महान् राजेति ज्ञातवती, नायं मया विनाशय इति मरवा तथा मूलदेवस्य नेत्रसंज्ञा कृता, ततः स मूलदेवो नष्टः, पश्चात्तया चौरस्य स्वभ्रातुरुक्तमेष पुरुषो नष्टः आतापि गृहीतखड्गस्तत्पृष्ठौ चलितः मूलदेवोऽपि तं प्रत्यासन्नमागतं दृष्ट्वा कश्चित्स्थाने बन्धरपाषाणशिवलिंगं स्वोत्तरीयवस्त्रेणाच्छाद्य स्वयमंतरितः स्थितः.

साये मूलदेवने माये पण एक गाँडो दीथो, बथायने आगळ करी पोते पाछळ उघाडुं खड्ग लइने पाछळ चाल्यो आवे छे. स्मशानमां आवी एक भोंयरानी अंवर बथायने पेसार्या. बथी पोडलीओनां धन अंरना कुवामां फेंकी दीथां. आवेळा सर्वमनुष्योने पण धोवा पाणी त्यां रहेळी चोरनी न्हेने आप्णुं ते वडे बथाये पण धोया. पण ज्यां मूलदेवने पण धोर्ता जोया त्यां तेना सुकुमार चरण निहाळी तेणे आ कोइ महान् राजा होय एम ते जाणी गइ. मनमां तेणीए विचार्युं के मारे आनो तो नाश न करवो, आम धारीने तेणीए मूलदेवने आंखेथी इसारो कर्यो ते उपरथी मूलदेव नाठो, पाछळथी पोताना भाइ चोरने तेणीए कछुं के- 'आ पुरुष नाठो' भाइ पण हाथमां खड्ग लइ तेनीं पुंठे चाल्यो. मूलदेवे जेवो तेने नजदीक आत्रतो जोयो के तरत एक देवालयमां बन्धरपाषाणनुं शिवलिंग हतुं ते उपर पोतानुं उत्तरीय वस्त्र ढांकी पोते संताइ बेडो.

कोपांधेन चौरेण तन्नांगल्य स एवायं पुरुष इति कृत्वा शिवलिंगमस्तके कंकलोहमयखड्गप्रहारोदत्तः,

तच्छिखलिङ्गं क्रिया कृत, एतो मया सं पुरुष इति ज्ञानं स्वस्थाने गत्वा सुप्तं, मूलदेवोऽपि स्वस्थाने गत्वा सुप्त, प्रभाते स मडिकतुल्लकथतु, यथात समागत्य तथैवाप्तं कुर्वन् स्थित, राज्ञा च प्रभाते स्वपुरुषं स आकारित, राजपुरुषेषु तत्रायातेषु तेन चित्तित तदानीं मया स पुरुषो न हत, किंतु हृदयदेव स्वङ्गमहारी दत्त, यो नष्टः पुरुष सोऽवश्यमन्तरो राज्ञा, तेनैव समाहातु पुरुषा प्रेषिता यामि तावत्तत्र, अयेतो न नन्दु शस्यते, यद्वाच्य तद्विचिति चित्तयत्नेनासौ ते पुरुषे दाने शनैर्न न राजसभायामानीत, राजाप्यमावयुस्थानादिना सानित, अर्धोमने निवेदिन आश्वासितश्च, स्वनेपथ्यमस्तस्य नेपथ्यो दत्त, स्वभोज्यसम भोजन कारित

कोपीय गेरे त्यां प्राचीने 'तेज आ पुरुष' एव जाणीने ए शिवलिङ्ग माये ककुब्जोदपय खड्गनो महार देता शिवशिविगना ये भाग यद् गया, चोरतो ये तेने मारी नारयो—एव जाणी पोताने स्थानके जइने मृतो, मृतदेव पण पोताने स्थाने जइने मृदू रया सवारमा पालो ते मडिक तुलाते चोर चोतरे आचीने युम पाइता येओ राजाए सवार पोताना माणसो मोकळी तेने योलाज्या ज्यारे राजपुरुषो तेने योलाज्या आल्या त्यारे तेने कल्पना करी के ते वलते ने पुरुषने नथी दण्यो किंतु पाषाणयान बह्ग महार देवाणो जे पुरुष नाओ ते अवश्य अर्धोमो राजा होय अने तेजेज आ गणे मने चोत्रावचा आ पुरुषा मोकल्या छे, त्यारे हवे त्या जो जाउ. हवे अर्धोमो भागी नकाय तेम नथी जे प्राची दत्ते ते मळे थाय. प्राची रीते चित्तन करतो ए चोर धीरे धीरे चाओ राजपुरुषोए राजानी

સમામાં આપ્યો. રાજાએ પણ તેને અમ્યુત્થાન આદિકથી સન્માન આપ્યું. પોતાના અર્ધાસન ઉપર બેસાડી તેની આશ્વાસના કરી. પોતાના પોશાક જેવો પોશાક તેને દીધો. પોતાની સાથે પોતાના સમાન તેને ભોજન કરાવ્યું.

અન્યદા તસ્યોક્તં સ્વભગિનીં મમ દેહિ? તેન સા દસા, રાજા પરિણીતા પ્રેમપાત્રી કૃતા ચ. અન્યદા રાજોક્તં દ્રવ્યં મે વિલોક્યતે, ત્વં ધની સ્વકીયોડસિ, તતો મે દ્રવ્યં દેહિ? ચિંતા તુ તથૈવાસ્તિ, તેન રાજમર્ગિતં દ્રવ્યં દત્તં, સ રાજપાર્શ્વે સુલેન નિષ્ઠિતિ. અન્યદા પુનરપિ રાજા દ્રવ્યં મર્ગિતં, તેન દત્તં, રાજા તસ્ય મહાન્ સત્કારઃ કૃતઃ, પુનરપિ રાજા દ્રવ્યં મર્ગિતં, તેનાપિ તથૈવ દત્તં. એવમંતરાંતરા રાજા સત્કારપૂર્વકં તસ્ય દ્રવ્યં ગૃહીતં, મર્ગિની પૃષ્ઠાથાસ્ત્વસ્ય કિંચિદ્ધનં, સા પ્રાહાયં રિક્તીકૃતસ્ત્વયા, નતઃપરમસ્ય કિંચિદ્ધનમસ્તીતિ શ્રુત્વા રાજાસૌ મંડિકશ્ચૌરઃ શુલાયા-મારોપિતઃ, અત્રાયમુપનયો યગાયમકાર્યકાર્યપિ મંડિકશ્ચૌરો મૂલદેવેન યાવલ્લાભં રક્ષિતસ્તથા ધર્મર્થિનાપિ સંય-મલામહેતુકં જીવિતં રક્ષણીયં, યાવત્કાલં સંયમલામસ્તાવત્કાલં જીવિતમૌષધાદિના રક્ષણીયં, નાન્યથેતિ.

અને રાજમાં રાખ્યો. વસ્ત આન્યે કહું કે-તમારી વેન મને દીઓ તેણે આપી. રાજાએ પરણીને પોતાની પ્રીતિપાત્ર કરી. એક વસ્તે રાજાએ કહું—મને દ્રવ્ય જોડે છડે તમે ધની છો અને હવે તો અમારાજ છો તો મને દ્રવ્ય આપો. તેણે રાજાએ માગ્યું તેટલું ધન આપી આપ્યું. રાજાપાસે તે સુલેથી રહ્યો છે. એમ કરતાં રાજાએ બીજીવાર દ્રવ્ય માગ્યું, તે તેણે લાવી આપ્યું ધોડાવસ્ત પછી વલી બીજીવાર રાજાએ દ્રવ્ય માગ્યું તેવારે પણ રાજાએ માગ્યું તેટલું દ્રવ્ય લાવીને

तेने आपु राजा इयेआ तेनी-बराबर बरदास्त करावे तेम पोते गण तेनो सत्कार करे अने गवे गवे-बने द्रव्य मागे ने ते पण आये, राजाए पोते परनेली ते चोरनेली ते पछयु के-तारा माइ पासे हनी के-द्रुक घन छे तेणीए जवार दीगो के-‘इने तइन ए ग्वाली थइ गयो. द्रव्य हतु ते नमाम तपने आपी चुकयो हव तेनी पास गुक्रामा कहु घन नगी आ राज सामकीने राजाए ते मडिक तुआरा चोरने ग्लीए चढावी दीयो अरी आ कयामा सार समनवाना ए ते के-जेम ए अर्कायकारी यन्त्रिक चोर मूलदेवे ज्या मुयी लाभ हनो त्यामुयी तेनी सरभरा करी रागयो तेम धर्मार्थी पुरुषे पण समयलाभनु हेतुभूत जीवित रसणीय छे, यातकाळ पर्यंत समय लाभ आपे तातपर्यंत जीवित औपप सेवनादिकवडे रसणीय छे अन्यथा नहि ॥७॥

छदनिरोहेण उवेइ मोक्खं । आंसे जहां सिखिलेयवम्मधारी ॥

पुवाँइ वासाँइ चेरप्पमत्तो । तम्हो मुणी खिप्पेमुवेइ मुँख ॥ ८ ॥

मूलार्थ- (जहा=जेम (सिखिलमयम्मधारी)=शिक्षा गमले बटले बरतने धारण करतले (आसे=अस्य शिक्षकर्ता इच्छा प्रमाणे बालगाथी निभयस्थाने पडोवे छे तेम मुनि (छदनिरोहेण=स्वच्छ रणणाना निरोधे करीने (मुक्ख)=मोक्ष प्रत्ये (उवेर)=पामे छे, तेथी हे साधु (पुग्गाइ वासाँइ)=पूष घगोसुधी (अणमत्तो)=प्रमाद रहित (बर)=विहार कर,तम्हो=तेम करवाथी (मुणी)=मुनि (खिप्पे)=शोष (मुक्ख)=मोक्षने (उवेर)=पामे छे

व्याख्या-साधुछदोनिरोपेन मोक्षमुपैति, गुर्वदिश विनैय प्रवर्तन छदस्तस्य निरोधो निवारण तेन गुवो-

ज्ञया प्रवर्तनेन निर्भयस्थानं प्राप्नोति, को यथाशिक्षितवर्धार्थश्चो यथा, यथाशिक्षितवर्धार्थश्चो, शिक्षा जातास्येति शिक्षितः वर्म सत्राहं धरतीति वर्मधारी, सत्राहधारकः एतादृशः सुशिक्षितः, कवचधारी चाश्वोऽश्ववारशिक्षायां स्थितश्छंदोनिरोधेन स्वेच्छागमननिषेधेन मोक्षं प्राप्नोति, निर्भयस्थानं प्राप्नोति, शत्रुभिर्हंतुं न शक्यते, हे साधो ! पूर्वाणि पूर्वप्रमितानि वर्षाणि यावदप्रमत्तः सन् चर ? साधुमार्गे विहर ? तस्मादप्रमत्तविहारान्मुनिः क्षिप्रं मोक्षमुपैति. ॥ ८ ॥

अर्थः—साधु, छंदोनीरोधवडे मोक्ष पाये છે. ગુરુના આદેપ વિનાજ પ્રવર્તવું તે છંદ કહેવાય તેનો નિરોધ કરવો અર્થાત્ ગુરુની आज्ञायી પ્રवृत्ति करतां निर्भयस्थान प्राप्त थाय છે. यथा-जेम कवचधारी, शिक्षित=क्रेळवेलो अश्व जेम घोडासवारानी तालिममां रही स्वेच्छागमनता निषेधयी मोक्ष=निर्भयस्थान पाये तेम-‘ हे साधो ! पूर्वपरिमित वर्षो सुधी अप्रमत्त थइ विचरो. साधुमार्गमां विहार करो, आधी अप्रमत्त विहारयी मुनि शिघ्र मोक्ष पाये છે.

अत्र कुलपुत्रशिक्षिताश्वद्वयोदाहरणं—एकेन राजा द्वयोः कुलपुत्रयोः शिक्षणार्थमश्वौ दत्तौ, एकेन कुलपुत्रेण प्रथमो भावनवलनादिकलाः शिक्षितः द्वितीयस्तु द्वितीयेन कुलपुत्रेण न शिक्षितः संग्रामोवसरे प्रथमोऽश्वोऽथक्वः पोत इव संग्रामसागरमवगाढ्य पारं गतः, सुखी ययूव, द्वितीयस्तु संग्राममध्य एव मृतः, अत्रायमुपनयः—यथासावश्वः कुलपुत्रेण शिक्षितस्तथा धर्मार्थ्येण स्वतंत्र्यविरहितो गुरुशिक्षितः शिष्यमाप्नोति.

એને કે કુલપુત્રોનું નિશ્ચિત કે યોદાનું દશત-યક રાજાનું કે કુલપુત્રોને નિશ્ચિત માટે કે યોદા આપ્યા એક કુલપુત્રે પહેલા પાડાને દોહતુ વલ્લુ વગેરે વલ્લોઓ શીલવી વીના યોદાને વીજા કુલપુત્રે કર ન શીલવ્યુ સપ્રામનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે નિશ્ચિત પાડાવાલો કુલપુત્ર પોતાના યોદાવડે જરાય થાક વિના વહાણથી જેમ તેમ સપ્રામસાગરના પારને પામ્યો હ્યારે અનિશ્ચિત યોદાવાલો કુલપુત્ર સપ્રામમધ્યેજ મરાળો, અહીં દશતનો સાર એ છે જે-જેમ કુલપુત્રે યોદાને નિશ્ચિત દીધું તેમ ધર્મથી પળ સ્વતંત્રતા રહિત થઈ ગુલથી કરાવર નિશ્ચિત યાય તો તે વહ્યાળમણી વને છે

સં પુલ્લમેવ નં લભિજં પચ્છા । ઇસોવંસા સાસયવાદયાળ ॥

વોસીયેઈ સિદ્ધિલે આરંભમિ । કાલેવંનોઈ સરોરસં મેલે ॥ ૧ ॥

મૂળ્ય — (સ) = છે પુરુષ (પુનમેય) પ્રથમની જેમ (પચ્છા) = પછી પણ (ન લમેજ) = અપ્રમત્તપણને પામતો નથી (વસા ઉવમા) = અમ કહેયું તે (સાસય વાદ નાળ) = યોગ્યત વાદીનો ઉપમા — ઉત્તિ છે વટલે વ્યો તેમોતો નિશ્ચિત નિયમ છે કેમકે (આરંભમિ) = આરંભ (સિદ્ધિલે) = શિથિલ થયે સતે મને (સરીરસ્મમેષ) = શરીરનો મેદ વટલે નાશ (કાલેવંનોઈ) = કાલે વંનોઈ સતે તે (વીસીયર) = લેવગમે છે તેથી પ્રથમથીન પ્રમાણનો સ્થાન કર્યો

વ્યાખ્યા — ય પુરુષ પૂર્વમેવાગમરત્વ ન લમેત, સ પુરુષ પશ્ચાદપિ પૂર્વમિવાગમરત્વ ન લમેત, ત્વા શાશ્વતવાદિના નિરુપકમાયુષામુપમાયુતિ, યાદગો જીવ પૂર્વ સ્થાનાદશ પશ્ચાદપિ સ્થાદિતિ શાશ્વતવાદિનો વદ

તીલ્પર્યઃ. આયુષિ શિથિલે જાતે સતિ શરીરસ્ય ભેદનં કાલેનોયનીતે સતિ મરણે નિકટે સમાગતે સતિ વિષ-
દતિ વિષવળો ભવતિ, અતઃકારગાત્પૂર્વમપિ પથાદપિ ચ ન પ્રમાયં.

અર્થઃ—જે પુરુષ પ્રથમજ અપ્રમત્તત્વ પ્રમાદરહિતપણા—ને નથી પામતો તે પુરુષ પથ્થાત્=પાછલકથી પળ પૂર્વનીપેટે અ-
પ્રમત્તત્વનો લાભ મેલકી શકતો નથી, આતો શાશ્વતવાદી જનોની નિરુપક્રમ આયુષમાનનારાઓની ઉપમા=એક પ્રકારની વાવો-
યુક્તિ છે, જેવો જીવ પૂર્વે થાય તેવો પથ્થાત્ પળ થાય; એમ શાશ્વતવાદી વોલે છે, પળ જ્યારે આયુષ શિથિલ વને ત્યારે
શરીરના ભેદવહે 'કાલે કરી મરણ સમીપે આવે તે વારે એ સીદાગ છે; એટલા કારણથી પૂર્વે અને પાછલકથી પળ
સર્વથા પ્રમાદ ન કરવો ॥ ૯ ॥

સ્વિપ્તં ન સક્કેદૈ વિવેગમેતું । તમ્હા સમુદાય પહાય કામે ॥

સમેચ્છલોગં સમયા મેહસો । અપ્પાણુરક્ખી ચરઅપ્પમેત્તો ॥ ૧૦ ॥

મૂલાર્થઃ.—હે પ્રાણી ! (સ્વિપ્ત')=શિથિલપણે (વિવેગ' વડ') વિવેક પામવા (ન સક્કેદૈ) તું શક્તિમાન નથી (તમ્હો)=તે માટે (સમુદાય)=
સમ્યક્ પ્રકારે (કામે)=કામને (પહાય)=તેજીને (લોગં)=સર્વે પ્રાણીના સમૂહને (સમયા)=સમતાપણે (સમેચ્ચ)=જાણીને (મેહસી)=મોક્ષને
દેહજનાર થાઈ (અપ્પાણુરક્ખી)=આત્માનું રક્ષણ કરનાર તથા (અપ્પમેત્તો)=પ્રમાદ રહિત (ચર)=તું વિચર.

વ્યાખ્યા—હે બ્રહ્મ ! ક્ષિપ્રં ક્ષીણં વિવેકં દ્રવ્યભાવેન સંગત્યાગરૂપમેતું પ્રાપ્તું ભવાત્ શક્નોતિ ન સમયો

नवति, तस्मादाभरणी सस्यमपरा मन् त्व विपर ? किं कृत्वा ? समुत्थाय सम्यगुत्तम विचार, पुन . किं
कृत्वा ? कामानिद्रियविपरान् प्रवर्णेण हित्वेति, प्रहाय एवमस्या, पुन किं कृत्वा ? लोकं प्राणिसमूह समग्रा
शत्रुभिद्रोपरि साव्यवायेन समित्य सम्यग् ज्ञात्वा ॥ १० ॥

अर्थ—हे भण्य ! यदि नु निमन्त्रीय द्रव्यपावेकरी सगत्यागरूप विवेकने प्राप्त करण नुक्तिमान नही तो जात्य
रणी या भयमन पत्नीने विरा-केय करीने ? ते कहे छे—सत्यक उगय करीने, तेमन काय=इन्द्रियोना विपर्याने
प्रवर्णेकरी तदन त्याग करीने अन् लोक=प्राणिसमूहने गुत्रुपिआदिने समभावे प्राणीनेमयादरहित रही विहार कर ॥१०॥

अत्र ब्राह्मणीकथा—पुको ब्राह्मण परदेशो गत्वा सर्वशास्त्रपारगो मृत्या स्वदेशे समायात, तस्य प्रकाम
पादिरण द्वैकेन ब्राह्मणेन कन्या दत्ता, तेन परिणीता म च लोके अश दक्षिणा लभते, धनवान् जान
तस्या भार्यायास्तेन बहुन्याभारणानि दृष्टानि, सापि तानि त्यागे परितितान्येव रभति, न चागात्कदादि-
प्युत्तागयति, तेनैकदा तस्या कथितमेव तुच्छघामोऽस्ति, निगमाभरणपरिवानमयुक्त, कदाचिणमग्नौ चौरा समा-
याति तदा तयागच्छन्ना भवति, मा प्राह यदा चौरा ममायास्यति तदा हरिदधगादभरणा यत्तमुषारयि
प्यामि अथदा तस्या गृह गत चौरा ममायाता, मा तदानीं निषिद्धमग्न्याभरणाणि त्यागादुत्सारयि-
तमसम्भारं तथैव शिखता, तस्या भाभरणान् पाण्यापयगगाडिण्ठया तैर्गृहीता, मा च महर्नो कदर्शना प्राप्य मृता

—अत्रै ब्राह्मणी कथा कहे छे—

एक ब्राह्मण परदेश जइ सर्वशास्त्रनो पारंगत बनी पाछो स्वदेशमां आब्यो. तेनुं अत्यंत पांडित्य जोइ एक ब्राह्मणे तेने पोतानी कन्या दइ अने परणावी. आ पंडित लोकोमांखुव दक्षिणानो लाभ लेतां धनवान् बन्यो, तेथी तेणे पोतानी भार्येने घणां घरेणां घडावी दीयां, ते स्त्री पण वधां घरेणां हमेजां. पहरीज राखती राते पण अंग उपरथी उतारती नहिं ते जोइ तेना पतिए कहुं के—आ नाहुं हलकुं गाग छे, नित्य घरेणां पहरी राखवा योग्य नथी, कदाचित् जो अत्रै चोरो आवी पडे तो तारा अंगने अडचण थाय, ते बोली ज्यारे चोर आवशे त्यारे हुं तुरत अंग उपरथी आभरणो उतारी नाखीज, थयुं एम के—खरेखर तेनेज घरे एकदा चोरो आव्या, ते दाणे ए स्त्री दहरीते अंगे धारेलां आभरणो अंग उपरथी उतारवा असमर्थ होइ एमज उभी रही. ए समये चोरोए तेणीना अंगमांथी झट न उतरी सके तेवां घरेणां तेणीना हाथ पग वगेरे अवयवो कापीने उतार्यो अने उतारके लइ गया. आथी ते ब्राह्मणी बहु कदर्थ ना=पीडा पामीने मरी गइ.

एवमन्येऽपि प्राकृतकर्माविपाककाले विवेकमेतुं न शक्नुवन्ति 'समिच्चलोगं समया महेसी । अप्पाण रक्खी चरप-
मसो।' अत्र प्रमादपरिहारापरिहारयोर्वणिमहिलाख्योरुदाहरणं—एका वणिग्महिला प्रोपितपतिका निजवपुःशुश्रूषापरा
गृहव्यापारेषु प्रमत्ता दासादीनां यथाहं भोजनाद्यन्वदाना तैर्भुक्ता, ततो गृहागतेन भर्त्रा स्वगृहे भृत्यभव-
हानि दृष्ट्वा सा स्त्री निष्कासिता, ततो वणिजा बहुव्रत्येणान्या परिणीता, सा च न स्वदेहशुश्रूषां करोति,

यथाहं भृत्यान् भोजयति कार्येषु नियुजयती च, भर्ता गृहस्वामिनी कृता. इहैव जन्मनि प्रथमस्त्रीचरममादा-
दोषान् प्राप्नोति, अत्रमादाद् द्वितीय स्त्रीचद् गुणान्त्रामोतीत्युपनय .

एष अन्य पण पूर्वे करेण रम्योना विषाकृच्छ्रे विरेक न मेळवी नके तो पूर्वोक्त ब्राह्मणीनी दया पामे—[ममिच]
प्रथे प्रमाद परिहार तथा प्रमादनो अपरिहार करवावी शु परिणाम आने ते वाचत चे वणिक् स्त्रीभोनु उदाहरण फहे छे—
एक वणिक्महिना तेनो पति विन्नेन प्रतासे गयो त्वारे रोज पोताना चरीरनीज शुश्रूषा करवामा तत्पर रहेतो, घर-
काममां प्रमत्ता=गाफल, दासदासी मरेरेने स्वावापीवानु देवामा पण ने दरकार रहे तेथी तेने छोडीदीथी अने बघी
चाल्यो गया, धणी परदेगथी घर आव्यो त्वारे घरे नोकर चामरनी हाणि जोइ ते स्त्रीने काढी मूकी ए गणीयो
पुण्ड्र द्रव्य खरचीने बीनी परणी लाव्यो ते मी गरीर सस्फार=गपनीपमा बहु प्यान न देता नोकर चाकरथी
पाम लेसामां तेमज तेभोने स्वावापीवानु देवामा इमेक्षा जराय प्रमाद=गफऊ न राखे तेथी धणीए तेने आत्मा घरनी
मधिष्ठात्री=मालिक-रानागी आज जन्ममा प्रमाद रागवाथी पहेळी स्त्रीनीपेठे दोपपात्र गणाय ने अने अममाद रहेवाथी
बीनी स्त्रीनीपेठे गुण पमाय छे ए आ दृष्टान्तो उपनय=फलितार्थ जणाय छे

मुहु मुहु मोहगुणे जंगत ! अणेगंरुवा समेण चरत ॥
फांसा फुंसती अर्समजसं च । नें तेसु भिक्खुं मणेंसा पडेंने ॥ ११ ॥

मंदा ये फासा बहुलोहणिजा । तद्वपगारेषु मणं न कुजा ॥

रखेजं कीहं विणइजं माणं । मायं न सेविजे पहिइजं लोहं ॥ १२ ॥

भूलार्थः—(सुहं सुह) = चारंवार (मोहगुणे) = मोहना गुणो जे शब्दाविक तेमने (जयत) = जीवता (चरंत) = संयममार्गसां विचरता एवा (समण) = मुनिने (अनेगरुवा) = कडोर (फासा) = शब्दादि क्रियया [अममंजसं च] = प्रतिफलणेज (फुसंती) = स्पर्शं करे छे [ते सु] = ते विषयो उपर (भिक्षु) = साधुए (मणसा) = मनवडे एण (न पउस्से) = प्रतेप करवो नहिं ११

मूलार्थः—मंदा=मंद (य) = अने (बहुलोहणिजा) = अतिलोभ (फासा) = शब्दादिक विषयो छे, तेधी (तद्वपगारेषु] = तेवा विषयोने विषे पण (मणं] = चित्त [न कुजा] = न लगाउनु (कोहं) = क्रोधनु (रमिगज) = निवारण करवुं, तथा (माणं) = मानने (विणइज) = दूरकरवो तथा [मायं] = मायाने (न सेवे) = सेववी नहिं, तथा (लोहं] = लोभनो (पयहिज) = त्याग करवो

व्याख्या—च पुनः साधुस्वाप्रकारेषु विषयेषु मनो न कुर्यात्, तथा प्रकारेणैव कीदृशेषु ? स्पर्शाः ? कीदृशाः संति ? तानाह—स्पर्शा मंदा वर्तते, मंदयति मूर्धयति विवेकिनमिति मंदा; पुनः कीदृशाः स्पर्शाः ? बहुलोभनीया बहु लोभयति लोभमुत्पादयंतीति बहुलोभनीयाः पुनः साधुः क्रोधं रक्षेत्, पुनर्मनिं विनयेन गर्वं स्फोटयेत्, मायां न सेवेत्, लोभं प्रसत्यात्परित्यजेत् ॥ १२ ॥

अर्थः—बहुमुहः=चारंवार मोहगुणे जीती अनेकरूपे चरता अमण=साधुने स्पर्श=इंद्रियार्थ-रूपरसादिक, स्पृशे छे, ते समंजस=सारं नहीं, माटे ए स्पर्श=विषयोंने भिक्षु मनवी पण नितने नहिं ॥ ११ ॥

અર્થ - પુન સાધુ, તથા પ્રકાર=તેવા પ્રકારના વિષયોમા મન ન કરે કેવા પ્રકારના ? તે વહી દેવાડે છે-સ્પર્શ
ઇદ્રિયાર્થ, મદ=વિવેકિને મનકરનારા, તેમજ વહુ અત્યત લોભનીય=લોભ ઉત્પન્ન કરનારા દોષ છે તેથી તેમા મન ન કરે
વહી માન=ગર્વને ત્રિનયવંદે કરીને ફેડીનાલે અને માયા=રૂપદને ન સેવે, તેમ લોભને પ્રવર્ણે કરી ત્યજે ॥ ૧૨ ॥

જે સલ્પયા તુચ્છં પરપ્પવાઈ । તે પિજ્જદોસાણુગયા પરેજ્ઞા ॥

— ઈંદ્ર અહમ્મુત્તિ દુગછંમાણો । કલે”-ગુણે જાવ સંસારમેઓત્ત વેમિ ॥ ૧૩ ॥

મૂળાર્થ - (તે)=જેઓ (સલ્પયા)=સસ્પૃશ્વત=સ્પર્શિમ ગુદિદ્યાલ્યા (તુચ્છ=તુચ્છ [પરપ્પવાઈ]=પરતીર્થિને છે (તે)=તેઓ=પિજ્જદોસાણુગયા]=
રાગદ્વેષને પામેલા છે, તથા (પરપ્પવાઈ)=પરવશ છે તેથી (મદ)=વેઓ (અદમુત્તિ)=અદર્શી છે વ્મ (દુગછમાણો)=દુગુત્સા કરના
(જાવ)=ગ્યાસુધી (સંસારમેઓ)=છરીરનો નાંશ થાય ત્યાં સુધી (ગુણે)=ગુણોનીજ (કલે)=અમિલયા કરે

વ્યાખ્યા—યે પરપ્પવાદિન સસ્પૃશ્વતાસ્તુચ્છા ગ્રહચ્છાભિયાનતયા નિ સારાસ્તે ‘ પિજ્જદોસાણુગયા ’ પ્રેમ
મેષાતુગતા’ સતિ, પુનસ્તે પરપ્પવા પરપ્પવા ગમદેયમ્પ્રસ્તા મતિ, પતેધર્મમેહેતુત્વાદ્યર્માં કલ્પમુના પ્રકારેણ
જુગુપ્સમાનસ્તપરિચય નિવારયન્, નિંદાયા સર્વત્ર નિવેધત્વાથ નિંદન્ ગુણાન્ જ્ઞાનાદિન કાક્ષેનામિલ્પેન ‘ કથ
યાવત્ યાવચ્છરીરમેદ્ શરીરસ્ય મેદ પતન સ્યાદિત્વર્થ’

અર્થ -જે પરપ્પવાદી=પરજનોની નિંદા કરનારા, પ્વાન સસ્પૃશ્વતી તુચ્છ=ચ્છા નામન નિ સાર એ પ્રેમ તથા દ્રેપ

बड़े अनुगत=युक्त होइ परब्रह्मता भोगवता अर्थात् रागद्वेषादिप्रसन्न बनेला, ए अधर्मनां हेतु होवाथी अधर्म कहेवाता आवी रीते जुगु-
प्सामान=तेना परिचयने निवृत्ता, निंदा सर्वत्र निषिद्ध छे तेथी निंदा न करतां गुण=ज्ञानादि गुणोनी आकांक्षा करे,
अभिलाषा राखे. क्यां सुधी ?-ज्यां सुधी शरीरभेद=आ शरीरनुं पतन पाय तावत्पर्यंत निंदा परहरि ज्ञानादि गुणोने संपा-
दन करवाभां नित्य तत्पर रहे. एम हुं बोलुं छुं. आप सुधर्मोस्वामी जंबूस्वामीने कहे छे. ॥ १३ ॥

इति प्रमादाप्रमादयोर्ह्योपादेयसूचकमसंस्कृतप्रथमपदोपलक्षितमसंस्कृतान्यं चतुर्थमध्ययनं संपूर्ण.

आवीरीते प्रमाद तथा अप्रमादनी क्रमे करी हेयता=परित्याज्यता तथा अप्रमादनी उपादेयता=अनुष्ठेयतानुं सूचक. आरंभमां
प्रथम 'असंस्कृत' ए पदयी उपलक्षित आ असंस्कृताख्य चतुर्थ अध्ययन संपूर्ण थयुं.

इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीबह्मभगणिविरचितायां
चतुर्थमध्ययनस्यार्थः संपूर्णः श्रीरस्तु ॥

इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिका नामनी उपाध्याय श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य लक्ष्मीबह्मभगणिर् विरचित
वृत्तिमां चतुर्थअध्ययननो अर्थ संपूर्ण थयो-

॥ अथ पञ्चमन्यनं प्रारभ्यते ॥

अथ पूर्वार्धयने यावच्छरीरभेद इति हुत्वा मरणकालेऽप्यप्रमाद कार्यं इत्युक्तं, स च मरणविभाग-
ज्ञानतः स्यात्, अतो मरणभेदमाह, इति चतुर्थपञ्चमयो. सवच .

पूर्वं अध्ययनमा 'यावत् शरीरभेद' एव कहीने मरणकाले पण अप्रमाद करवो एव नृवयु ए तो मरण विभा-
गनु ज्ञान होय तो बने मोटे मरण भेद कहे छे. आबी रीते चौथा तथा पाचमा अध्ययननी सवच [सगति] कही

अण्ववसि मंहोहसि । एवं तिण्णे एगे मंहापण्णे । इम पण्हमुंदाहरे ॥१॥

मूलार्थे — (वगे)=केटलाण्ण गौतमभादि महापुरुषो (मोहादवसि=महोटा प्रयादयाळा भने [दुबत्तरे]=दु खे करीने तरी शक्य एवा
(अणवसि =सत्साररूपी समुद्रने (तिण्णे)=पार गामेला, परतु (तत्थ)=तेमा [महापण्णे]=मोटी प्रहायाळा तीर्थकर तो [एगे]=एक
महाधीरस्थामी (इम)=आ (एह)=अज्ञने (उदाहरे)=कह छे ॥ १ ॥

व्याख्या—एके महापुरुषा गौतमादयो धातिकर्मरहिता अर्णवात्ससारसमुद्रात्तीर्णा पार प्राप्ता, कीदृशादर्ण-
वात्? महौघात्, मगानोघो यस्य स महौघस्तस्मात्, अत्र प्राकृतत्वाद्विभक्तियल्य हे जगत् तत्र देवमनुष्यसभा-
यामेकस्तस्मिन् काले, अत्र भरतक्षेत्रे एकस्य तीर्थकरस्य विद्यमानत्वादेको महावीरः, इन्न प्रश्नं वृष्ट्यर्थस्य एव
योग्यवाक्यमुदाजरे उदाहृतवान्, कथंभूत एक? महाप्रश्न, महती केवलात्मिका प्रज्ञसिर्घस्य स महाप्रश्न ॥ १ ॥

अर्थ:-युधर्माख्यामी जम्बू स्वामीने कहे छे के-एके=केटलारु महापुरुषो घातिकर्मरहित गौतमादीक आ महौघ=महोटा ओंवावाला दुरुत्तर=अतिदुस्तर आ अर्णव=संसार समुद्रथी तीर्ण=तरी परपारने पाग्या. (अहों प्राकृत होवाथी विभक्ति-व्यत्यय छे) तत्र देवमनुष्य सभामा ते काळे आ भरतक्षेत्रमां एरु तीर्थकर महाप्रज्ञ=महोटी=केवला प्रज्ञा जेने उत्पन्न थयेली एवा महांवीर हता तेजे पृष्ठव्यार्थरूप आ प्रश्न उदाहृत कर्यो. ॥ १ ॥

संतिमे अ दुवे ठाणों। अक्खायां मारणंतिया ॥ अकाममरणं चेवं सकाममरणं तहां ॥ २ ॥
मूलार्थ—(मारणंतिआ)=मरण अवस्थामां थनारा (इमे अ=आ कहेवाडो एवा (दुवे)=वे (ठाणा)=स्थानो (अक्खाया)=तीर्थकरोए क-हेला (संति)=छे ते आ प्रमाणे—[अकाममरण]=बालमरण (चेव)=निश्चयथी [तहां]=तेथी [सकाममरण]=पंडित मरण ॥ २ ॥

व्याख्या—इमे प्रत्यक्ष छे स्थाने आख्याते, जीवनिवासाश्रयावाख्यातौ, पुर्व तीर्थकरै: कथितौ, कीदृशे छे स्थाने के? मारणांतिके मरणमेवांतो मरणांतस्तत्र भवं मारणांतिकं, तस्मिन् मरणावस्थायां जाते इत्यर्थः. ते छे स्थान के? एकमकाममरणं च पुनरन्यथा सकाममरणं, अकाममरणं बालमरणं, सकाममरणं पंडित-मरणं, चैवशब्दौ पदपुरणार्थौ. मरणं, सप्तदशधा—आबीचीमरणं? अवधिमरणं? अंतिम ३ बलय ४ वशार्त ५ अंतःशल्य ६ तद्भव ७ पंडित ८ बाल ९ मित्र १० छद्मस्थ ११ केवली १२ विहायस १३ शुद्धशुष्ट १४ मत्तपरिज्ञा १५ इंगिनी १६ पादपोषगमनं १७ चेत्ति.

अग - नीचनिवासाश्रय आ वे प्रत्यक्ष स्थान पूर्वे तीर्थक्षरोप कहेलां छे केवां ते स्थान ? ते कहे छे - मारणातिर-
मरणानस्याप यता, ते स्थान क्या ? एक अकाममरण तथा अन्यत्=वीजु मकाममरण, तेमां अकाममरण बालमरण अने
सकायमरण पढितमरण आख्यात=कहेल छे ॥ २ ॥ मरण १७ प्रकारनां छे - प्राचीनी मरण १ अवधिमरण २ अतिम
३ वधय ४ वद्यात् ५ अत अन्य ६ तद्वत् ७ पढित ८ बाल ९ मिथ १० छत्रस्य ११ केवली १२ विहायत् १३
दृढपण १४ मलपरिमा १५ इगिनी १६ पादपोषगमन १७ प प्रमाणे मरणनां सत्तर प्रकार दर्शावेला छे तेमाना मुख्य
बाल तथा पढित वे प्रकार अनुक्रमे दशावे छे

घालोण अकाम तु । मरण असेइभवे ॥ पडियाणं सर्कामतुं । उक्कोसेण सय भवे । ३ ॥

मूलार्थ - (घालण) = शत्रुवधविवेकी, तेमनु [अकाम तु] = दृढा रहित [मरण] = मरण (असह) = शरवार (भवे) = धाय छे (तु) = परतु
(पडिमाण) = गरिबयाळाभोतु (सर्काम) = सकाम अभिग्रह सहित मरण (उक्कोसेण) = उदरपस्वितियाळा जीयने भाभीने [सह भवे] =
प्रकटपार शाय छे ॥ ३ ॥

प्रा० - घालाना मृगाणामकाम, अकामेनानीप्सितत्वेन त्रियतेऽस्मिन् अकाममरणमसहृगारवारं भवेत्, तु
पुन पडिताना सकाम, सत् कामेनेप्सितेन त्रियतेऽस्मिन् अति सकाममरण, यस्मिन्नागते मत्स्यस्रस्ततयोत्सर्गमृतत्वेन
सकाममिव सकाम, तादृश मरण पडितानामुदृष्ट सहृदेकवारमेव भवेत्, उत्कर्षेणोपरक्षित केवलिसवधीत्यर्थ,
तदन्येन तु दोषयोरिवयत्त मसाष्टागन्त भवेत् ॥ ३ ॥

અર્થ:-બાલ=મૂર્ખ નું અકામમરણ હોય કેમકે તે અકામ=દુઝ્ઞા પૂર્વક નહિં કિંતુ અણગમતાં મરે છે તેથી તેનું અ-કામમરણ કહેવાય. અને તે વારંવાર થાય છે. તુ પુનઃ=પંડિતોનું તો સકામમરણ થાય, અર્થાત્ પોતે નાહતા હોય તેમ થાય, તે આવે ત્યારે જરાય સંત્રાસ ન હોવાથી ઉત્સવતુલ્ય જળાવાથી તે સકામમરણ કહેવાય છે. પંડિતોનું તેનું મરણ ઉત્કૃષ્ટ મનાય છે કેમકે તે સકૃત=એક જ વાર થાય છે. ઉત્કર્ષોપલક્ષિત કેવલી સંબંધી અને નિકૃષ્ટ=શેષ ચારિત્રવાનને સાત આઠવાર થાય.

તૈર્થિમં પઢમં ટાણં । મહાવીરેણં દેસિયં ॥ કાર્મગિરુ જહાં બાલે ભિસં^{૧૧} કૂરાઈ^{૧૨} કુંબઈ ॥ ૪ ॥

મુલાર્થ:- (તથ)=તેમાં (ઇમં=આ (પઢમં ટાણં)=પહેલું સ્થાન (મહાવીરેણં)=શ્રીમહાવીરસ્વામીજી (દેસિઅ)=દેસાહયું છે=કહ્યું છે (જહાં)=તે આ પ્રમાણે—(કાર્મગિરુ)=કામમાં આસક્ત (બાલે)=મૂર્ખ (ભિસં)=અત્યત (કૂરાઈ)=કૂરકર્મોને (કુંબઈ)=કરે છે. ૪

વ્યા-તત્ર તયીર્થયોર્મરણયોર્મધ્યે પ્રથમં સ્થાનં, મહાવીરેણાકામં મરણં દેશિતં કથિતં, તથા યેન પ્રકારેણ કામગુત્રાઃ કાર્મેર્વિવદ્રિયસુખેષુ ગૃહ્ણાઃ કામગૃહ્ણા વિષયિણો જીવાઃ, અત એવ બાલા મૂર્ખા મૃશમલ્યર્થ વારંવારમકામમરણમતિકુ-ર્બંતે, અશક્તાવપિ મનસા દુઃકર્માણિ કૃત્વા સુદુર્મેહુશ્રિયંત ઇત્યર્થઃ, કોદૃશા મૂર્ખાઃ ? કૂરાઃ. ॥૪॥

અર્થ:-તેમાં બે પ્રકારના મરણમાં પ્રથમસ્થાન મહાવીરે અકામમરણ ફળું છે, જે પ્રકારે કામગૃહ્ણ એટલે ઇન્દ્રિય સુખમાં લાલસાવાળા તથા કૂર, અતએવ બાલ=મૂર્ખા વિષયી જીવો અત્યંત=વારંવાર અકામમરણ પામ્યા કરે છે, શક્તિ વિના મનથી દુષ્કર્મો કરી ફરી ફરીને મરે છે. ॥ ૪ ॥

जे' गिद्धे' कामभोगेसु । एगे कूडाय गच्छई ॥ ने मे' दिहे' परे लोए' । अक्खुदिहो इमां रेइ ॥ ५ ॥
मूलाय—(जे)=जे (एते)=कोर (कामभोगेसु)=कामने विषे (गिद्धे)=लपट थयेलो होय ते (कूडाय)=कूट=नरके (गच्छई)=जाय छे (मे)=धमे (परलाय)=परलोक (न दिहे)=ओपा नयी, (इमा रे)=कामभोग सेववायी उरपन्न यती रति तो (अक्खुदिहो)=अधुनी जोयेली छे

व्या०—कामभोगेसु य एक कश्चित्कर्मो पुरय कूटाय नरकस्थानाय नरकस्थान गच्छति, नरक व्रजतीत्यर्थः, कूट प्राणिना पीडाकर स्थान, द्वितीयास्थाने चतुर्थी प्राकृतत्वात् अथवा य एक कश्चित्कामभोगेसु कूट, स कूटाय गच्छति, मृषाभाषादि कूट, तस्मै प्रवर्तते, त प्रति कश्चिद्वक्ति—भो त्व धर्म कुन ? तदा स वक्ति यया परलोको न दृष्ट, इमेय रति कामभोगसुख रति चक्षुदृष्टा मल्यक्ष दृश्यमाना वर्तते ॥ ५ ॥

अर्थ—कामभोगया जे रच्यारच्यार रहे छे ते कूरकर्म करनार पुरुष नरके जाय छे कूर पटले प्राणीओने पीडा कारकस्थान, अर्था 'कुनय' ए द्वितीयाविक्रिना अर्थया चतुर्थ विभक्ति छे, कारण के प्राकृतमा एम थार शके छे कूट पदको बीजो अर्थ दर्शावे छे, अथवा जे कामभोगमा कूट=समृद्ध रहै छे ते कूट=मृषाभाषण वर्गेरया प्रवर्त छे तेने कोइ पूछे के—'तमे कइ धर्म करो' त्वारे ते उत्तर आपे छे के—'मने परलोक देखानो नयी मने तो आ चखुयी रति पटले काम भोगयी यता सुखमा प्रीति मल्यक्ष अनुभवाय ते ५

हरथागया इमे कामा । कालिआ जे अणागया ॥ को जाणइ परे' लोए' । अरिथ वों नरिथ वों पुणो ॥

मूलार्थ.—(इमे)=आ [कामा]=कामभोगो (हृत्थागया)=हाथमां प्राप्त थयेला छे, अने (जे आणागया)=जे आगामी प्राप्त थवाना छे ते तो (कालिआ)=काळें करीने थवाना छे. (पुणो)=बली [को]=कयो प्राणो (जाणइ)=जाणे छे ? के (परलोण)=परलोक (अत्थि वा नत्थि वा)=छे के नथी ? ६

व्या०—इमे कामाः कामभोगा हस्तागताः, हस्ते आगता हस्तागनाः स्वाधीना वर्तत इत्यर्थः. येऽनागता आगामिजन्मनी भविष्यतीत्यागामिनः, कामभोगसुखास्ते कालिकाः काले भवाः कालिका अनिश्चिताः, को जानानि परलोकः परभवोऽस्ति वा नास्ति वेति भावः. ॥६॥

अर्थः—आ काम=कामभोग=हस्तागत=हाथमां आवेला अर्थात् स्वाधीन रखा छे. तेम जे अनागत=आवताजन्ममां थवाना होय ते आगामी काम भोग सुख ते तो कालिक एटले ते काले थवाना होवाथी अनिश्चित छे. कोण जाणे छे जे परलोक छे के नथी.

जणेणं सँद्धिं होवस्वामि । ईह बौले पँगवभई ॥ कामभोगाणुराएणं । केसँ संपंडिवजई ॥ ७ ॥

मूलार्थ.—(जणेण सँद्धि)=लोकनी साथे (होस्वामि)=हुं थइश=हु पण भोगभोगवीश. (इह)=आ प्रमाणे (बाले)=अस्नानी माणस (पँगवभइ)=भिष्टो थइने बोले छे, बली ते (कामभोगाणुराएणं)=कामभोगना अनुरागे करीने (केसँ)=फलेशने । संपंडिवजई=पासे छे

व्या०—ततः स कामभोगरसशृङ्खल इति प्रगल्भते, इति घाष्ट्यं शृङ्गति, इत्युक्त्वा घृष्टो भवति, इतीति किं ? अहं जनेन सार्धं भविष्यामि, अयं कामभोगसुखभोक्ता जनो मादृशो भविष्यति, तेन सार्धमहमपि-

मपि अधिष्यामि स बाल इत्युक्त्वा कामभोगानुरागेण काम भोगस्नेहेन क्लेश स प्रतिपद्यते, क्लेशमिह परत्र च
वायात्युक्तं तु स भजत इत्यर्थः ॥ ७ ॥

अर्थ —तदनंतर ते कामभोगना सुखया लोलुप बनेलो पुरुष 'हु जनोनी साथे यद्ग' अर्थात् आ मनो कामभोग सुखना
भाक्ता मारा जेवाडे तेमनी साथे हु पण यद्ग' एय बाल=भ्रष्ट वनी प्रगल्भ यवा जाय छे=छष्टता धारण करे छे ए बाल=मूर्ख
एय बोलीने कामभोगना अनुरागवडे कामभोगमा अत्यंत स्नेहने लीधे क्लेश पामे छे अर्थात् आलोकमा तथा परलोकमा तथा
परत्र पण वेदनायुक्त दुःख भोगवे डे ॥ ७ ॥

तंओ से' दड' समारभड । तसेसुं थावरेसुं अं ॥ अंटाग वै अणद्वाए भुगंगंम विहिंसई ॥ ८ ॥

मूलार्थ —[तमो]=ते कामभोगना अनुरागयी (से)=ते जीव (तसेसु]=यसमाणीयोने चिये (न =मने [थावरेसु]=स्यावरने चिये
(अद्वाए)=प्रयोजनचिना [दड]=मग यखन मने कायदडने (समारभड'=भारमे छे, मने (भुगंगम)=ग्रामीणोना समूहनी (विहिंसइ)=
गिना करे छे ८

व्या०—तत कामभोगानुरागात्म धाट्यंवान् भ्रसेषु च पुन रगावरेषु, दड समारभते मनोदहवाक्काये पीडा
समारभते, अर्थेन द्रयोत्पादननिमित्त अनर्थेन नि प्रयोजनेन वा मृतमाग मृताना पृथियस्तेजोवायुनस्पत्येकैर्द्रिय-
क्षेत्रिद्यत्राद्रियचतुर्दिग्बच्चैर्द्रियादिजीवाना वर्ग विभोवेग निनन्ति

अर्थः—तेथी काम भोगना अनुरागथी ते धृष्ट बनेलो पुरुष, त्रस=दुःखथी त्रास पामी एक स्थानथी स्थानांतरे जवानी गतिशक्तिवाळा प्राणी=द्वीन्द्रियादिक जीव, तथा स्थावरमां दण्डने आरंभे छे, एटले मनवाणी काया वडे पीडा आदरे छे, ते अर्थकरी एटले द्रव्य उत्पादन निमित्ते अथवा अनर्थे करी, एटले कंइ पण प्रयोजन विना भूतग्राम=पृथ्वि, जल, तेज, वायु, वन-स्पति, एकेंद्रिय, द्वीन्द्रिय, त्रैन्द्रिय चतुर्न्द्रिय तथा पंचेन्द्रिय जीववर्गनी विशेषे करी हिंसा करे छे.

अत्राजपालकथा यथा-एकः पशुपालो वटतलेऽजासु सुसासु तत्पत्राणि छिद्रीकुर्वन्नश्वापहतेन कुतश्चिदायातेन कस्यचि-
द्राज्ञः पुत्रेण दृष्टो भणितश्चारेऽह्यस्य कथयामि तदक्षीणि त्वं पातयिष्यसि किं? तेन तत्प्रतिपक्षं, राजपुत्रेण स खनगरे
नीतः. एकदाऽश्ववाहनिकार्थं गच्छतो राज्ञोऽक्षिणी राजपुत्रप्रेरितः स पातयामास, पश्चात्स राजपुत्रो राजा जातः,
पशुपालस्यैवसुबाच वरं वृणु ? तेनोक्तं यत्राहं वसामि तदेव ग्रामं देहि? राजा तद् ग्रामं तस्य दत्तं, तेन च तत्र घना-
स्तुंबवल्ली आरोपिताः, निष्पन्नेषु च तुंबेषु गुडेन सार्धं तुंबखंडानि खादन् गायति, यथा—अष्टमदृपि सिखिखजा ।
सिखिखयं न निरत्थं ॥ अष्टमदृपसाएण । खज्जाणं गुडतूषयं ॥ १ ॥ तेन हि पशुपालेन वटपत्राण्यनर्थाय छिद्रितानि,
अक्षीणि पुनरर्थयोत्पादितानि, उभयत्रापि प्राणवधः कृत इति. ॥ ८ ॥

आ विषयमां अजपालनी कथा कया कहे छे—एक पशुपाल बगदामां बहना झाड तले बाकरां सूतां हतां त्यां बहना,
पानमां छीडां पादतो हतो त्यां एक राजपुत्र घोडो तांणी आववाथी आवी बढ्यो. तेने तेमे दीडो अने तेने कहुं के—‘अरे !

हु कहु तेनी आखो पाटीस के ? ' तेणे हा पाटी तेथी राजपुत्र पोताने शहर तेने लइ गयो एक बखते घोडो खेलाववा जता राजानी आखो राजपुत्रना कडेवाथी ते पशुपाले पाटी. पळी ते राजपुत्र राजा यथो अने प पशुपालने पशु के—' वरमा-मीळे ' त्यारे ते पशुपाले कहु के—' जे गायमां हु रहु तु ते गाय मने आपो ' राजाए ते गाय प पशुपालने आपु प पशु-पाले प गायनी सीममा चारे कोर घाटी तुबडानी वेळु बावी तेमां असग्ये हु वडीओ या पटी ते लइने ते पशुपाले रोज गोळनी सापे तु वडीना फटका खावा मादिया, खाता खाता गतो—[अट] ' अर्थ अने अनर्थ पण सीखवो, श्रील्लु कइ निरर्थक यहु नयी अर्थानर्थ प्रसादवडे आ मोळ तथा तुवडा खवाय छे, ' ते पशुपाले चटना पानमा बइ पण प्रयोजन विनां खीनो पाठ्यां अने रा-जानी आखो अर्थमादे फोटी, आ वेष कार्यमां प्राणिनय कयो

हिसे' बोले मुंसावाई । माईल्ले पिसुणे संढे ॥ भुजमाणे सुर मस ' । 'सेय' मेअति' मझइ' ॥ ९ ॥
मुळार्थ —(हिसे)=हिसक स्वभाववाळा (बोले)=मसानी [मुसापाई]=मृगयावादी थाय छे, तथा (माइल्ले)=मायावी, तथा (पिसुणे)=पिशुन तथा [संढे]=शुठ तथा (सुर]=मदिरा मने (म म)=मासने [भुजमाणे]=घातो सतो [मस]=आ [सेय]=कत्याणकारक छे [ति]=द प्रमाणे (मझइ)=माने छे ॥ ९ ॥

व्या०—स बालो हिंलो हिसनशीलो भवति, पुनमृगावादी भवति, माइल्लो मायाकारक कपटवान, पिशुन परनिदक, पुन शठो वैषाग्न्ययाकारणेन घृतो मूखो वा, सुरा मास च मुजानोऽपि मे ममेतत् अय कल्याणमिति मयते, अत एव शठ इत्यर्थ ॥ ९ ॥

‘અર્થ:—તે બાલ=મૂર્લ=હિંસ=હિંસનશીલ બને છે, વલી મૃપાવાદી=લોહું બોલનાર થાય છે, માહુલ=માયા=કપટ કરનારો તથા પિથુન પરનિંદા કરનારો તથા શઢ પટલે વેપવાદલા કરી લોકોને ધૂતનારો મૂર્લ, મુરા પીયે, માંસ લાય, તો પળ આ માંહ શ્રેય= માંહ કરનાં છે એમ માનનારો અતણ શઢ થાય છે. ૯

કાંયેળ વયેસા મંતે । વિત્તે ગિદ્દં અં ઇત્થિસું ॥ દુહ્મઓ મંલં સંચિજંદ । સિસુણાગુલ્લ મંદિયં ॥ ૧૦ ॥

મૂલાર્થ.—[કાયસા]=કાયાવહે (વાયસા)=વચનવહે (મત્તે)=ગર્વિષ્ટ, તથા [વિત્તે]=ધનને વિષે (અ)=અને (ઇત્થિસુ)=સ્ત્રીઓને વિષે (ગિદ્દે)=આસક્તિવાલો (દુહ્મઓ)=રાગ અને દ્વેષ પ બન્ને પ્રકારે કરોને (મલ)=કર્મમલનો. (સંચિજંદ)=સંચય કરે છે=વાંધે છે. (સિસુણાગુલ્લ)=જેમ અણસાયા (મટ્ટિઅ)=માટીવહે સ્વરૂપાય છે

‘યા૦-પુનઃ કીદશઃ સઃ? કાંયેન મત્તઃ, પુનર્વચસા મત્તઃ મપુનર્વિત્તે દ્રવ્યે શુદ્ધો લોભી ચ, પુનઃ સ્ત્રીષુ શુદ્ધઃ, કાંયેન મત્તો યત્- સ્તતઃ પ્રવૃત્તિમાન્ થલવાનં રૂપવાનહમિતિ ચિંતયન્ વા વચસાત્મગુણાન્ કથયન્ મુલ્લોહમિતિ વા ચિંતયન્, ઉપલક્ષણ- ત્વાન્મનસા મદોન્મત્તો ધારણાદિશક્તિમાનહમિતિ વા ચિંતયન્ સ ‘દુહ્મઓ’ દ્વેષા દાશ્યાં રાગદ્વેષાભ્યાં મંલં સંચિનુતે મલસંચયં કુરુતે, કઃ કામિવ ? શિશુનાગોડલસો ક્ષીંદ્રિયજીવવિશેષો મૂનાગો યથા મૃત્તિકાં સંચિનુતે, સ ચ સ્તિ- ગ્ધતનુતયાર્થહિઃપ્રદેશો શરીરે રેણુભિરવશંક્યતે, અંતઃ મૃત્તિકામેવાશ્રાતિ, તતઃ મૃત્તિકાતો બહિર્નિસ્સરન્ સૂર્યકિરણેઃ શુલ્બન્ વિલઙ્ગયતિ, વિનિશ્ચયતિ, વિનશ્ય ચ મૃત્તિકાયાં એવ શુદ્ધિ કુરુતે, તથા સોડપિ મંલં કર્મમંલં વર્ધયતિ, કર્મણિ- વોત્પચતે, પુનઃ કર્મમલશુદ્ધિં કરોતીત્યર્થઃ ॥ ૧૦ ॥

અથ — કાપ=શરીરે તથા રચને પ્રત્ત, અથા શરીરના મનની ઝીંઝોને દમે તથા રચના મદથી લોઝોને તરછાંટે, વિરા=મનમા શુદ્ધ પડેછે અતિ લાધી પૂન સ્ત્રીઓમા પણ શુદ્ધ=લોહુપ કાપાના મદમા ડયા ત્યાં ' હુ રૂપવાન ' ' હુ વલવાન ' એમ કહેતો ફરે, તેમ વચન મદમાં ' હુ વક્તા ' ' હુ વિદ્વાન ' इत्यादिक પાતાના જ ગુણ ગાયા કરે, મનોન્નત્ર વતી સર્વત્ર ' હુ જ ધારણાદિ-શક્તિમાન્ હુ ' આમ મનમા ચિંતન કરતો દુહાઓનિ=તેમ પ્રભારે રાગદ્વેષવટે મલનો સવય કરે છે, કેની પેટે જેમ શિથુનામ=મળ-શિયા (દ્વૈત્વિયજીવવિશેષ) ચોમાસામા નીકડે ને જેને થૂનાગ કહે છે તે તેમ પ્રકારે મૃતિસાગ્ર સવય કરે છે તેનું શરીર બહુ મુશાલુ હોય છે તેથી બહાર માનીયી લોપાતો જાય છે અને નરુર પણ માની ત્વાતો જાય છે અને મૃતિકાથી બહાર નીકડે તો સૂર્યાગ તાપથી મુક્તાય અને તરફડીને વિનાન પામે પૃથ્વી રિનાશ પામીને પણ માનીમા જ ડમેરો કરે છે તેમ પ મૂલ્ય પણ કર્મમલને જ પ્રચારે છે એ જ કર્મવટે પામે ઉત્પન્ન થાય છે પણ ર્મવત્તની જ દુલ્લિ કરતા રહે છે ॥૧૦॥

તેઓ પુહો આયકેજ । ગિલાળો પરિતેપ્પહ ॥ પંખોઓ પરલોગેસ । કર્મમાણુપેહિ અવ્વંજો ॥ ૧૧ ॥
મૂલાય — [તમો]=ગહી (ભાયકેજ)=મુરુયુ કરનારા રોગવટે (બુદ્ધા)=પરામર પામેજો તથા (ગિલાળો)=ગ્લાન, તથા (પરલોગસ)=પર-લોકથી મર પામેજો, તથા (અવ્વંજો)=ગોતાના (કર્મમાણુપેહિ)=મનુષ્ય કરતો તે મનુષ્ય [પરિતેપ્પહ]=લેવ પામે છે ૧૧

ન્યા૦—તતોષ્ટકર્મમલમચયાદનતરમાતકેન રોગેણ સ્પૃષ્ટ સત્ ગ્લાન ગ્લાનિ પ્રાપ્ત પરિતયતે પરિલિચતે પરલોકાતપ્રમીત, કથમૂન સ ? આત્મન કર્માનુવેક્ષી ઘડા રોગાદિપ્રસતો ભવતિ તદા સય જાનાતિ મમ કર્મમા ચિપાકો જાત મયા પુરા યાન્યશુભાનિ કર્માણિ તત્માન પરલોકોડપિ દુઃખી મર્ચિયામિ, ઇતિ સ્વજ્ઞન

મીયેક્ષી સ્વકૃતકર્મવિચારક इत्यर्थः ॥ ૧૧ ॥

અર્થ:—તે અટવિધકર્મનો સંત્ય કરી આતંક=રોગોવદે સ્પૃહ=વેરાઈ ગ્લાન=સ્વિન્ન થાય છે તેમજ પરલોકથી અતિ ભયમાની પરિતાપ પામે છે. કેમકે તે પોતાના કર્મસામું જુદ છે. અર્થાત્ જ્યારે રોગાદિગ્રસ્ત વને છે ત્યારે મનમાં જાણે છે જે ‘ આ મારા પોતાનાંજ કર્મોનાંજ કર્મોનો વિપાક છે ’ મેં પૂર્વે જે અશુભ કર્મો કરેલાં તેથી હું પરલોકમાં પળ દુઃખી થઈશ ’ આમ પોતાનાંજ કર્મોનો વિચાર લઈ સંતાપ કરે છે. ॥ ૧૧ ॥

સુંયા મે' નરદૈ ઠાળાં । અસોલાળં ચ જૌ ગર્દૈ ॥ ચાલાળં કૂરકર્મમાળં । પંગાઠા જરથં વેદયૌ ॥ ૧૨ ॥

મ્ભાર્થ:—(મે)=મેં [નરદૈ]=નરકને વિષે રહેલા (ઠાળા)=સ્થાનો [સુઆ)=સાંખ્યા છે, [ચ]=તથા (અસિલાળં)=અપ્પાચારીઓની (જા)=જે (મદ)=ગતિ થાય છે, કે (જરથ)=જે ગતિમાં [કૂરકર્મમાળં]=કૂર કર્મ કરનારા (ચાલાળં)=અજ્ઞાની (પંગાઠા)=ઉત્કૃષ્ટ ઘરો (વેદયૌ)=વેદના થાય છે

વ્યા૦—મે મયા નરકે સ્થાનાનિ શ્રુતાનિ, યા ગતિર્નરકાદિઃ, અજ્ઞીલાનાં કુશીલાનાં ગતિર્વિદ્યતે, યત્ર યસ્યાં ગતૌ કૂરકર્મણાં ચાલાનાં મૂર્લાનામત્મમ્હિત્વિચંસકાનાં પંગાઠા વેદનાસ્તિ ॥ ૧૨ ॥

અર્થ:—મે નરકમાંના સ્થાનો સાંખ્યાં. ઘરો અજ્ઞીલ=જીલ્લો કૃત્તિત આચરણ કરનારની જે ગતિ થાય તે પણ જાણી, યત્=જે ગતિમાં કૂરકર્મ કરનારા શાલ=મૂર્લોં કે બ્રેબો પોતાનાજ હિતનો સ્વયં વિચંસ કરે છે તેઓને ત્યાં નરકમાં પંગાઠ=મર્મ-મેદક વેદના થાય છે. ॥ ૧૨ ॥

तत्थोववाइय ठाणं । जहां मे तंमणुस्सुय ॥ अहाकम्महिं गंतो । सो' पच्छा परितप्पेइ ॥ १३ ॥
मूलार्थ—(तत्थ)=स्या (अहा)=अ प्रकारे (उववाइय)=औपपातिक (ठाण)=स्थान छे, (न)=ते (मे)=मैं (मणुस्सुय)=साधक्यु छे तथा
वळी, अहाकम्महिं=यथाकर्म करीने (गंतो)=जतो ब्यो (सो)=ते मनुष्य [पच्छा]=आयुष्यने अंते (परितप्पेइ)=गरिताप पोमे छे

व्या०—तत्र नरकेषु औपपातिकं दगान वर्तते, उपपाते भवमौपपातिक, तत्रौपपातिके स्थानेन्तमुहूर्तादनंतर
छेदनमेव नानाजनार्जनादिक स्यात्, यथा तत्ररकादिस्थान मे मयानुत्त वर्तते, अवधारितमिति चिंतयन् पश्चा
वायु क्षये यथा कर्मभिगच्छन् स परितप्यति ॥ १३ ॥

अर्थ—तत्र=ते नरकमे औपपातिक स्थान उपपात=अथ पतन जेयां याय ते औपपातिक स्थान, अर्थात् मुहूर्तने अनंतर
छेदन, भेदन, तादन, वर्जन आदिक यातनाओ वेवाय छे ते स्थान मे सायकेछु छे आम निश्चित चिंतन करता त पामर, पश्चात्,
आयु क्षय यथा कर्मममाणे नरकादिगतिपामी परिताप करे छे ॥ १३ ॥

जहो सागंडिओ जण संम्म हेत्त्वा महोपह ॥ विसंम संगमोइणो । अक्खे भंगमि सोगेंइ ॥ १४ ॥
मूलाष्ट—(जहो)=जैम (सागंडिओ)=रथहाकवार (जाण)=जाणतो सठो (मम)=समान एया (महापह)=रत्नमाणने (हेत्त्वा)=तजीने
[विसंम]=वियम एवा (मग)=मार्गनि विधे (मोइणो)=इठयो (अक्खे)=अक्ष=गाइतानी धरी [मंगमि]=भागी गये सठे [मोयइ]=लोककरेछे

व्या०—यथा शाकटिक सग समीचीन महापथ राजमार्ग हित्वा जयत्वा विषम मार्गमुशीर्णं मन्थान शकट 'अमले'

धुरि भग्ने सति शोचति, चिन्तयति शकटभंगस्य शोकं करोति, यतो भिग्नममहं जानन्नपि शकटभंगकष्टमवाप्तवान्.

अर्थः—यथा=जेम कोइ शाकटिक=गाडावाळो सम=सरलो महापथ केतां राजमार्ग छोडीने विषम=वसमे मार्गे उत्तरी गाडानो धरो भांगे त्यारे शोक करे छे—‘अरे मने धिक्कार छे, जानी जोइने गे अवळे मार्गे उत्तरी धरो भांग्यो’ आम मनमां पश्चात्ताप करे छे.

एवं धैर्ममं विउैकम्म । अहंस्मं पडिअजिया ॥ बाले मच्चुमुहुं पत्ते । अक्खे भंगे वं सोयैइ ॥ १५ ॥
मूलार्थः—(एव)=एज (धम्म)=धर्मने (विउकम्म)=उलंघन करीने (अहम्म)=अधर्मेने—पापने (पडिअजिया)=अगीकार करीने (अक्खे भंगे वा)=धरी भांगे सत्ते रणकारनी जेम (मच्चुमह पत्ते)=मृत्युना मुखने पायेलो गयो (बाले)=अज्ञानो (सोअइ)=शोक करे छे ॥१५॥

व्या०—एवमममुना प्रकारेण धर्मे व्युत्क्रम्य विशेषेणोद्धृष्टयाधर्मं प्रतिपद्य बालो मूर्खो मृत्युमुखं मरणमुखं प्राप्तः सन् शोचते शोकं कुरुते, क इव ? अक्षे भग्ने शाकटिक इव ॥ १५ ॥

अर्थः—एव=एज प्रकारे धर्मनो व्युत्क्रमकरी=बासरीते धर्मेनु उलंघन करी अधर्मेने मार्गे उत्तरी बाल=मूर्ख मृत्युमुख प्राप्त थइने शोक करे छे जेम अक्ष=धरो भांगतां शकट वालो शोक करे तेम. ॥ १५ ॥

तेओ से^१ मरणं तंमि । बाले संतैस्तइ भया ॥ अकामरणं मरइ । धुत्तेवा कलिणो त्रिण^२ ॥ १६ ॥
मूलार्थः—(तओ)=पछी (से)=ते (बाले)=अज्ञानी (मरणंतंमि)=मरणांत प्राप्त थये सत्ते (भया)=तरकना भयभी (संतैस्तइ)=बास पासे छे, (अकाममरणं)=अकाममरणथये (मरइ)=मरे छे, गने (कलिणा)=एक दावयोरे (त्रिण)=पराजय पायेलो भया (धुत्ते वा,=जुगारीनी जेम शोक करे छे ॥ १६ ॥

અ્યા૦—તન સ મુર્ત્યો મરણાતે અયાત્ સત્રસતે સત્રાસ પ્રાપ્તોતિ, અકામમરણ પ્રિયતે, પ્રિયમાણ સત્ર શોકં વિદયાતિ, ક શ્વ ? પૂત્તો શૂતકારી કલિના શૂતદોષેન ક્ષિત, કેનચિત્તોઽધિકેન કુષ્ટેન ક્ષિતો મૃહીતદ્રય સત્ર શો બતે, તાના શોચત ઇત્યર્થે અનેન સઠ મયા કિમર્થ ક્ષીઢા કૃતા ? અહં હારિતાઃ ॥ ૧૬ ॥

અર્થ —તદનતર તે મૂર્ત્ય મરણાત મયયી સત્રાસ પામી, અકામમરણ માત્ર યાય છે મરતીવેલાયે જેમ કાદ પૂતકાર=કુમટિઓ કન્નિ=શૂતદોષયી, અર્થાત્ કોઈ કપટી જુગારીજ નીતીલેતાં સયલુ દ્રવ્ય દરાદ જવાયી શોક કરે—‘ મેં બાની સામે રમીને કયુ દ્રવ્ય ગુમાવ્યુ ’ આમ શોક કરે છે ॥ ૧૬ ॥

પ્રેય અકાંસમરણ । વૉલાણ તું પવેદેય ॥ પત્તો સકામમરણ । પડિયાંણ સુણેહ મે ॥ ૧૭ ॥
મૂલાપ—(દમ)=દા પૂર્વે કયુ તે (અકામમરણ)=અકામનીમોજુ છે (વત્તો)=હવે (પડિમાણ) =પડિતોનુ (સકામમરણ)=સકામમરણ બોને હોય છે તે (મે)=મારા પાસેથી (સુણેહ) તમે સામલો ॥ ૧૭ ॥

અ્યા૦—યાલાનામકામરણમેતતપ્રવેદિત, તુશબ્દો નિશ્ચયાર્થે, મૂર્વાણામેવાકામમરણમિત્યર્થ, તીર્થકરે કપિત હત પ્રસ્તાવાદનતર મે મમ કમયત પડિતાના સકામમરણ ચૂર શ્રુણુ ? ॥ ૧૭ ॥

અર્થ —વાળ=પ્રજાની જનોનુ અકામમરણ પ્રવેદિત કર્યુ, અયાત્ નિરુપણ કરી દેવાદયુ ‘તુ’ શબ્દ નિશ્ચયાર્થમા છે મૂર્ત્યોનુ પત્તીરીતે અકામમરણ યાય છે, પ્રયતીર્થકરોજ કહેલ છે. હવે આ પ્રસ્તાવને અનતર પડિતોનુ સકામમરણ જે નુ કહું તે તેમે શ્રવણ કરો

મરેંણિ સંપુણાણં । જહો મે' તેમણુસ્સયં ॥ વિપ્પંસન્નમણેંઘાયં । સંજયાણં હુસીમઓ ॥ ૧૮ ॥
મૂલાર્થ:—(જહો)=જે પ્રકારે (મે)=મારાયકી (ત)=તે સકામમરણ (અણુસ્સુઝ)=તમે સાંખલ્યુ છે (મરણંપિ)=તે મરણ પળ [સપુણાણં]=
પુણ્યવાઝા અને [હુસીમઓ]=જેઓને રુદ્ધિદ્રય વશ છે એવા (સંજયાણં)=સંયમવાઝાને દોય છે તે મરણ (વિપ્પંસન્ન)=વિશેષે કરીને
કષાયાદિક રહિત [અણાધામ]=આઘાત રહિત હોય છે ॥ ૧૮ ॥

વ્યા૦—સપુણ્યાનાં પુણ્યવર્તાં સંયતાનાં યથા મે મયા મરણમનુશ્રુતમથધારિતં, મો ભવ્યાસ્તસકામમરણ ભવ-
દ્વિર્મનસિ ધાર્ય, કીટંઝં સન્નામમરણં ? વિપ્રસન્ન વિશેયેગ કષાયોદિમલરાહિત્યેન પ્રસન્નં નિર્મલં, પુનઃ કીટંઝં અ-
નાઘાતં, ન યિયતે આઘાતો યત્નવત્ત્વેનાન્યજીવાનાં સંયમજીવિતવ્યસ્ય ચ નાશો યસિસ્તાદનાઘાતં, કીટંઝાનાં સંય-
તાનાં ? ' હુસીમઓ ' આર્યત્વાદ્વચર્તાં, વચ્ચ આત્મા યેવાં તે વચ્ચવંતઃ, તેવાં જિનાત્મનામિત્વર્થઃ ॥ ૧૮ ॥

અર્થ:—સપુણ્ય=પુણ્યવાન્ તથા સંયત=સંયમવાન્ જનોનું જેવું મરણ મે અનુશ્રુત=સાંખલ્યુ છે=શાસ્ત્રશ્રવણપૂર્વક નિશ્ચિત કરેલું
છે તે સકામમરણ, હે ભવ્ય જીવો ! તે વિપ્રસન્ન પટલે વિશેષતઃ કષાયોદિ મલ રહિત દોવાથી નિર્મલ તથા અનાયાત=જેમાં યત્નવાન
રહેનાર અન્ય જીવોના સંયમજીવિતનો આઘાત=નાશ નથી તેવું વચ્ચવાન્=વચ્ચાત્મા અર્થોત્ જિતાત્માનું સકામમરણ સાંખ્યો.

ઈંમં સંવેસુ ભિક્ખુસુ । નં ઈમં સંવેસુગારિસુ ॥ નાંણંસીલા અણારંથા । વિસંમસીલા યેં ભિક્ખુણા ॥

મૂલાર્થ:—(ઈમં)=મા સકામમરણ [સંવેસુભિક્ખુસુ]=મને સાધુઓને (જ)=શેરુ નહી તથા [ઈમં]=આ પડિતમરણ (સંવેસુગારિસુ)=સર્થે

गृहस्थीभोजे (न)=होतु नहीं, [भगवत्प्रा = गृहस्थीभोजो (नाणासीला)=प्राणा प्राणा होय छे (य)=तथा (भिक्षुभुजो)=साधुभो (पितृम-
सीला=विषम आचारवाला होय छे ॥ १९ ॥

व्या०-इदं पदितमरण सर्वेषां भिक्षुना साधूना न भवति, किंतु केषांचित्साधूना भवेत्, सर्वेषामगारिणा गृहस्थानामपीदं
पदिनमरण न भवति, किंतु केषांचिदेव भवेत्, यतोऽगारस्य गृहस्थानामाशीला नानाचारा भवति, च पुनर्भिक्षुबोऽपि
सायवोऽपि त्रिपमशीला विषम विमदश्च दरील चेपां ते विषमशीला केचित्सनिदानतः कारका, केचिन्निदानरहिततप
कारिण, केचिन्निर्मलचारिणि, केचित्पक्वकुशचारिणि, इति कथनेन तीर्थांतरीयास्तु वेपथारिणो दूत एवोत्सारिता

अर्थ —आ पदितमरण=सकाममरण=सर्व भिक्षु=साधुने नयी यह, किंतु कोरज साधुने थाय छे तेम सर्व अगारि=गृहस्थने
पण ए पदित मरण यह नयी, किंतु कोरज गृहस्थने थाय छे, कारण के अगारस्य=गृहस्थो नानाप्रकारना शीलशाला=भिन्न भिन्न
आचरणवाला होय नं तेम भिक्षु=साधुभो पण त्रिपमशील, पटले एक बीजाधी मळता न आवे तेवा ग्रीष्मवान् होय नं कोइर सनिदा-
तातप कारक होय तो कोइर निदान रहितप करी होय छे, याइ निर्मल चारित्रवान् होय तो बीजा बळी पक्वकुशचारिन्वान् होय ते
आयी करी सर्वेने वइ ए पदित मरण मळी सकत नयी अत्रे आ कथनयो तीर्थांतरीय वेपथारीने तो दूरीज निराकृत कया

सति' पंगेहि भिक्षुं हि । गारं तथा सर्वमुत्तरा ॥ गारं तथेहि यं संवेहि । साहवो संजमुत्तरा ॥ २० ॥
मूलार्थ —(पंगेहि=केटलावक । भिक्षुं भोषकी (गारं तथा)=गृहस्थीभो (सजमुत्तरा)=सयमवदे प्रधान (सति)=होय छे, (व)=
तथा (संवेहि)=क्षय (गारं तथेहि)=गृहस्थोभोषको (साहवो)=साधुभो (सजमुत्तरा)=सयमवदे करीने प्रधान होय छे ॥ २० ॥

व्या०—एकेभ्यो भिक्षुभ्यो निहवभग्नचारित्रादिभ्यः पाखंडिकुतीर्थिभ्यश्च, आगारस्था अपि गृहस्था अपि संयमुत्तराः संति, संयमेन देशविरतिलक्षणेन धर्मेणोचराः प्रधानाः संति, सर्पपमेरुपर्बतयोरिवांतरमस्ति, सर्वेभ्यो द्विविधत्रिविधप्रत्याख्यानधरेभ्योऽगारस्थेभ्यः साधवः पट्टव्रतपट्टकायरक्षकाः संयमेन सप्तदशभेदेनोचराः प्रधानाः समीचीनाः संति.

अर्थः—एकैकेटलाएकनिहव अने भग्नचारित्र भिक्षु=साधुओना करतां तेमज पाखंडी तीर्थतरीयोनां करतां तो अगारस्थ=गृहस्थो पण संयमोत्तर=संयम एटले देशविरतिलक्षण धर्मवढे उत्तर, अर्थात् अधिक सारा होय छे तेओमां सर्पप तथा मेरुपर्बत जेटलो अंतर होय छे. तेमज सर्व द्विविध तथा त्रिविध प्रत्याख्यान धारण करनाो गृहस्थो करतां पट्टव्रत पट्टकाय रक्षक होइ सप्तदशभेदभिन्न संयमवढे साधुओ उत्तर=अधिक श्रेष्ठ होय छे. ॥ २० ॥

अत्र दृष्टांतः—एकः आवकः साधुं पृच्छति आवकाणां साधूनां च मितः कियदंतरं ? साधुनोक्तं मेरुसर्पपोपममंतरं, ततः आकृलीभूतः स आवकः पुनः पृच्छति कुलित्रिणां आवकाणां मिथः कियदंतरं ? साधुनोक्तं तदपि मेरुसर्पपोपमंतरं. ततः स आवकः स्वस्थो जात इति. ॥ २० ॥

अत्र दृष्टांत करे छे—एक आवकें साधुने पूछ्युं के—आवकमां अने साधुमां गुं अंतर ? साधुए कहुं—मेरु अने सर्पपतुल्य. अंतर समजहुं. आकृल थयेला आवकें फरी पूछ्युं के—‘कुलिगी=व्यर्थ साधुचिह्न धारण करना तथा आवक ए वनेमां गुं अंतर ? साधुए कहुं के—एमां पण मेरु अने सर्पप जेटलुं अंतर आ सांभक्रीने आरक स्वस्थ बयो. ॥ २० ॥

चीराजिण नंगिणिण । जंडो सधोडिमुडिण ॥ पर्याईपि न तंइति दुस्सोलं परियागय ॥ २१ ॥
मूलार्थ—(चीराजिण)=चीर=चरकल (नंगिणिण)=नग्नपणु नया [नडी]=जटाघाटीपणु तथा (सधाडि)=धरना डुकडा साधीने करेल
जे कथा तथा (मुडिण) मुडपणु (एमाए पि)=सधे द्रव्यलिङ्गो पण (परिआगय)=दीक्षाना पर्यायने पामेला ते (दुस्सोल)=कुशीली
यानु (न तारति)=रक्षण करता नयी ॥ २१ ॥

व्या०—गतानि सर्वाणि द्रव्यलिङ्गानि 'परियागय' प्रवज्या गत दीक्षा प्राप्त, अर्थात् द्रव्यलिङ्गिन दुशील न
त्रापते ससारात्; दु कर्मविपाकाया न रक्षति, एतानि कानि लिङ्गानि तान्याह—चीराजि वक्कुलानि वक्कुलचीरचा-
रित्व, अजिन चर्मघारित्व नंगिणिण नग्नत्व, जंडीति जटाघारित्व सधाडिश्च वक्कुलसधाटोत्पत्त्या, तथा युक्तत्वं कथाया
रित्व, मुडिण मुडत्व, एतानि सर्वाणि द्रव्यलिङ्गानि न मोक्षदानि भवतीत्यर्थ ॥ २१ ॥

अप—प्रा वया द्रव्यलिङ्ग-जेवाके—चीर=चरकलचीरधारिणु, अजिन=धर्मचर्मधारित्व, नंगिणिण=नग्नपणु, जटाधारित्व,
संधाडित्व, चरकलवदयी रनेली कथा धारण करवी, मल्लके सुदित धनु, इत्यादि सर्व द्रव्यलिङ्ग, दुस्सलील मन्त्रज्यागत=दीक्षाप्राप्तने
प्राण नयी देता अर्थात् दुराचारी साधुने एद्रव्यलिङ्ग दुष्कर्मविपाकयी रक्षण नयी आपी शक्ता तो पछी मोक्ष तो क्यायीज आपी शक्ते

पिंडोलंगोवि दुस्सोले । नरंगाओ नं मुच्चई ॥ भिमंखाए वां गिहत्थे वां । सुंउवए कंमई दिदं ॥ २२ ॥
मूलार्थ—(पिंडोलेएय)=गिडने सेवनार एयो पण (दु स्सोले)=दु शोळोपा [रगाओ]=नरक थकी (न मुच्चइ)=मृदातो नयी
(भिमंखाए पा)=भिमशुक [गिहत्थे गा]=गृहस्थो होय परतु जे (सुंउवए)=अनिचार रहित मनवाळो होय ते (दिदं)=स्वर्ग [कमइ]=जायछे

व्या०—पिंडोलगोऽपि भिक्षुर्यदि नरकान्न मुच्यते तदा दुःशीलः कषायादियुक्तस्तु नरकान्न मुच्यत एव, पिंडे परदत्ताग्रासमवलगते सेवत इति पिंडोलगः, अत्र निश्चयमाह—भिक्षादो भिक्षुरथवा गृहस्थो वा भवेत् तयोर्भिक्षाद-
गृहस्थयोः साधुश्रावकयोर्मध्ये यः सुव्रतः सुष्ठु शोभनानि व्रतानि यस्य स सुव्रतः, स दिवं स्वर्गं क्रमति व्रजतीत्यर्थः,
अर्थः—पिंडोलगः=परदत्त पिंडः=अन्नग्रासने सेवनार भिक्षु पण जो नरकथी युक्त न थाय तो पछी दुःशील-कषायादियुक्त
तो नरकथी केम युक्त थाय ? आ विषयमां निश्चय कहे छे—भिक्षाद-साधु, होय अथवा गृहस्थ होय ए वेयना मध्यमां जे सुव्रत-
शोभनव्रत आचरतो होय ते दिव-स्वर्ग जाय.

अत्र द्रमककथा—राजगृहे कश्चिद् द्रमक उद्यानिकानिर्गतजनेभ्यो भिक्षामलभमानो रुष्टः सर्वेषां चूर्णनाय
वैभारगिरिशिलां चालयन् शिलां तर्निपतितः, शीलातले चूर्णितवपुः सप्तमं नरकं गतः. एवं भिक्षुरपि दुर्ध्यानेन दुः-
शीलत्वाश्रकमेव गच्छतिती परमार्थः. ॥ २२ ॥

राजगृहमां कोई एक द्रमक हतो ते उद्यानिका=ग्रीचामाथी नीकळता जनो पासेथी भिक्षा मळी नहिं तेथी रुष्ट थइ सर्वेसुं चूर्ण
करी नाखवानी धारणाथी वैभारगिरिनी मढोटी शिला चलावतां पोतेज शिलातले आवी पडतां पोतासुं शरीर चूर्णित थइगसुं अने
ते सातमे नरके गयो. एवीरीते भिक्षु पण दुर्ध्यान कराथी दुःशील वनी नरकेज जाय छे ॥ २२ ॥

अंगारी सामाइयंगाइ । संहो काएण फासए ॥ पोर्सहं दुहंओ पंखं । एगराइं नं होवए ॥ २३ ॥

मूलार्थ — [सूरी] = गृहस्थान (मागादि) = गृहस्था [सामाद भगवद्] = सामायिकता अगोने [कावण] = कायावदे पण [पासण] = स्थान करे तथा (दुहओ पण्ण) = बने पणमा [पोसण] = गौवधने (यगगाद) = दिवसे अथवा रात्रिद पण [न हायण] = दानि न पमाडे ॥२३॥

न्या०—अगारी गृहस्थ सामायिकागानि सामायिकस्यागानि नि शक्तिनि काक्षितनि-
विचिकित्सितान्मददष्टिप्रमुखाणि कायेन स्पृशति, कीदृश सन् ? श्रद्धी श्रद्धागार सन्, पुनर्गृहस्थ, उभयो शु-
क्लकृष्णपक्षयो पौषध सेवते, चतुर्दशी पूर्णिमामावास्यादिषु पापघ आहारपौषादिक कुर्यात्, त्करात्रिमप्येकदिन-
मपि न हापयेत्, न हानि कुर्यादित्यर्थे रात्रिग्रहण दिवा याकुलताया रात्रावपि पौषध कुर्यात्, चेदेव न स्या-
सदा चतुर्दशपष्टम्युधिष्टा, महाकल्याणकपूर्णिमाचतुर्मासकन्यस्य दिवसे पौषध कुर्यात्, सामायिकागत्वेनैव सिद्धे
मेदेनोपादानमादरण्यापनार्थम् ॥ २३ ॥

अर्थ — अगारी = गृहस्थ = श्रावक सामयिकाग = नि शक्ति, नि काक्षित, निर्विचिकित्सा तथा मृददष्टि बगोने काय = शरीरे करी
स्पृशे छे केवो रहीने ? श्रद्धी = श्रद्धावान्, तेमग वेय पसना पौषधने सेवनारा चउदश, पूर्णिमा अमावास्या आदि पौषध बरातर
करे, तेमां एर रात्री के एक दिन पण छोडे नहिं, अही रात्री शब्दनु ग्रहण-दिवसे व्याकुलता धती होय तो रात्रीमा पण पौषध
करे, कदाच एम न बनी शके तो चतुर्दशी अष्टमी महाकल्याणक पूर्णिमा चतुर्मासकन्यता दिवसे पौषध करणे आ पौषध
पाळवानु सामायिकना अगारुपे सिद्ध होवा छता भेदधी ग्रहण तेमा अधिक आदर दर्शाववा माने करेल छे ॥ २३ ॥

एवं सिस्वासेमावन्ने : गिहंवासेवि सुवर्णं मुंचई उविपेवाओ । गर्च्छे जंक्खसलोगय ॥ २४ ॥

मूलार्थः—(एव)=आ प्रमाणे [सिद्ध्यासमावर्णे]=शिक्षाने पामेलो धावक (गिहवासे वि)=गृहवासने विषे पण [सुव्वण]=साराव्रत-
वाळो थइने (छविपव्वाओ)=औदारीक शरीरथी (सुव्वण)=मुकाय छे, तथा (जक्खसलोगय)=यक्षना स्वर्गने (गच्छे)-पामे छे ॥२४॥

व्या०—एवममुना प्रकारेण शिक्षासमापन्नः श्राद्धाचारसहितो गृहस्थावासेऽपि सुव्रतो द्वादशव्रतधारकः सन् त्वक्-
पर्वतो मुच्यते, त्वक् चर्म पर्व जानुर्गुल्फादि, ततो मुक्तो भवति, औदारिकशरीरान्मुच्यते, पुनः स श्राद्धो यक्षसलो-
कतां गच्छेत्, सह लोकेन वर्तत इति सलोकः, यक्षैर्देवैः सलोको यक्षसलोकस्तस्य भावो यक्षसलोकतां तां देवजा-
तित्वं प्राप्नोतीत्यर्थः, अत्र पण्डितमरणप्रस्तावेऽप्यवसरप्रसंगोद्घालपण्डितमरणमुक्तं ॥ २४ ॥

अर्थः—एव=उक्तप्रकारे शिक्षासमापन्न=धर्मशिक्षा पामेलो श्राद्धाचारसहित, गृहवासमां पण एटले गृहस्थाश्रममां पण जो सुव्रत
द्वादशव्रतधारक थइने त्वक्पर्वथी-त्वक्-चर्म तथा पर्व-गोठण कोणी वगेरे, अर्थात् आ औदारिक शरीरथी-मुक्त थाय छे, फरीने
ते श्राद्ध यक्षनी सलोकताने पामे छे, यक्षोनी साथे एक लोकमां निवासरूप यक्षसलोकता अर्थाद् देवजातिने प्राप्त थाय छे, अत्रे
पण्डितमरणनो प्रस्ताव चाल्यो तेमां अवसर प्रसंग होवाथी बालमरण तथा पण्डितमरण एव मरणना बे प्रकार कही देखाड्या ॥२४॥

अहं जे संवुडे भिक्खू । दुण्हमन्नयरे सियां ॥ संवदुक्खपहीणे वा । देवे वाविमहंदिहिए ॥ २५ ॥

मूलार्थः—(मह)-इवे [जे]-जे (संवुडे)-संवृत [भिक्खु]-साधु छे. ते (संवदुक्खपहीणे वा]-सर्व दुःखरहित एवा मोक्षने विषे
अथवा (महिदिहिए)-महर्धिक एवा (देवे वावि)-देयने विषे एम (दुण्ह)-ए देमांथी (अन्नयरे)-एकने विषे (सिआ)-उत्पन्न थाय छे.

न्या०—अयानंतर य सवृत पचाश्रवनिरोधको भिक्षु सर्वदृग्ब्रह्महीणे मोक्षेऽथवा देवे देवलोके, तयोर्द्वयो स्थानयोर्मध्येऽयतरस्मिन्नेकस्मिन् स्थाने न्यात, कीदृशो देव स्यात् ? महर्द्धिको महती कर्द्धिर्घस्य स महर्द्धिक ॥२६॥

अर्थ —अथ—अनंतर जे भिक्षु, सहत-पचाश्रवनिरोधक—(जीवरूप तलावमा कर्मरूप पाणी भरवाना गरनाळा जेवा द्वार-मिथ्यात्व, अविरति, प्रमाद, कपाय तथा अश्रुभयोग, आ पांच आश्रव रुदेवाय छे, ए पांचे आश्रवो निरोध=प्रदकाव करे तेवा सवरसपक्ष साधु सहत कहेवाय) होय ते समप्रगारना दु खोथी महीला=रहित ववा मोक्षमा अथवा देवलोकां, ए वेमांना अय-तर=एक महोदी समृद्धियुक्त म्यानमा स्थित थाय ॥ २५ ॥

उत्तरांश्च विमोहं । जुहमंतोऽणुपुण्ड्रसो ॥ सांमादन्नाद जंक्खेहि । आवांसाद जंससिणो ॥ २६ ॥

दीर्हाडया इद्विमंता । समिद्धा कामरुविणो ॥ अहुणोववन्नसकासा । भुंजो अच्चिमालिप्पभा ॥२७॥

ताणि ठांणानि गच्छति । सिखित्तं सयम तव ॥ भिक्खाए वा गिहत्थे वा । जे' सतिपरिनिवुंडा ॥

मूग्य —(उत्तराद)=उपर चतता वया अनुत्तर विमान नामना (वायासार)=आवासो (अणुपुण्ड्रसो)=अनुग्रहे (विमोहोद्वि=मोहरहित छे तथा (जुहमता)=अधिक कतिवाळा तथा (जंक्खेहि)=देवोण करीने (समादन्नाद)=यास छे वण (जंससिणो)=यशस्वी छे ॥२६॥ (दीर्हाडया)=दीर्घ आयुष्याळा होय छे, तथा (इद्विमंता)=समृद्धिवाळा छे तथा (समिद्धा)=अत्यंत देखीज्यमान होय छे, तथा (कामरुविणो)=इच्छा प्रमाणे रूप करनारा छे तथा (अहुणोववन्नसकामा)=जाणे दमणा उत्पन्न पयेल होय तेवा निरंतर तथा (भुज्जोअच्चिमालिप्पभा)=सुखसमान कतिवाळा होय छे ॥२७॥ (जे)=जो (सतिपरिनिवुंडा)=शान्तिवडे निवृत्ति पामेल (मिन्नाए)=

भिक्षुको (गिहस्थेया)=गृहस्थीओ (संजमं)=संयमनो अने (तयं)=बार प्रकारता तपनो (विम्विषत्ता)=अभ्यास करीने (तानि)=ते (ठाणणि)=स्थानो प्रत्ये गिच्छति)=जाय छे ॥ २८ ॥

व्या०—ते भिक्षादा भिक्षावृत्तयः साधवोऽथवा गृहस्थाः आर्द्धाः संयमं पुनस्तपः शिक्षयित्वा हृदि धृत्वा तानि स्थानानि गच्छन्ति प्राप्नुवंतीनि तृतीयगाथायाः संबधः. ते के भिक्षादाः ? पुनस्ते के च गृहस्थाः ? ये परिनिर्धृताः संति, परि समंताधिर्वृता विधृतकपायमलाः, नानि कानि स्थानानि ? उत्तराणि सर्वेभ्यो देवलोकेभ्य उपरि-स्थानि पंचानुत्तरविमानानि, पुनः कीदृशानि तानि ? विमोहान्यज्ञानरहितानि, येषु स्थानेषु तपन्नानां देवानां मिथ्या-त्वाभावात् सम्यक्त्वं भवतीत्यतो विमोहानि, पुनः कीदृशानि ? भुक्तिर्गति दीसियुक्तानि प्राकृतत्वाल्लिगव्यत्ययः. पुनः कीदृशानि स्थानानि यक्षैर्देवैः समाकीर्णानि सन्ति, पुनः कीदृशानि ? आसमंतादाहादपूर्वकं दुःखरा-हित्येन उण्यते येषु ताव्यावसानि. कथंभूनास्ते भिक्षादा गृहस्थाश्च ? यशस्विनः, कुत्रचिदीकर्तरेऽत्र गाथायास्तुक्तानि साधुश्रद्धानां विशेषणानि संति, पुनः कीदृशा भिक्षादगृहस्थजीवदेवाः ? ' दीहाडया ' दीर्घायुषः पत्यसागरो-मजीविनः, पुनः कीदृशाः ? ऋद्धिर्गंतो रत्नादियुक्ताः, पुनः कीदृशाः ? सन्नुद्धा अत्यंतप्रकटाः, पुनः कीदृशाः ? कामरूपिणः कामं स्वेच्छापूर्वं रूपं येषां ते कामरूपिणः, यादृशं रूपं मनसि बांछन्ति तादृशं कुर्वतीत्यर्थः. पुनः कीदृशाः ? अधुनोत्पन्नसकाशाः, येषां कांतिः किद्विदीप्तिवर्गादिकं दृष्टेति ज्ञायते यदेते इदानीमुत्पन्नाः संति, पुनः कीदृशाः ? भूयोऽर्चिर्मालिप्रभाः. कीदृशसूर्यप्रभाः. अर्चिषा ज्योतिषा मालंते शोभंते इत्येवंशीला अर्चिमालिनः सूर्याः,

ન્યાસશ્ર તેડિમાલિનશ્ર મ્યોચિમાલિનસ્તંભપ્રમા ચેપા તે મ્યોચિમાલિપ્રમા

અર્થ - પ્રણે ગાયાનો એક વાચ્યરૂપે સમન્વય હોવાથી કુલક કહેવાય છે, તે ખિસાદ=સાધુઆ અથવા ગૃહસ્થો સયમ તથા તપ
નીલી=શુભપાસથી ઉપદેગદ્વારા હૃદયમા ધારણ કરી પરિનિર્વૃત્ત થયા અર્થાત્ વિપૂત છે કપાય તથા મલ જેના એવા પાય ત્યારે
તેઓ ઉત્તર=સર્વે દલલોકોની સ્પર્શ રહેલાં પંચ અનુષ્ઠર વિમાનાત્મક=જે સ્થાનમા ઉત્પન્ન થતા દેરાને મિથ્યાગત્વનો અમાવ હોવાથી
સમ્પરકરા સત્ત ધાય ને, તથા વિમેહ=અજ્ઞાનરહિત ગતી શુભિમાન્=દિવિયુક્ત અનયત્ત=દેગોપ સમાનીર્ણ=વ્યાપ્ત, એવાં સ્થાનોને
અનુપૂર્વગ =એક પછી એક માપ્ત થાય છે, અહીં પ્રાકૃત હોવાથી લિંગનો વ્યત્પય દોષ નથી ગણાતો પુનરપિ તે સ્થાનોના વિશેષણ
ફરે ને-આગત ચારેકોર વપાય પણ દુલ્લેશ ન હોવાથી આહાદપૂર્વક જેમા રહેરાય છે એવા સ્થાનો પામે છે, પં સાધુ ગૃહસ્થ
ત્યા રહીને યગસ્વી ધાય છે, આ ઢેમણે ગીતી નીકામા ફરે- સાધુ તથા શ્રાવકના વિશેષણો છે તે પણ ફરે છે તે સાધુ તથા
ગૃહસ્થ ગીત દેરા ધાય ત્યારે કેવા ધાય છે? તે ફરે છે-દીપાયુપ=પલ્લ સાગરોપમગીતી થને છે, વહી ઋદ્ધિમાન્=દેવ રતનાવિ
મમ્દિવિમ્બમ્બ, અને કામસ્વી=સ્વેચ્છાપ્રમાણે રૂપ ધારણ કરનારા=મનમા ધારે તેવા રૂપ ધારણ કરી શકે તેવા તેમજ અપુનોપ-
વક્તસકાશ=જેની કાંતિ દીપ્તિ તથા વર્ણાદિક જાડને 'દમ્પાન ઉત્પન્ન થયા હોય' તેવા જળાતા, વિનેપમા મ્યોચિમાલિપ્રમા=
કોટિર્મયસમાન ઝ્યોતિરિદે શોભના એવા તે સાધુનો અથવા ગૃહસ્થો ક્રમે કરી તે પૂર્વોક્ત સ્થાનોને પ્રાપ્ત થાય ને જામ જા ઢળે
ગાયાનો એકત્ર શ્ર છે ॥ ૨૮ ॥

તેસિં સુચેાસ પુલ્કેણ । સજયેણ લુનોમંઓ ॥ સતંસતિ મરણતે । નં સોલંવના વંદુસ્સુયા ॥ ૨૯ ॥

श्री हस्तगन्धीय गान मन्दिर, जयपुर

मूलार्थः—[सपुञ्जाण]=सत्पूज्य तथा (संजयाण)=संयमवाळा तथा (वसुमीओ)=वशकरनारा द्वा [तिसि]=ते मुनिओनी (सुच्चा)=पूर्व कहेला (सीलवता)=चारित्रवाळा अने (बहुस्सुआ)=बहुश्रुत (मरणते)=मरणांत समय सुघो पण (न संतसति)=त्रास पामता नधी २९

व्या०—शीलवंतः साध्वाचारसहिता बहुश्रुताः साधवो मरणांते मरणे समीपे समागते सति न संव्रसंति न भयं प्राप्नुवंति, किं कृत्वा? ते वां सत्पूज्यानां संयतानां भावितभिक्षूणामुक्तस्वरूपस्थानप्राप्तिं श्रुत्वा पुनः कीदृशानां संयतानां? वदयन्तां ॥ २९ ॥

अर्थः—शीलवान्=साध्वाचार सम्पन्न=तथा बहुश्रुत साधुरूपो मरण समीपे आवेत्यारं जरा पण संत्रास पामता नथी केमके ते सत्पूज्य, संयमवान् तेमज वश्यवत्=जितेन्द्रिय भावित भिक्षुओनी स्थानप्राप्ति सांभळीने हृदयमां नरकादिकनो त्रास रहेतो नथी.

तुलया विसंसेसमादाय ! दयाधम्मस्स खंतिए ॥ विपंसीइज्ज मेहावी । तंहाभूएण अर्पणा ॥ ३० ॥

मूलार्थः—(तुलिआ)=तुलना करीने तथा (विशेण)=विशेष (आवाय)=ग्रहणकरीने (संतिव)=क्षमागुणवडे करीने (दयाधम्मस्स)=यतिधर्मने जाणीने (मेहावी)=चारित्र मर्यादासा रहेला (तंहाभूएण अर्पणा)=तथाप्रकारना आत्माए करीने (विपंसीइज्ज)=प्रसन्नता धारण करयी.

व्या०—मेधावी बुद्धिमान् साधुस्तथाभूतेन त्रिषयकथायरहितेनात्मना विप्रसीदेत्, विशेषेण प्रसन्नतां भजेत्, किं कृत्वा? बालपंडितमरणे 'तुलिया' इति तोलयित्वा परीक्ष्य पुनर्विशेषमादाय बालमरणात्पंडितमरणाच्च विशेषं विशिष्टत्वमादाय गृहीत्वा तथैव दयाधर्मस्य यतिधर्मस्य क्षाला क्षमया कृत्वा विशेषमादायान्येभ्यो धर्मेभ्यः क्षमया साधुधर्मो विशिष्ट इति ज्ञात्वा विप्रसीदेत् कथार्यादभ्यो विरक्तो भवेदित्यर्थः ॥ ३० ॥

अर्थ —मेधावी=बुद्धिमान साधु, तथा भूत=विषय कपायादिकयी रहित आत्मा यद् प्रसन्न रहे, केम करीने ? ते कहे छे—
बालमरण अने पदितमरण ए बनेनी तुलना करी अर्थात् वेयन्नु तारतम्य कळी लइने, ए वेयमांयी विशिष्टता ग्रहण करीने तेमज
दयाधर्म=यतिधर्मनी सातिबढे विशेषता समजीने, एटछे बीना धर्मयी साधुधर्म समाबढे विशिष्ट छे एय जाणीने, विशेषत प्रसन्न
थाय=कपायादिकयी निरक्त थाय ॥ ३० ॥

तेओ काले अभिप्पेए । संहो तालसमतिण् ॥ विण्णइज्ज लोमंहरिस । भेय' देहंस्स कल्लेए ॥ ३१ ॥
मूलार्थ—(तमो)=पछो (काले)=मरणकाल [अभिप्पेए]=इष्ट सत्ते (संहो)=अद्वावान् (म तिर)=गुरुनी समीये (तालिस)=तेया प्रकारना
(लोमंहरिस)=रोमावने [विण्णइज्ज]=नूर करग (देहस्स)=शरीरना (मेय)=पाशनी (क ल्लेए)=अभिलाषा करवी ॥३१॥

व्या०—तत्त कपायोपशमानान्तर काले मरणसमयेऽभिप्पेते सति रुचिते सति अद्वी अद्वावान्तिके गुरुणा स
मीये तादृशो भूयात्, उत्पन्न रोमहर्ष रोमाच हा मे मरण भावीति भयाभिसूचक रोमोद्गम चिन्तयेत् स्फेटयेत्,
मरणभय न कुर्यात्, 'देहस्य भेद काक्षेत्, शरीरस्य त्यागमभिलषेत्, यादृशो हर्षो दीक्षावसरे यादृशो हर्ष सखे-
त्यनावसरे तादृशो हर्षो मरणसमयेऽपि विधेयो न भूतयमित्यर्थ' ॥ ३१ ॥

अर्थ —तत्त =कपायोपशम यथा पञ्जी काल=मरण समय ज्यारे अभिप्पेत्-रुचे अर्थात् 'हवे मरण भले थाय' एवी मनो
दशा थाय त्वारे अद्वी=अद्वावान्—साधु गुरुनी अतिके=समीये तादृश यद् जाय, केमो थाय ? ते कहे छे—रोमाच उपजे, एटछे

‘हाय माहं मरण आब्युं’ एवा भयनुं अभिसूचक स्वादां उभां थाय तेने ‘विनयवत्’=फेडीनाखे. अर्थात् हृदयमां मरणना भयने पेसवाज न दीये किंतु देहभेदनी आकांक्षा करे=शरीर त्यागनी अभिलाषा करे. जेवो हर्ष दीक्षावसरे, जेवो हर्ष संलेखनावसरे, तेवोजें हर्ष मरण समये पण राखीने जरापण भय न पाये. ॥ ३१ ॥

अहं कालंस्मि संपत्ते । आघायाय समुस्सयं ॥ सकाममरणं संरई । तिणमंन्नयं सुणित्ति वेमि ॥ ३२ ॥
 मूलार्थ — [अहं]=त्यार पछी (कालंस्मि)=मरणकाळ (संपत्ते)=प्राप्त थये छते (समुस्सय)=समुच्छ्राय (आघायाय)=विनाश करवा मोटे (सुणि)=मुनि जे ते (तिणहं)=भ्रणप्रकारना मरणमांथी [अन्नयं]=कोइ पण एक प्रकारना (सकाममरण)=सकाममरणघडे (मरइ)=मरे (स्मि)=मरे प्रमाणे कहेता हवा ॥ ३२ ॥

व्या—अथ काले मरणे संप्राप्ते सति मुनिः समुद्रयमभ्यंतरशरीरं बाह्यशरीरं च, अभ्यंतरं कर्मणशरीरं, बाह्यमौदारिकशरीरं, आघायाय विनाशाय त्रयाणां सकाममरणानां मध्येऽन्यतरेणेकेन सकाममरणेन त्रियते, तानि त्रीणि सकाममरणानीमानि—भक्तपरिज्ञा भक्तप्रत्याख्यानं १ इंगिनी २ पादपोषगमनाख्यानि ३ यत्र भक्तस्य त्रिविधस्य चतुर्विधस्य चाहारस्य प्रत्याख्यानं १ यत्र मंडलं कृत्वा मध्ये प्रविश्य मंडलाद्वहिर्न निःस्त्रीयते तदिंगिनीमरणं २ यत्र छिन्नवृक्षशाखावदेकेन पार्श्वेन निपत्यते, पार्श्वस्य परावर्तो न क्रियते तत्पादपोषगमनं. एतेषां त्रयाणां मध्येऽन्यतरेण मरणेन त्रियते,

अर्थः—अथ ज्यारे काल=मरण संप्राप्त थाय ते समये मुनि समुच्छ्राय=अभ्यंतर कर्मणशरीर तथा बाह्य औदारिक शरीर,

चन्ने शरीरानो विनाश करीने त्रणप्रकारानां सर्वोपमरणोभानां अन्यथ=एक सकाममरण प्रकारबंदे करी श्रुत थाय छे, ते सकाम-
मरणना त्रणप्रकार=भक्तपरिज्ञा, इ गिनीं अने पादपोषगमन, आम वर्णव्या छे तेमाना प्रथम भक्तपरिज्ञा-एटले त्रिविध अथवा
नवविध आहारतु मत्पारपान १ जेमां मढल करी ते मध्ये प्रवेश करी तदनतर मढलनी बहार मन नीसरतु, ते इगिनी २ अने
जेमां एक छेदेली हुसनी दलनीपेठे जे पटले पढ्या ते पढ्या, पछीयी पढ्युं पण बदलावतु नहि, ते पादपोषगमन ३ ए त्रण
सकाममरणना प्रकार छे नेमानो एक प्रकार स्वीकारोने मरतु ते सकाममरण अथवा पठितमरण कहेवाय

इति सुधर्मस्वामी जन्मस्वामिनं प्रति कथयति हे जन्म ! अहं भगवत्तत्त्वा त्वा ब्रवीमि ॥ ३२ ॥

॥ इत्येकामसकाममरणीयमध्ययनं पञ्चमम् ॥

आवीरीते सुधर्मस्वामी जन्मस्वामी प्रति ' हु आ सकल भगवान्ना वचनयो गाल्यो छु ' एमं कहे छे ३२

इति श्रीमदुत्तराध्ययनसुनार्यदीपिकायां पाठ्याय श्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचिताया-
नकामसकाममरणीयाख्यस्य पंचमाध्ययनस्यार्थं सपूर्णं ॥ श्रीरस्तु ॥

आ अकामसकाममरणीय नामनु पाचमु अध्ययन कशु ए प्रमाणे उत्तराध्ययनसुनार्यदीपिका के जे उपाध्याय श्रीलक्ष्मीकीर्ति-
गणिना शिष्य लक्ष्मीवल्लभगणि ए रचेली छे तेमा अकामसकाममरणीय आरयावाळा पाचमा अध्ययननो अथ सपूर्णं थयो

॥ અથ ષષ્ઠમધ્યયનં પ્રારમ્ભ્યતે ॥

પૂર્વસિદ્ધાધ્યયનેઽકામસકામમરણે લક્તે, તદ્વ સકામમરણં નિર્ઘેયસ્ય ભવતિ, તતો નિર્ઘેયસ્યાચારઃ ષષ્ઠેધ્યયને કથયતિ, અયં પંચમષ્ઠાધ્યયનયોઃ સંબંધઃ.

—અથ ષષ્ઠ અધ્યયનનો આરંભ—

પૂર્વ અધ્યયનમાં અકામ તથા સકામ મરણ કર્યો, તેમાં સકામ મરણ નિર્ઘેયનો આચાર આ ષષ્ઠ અધ્યયનમાં કહેવાશે, આ પાંચમા તથા છઠ્ઠા અધ્યયનની સંગતિ સમજવી.

જાવંતોઽવિજ્ઞો પુરિસૌ । સંઘ્વે તે દુઃખસંભવા ॥ લુપ્પંતિ વંદુસો મૂઢા । સંસારંમ્મિ અણંતિને ॥ ૧ ॥

મૂલાર્થ.—(જાવંતઽવિજ્ઞા)=જેટલા તત્વજ્ઞાન રહિત (પુરિસા)=પુરુષો છે (તે સંઘ્વે)=તે સર્વે [દુઃખસંભવા]=દુઃખનાં સ્થાનરૂપ છે, (મૂઢા)=મૂઢ [અણંતપ્]=અનંત મવા (સંસારંમ્મિ)=આ સંસારને વિષે [વંદુસો]=ગારંધાર (લુપ્પંતિ)=પીડા પામે છે ॥ ૧ ॥

વ્યા૦—યાવનોઽવિદ્યાઃ પુરુષાસ્તે સર્વેઽપિ મૂઢાઃ સંસારે યદુગ્ધો વારંવારં લુપ્પંતે, આધિવ્યાધિવિયોગાદિભિઃ પીડ્યન્તે. ન વિગતે વિદ્યા સમ્યગ્જ્ઞાનં યેપાં તેઽવિદ્યાઃ, અત્ર નન્ન કુત્સિતાર્થવાચકઃ, યે કુત્સિતજ્ઞાનસહિતા મિથ્યા-ત્વોપહતચેતસો વર્તન્તે, તે મૂર્ખાઃ સંસારે દુઃખિનો ભવતિ. કીદૃશો સંસારે? અનંતકેઽપારે, કીદૃશાસ્તેઽવિદ્યાઃ? દુઃખસંભવાઃ, દુઃખસંભવો યેષુ તે દુઃખસંભવા દુઃખભાજનમિત્યર્થ, યાવંતોઽવિદ્યા કલ્પત્તવાદકારોઽદૃશ્યઃ ॥૧॥

અર્થઃ—જેટલા અવિદ્ય પુરુષો છે તે સર્વે મૂઢ, સંસારમાં વારંવાર લોપાય છે. અવિદ્ય પૃદલે જેને સમ્યગ્જ્ઞાન હોતું નથી. અહીં

नञ् (अ) कुत्सित अर्थनो वाचक ते अर्थात् कुत्सित ज्ञानयुक्त=मिथ्यात्ववहे जेना चित उपहत होय तेना मूर्खलाको आ अनतः= अपार तत्सारने विषये ए दु स्वसम्भव अ विद्यमनो गदुस =अनेकवार—आधिव्याधिवियोगादिकथी पीढाय छे 'भावतो, विद्या' एमा प्राकृतना नियम प्रमाणे अकार अदृश्य छे ॥ १ ॥

अत्राविद्यापुरुषोदाहरण यथा—कश्चिद् द्रमकोऽभाषात कापि किञ्चिदनाप्नुयन् पुराद्धिरेकस्मिन् देवकुले रात्रा-
धुपित, तत्रैक पुरुष कामकुम्भप्रसादेन यथेष्टभोगान् सुखान गीक्ष्य प्रकाश सेवितवान्, तुष्टेन तेन तस्य भणित नो
तुभ्य कामकुम्भ ददाम्युत कामकुम्भविधायिनीं विद्या ददामि ? तेन विद्यामाधनपुरश्चरणादिभीरुणा विद्याभिमग्नित
घटमेव मे देहीनि भणित, विद्यापुरुषेण विद्याभिमग्नितो घट एव तस्मै दत्त, सोऽपि तत्प्रसादात्सुखी जात, अयदा
पीतमग्नोऽय पुरुषस्त कामकुम्भ मस्तके कृत्या नृत्वन् पानितवान्, भग्न कामकुम्भस्तनो नासौ किञ्चिदर्थमवाप्नोति,
नो रति चैव यदि मया तदा विद्या गृहीताऽभवित्यनन्दमिमं य नव कामकुम्भमकरिष्य, पूर्ववदेव सुखी चाभवित्य,
तत्त्वमविद्या नरा दु त्वसम्भव भित्श्यते ॥ १ ॥

अत्र अविद्यापुरुषतु उदाहरण कहे छे—कोइ एर द्रमर नामनो अभामयनेलीने क्याय पण करए न पाम्यो तेथी नहरेनी
बहार एक देवमदिरमा रात्र रवो त्या एर पुरुष कामकुम्भना=[मनया कामना करे ते पत्न्यथी ए कुम्भ भरइ जाय] प्रसादथी पो-
तानि इच्छानुसार भोगभोगवतो जोइने तेनी घणी सेवा करी तेगी तेणे सुष्ट गइने गबु के--वने इ कामकुम्भ भापु ? हे काम
कुम्भ सिद्ध करनारी विद्या दउ ? त्यारे देल अथागी पुरुषे-विद्यामाधानपुरश्चरणादिक विधानती तरगडना भयगी—' मने विद्या-

भिमंत्रित घडोज आपो ' एम मागुं ते उपरथी पेला विद्यापुरुषे विद्याभिमंत्रित कुंभ तेने आप्यो, ते पण ए घटना प्रभावथी सुखी थयो एक वखते ते पुरुषे मद्यपान करी ए कामकुंभ माथा उपर लइने नाचतां नाचतां घडो पड्यो तेथी भांगी गयो. तेथी तेने कंइ पण वस्तु न मळतां शोक करवा लाग्यो के- ' अरेरे ते वखते में कुंभने बदले विद्या मागी होत तो आ टाणे विद्याना अनुष्ठा-
नथी नवो कामकुंभ अभिमंत्रित करी मनवांछित पदार्थो मेळवी पूर्ववत् सुखी थात? आवीरीते अविद्य=मूढ नरो दुःखित थइ केश पामे छे.

समिक्खं पंडिंए तम्हा । पासंजाइपहे वहु ॥ अण्पणा सच्चमेसिज्जा । मित्ति^{१०} भूएसुं कैप्पए ॥ १ ॥
मूलार्थः—(तम्हा)=ते कारण माटे (पंडिंए)=पंडित पुरुष [बहु]=घणा (पासंजाइ पहे)=एकेन्द्रियादिक जातिने पमाडे तेवा मार्गने (समिक्खं)=जोइने (अण्पणा)=पोतानी मेळेज (सच्च)=सत्पुरुषने—संयमने (एसीज्जा)=इच्छे, तथा (भूएसुं)=सर्व प्राणीओने विषे (मिति)=मैत्रीभाव [कप्पए]=करे ॥ २ ॥

व्या०—तस्मादज्ञानिनां मिथ्यात्विनां संसारभ्रमणत्वात्पंडितस्तत्त्वज्ञ आत्मना स्वयमेव परोपदेशं विनैव सत्य-
मेषयेत्, सद्भ्यो हितं सत्यमर्थासंगममभिलषेत, पुनः पंडितो भूतेषु पृथिव्यादिषु षट्कायेषु मैत्रीं कल्पयेत्. किं कृत्वा? बहून् पाशजानिपथात् समीक्ष्य, पाशाः पारवश्यहेतवः पुत्रकलत्रादिसंबंधास्त एव मोहहेतुतयैकेन्द्रियादिजा-
तीनां पंथानः पाशजानिपथास्तान् पाशजानिपथान् दृष्ट्वा, यदा हि पुत्रकलत्रादिषु मोहं करोति तदैकेन्द्रियत्वं जीवो बध्नाति.

अर्थः—तेंदळा माटे अज्ञानी तथा मिथ्यात्वीने संसारभ्रमण करचां पडे छे, तेथी पंडित=तत्त्वज्ञ, परोपदेश विना स्वयं=पोतानी

मेळेज सत्यने एतले सत्पुरुषांना श्रितकर सययनी अमिलाया करे, वळी ते पडित, बहु=घणा पाशजातिपय=परवशताना हेतु पुत्र स्त्री वगैरे पाश, एज मोह हेतु हाइ एकेन्द्रियादि जातिना मार्गरूप जोड जाणी, पृथ्वी आदिकथी पट्टकायने विषये मैत्रीनी कल्पना करे स्त्रीपुत्रादि कने विषये ज्यारे मोह करे छे त्यारे जीवने एकेन्द्रियादिभाव बधाय छे एट्ळा माटे पडित ए पाशथी मुक्त रही स यमाभिलाषी थाय

सोया वियाणहुंसा भाया । भज्जो पुत्तोय ओरसा ॥ नोल ते मेम ताणाय । लुप्पतस्स सकेम्मुणा ॥३॥
मलार्थ —(माया)=माता [पियार]=पिता [णुन्ना)=पुत्रवधू (भाया)=भार (यज्जा)=भार्या (पुत्ता)=पुत्ररूपे मानेला [य]=तथा (ओरसा)=
पोतेज उत्पन्न करेला पुत्रो (हे)=ते सये [सकम्मुणा]=पोताना कर्मे करीने (लुणतस्स)=पीडा पामता यवा (मम)=माता (ताणाय)=
रक्षण माटे [अलन]=समर्थ नथी ॥ ३ ॥

व्या०-पडित इति विचारयेदित्यध्याहार कर्तव्य, इतीति किं? एते मम त्राणाय मम रक्षायै नाल न समर्था कथ
भूतस्य मम? स्वकर्मणा लुप्तस्य स्वकर्मणा पीडयमानस्य, एते के? माता पिता स्तुपा बधुभ्रीता सहोदरो भार्या पत्नी पुत्रा
पुत्रत्वेन मानिता; च पुन 'ओरसा' स्वयमुत्पादिता, एते सर्वेऽपि स्वकर्मसमुद्भूतदुःखादक्षणाय न समर्था भवतीत्यर्थे

अर्थ —माता, पिता, स्तुपा=पुत्रनी यधु, भ्राता व धू, सहोदर भार्या=पत्नी; पुत्रो=पुत्ररूपे मानेला एता ओरस=पोते उत्पन्न करेला
पुत्रादिक, आ सर्वे स्वकर्मवदे छोपातो, अथात् पोतानाज कर्मवदे पीडा पायतो एवो जे हु तेना त्राण=रक्षण-या न अल=अर्थात् मारा
पोतानाज कर्मथी समुद्भूत दुःखथी मार रक्षण करवामा उपर कहेलामांना कोड समर्थ नथी, आम पडित विचारे भ्रात्रो अभ्याहार करवो

एयमंष्टं सपेहाए । पासे समियंदसणे ॥ छिंदे गेहिं सियेहं च । नं कंखे पुव्वसंथवं ॥ ४ ॥

मूलार्थः—(समिअदसणे)=समकीतदर्शन पुरुषे (एअं)=उपर कहेलो [अहं]=अर्थ [सपेहाए]=पोतानी बुद्धिवडे [पासे]=जोवो, तथा (गेहिं)=विषयलोलुपताने (च)=अने [सियेहं]=स्त्री पुत्रादिक उपर प्रेम्मे (छिंदे)=छेदवो, तथा (पुव्वसंथवं)=पूर्व संस्तव (न कंखे)—इच्छवो नहि ॥ ४ ॥

व्या०—शमितदर्शनः शमितं ध्वस्तं दर्शनं मिथ्यादर्शनं येन शमितदर्शनः, अथवा सम्यक्प्रकारेण इतं प्राप्तं दर्शनं सम्यक्त्वं येन स शमितदर्शनः, एतादृशाः संयम्येनार्थं पूर्वोक्तमर्थमशरणादिकं 'सपेहाए' स्वापेक्षया स्व-बुद्ध्या 'पासेह' इति पश्येत्, ह्यवधारयेत्, च पुनर्गेहिं गृद्धिं रसतां, च पुनः स्नेहं पुत्रकलत्रादिषु रागं छिद्यात्, पुनः पूर्वसंस्तवं न कांक्षेत्, पूर्वं संस्तवः पूर्वपरिचय एकग्रामादिवासस्तं न स्मरेत् ॥ ४ ॥

अर्थः—शमित दर्शन=शमित एटले ध्वस्त थयेल छे दर्शन=मिथ्या दृष्टि जेनी एवी अथवा अमित दर्शन=एटले 'सम्'=सारा रीते 'इत' मास थयेल छे. 'दर्शन' समयकृत जेने एवो समयी, आ अर्थने स्वापेक्षया=स्वबुद्धिवडे जुए=गोताना हृदयमां निश्चितरूपे धारण करे. गृद्धि=लोलुपताने तथा स्नेह एटले पुत्र स्त्री आदिकने विषये जे राग होय तेने पण छेदी नाखे अने पूर्वसंस्तव=पूर्वना जे एक गाममा साथे रहेनारपणुं तथा मित्रभावादि जे परिचय होय तेनी आकांक्षा न करे; अर्थात् एवी चायतोने याद पण न करे. ॥४॥

गवांसं मणिकुंडलं । पसवो दासंपोरुसं ॥ सर्वमेयं चइत्ता णं । कर्मरुवी भविस्ससि ॥ ५ ॥

मुञ्चाम्—(गवास्त)=बळद अने घोडो तथा (मणिकुडळ)=मणिओ अने कुडळ विगेरे अल कारो, तथा (पसयो)=मज्जादिक चीजा पणुओ तथा (दासपोवस्त)=दासनो समूह (इत्य सत्य)-आ सत्यने (बराणाण)-तजीने (बामरुवी भविस्सति)-तु कामरुगी पारण ५ व्या०—पुनरपि पंडित आत्मानमिति शिक्षयेत्, अथवा गुरु शिष्यप्रत्युपदिशति हे आत्मन् ! अथवा हे शिष्य ! एतत्सर्वं त्वत्सत्वा कामरूपी स्वेच्छाचारी भविष्यसि, परलोके च निरतीचारसयमदालनोऽवभवे वैक्रियादिलब्धिमास्त्य भविष्यसि, एतत्किं तदाह-गवाभ्य, गवाश्चाभ्याश्च गवाभ्य, पुनर्मणिकुडळ मणयश्चद्रकांताया, कुण्डलग्रहणेनान्येया मय्यलकारणा ग्रहणे स्यात्, सर्वे मणय सर्वाण्यलकाराणि चेत्यर्थ, पशवोऽजैडकपक्ष्मपट्याशुस्पादफरोमधारका कुंडूरादयश्च, दासा गृहदासीभ्य समुत्पन्ना जीवा, पौरुषा निजकुलोत्पन्नपुरुषा, दासाश्च पौरुषाश्च दासपौरुष, गते सर्वेऽपि मरणात् प्राप्यत इत्यर्थ तस्मात्पूवमेतत्पत्न्या सयम परिपालयेदित्यर्थ ॥ ५ ॥

अर्थ -पुनरपि पंडित, आत्माने आग्र शिक्षण आपे, -अथवा गुरु शिष्य प्रति उपदेश आपे छे, हे आत्मन् ! अथवा 'हे शिष्य !' आ सयल्लु त्यनीने कामरूपी=स्वेच्छाचारी=थदश, परशेऊमां ण निरतिचार सयम पालचायी देवमवयां वैक्रियादिलब्धिमान् तु याश्च ए ते शु ? ते कोरे ते-गायु, पोडां, बळी मणिकुडळ मणीचद्रगातादिणी महेला कुडळ-भत्रे कुंडलपद् तमाम आभूषणानु उप-छत्तण छे अयात् कुडळादि समत्त आभरणो, पशुओ-बकरा, घेडा वगेरे (जेमायी वस्त्रादि वने जेवां रुवाडा पारण वरनारा माणि) कूतरा आदिक, दास=घरनी दासीओयी उत्पन्न ययेला=जीवो तथा पौरुष=पोताना कुलमां जन्मेला पुरयो आ सर्वे एव मरणयो प्राण=रक्षण आपी द्यवचाना नथी, माटे प्रथम ए सर्वेने त्यनी सयम परिपालन करे ॥ ५ ॥

थावरं जंगमं चैव । धणं धनं उर्वखरं ॥ पंचमाणसस कम्ममेहि नालं दुक्खाउं माअणे ॥६॥

मूलार्थः—(थावरं)=घर विगेरे स्थावर, (जंगमं)=जंगम, (चैव)=निश्चे (धणं)=द्रव्य (धनं)=धान्य(उर्वखरं)=घरनीयस्तु (कम्ममेहि)=पोताना कर्मवडे (पंचमाणसस)=पचाता एवा जीवने (दुक्खाओ)=दुःखथी (मोअणे)=मुकयामां (अलं न)=समर्थं नथी ॥ ६ ॥

व्या०—पुनरेतत्सर्वं वस्तु कर्मभिः पच्यमानस्य जीवस्य दुःखान्मोचनेऽलं समर्थं न भवति । एतत्किं? स्थावरं गृहादिकं न पुनर्जंगमं पुत्रमित्रभृत्यादि । पुनर्धनं गणिमादि, धान्यं व्रीह्यादि, पुनरुपस्करं गृहोपकरणं ॥ ६ ॥

अर्थः—पुनरमुनि आ सर्व वस्तुओ पोताना कर्मोथी पच्यमान (रंथाता) जीवने दुःखथी मुक्तावधाने समर्थं नथी । ए थुं? ते कहे छे थावर=घर वगेरे, जंगम=पुत्र, मित्र, भृत्य=नोकर वगेरे, धन=सहस्र आदि संख्याथी गणाय तेवुं नाणुं, धान्य=आल गदुं वगेरे; तथा उपस्कर=घरनां रावरचीला आदिक तमाम, स्मर्माना परिपाररूपे यथा दुःखथी जीवने मुक्तावी शक्तां नथी ॥ ६ ॥

अज्झत्थं सब्बओ सब्बं । दिस्सं पाणे पियायणं ॥ नं हणे पाणिणा पाणे ॥ भयंवेराउ उव्वेण ॥ ७ ॥

मूलार्थः—(भववेराओ)=भय अने वेर (उव्वणं)=निवृत्ति पामेला एवा साधुण (सब्बओ) सर्व प्रकारे (सब्बं) सर्व सुखदुःखादिक (अज-यत्थं) आत्मासां रहेछुं [दिस्सं] जाणीने (पाणे) सर्व प्राणिओने (पियायणं) पोतानो आत्माज प्रिय होय छे मम जाणीने (पाणिणो) प्राणीना (पाणे) प्राणीने (न हणे) इणवा नहिं ॥ ७ ॥

व्या०—साधुः सर्वतः सर्वप्रकारेण सर्वमध्यात्मं सुखदुःखादिकं 'दिस्सं' इति दृष्ट्वा सर्वप्रकारेण सर्वं सुखदुःखादि-कमात्मनि स्थितं ज्ञात्वा सुखदुःखयोर्बेदकमात्मानं ज्ञात्वा इष्टसंयोगादितुभ्यः समुत्पन्नं सुखं सर्वस्यात्मनः प्रियं

स्यात्, इष्टविद्योपादिहेतुभ्यः समुत्पन्ना इ न सर्वस्यात्मनोऽप्रियं ज्ञात्वेत्यर्थः, च पुनः प्राणिनो जीवान् प्रियात्मनो हृष्टा प्रिया आत्मा येषां ते प्रियात्मनस्तान् प्रियात्मनः सन्ने जीवाश्चि इच्छति। जीविनः न मरिच्छिउ ॥ इति हृष्टा हृदि विचार्य प्राणिनो जीवस्य प्राणानिन्द्रियो छ्वासनि श्वासायुर्बलरूपान् इत्यात्, भयाद्वैरावोपरमेत्, निर्वर्तेत अथवा काभूत साधु ? भयाद्वैरादुपरतो निर्वर्तित, इति साधुनिर्दोषण कर्तव्य ॥ ७ ॥

अर्थ -साधु पुरुष, सर्वं प्रकारे सर्वेने अत्यात्य दुःखदुःखादिक, आत्मस्य छे एव जोद अर्थात् सर्वं दुःखदुःखादिक आत्माने विषये स्थिति छे पट्टे के-मुखदुःखनो वेदन=अनुभवकर्त्ता=आत्मा छे एव जानी, इहना सयोगादि हेतुयी समुत्पन्नमुत्त सर्व आत्माने प्रिय होय छे तेम इष्टविद्योपादि हेतुयी उत्पन्न थहुं इ न सर्व आत्माने अप्रिय होय, एव प्राणीने प्राणी=जीवोने प्रिय छे आत्मा जेने एवा समजीने-‘सर्वे जीवो पण जीववा इच्छे ते कइ मरणा नयी इच्छता’ आम जोदने इदयमां विचारीने प्राणी=जीवना प्राणीने एच्छे इन्द्रियो, उच्छ्वासनि श्वास, आयुष्य, रत्न, इत्यादिरूप प्राणाने न हूणे, नितु भय तथा वैरयी उपरत थाय निवृत्त थाय भयया ‘भय तथा वैरयी उपराम यामेळो आरु साधुनु विज्ञेपण पण करी नकाय ॥ ७ ॥

आदाणं नरयं दिस्सं । नायइज्जं तणाभंनि ॥ दोरुंछी अप्पणो पापं । दिन्नं भुजिज्जे भोअणं ॥ ८ ॥
महाप-—[मादण] मादान ते [नरच] नरकरुण (दिस्स) ज्ञापीने [नणाभयि] वृणकरुण गारकी यस्तु (न भायदज्ज) प्रहृष्ट करवी नदि परंतु (अप्पणो) पोताना आत्मापी [दोरुंछी] दुगछा करत्तार साधु [पाप] पात्रामा (दिण्ण) अपेला [भोअण] मोक्तनो (भुजिज्ज) मादर करे ॥ ८ ॥

व्या०-साधुस्तृणमपि 'नाहयज' इति नाददीत, अदसं न गृह्णीत, किं कृत्वा? आदानं नरकं दृष्ट्वा, आदीयत इत्या-
दानं धनधान्यादिकं परिग्रहं, नरकं नरकहेतुत्वात् नरकं ज्ञात्वेत्यर्थः, पुनः साधुः पापं दिन्नं, पात्रे दत्तं गृहस्येन पात्रमध्ये
प्रक्षिप्तं भोजनं शुद्धाहारं 'भुंजिष्व' भुंजीत, कथंभूतः सन्? 'अल्पणो दुर्गन्धी' आत्मनो जुगुप्सी सन्, आहारसमये
आत्मनिन्दकः सन् अहो धिग्ममात्मानं! अयमात्मा देहो बाह्यं विना धर्मकरणेऽसमर्थः, किं करोमि? धर्मनिर्वाहार्थ-
मस्मै भाटकं दीयत इति चिंतयत्ताहारं कुर्यात्, न तु यत्तुल्यपुण्यार्थमहारं विधीयत इति चिंतयेत् अत्रादत्तपरिग्रहाश्र-
वण्यनिरोधादन्येषामप्याश्रवाणां निरोध उक्त एव ॥ ८ ॥

अर्थः-साधु आदान= धन धान्यादिकानां परिग्रहं करोति ते आदानं, तेने नरकं जोइने अर्थात् ए नरकना हेतु होवाथो तेने नरक
तुल्य गणीने कोइए नहि आपेला तुणने पण उपाडे नहि, किंतु पीताना पात्रांमां कोइ गृहस्ये नाखेलु भोजन=शुद्ध आहार=भुं भक्षण
करे. केवी रीते? ते कहे छे 'आत्मानो जुगुप्सी' एटले पीतानो निन्दक थइने अर्थात् 'अरे मारा आत्माने धिक्कार छे. आ मारो देह
आहार विना धर्माचरणमां असमर्थ छे. भुं करवुं? धर्मनिर्वाह करना आ देहने भाहुं देवुं पडे छे' आवा विचार करतो साधु आहार
स्वीकारे कइ 'मारुं शरीर पुष्ट थाय तथा मारा शरीरमां बलनी वृद्धि थाय' एम आहार लेतां न विचारे अत्रे अदत्तादान तथा परिग्रह
आ वे आश्रवणो निरोध कहेवामां अन्य आश्रवणो निरोध पण कसो समजी लेवो. ॥ ८ ॥

इहमेगे' उ ममंति । अप्पच्चक्खाय पावंग ॥ आयौरियं विदिताणं । सबदुक्खा विमुच्चइ ॥ ९ ॥

मूलाय—(२) बढी (इह) धर्म (बने) परतीर्षको (मरण ति) माने छे तथा (पापन) पापनो (अपराधकाय) बिना निरोधे एण मनु
एव (आयत्ति) आचारमा (विदिशण) जाणीनेज (सवदुष्का) सर्व दुखयी (विमुक्त) मुक्त थाय छे ॥ ९ ॥

व्या०—इहस्मिन् ससारे एके केचित्कापिलिकादयो ज्ञानवादिन इति मन्यन्ते, इतीति किं? पापकं हिंसादिकमप्र-
त्याख्याय पापमनालोच्यापि मनुष्य आचारिकस्वकीयस्वकीयमतोद्भवानुष्ठानसमूह विदित्वा, ज्ञात्वा, सर्वदुःखादिमुच्यते
एतावता तत्त्वज्ञानान्मोक्षायासि, इति यदनिर्जनाना तु ज्ञानक्रियाया मोक्ष, ज्ञानवादिना तु ज्ञानमेव मुक्त्यगमिति ॥९॥

अर्थ—इह=आ ससारमा एके केटलाए=कपिलानुयायी ज्ञानवादिओ एम माने छे के पापरू=हिंसादिक=नु मत्पाल्यान कर्या
बिना अपादि ए पाप तरफ लक्ष्य दीया रिना एण मनुष्य आचारिक=पोतपोताना मतमा निर्दिष्ट अनुष्ठान समूहने जाणीने सर्व दुःखयी
मुक्त थायाय छे, आ उपरयी तेओ तत्त्वज्ञानयी मोक्ष प्राप्ति थाय छे, एय गोछे छे भेद एटलो छे के बैनसिद्धांतमा ज्ञान तथा क्रिया
वेयबढे मोक्ष थाय छे ज्यारे ज्ञानरादी केवल ज्ञाननेज मुक्तिनु अग माने छे ॥ ९ ॥

भणता अकरिंता ये । बधमोक्खपइंनिणा ॥ वांया वीरियेमेत्तेण । समासांसति अप्पय ॥ १० ॥

मूलाय—(भणता) ज्ञान मणता (ये) एण (अकरिंता) मोक्षना उपायनु अनुष्ठान नहि करता, तथा (बधमोक्खपइंनिणो) बध मोक्षनी
प्रतिष्ठा करता एया (वायावीरियमेत्तेण) मात्र वाणीना धीयबढे करीनेज (अप्पय) आत्मने (समासांसति) आभासन आपे छे ॥१०॥

व्या०—पुनस्त एव ज्ञानवादिनो बधमोक्षप्रतिज्ञिनो वाचा वीर्यमात्रेण केवल वाक्शूरत्वेमात्मान समाभासयति,

बंधश्च मोक्षश्च बंधमोक्षौ, तयोः प्रतिज्ञायां ज्ञानं येषां ते बंधमोक्षप्रतिज्ञिनी बंधमोक्षज्ञा इत्यर्थः । यतः—मन एव मनु-
ष्याणां । कारणं बंधमोक्षयोः ॥ यत्रैवालिंगिता कांता । तत्रैवालिंगिता सुता ॥ १ ॥ इत्यादि प्रतिज्ञां कुर्वाणास्ते किं
कुर्वन्तः आत्मानमाश्वासयन्ति ? भणन्तो ज्ञानमभ्यस्यन्तः, च पुनरकुर्वन्तः क्रियामनाचरन्तः प्रत्याख्यानतपः पौषधव्रतादिकां
क्रियां निदन्तः, ज्ञानमेव मुक्त्यंगतयांगीकुर्वन्त इत्यर्थः ॥ १० ॥

अर्थः—ते ज्ञानवादिओ बंध तथा मोक्षनी प्रतिज्ञा एटले आद्यज्ञान धरावनारा अर्थात् ‘अमे बंधमोक्षना स्वरूपने समजीये छीइए’ एम
माननारा कारण के ‘ले अंजे सुताने तेडीए तेज अंजे कांताने आलिंगन कराय मात्र बुद्धिभेद छे तेथी मनुष्योनुं मन एज बंधनुं
तथा मोक्षनुं कारण छे.’ आवी वातो करता केवल वाणीना वीर्यमात्रथी आत्माने समाश्वासन आपे छे, शुं करीने आत्मानुं आश्वासन
करे छे? ते कहे छे भणन्तः=मात्र ज्ञाननो अभ्यास करता पण बीजुं कइ कर्म=क्रियानुं आवरण करता नथी=प्रत्याख्यान, तप, पौषध
व्रत आदिक क्रियाओनी निंदा करी मात्र ज्ञाननेज मुक्तिना अंगरूपे स्वीकारे छे. ॥ १० ॥

नै चित्ता तार्येभांसा । कैओ विजाणुसासणं ॥ विसंज्ञा पावकम्ममेहिं । बाला पंडियभाणिणा ॥ ११ ॥
मूलार्थः—(चित्ता) विचित्र (भाषा) भाषा (तार्य) जीवन्तु रक्षण करता नथी (विजाणुसासणं) विचित्र मंत्ररूप शीखनुं ते (कओ)
पापथी शी रीते रक्षण करे? (पावकम्ममेहिं) पापादिहिंसाने विषे (विसण्णा) विविध प्रकारे मम कारणके (बाला) मूढ बवा तेओ
(पडिअमाणिणो) पोताने पंडित माननारा होय छे. ॥ ११ ॥

व्या०—पंडितमानिन आत्मानं पंडितमन्या ज्ञानाहंकारधारिण इति न जानन्ति, इत्यध्याहारः, इतीति किं? चित्राः

પ્રાકૃતસંસ્કૃતાયાં પદ્મભાષા, અથવાન્યા અપિ દેશવિશેષાબાનારૂપા ભાષા ચા પાપેભ્યો દુ લેખ્યો ન પ્રાયતે ન રક્ષતે, તર્હિ વિદ્યાના ન્યાયમીમાસાદીનામનુશાસનમનુશિક્ષણ વિદ્યાનુશાસન કુત્તભ્રાયતે? ન વ્રાયત હલ્યર્થે અથવા વિદ્યાના વિચિત્રમગ્રાત્મિકાના રોહિણીપ્રજ્ઞસિકાગૌરીગાથાર્યાદિપોદશવિદ્યાદેવ્યધિષ્ટિતાનામનુશાસનમનુશિક્ષણમારાધન કુતો નરકાત્ વ્રાયતે? કીદૃશાસ્ત્રે ચાલ્યા અતત્તજ્ઞા, પુન કીદૃશાસ્ત્રે? પાપકર્મભિવિષણના વિવિધમનેકપ્રકાર યથાસ્યાસ્યા સન્ના. પાપપ્રકેપુ કલિતા હલ્યર્થે ॥ ૧૧ ॥

અર્થ -પહિતમાની=પોવાને પહિત માનનારા માનના અદ્ધકાર ધરનારા તે ચાલ=અતત્તજ્ઞ જનો એમ નથી જાણતા કે વિચિત્ર=નાના પ્રકારની પ્રાકૃતસંસ્કૃતાદિ પદ્મ ભાષા અથવા અન્ય દેશ વિશેષની અનેક ભાષાઓ પાપથી=પાપજન્ય દુ લેખી ત્રાણ રક્ષણ તર્હિ આપી શકે, ત્યારે વિદ્યા=ન્યાયમીમાસાદીનુ શિક્ષણ કેનાથી રક્ષણ આવે? ત્રાણનથીમ આપી શકતુ એમ જાણતુ અથવા વિદ્યા પટલે રોહિણી મહાસિકા, ગૌરી, ગાંધારી, રૂપાદિક પોદશદેવીઓએ અધિષ્ઠિત વિદ્યાઓનુ અનુશાસન શિક્ષણ કયા નરકથી રક્ષણ કરી શકે? સત્યા તર્હિ ૯ ચાલ અતત્તજ્ઞ જનો કેવા હોય છે? તે કહે છે-પાપ કર્મો વડે વિષણા વિવિધ પ્રકારે પાપપરમા શુભી ગયેલા કર્તેશ પામતા ॥ ૧૧ ॥

જે કેદું સંરીરે સંતા । વેણે રૂંવે ચું સંવંસો ॥ મળંસા કાર્યવંકેળે । સંવે તે દુઃસ્વસર્મંવા ॥ ૧૦ ॥
મુલ્યાર્થ—(જે કેદ) જે પોર [સરીરે] શરીરને ચિયે [સત્તા] આસક છે તથા (વેણે) ઘણને ચિયે [રૂંવે] સૌ કર્યને સ્પર્શાવિકને ચિયે આસક હોય છે [તે સને] તે સર્વે (મળસા) મળવડે [કાચ] કાચાવડે [વંકેળ] ઘચનવડે યમ (સંવસો) સવ પ્રકારોવડે (દુ ઘડસ મયા) દુઃસ્વના સ્પાનરૂપ થાય છે ॥ ૧૨ ॥

दिशं भवभ्रमणरूपामष्टादशभावदिशो दृष्टा साधुरप्रमतः प्रमादरहितः सन् विचरेत्, अष्टादशभावदिशश्चेमाः—पुढवि १ जल २ जलण ३ बाउ ४। मूला ५ खंथ ६ ग्गा ७ पोरयीयाय ८ ॥ धि ९ ति १० चउ ११ पंचिदियतिरि १२। नारया १३ देवसंघाया १४ ॥ १ ॥ समुच्छिम १५ कम्मा १६ कम्म—गाय १७ मणुयातंहतरदीवा १८ ॥ भावदिसा दिस्सद्वज १ संसारी निययमेआहि ॥२॥ इति संसारे प्रमादिनो जीवा इमास्वष्टादशभावदिशासु पुनः पुनर्भ्रमंतीत्यर्थः.

अर्थः—ते ज्ञानवादी आ अनतक=अपार संसारमां दीर्घ भवभ्रणना लांवा अध्वा-मार्गे आपन्न-पळेला छे तेथी सर्व दिशाओ भणी जोइने साधु भ्रममत्त=प्रमाद न राखतां (परित्रजेत्) विन्तरे. भवभ्रमणरूप अठार भावदिशाओंनां नाम पृथ्वी १ जल २ जलन ३ वायु ४ मूल ५ स्कंध ६ अग ७ पर्ववीज गांठ वाववायी उगनारा शेरडी आदिक पर्ववीज कहेवाय. ८ द्वीन्द्रिय ९ त्रिन्द्रिय १० चतुरिन्द्रिय ११ पंचेन्द्रिय १२ नारक १३ देवसंघात १४ समुच्छिम=गर्भ विना पोतानी मेळे उत्पन्न थाय ते १५ कर्म=यद्भ्य पुढल १६ अकर्म=स्नातक विशेष १७ तथा तनुज १८ आ अठार भाव दिक्षा कहेली छे जेमां संसारी नियमे करी परिवर्तन पाप्म्या करे छे. १३

बहिया उद्धामादाय । नावकंखे कयाइवि ॥ पुबकम्मक्खयट्ठाए । ईमं देहं समुद्धरे ॥ १४ ॥

मूलार्थः—(बाहिआ) संसारपी बद्दार रहेला [उडु] उबे मोक्षने (आशय) ग्रहण करीने (कबाइवि) कदाचित् (न अवकंखे) विययनो अधिकार न करे, (पुवकम्मक्खयट्ठाए) पूर्व करेलां कर्मोंनो क्षय करवा मोटे (ईमं) आ बंधुं (समुद्धरे) पालन करबुं योग्य छे. ॥१४॥

व्या०—साधुः पूवकर्मक्षयार्थमिमं देहं समुद्धरेत्, सम्यक् शुद्धान्तरेण धारयेत्, पुनः कदापि परीषहोपसर्गादिभिः

૨૪ (વાચકને સૂચના ૩૯૭ પેઠે છે તે ૩૯૬ સમજવું અને ૩૯૬ છે તે ૩૯૭ સમજવું)

વ્યા૦—યે કેચન જ્ઞાનવાદિન શરીરે શક્તા સુભાન્વેયિણથ સતિ, તથા પુનર્યે વર્ણે શરીરસ્ય ગૌરાદિકે, ચ પુન
સ્થાયા રૂપે સુદરનયનનાસાદિકે, ચશબ્દાન્દ્યન્દે રસે ગથે સ્પર્શે ચ સર્વથા મનસા કાચેન વાક્યેન સક્તા સલગ્ના સતિ,
તે સર્વે તુ ત્વ સમવા દુ ત્વસ્ય સમગ્રા દુ મ્વ સમવી દુ ત્વમાજન ભવતિ, સુગપતગમીનમધુપમાતગચદિશ્લોકે યથા
મરણદુ ભજ, પરલોકેડપ્યાર્તિધ્યાનેનમૃતા દુ ત્વિન સ્યુરિત્થં ॥ ૧૨ ॥

અર્થ.—ને કેટલાક જ્ઞાનવાદિ પુરુષો શરીરમા સક્ત=મુલને ચાહનારા છે તથા વર્ણ=શરીરના ગૌરાદિ વર્ણમાં તથા રૂપમા તેમજ સુદરનેન
નાસિકા આદિ અયયવોમા 'ચ' શબ્દે તે તેથી રસ, ગંધ, સ્પર્શ આદિમા મન, કાયા તથા વાચ્યથી સક્ત=સલગ્ન રહે છે, તે સર્વે દુ ત્વ
સમવ=દુ ત્વના ભાજન વને તે જેમ મૃગ, પતંગ, મીન, મધુપ=અપર તથા માતંગ=ઘાથી ક્રમે કરી શબ્દ, રૂપ, રસ, ગંધ તથા સ્પર્શમા સક્ત થઈ
મરણ દુ ત્વભાગી થાય છે તેમ આ કાન્ધમા દુ ત્વ ભોગવે છે, વલ્કી પરલારૂપાં પળ તેઓ આર્તીચ્યાનથી મરણ પામી દુ લીજ થાય છે ૧૨

આવૈન્ના દીહમંદ્ધાણં । સંસારમ્મિ અણંતં ॥ તન્દ્ધા સંવૃદિસ પન્સં । અપ્પમંસો પરિવંપે ॥ ૧૩ ॥

મૂલાર્થ —(અણ તાણ) આ અણ ત થયા (સંસારમ્મિ) સંસારને વિષે (દ્ધા અદ્ધાણ) દીર્ઘ માગને (આવૈન્ના) પામ્યા સત્તા દુ ત્વ ભોગવે
છે [તન્દ્ધા] તેથી [સપ્પાદિસ] સર્વ દિશા પટલે (પન્સં) જોઈને સાધુ (અપ્પમંસો) ગ્રમાદ રદિત (પરિવ્યપ્) સયમ માગમાં વિચરે ॥૧૩॥

વ્યા૦—તેજ્ઞાનવાદિનો વિપયિણોડનતકેડારે સસારે દીર્ઘમધ્યાન માગમાપન્ના પ્રાપ્તા સર્વિ, તસાત્કારણાત્સર્વો

पीडितोऽपि न कस्यापि साहाय्यमवकाक्षेत्तन्मिदमेतत् । किं कृत्वा ? 'बहिया'
संसारद्वहिस्तासंसारद्वहिर्भूतमृध्वं लोकाग्रस्थानं मोक्षमादायाभिलष्य ॥ १४ ॥

अर्थः—साधु, पूर्व कर्मना क्षयार्थे आ देहने सम्यक् शुद्ध आहार वडे धारण करे कोई पण काले परीपह उपसर्गादिकयी पीडा
पामे तो पण कोईनी साहायनी आकाशा न करे. अथवा कदापि त्रियादिकनी स्पृहा न राखे. केम करीने? ते कहे छे—'बहिया'
आ संसारना बाहिर्भूत जे ऊर्ध्व=लोकाग्र स्थान छे तेने लडने-मोक्षनीज अभिलाषा राखीने मात्र पूर्व कर्म त्वपात्रवा माटेज देह
धारण करी वर्ते. १४

त्रिगिंच कम्मणो हेउं । कालकंखो परिवए ॥ मायं पिडस्स पाणस्स ! कंडं लद्धुणं भवखिए ॥ १५ ॥
मूलार्थः—(कालकंखी) अवसतो जाण साधु [कम्मणो हेउं] कर्मना हेतु तेने (त्रिगिंच) जुवा करीने [परिवए] संयममार्गमां चिबरे
तथा (पिडस्स) आहारना अने (पाणस्स) पाणीना (मायं) प्रमाणने जाणीने [कंडं] गृहस्थीए पोता माटे करेला आहार पाणीने
(लद्धुणं) मेळवीने भवखिए भक्षण करे. ॥ १५ ॥

व्या०—कालकांक्षयवसरजः साधुः कर्मणां हेतुं कर्मणां कारणं मिथ्यात्वाविरतिकषाययोगादिकं 'त्रिगिंच' त्रिचि-
त्यात्मनः सकाशात्पृथक्कृत्य परिव्रजेत्संयममार्गे संचरेत्, कालं स्वक्रियानुष्ठानस्यावसरं कांक्षतीत्येवशीलः कालकांक्षी,
पुनः स साधुः पिडस्याहारस्य तथा पानस्य पानीयस्य मात्रां परिमाणं लब्ध्वा भक्षयेत्, यावत्प्रामात्रयात्मसंयमनि-

વાંટ સ્યાસાવત્પ્રમાણમાહાર પાનીય ચ શૃદ્ધિત્વા કુર્ગોદિત્યર્થે કથમ્ભૂતાહાર? કઢ શુદ્ધ્યેનાત્માર્થ કૃત, પ્રાકૃતત્વાદિ-
ભક્તિવ્યત્યય ॥ ૧૮ ॥

અર્થ -કાલકાશી-અવસરની પતીલા કરતો સાધુ, કર્મોના હેતુ-કર્મોનાં કારણ ભૂત જે મિથ્યાત્વ, અવિરતિ. કપાય યોગ; इत्या
દિક છે તેને આત્માથી પૃથક્ કરી સયમ માર્ગમાં વિચરે કાલકાશી પદનો અર્થ એવો છે કે પોતાના ક્રિયાનુષ્ઠાનનો અવસરની આકાશ
ફરતો એવો સાધુ, પિંદ=આહાર તથા પાન=પાણી પૃ વેચની માત્રા=પરિમાણ સર લઈને ધસણ કરે અર્થાત-જેટલી માત્રાથી પોતાનો
સયમ નિર્વાહ થઈ શકે તેટલાજ પ્રમાણમા આહાર તથા પાણી લઈ સયમ નિર્વાહ કરે આહાર કેવો લેવો? તે કહે છે 'કઢ'=શુદ્ધસ્યે
પોતાને માટે કરેલા હોય તવોજ આહાર લેવો પ્રાકૃત હાવાથી વિષયકિર્તિ-વર્થ છે. ૧૫

સન્નિહિં ચ ને કુદ્વિજ્ઞા । લેત્રમૈયાદ સંજણ । પૈંકલો પંત સમાદાય । નિરત્વેકલો પરિવંણ ॥ ૧૬ ॥
મૂલાર્થ --(ક) તથા (સ ગણ) સાધુ (લેવમાયાદ) લેખના લેખ થશે [સ નદિ] સ નિધિ લાગપદાર્થોનો સચય (નશુપિજ્ઞા) કરે તદિ
[પંક્તિ] પતી નેમ [પત] પાત્ર (સમગ્રાય) પ્રદાન કરીને (નિર્વિષયો) રહ્યા રહિત નિ શુદ્ધ એવો સત્તો (પરિવણ) સયમમાર્ગમાં વિચરે ॥૧૬॥

ઘ્યા-ચ પુનઃ સયન સાધુર્લેપમાત્રયાધિ સનિધિ ન કુર્ચોત, લેપસ્ય માત્રા છેપમાત્રા, તથા છેપમાત્રયા સ સમ્યગ્પ્રકા
રેણ નિધીયતે સ્યાપ્યતે દુર્ગનાવાત્મા યેન સ સનિધિર્ધૃતગુણાદિસચયત ન કુર્ચોત, યાવતા પાત્રલિપ્યતે તાગન્માત્રમપિ
ધૃતાદિક સચયેત્, ભિક્ષારાહાર કૃત્વા પાત્ર સમાદાય પાત્રે શૃદ્ધિત્વા નિરપેક્ષ સન્નિ સ્થા સન્ન, સાધુમાર્ગે પ્રવર્તેત કહવ?

‘पक्खी इव’ यथा पक्ष्याहारं कृत्वा पत्रं तनुरुहमात्रं गृहीत्वोद्दीयते, तथा साधुरपि कुक्षिशंखलो भवेत्. ॥ १६ ॥

अर्थः—संयत=संयमवान् साधु, पुनः लेप मात्रयी पण सन्निधि न करे. अर्थात् जेटलायी पात्रने लेप थाय तेटला पण घी गोळ आदिक पदार्थोनो संचय न करे. लेप जेटला पण जेनाथी आत्मा दुर्गतिमां संहित कराय छे एटले स्थापित कराय छे तेवो घी गोळ वगेरेनो संचय सर्वथा न करे. जेम पंखी आहार करीने पोताना पांख रुवाडां मात्र लइने उडी जाय छे तेम साधुए पण आहार करी पात्र लइने निरपेक्ष=निःस्पृह पणे साधु मार्गमां प्रवर्त्तवुं. १६

एसणोसमिओ लज्जू । गैमे अनियेओ चैरे ॥ अप्पमत्तो पमत्तेहिं । पिण्डवायं गवेसंए ॥१७॥

मूलार्थः—(एसणासमिओ) षयणासमितिमां तत्पर गने (लज्जू) लज्जावान (गामे) गाम नगरादिकने विदे (अणिअओ) नित्य वास रहित (चैरे) विचरे. तथा (अप्पमत्तो) प्रमाद रहित साधु (पमत्तेहिं) प्रमत्त=विषयादिकमां आसक्त होवाथी गफल रहेनारा गृहस्थो पासेथी (पिंडवाय) भिक्षानी (गवेसंए) गवेयणा करे=ग्रहण करे. १७

व्या०—एषणासमिता निर्दोषाहारग्राही साधुग्रामि नगरं वाऽनियतो नित्यवासरहितः सन् चरेत्, संयममार्गे प्रवर्त्तेन, कीदृशः साधुः? लज्जुर्लज्जालुः, लज्जा संयमस्तेन सहितः, पुनः कीदृशः? अप्रमत्तः प्रमादरहितः, पुनः साधुः ‘पमत्तेहिं’ इति प्रमत्तभ्यो ग्रहस्थेभ्यः पिंडपातं भिक्षां गवेययेत्, गृहीत, पंचमीस्थाने तृतीया. ॥ १७ ॥

अर्थः—एषणा समित एटले निर्दोष आहार ग्रहण करनार साधु, गाम=नगरमां अनियत=एक ठेकाणे नियत वास न करतां

विचरे=सयममार्गे प्रवर्ते ए साधुए केवा धवु? लज्जू=लज्जा एटले सयम तेणे युक्त अर्थात् शरय राखीने तथा अप्रभन्ना=प्रमाद रहित
यइने ममत्त=अणधार्या गृहस्थोने त्याची पिंडपात=भिसा गोती लीए=गृहण करे पचमी विभक्तिने स्थाने अहो 'पमत्तेहि ए पदमा
ठतीया बहु वचन छे १७

अणुत्तरनाणी अणुत्तरदत्ता । अणुत्तरनाणदसणधरे ॥ अरहा नायपुत्ते । भयव वेसालि वियाहिण त्तिवेमि ॥१८॥
मूलाय —(एय) एम (से) ते महावीरस्वामी (उदाहु) कहेता हया (अणुत्तर नाणी) सर्वोत्कृष्ट ज्ञानवान् तथा (अणुत्तरदत्ता) सर्वोत्कृष्ट
दर्शन वाला (अणुत्तर नाण दत्तण धरे) तथा दत्तकालापच्छिन्न अनुक्त ज्ञानदान धारण करणारा यत्नी (अर्हन्) पूज्य तथा (गायपुत्ते)
सिद्धार्थना पुत्र (भयव) भयमदाप्राप्तिद्वारादिक अतिशयोक्ते युक्त तथा (वेसालिण) विशाल=विशाला=विशालानां पुत्र (वियाहिण)
व्याख्या करणारा=महावीरस्वामीए ॥ प्रमाणे कह्नु छे (त्तिवेमि) मम हे जबू बु तने कह्नु छुं १८

व्या०—सुधर्मास्वामी जयूस्वामिन प्रत्याह हे जबू! से इति सोऽर्हन् ज्ञातपुत्रो महावीर एव उदाहु' एवमुवा
द्वतवान् अहं तवाग्रे इति ब्रवीमि, अर्हन्निद्रादिभि पूज्यो ज्ञात प्रसिद्ध सिद्धार्थक्षत्रियस्तस्य पुत्रो ज्ञातपुत्र, कीदृशा
महावीर? भगवानष्टमहाप्राप्तिहायार्घातिहायमाहात्म्ययुक्त, पुन कीदृश? विशाला विशाला तस्या पुत्रो वैशालिक,
अथवा विशाला शिष्यास्तीर्थ यश प्रभृतयो गुणा यस्येति वैशालिक, पुन कीदृशो महावीर? 'वियाहिण' इति
व्याख्याता विशेषणारयाता द्वादश पर्वदास्तु समवसरणे धर्मोपदेश व्याख्याता धर्मोपदेशक इत्यर्थे पुन कीदृशो
महावीर? अनुत्तरज्ञानी सर्वोत्कृष्टज्ञानधारी, पुन कीदृश? अनुत्तरज्ञानदर्शनधर, केवलवरज्ञानदर्शनधारीत् १ अत्र

પૂર્વમનુશરજ્ઞાન્યનુસારદર્શીતિ વિશેષણદ્વયમુક્તવા પુનરનુસરજ્ઞાનદર્શનધર ઇતિ વિશેષણમુક્તં, તેન કેવલદર્શનયોરે-
કસમયાંતરેણ યુગપદુત્પત્તિઃ સુચિતા, અનયોઃ કથંચિદ્ભેદોઽભેદઃ સ્થિતઃ, પુનઃકાત્કત્રોપો ન જ્ઞેયઃ. ॥ ૧૮ ॥

॥ ઇતિ ક્ષુલ્લકગ્રંથિવાધ્યયનં, અન્નાધ્યયને ક્ષુલ્લકસ્ય સાધોર્નિર્ગ્રંથિત્વમુક્તમિત્યર્થઃ. ॥

ઇતિ શ્રીમદુત્તરાધ્યયનસૂત્રાર્થદીપીકાયામુખ્યાધ્યાયશ્રીલક્ષ્મીકીર્તિગણિશિલ્પલક્ષ્મીવલ્લભગણિચિરચિતાયાં ક્ષુલ્લક-
ગ્રંથિત્વાધ્યયનસ્ય પઠસ્થાપ્તઃ સપ્તઃ. ॥ શ્રીરસ્તુ ॥

અર્થઃ—મુખ્યમાસ્વામી જંઘુસ્વામીને કહે છે કે—હે જંઘુ! તે અર્હન જ્ઞાતપુત્ર મહાવીરે આવી રીતે ઉદાહૃત કરેલ છે પૃવીજ
રીતે હુ તમારી આગલ્લ ચોલું છું. અર્હન્ ઇંદ્રાદિકે પૂજ્યન્જ્ઞાત મસિદ્ધ, સિદ્ધર્થ ક્ષત્રિયના પુત્રન્જ્ઞાતપુત્ર કહેવાયા. ણ મહાવીર કેવા?
ભગવાન અણ્ણપ્રાતિહાર્ય આદિક અતિશય મહાત્મ્યે કરી યુક્ત, તથા વિદ્યાલાન્ત્રિગાલા, તેના પુત્ર, અથવા વિદ્યાલાન્ત્રીર્થન્યજ્ઞઃ પ્રમૃતિ
ગુણ જેના તે વૈશાલિક, વલ્લી લ્યાલ્યાતાન્દ્વાદગ પર્પદાભોખાં સમન્વસરણાવસરે ધર્મોપદેશ કરનારા, અનુત્તરજ્ઞાનીન્સર્વોત્કૃષ્ટ જ્ઞાનવાન્
અનુત્તરદર્શીન્સર્વોત્કૃષ્ટ દર્શન સંપન્ન તથા અનુત્તર જ્ઞાનદર્શન ધરન્કેવલ જ્ઞાન તથા વર દર્શનને ધારણ કરનારા થયા. ૧૮

અર્થઃ—અત્રે પહેલા અનુત્તરજ્ઞાની તથા અનુત્તરદર્શી કહીને પુનરપિ અનુત્તર જ્ઞાન દર્શન ધર વિશેષણ કહું તેનો આશય ણ્વો
છે કે-કેવલ જ્ઞાન અને દર્શનની પૂઠ સમયોન્તરે યુગપત્ ઉત્પત્તિ સૂચન કરીને ણ વલ્લેનો કયંચિત્ ભેદ તથા અભેદ દર્શાવ્યો તેયો
પુનરુક્તિ દોષની સંભાવના કરવાની નયી.

અર્થઃ—આ અધ્યયનમાં ક્ષુલ્લક સાધુનું નિર્ગ્રંથિત્વ કહું તેયો આ ક્ષુલ્લક ગ્રંથિત્વાધ્યયન કહેવાયું.

ઇતિ શ્રીઉત્તરાધ્યયનદીપિકા કે જે શ્રીલક્ષ્મીકીર્તિગણિશિષ્ય શ્રીલક્ષ્મીવલ્લભગણિ ચિરચિત છે તેમાં પૃષ્ઠ અધ્યયન પૂર્ણ થયું.

॥ अथ सप्तममध्ययनं प्रारभ्यते ॥

अथ पूर्वार्धयने साधोर्निर्ग्रथत्वमुक्तं, ता यो रसेष्वष्टदो भवेत्सत्यैव स्यात्, रसगृहस्य कष्टमुत्पद्यते, तेन रस-
गृहस्य कष्टोत्पत्तिदृष्टातत्त्वमुक्तं, तत्रादिपचदृष्टातमय सप्तममुरग्रीयारय कथ्यते, इति षष्ठसप्तमयो सवध .

आना आगला अययनमां साधुना निर्ग्रथत्वमु निरूपण कर्तुं ए निर्ग्रथित्व जे रसमां लोलुप न होय तनेन सापठे छे रस
गृह=शब्दादि विषयोमा इमेसा रस्या पच्या रहेनारा=दोय तेओने कष्ट उपजे छे, ए दर्शानया रस गृह साधुने कष्टोत्पत्तिना सूचक
उरन्न भादिक पाच दृष्टातमय सातमु अययन आरभ थाय छे, आ पठ तथा सप्त अययनो पूर्वोचर सवध दर्शानी सगति सूचवे छे

जहो एँस समुद्धिस्स । कोइ पासिजै पलेंय ॥ ओयणं जर्वस दिज्जां । पोमिज्जां चि सयंगणे ॥ १ ॥

मूलार्थे — [जहो] जेन [कोइ] कोइ [आरस] परेणो तेने [समुद्धिस्स] उद्देशीने (पल्य) एक घेटाउ (पोसिज्जा) पोषण करै, तथा
(ओयण) भद्र (जन्तस्) मग अउद विगेरे [दिज्जा] तेने आपे पसीते [सयगणे] पोताने आगणे रायी तेनु [पोसेज्जायि] पोषण करै एण १

व्या०—यथा कोऽपि कश्चिर्भूय पुमानादेश आदिश्यते, विधि यापारेषु प्रेष्यते परिजनो यस्मिन्नगते स आदे
शस्तं प्राघूर्णकं समुद्धिश्याश्रित्य स्वकागणे स्वकीयगृहागणे गलकमेडकमूरणकं पोषयेत्, तस्मै एककायोदन
सम्यग्धाय यवसं मुद्गमापादिकं दद्यात्, ततश्च पोषयेत्, पुन पोषयेदित्युक्तं तदल्पादरहणपनार्थं, अपिशब्दं समा-
यत एषु एवविधं कोऽपि शुक्लमेत्यर्थं ॥१॥ अत्रादाहरणं यथा—एकमूरणकं प्राघूर्णकार्थं पोष्यमाणं लाल्यमानं दृष्ट्वैको

વત્સઃ સ્ત્રિનઃ ક્ષીરમપિયન્ ગવા માત્રા પૃષ્ઠઃ કથં વત્સ! ક્ષીરં ન પિવસિ? સ આહ માતરેષ ઝરણકઃ સર્વલૈકૈઃ પાલ્યતે, વ્રીહીશ્રાર્પયતે, પુત્ર इव विविधैरलंक્રियते, અહં તુ મંદભાગ્યઃ શુષ્કાન્યપિ તૃણાનિ ન પ્રાપ્નોમિ, ન ચ નિર્મલં પાનીયમપિ પ્રાપ્નોમિ, ન ચ માં કોઽપિ લાલયતિ, માતા પ્રાહ પુત્ર! અસ્યૈતામ્યાતુરચિહ્નાનિ, યથા મર્તુકામ આતુરો યચન્માર્ગયતિ પથ્યમપથ્યં વા તત્તત્સર્વં દીયતે, તદ્વત્તત્સર્વમપ્યસ્ય દીયતે, અથાસૌ મારયિષ્યતે તદા ત્વં દ્રક્ષ્યસિ. અન્યદા તત્ર પ્રાઘૂર્ણકઃ સમાયાતઃ, તદર્થં તમૂરણકં માર્યમાણં દૃષ્ટ્વા ભીતઃ સ વત્સઃ પુનઃ સ્તન્યપાનમકુર્વન્માત્રાઽનુશિષ્ટો હે પુત્ર! કિં ત્વં ભીતોઽસિ? પૂર્વં મયોક્તં ન સ્મરતિ કિં? આતુરચિહ્નાન્યેતાનીતિ, ય एवं વ્રીહીશ્રારિતઃ પ્રકામં લાલિતઃ સ એવ માર્યતે, ત્વં તુ શુષ્કાન્યેવ તૃણાનિ ચરિતવાનસીતિ મા ભૈષી? નૈવ મારયિષ્યસે, इति मात्रोक्तो वतसः सुखेनैव स्तन्यपानम-કરોત્. एवं यो यथेष्टविविधास्वादलंपटोऽधर्ममाचरति स नरकार्युर्बध्नातीत्यर्थः. ॥૧॥

અર્થઃ—યથા=જેમ કોઈ પણ નિર્દય પુરુષ આદેશ (જેના આવશ્યથી પરિજનને વિવિધ કામમાં પ્રેરવામાં આવે તે)=પ્રાઘુર્ણક મેમાન=ને હેક્ષીને પોતાને આંગળે ફલક=વેદાને પાલે છે=એ વેદાને ભાત, સારું ધાન, મગ અડદ વગેરે દીયે છે તથા યવમ=સારું ઘાસ ચરાવીને પોષણ કરે છે આમાં ‘પોષયેત્’ એ પદ બે વાર કહ્યું તે અતિ આદર દેખાડે છે પુનરુક્તિ નથી. અપિ શબ્દ સંભાવન અર્થમાં છે. પૃષ્ઠલે એવો પણ કોઈ ગુહકર્મા હોય છે. આ વિષયમાં ઉદાહરણ કહે છે—એક ગૃહસ્થને ત્યાં કોઈ મેમાન આવે તેને માટે ઝરણક=વેદાને લાલન પૂર્વક પોષણ પામતો જોઈ તેજ ગૃહસ્થના આંગળામાં બાંધેલી ગાયનો વાછડો ધાવતું છોડી દઈ સ્ત્રિન થયો, તેની માથે પૂછ્યું કે—હે વત્સ! કેમ દુઃખ નથી પીતો? વાછડે કહ્યું કે—‘હે મા! જો તો આ વેદાનું ધરના થયાં માણસો કેવાં લાલન

पालन करे છે. માત્ર સ્વરાવે છે, પુત્રની પેઠે વિવિધ અલંકારથી શ્લોકારે છે, હુ તો મદ માગ્ય હું જેથી મને તો સૂકુ ઘાસ પણ માડ પામુ છું તેમ નિર્મલ પાણી પણ મળતું નથી, તેમ મને કોઈ લઢાવતું પણ નથી માતાએ પુત્રને કહ્યું કે-હે પુત્ર! એ વેદાના આ આતુર ચિન્હો છે જેમ મરવા પડેલો આતુર જે માગે તે પથ્ય હોય કે અપથ્ય તે વધુય તેને આપે છે તેમ આ વેલોને પણ વધુ દેવાય છે પણ જ્યારે તેને મારશે ત્યારે તુ ઝોડશ્ચ એમ કરતાં એક દિવસ તે ગૃહસ્થને ઘરે પ્રાધૂર્ણ્ય-પરોળા આપ્યા ત્યારે તેને માટે પેલા વેદાને મારતો તે વાછડે દીઠો તે વલતે પણ એ વાછડો ધાવતો રહી જઈ ઝમો રહ્યો ત્યારે વ્હી તેની મા માગ્ય વોલી કે-હે પુત્ર! શું તુ ન્હીનો? મેં તને પૂર્વે કહ્યું હતું જે આ આતુર ચિન્હ છે તે યાદ નથી આવતું? કે આ વેદાને માત્ર ચરાવીને સૂઝ લાલન કર્યું તેને જ આ ટાળે મારે છે તને તો સૂકુ ઘાસ સ્વરાવે છે તારે આ ટાળે જરાય ન્હીવાનું નથી કારણ કે તને કોઈ પણ મારશે નહિ આવા માનો વલનો સામજીને તે વાછડે સુલેથી નીરતેસ્તન્યપાન કર્યું એમ જો પુત્ર્ય પોતાને માવતા વિવિધ પ્રકારના આસ્વાદમા લપટ થઈ અધર્માચરણ કરે છે તે નરક મોગાર્થ આપુલ્ય થામે ઝે !

તંઓ સં પુંહે પરિવૂઢે । જાયમેએ મહોદંરે પીળિપં ત્રિહલે દેહે' આર્ષસ પરિકલ્પે ॥ ૨ ॥

મૂલ્ય—(તમો) ત્યારપછી (પુંહે) પણ થયેલો (પરિવૂઢે) લઢવામા સમર્થ (આયમેએ) ધૃતિ પામ્યો છે તથા (મહોદંરે) મોટા હલ્લ થાલો અને (પીળિપં) શયરાથી પીથરાથી સતુષ્ટ કરેલો (સે) તે વેદો (ત્રિહલે) વિગાલ (દેહે) વેદ થયે સતે (માપસ) પ્રાધૂર્ણ્યકને (પરિકલ્પે) રચે છે ॥૨॥

વ્યા૦—તત સ છત્ક. કીદશો જાત ? તત સ ઝરગ્રઃ પુટ્ર ઉપચિતમાસ, પરિવૃદો યુદ્ધાદો સમર્થ., સર્વેશ્વ

न्येषूरन्नेषु मुख्य इव दृश्यमाणः, पुनः कीदृशः? जातभेदाः पुष्टीभूतचतुर्थधातुः, पुनः कीदृशः? महोदरो विशालकुक्षिः, पुनः कीदृशः? प्रीणितो यथेप्सितभोजनादिना संतुष्टीकृतः एतादृशः सन् स उरभ्रो विपुले विस्तीर्णे देहे सत्यादेशं प्राघूर्णकं परिकांक्षति प्रतीच्छतीव. ॥ २ ॥

अर्थः—ते उरभ्र=वेटा तदनंतर केवो थयो? ते कहे छे—पुष्टु=उपचितअंगवाळो तथा परिबृढ=बुद्धादि क्रियामां समर्थ, बली बीजा वधा वेटाओमां मुख्य जेवो देखातो, जातभेद=शरीरमां चरबीथी भरेलो, महोटा पेटवाळो, प्रीणित=यथेष्ट माल खाइने मातेलो, एवो ते वेटो विपुल देह थतां आदेश=कोइ महमाननी प्रतीक्षा करे=वाट जोतो थाय. २

जाव नै एँइ ओएसे । तावै जीवँइ से दुही^१ अंह पैतंमि आँएसे । सीस^२ छित्तूणं^३ मुअँई ॥ ३ ॥

मूलार्थः—(जाव) ज्यां सुधी (आएसे) प्राघूर्णक (न षइ) आव्यो नथी (ताव) त्यां सुधी (से) ते (दुही) दु ली थयो सतो (जीवइ) जीवे छे. (अह) पछी (आएसं) प्राघूर्णक (पसग्मि) आवे सते (सीसं) मस्तक [छित्तूण] छेदीने [भुज्जइ] खाइ जाय छे. ३

व्या०—स उरभ्रस्तावज्जीवति प्राणान् धारयति, कीदृशः सः? दुःखी, दुःखस्य भाविति दुःखी, भाविनि भूतो-पचारात्, यद्यपि वर्तमानकाले तस्य सुखमस्ति तथापि दुःखस्यागामित्वाद् दुःख्युच्यते, तावदिति किं? यावदादेशः प्राघूर्णको नैति नागच्छति. अथादेशो प्राप्ते सति शीर्षे छित्त्वा स उरभ्र आदेशेन समं स्वामिनापि भुज्यते. ॥३॥

अर्थः—ते दुःखी उरभ्र=वेटो त्यां सुधी जावे छे ज्यां सुधी कोइ आदेश=महमान नथी आवतो. अहाँ दुःखी विशेषण आपणुं

ते जोके घेदो वर्तमानमालया तो तेने सुख छे तथापि आगामि दुःख होबायी तेने 'दुःखी' पत्र विशेषण आप्नु छे पण उपारे काइ आदेशन्यदेमान आवे छे ते बेकाए ए वेगानु मस्तक छेदीने मदेमाननी साथे घरायणी पण स्वाय छे. ३

जहाँ से' खंलु उरँस्मे । आपसोए समीहिण ॥ एंव बोले अहम्मिष्टे । ईहई नारयाउय ॥ ४ ॥

मूलाप—(जहाँ) जैम (खलु) निधे (से) ते [उरँस्मे] घेदो (आपसाए) एरोणते [समीहिण] इच्छतो यको (एव) एज प्रकट [मिष्टे] मति भवमी एवो [बोले] बालक=मूढ (नरयाउय) नरकना आयुष्यने (इहइ) इच्छे छे ४

व्या०—यथा स उरत्र आदेशाय समीरित कल्पित . एवमिति तथा बाल कार्याकार्यविचाररहितोऽयमिष्टा नरकापुरीकृते, इह नरकगतियोग्यकर्मकरणेन नरकाय कल्पित इत्यर्थः ॥४॥

अर्थ—जैम ते उरत्र=वेदा आदेश=भागवतक मदेमान अर्धे समीहित=धारी राखेल होय छे, तेम आ बाल=कायाकार्य विचार रहित अपर्मिष्ट पुरुष=पण नरकायु =नरक गति योग्य कर्म करवायी नरकने माटेज कल्पाय छे ४

हिंसे' बोले मुसांवाई । अद्धानँस्मि विलोवए ॥ अन्नदत्तहरे तेणे' । माई कन्सुहरे संढे ॥५॥
इंदीविसयगिऊँ अँ । महारंभपरिगहे ॥ मुजँमाणे सुँर मस' परिबूँढे पर दमे' ॥६॥
अयकँकरमोई यँ । तुदिछे' चियलोहिँए ॥ ओऊँय नँए कवे' । जहाँस व एलँए ॥७॥

मूलार्थः—(हिंसे) हिंसक (थाले) अन्नानी (मुसावाई) मृयावादी, [अद्याणिमि विलोप] यटेमार्गुने लुंडनार, (अन्नऽदत्तहरे) अन्न ग्रहण करनारा (तेणे) चोर (माई) मायाची [कन्तुहरे] कीना द्रव्यजुं हरण कर्ह? (सढो) शठ (अ) तथा [इत्थीविसयणिद्धे] स्त्रीमां आसक्त (सुर मस भुंजमाणे) मदिरा मांसना भक्षणमां [परिवूढे] दृष्ट थयेलो तेथी करीने (पर्यमे) बीजाओनुं दमन करनार [अ] तथा [अय-ककर भोई] कराना कर्कर शब्दवाळा पकावेला मांसने खानार, तेथी करीने (तुदिले) मोटा पेटवाळो अने (चिह्मलोद्विप) पुष्ट बधिर वाळो मूढ (नरद) नरकने विये (आउअ) आयुष्यने (कस्से) इच्छे छे (जहावसं व फलधं) जेम इष्ट पुष्ट थयेलो घेढो परो-राणाने इच्छे छे तेमः—

न्या०—तिसुभिर्गाथाभिः पूर्वोक्तमेव दृढयति—एतादृशो नरो नारके इति नरकगतौ नरकायुरार्थभ्रकस्यायुः कांक्षति, नरकगतियोग्यकर्माचरणात्स नरो नरकगतिमेव वांछति, नरकाय कल्पितः, कः कम्बि? एलकः पूर्वोक्त उरभ्र आदेशमिव यथा केनचित्पापेन यथेप्सितभोजनेन पोषित उरभ्र आदेशमिच्छति, कीदृशः सः? हिंस्रो हिंसनशीलः, पुनः कीदृशः? बालोऽज्ञानी, पुनः कीदृशः? मृयावादी, पुनः कीदृशः? अध्वनि विलोपको जिनमार्गलोपकः, पुनः कीदृशः? अन्यादराहरः, अग्न्येषामदत्तं हरतीत्यन्यादराहरः, पुनः कीदृशः? स्तेनश्चौर्येण कल्पितवृत्तिः, पुनः कीदृशः? मायी कापट्ययुक्तः, पुनः कीदृशः? कस्यार्थं नु इति चित्कर्तृ हरित्यामीति विचारो यस्य स कन्तुहरः, पुनः कीदृशः? शठो वक्राचारः ॥५॥ पुनः कीदृशः? स्त्रीविषये शूद्रः, पुनः कीदृशः? महारंभपरिग्रहः, महान्ताबारंभपरिग्रहो यस्य स महारंभपरिग्रहो महारंभी, पुनर्महापरिग्रही, पुनः कीदृशः? सुरां मद्यं मांसं च भुंजानः, पुनः कीदृशः? परिवृद्ध उपचितमांसत्वेन स्थूलः, पुनः कीदृशः? परंदमः, परमन्यं जीवं दमतीति परंदमः परपीडाकारकः, आत्मार्थं परजीवो-

પધાનક હત્યથ' ॥૬॥ પુન કીદશ ? અજકર્કરભોજી, અજસ્ય હાગાદે કર્કરમતિમ્નષ્ટ યજ્ઞકવદ્સુદ્યમાન રકરાયતે તમેદો દતુર પક શુભાકૃત માસ તદ્સુક્તે, ટલ્યેવશીલેઽજકર્કરભોજી, પુનસ્તુદમસ્યાસ્તીતિ તુદિલો યથેષ્તિતમોજ-
નેન વર્ધિતોદર, અત એવ ચિત્તશોભિતો વર્ધિતકધિર, હધિરવૃધ્ધ્યાન્યેષામપિ ધાતૂના હૃદ્વિર્ગમ્યતે. ॥૭॥ પૂર્વ 'હિંસે
ધાલે' શ્યાદિનારભોક્તિ કથિતા, 'શુભમાણે સુર માંસ' ટલ્લનેન દુર્ગતિગમનમળનાત્કટોત્પત્તિ કથિતા અથ ગાથા
દ્રયેન સાક્ષાદિદેય કટ કથયતિ—

અર્થ —આ ત્થ ગાથા વહે પૂર્વોક્ત અર્થને દૃઢ કરે છે=એવો નર નરત્થા આયુલ્યને ધાક્ષે છે, અર્થાત્ નરક ગતિ યોગ્ય કર્મના
આચરણથી તે નર નરક ગતિનીજ વાછના કરે છે, જેમ પૂર્વે કહેલ એલક=મોંને આદેશ=મહેમાનને માટે કલ્પાયેલ હોય છે અર્થાત્
કોઈ પાપને યોગે યપેષ્ટ મોજન સ્વરાગીને પોષેલા મોંને મહેમાનને રુચ્છે છે તેમ એ ચાલ=મક્કાની હિંસ=હિંસન શીલ, મૃયાવાદી
અસત્ય બોલનારો, અશ્વનિ=જૈન માર્ગનો ત્રિલોપક, અન્યાદસર=અન્યજનને નહિ દીંગેલુ હરનાર, એલ્લે અદત્તાવાન પરી, તથા સ્નેન
ચોરી કરી પોતાનુ ગુનરાન ચલાવતો, માયી=કપ્પ બ્યવહાર કષ્ઠા, 'રન્દુ હર'='કેતુ હરી લડ' એવાજ વિચાર કરતા તથા શદ=વક્ત્રા
વારી=કુટિલતાથી ભરેલો ૫ વઢી તે સ્ત્રીવિપયમાં શુદ્ધ=સાકાશ તથા મહારથ પરિગ્રહ=મદોદા આરથ કરનારો તથા મદોગ પરિગ્રહ
ધારણ કરતો, મુરા સેવનારો તેમજ માગી સ્નારો, પરિવૃદ્ધ=માસ વધી જવાથી પરિપુષ્ટ ત્રીરવાન, પરદમ=અન્ય જીયોને દમન કર-
નાર અર્થાત્ પોતાની સ્વાતર પરજીમનો ઉપયાત કરનારો ૬ પુન એ અસ અજકર્કરમોની=અજન-કરા વગેરેનુ, કર્કર એલ્લે શૂલડપર
ચઢાવી ચળાવી પેઠે ધુની નાલેલુ ચરબીવાલુ મામ સ્નારો, અત એવ તુદિલ=પેટનો મદાડો જેનો ત્રથી ગયો હોય તેમ, તેમ

त्यक्त्वा, पुनर्बहु प्रचुर रज, पातक 'सचिणिषा' सचिल्य समुपाज्यं, एतावना बहूनि परिग्रहे पातकमुपाज्यायुषोते
न आरम्भी जीव शोचते कथमृत स ? जतु कर्मगुरु, कर्मभिर्गुरुः कर्मगुरु, स क इव शोचते? अज इव
यथा पूर्वोक्तोऽज आदेशो प्राधूर्णके आगते सति शोचते, तथा स महारम्भी परिग्रही विषयी जीवो मरणसमये शोचत
इत्यर्थ ॥८॥१॥ पुनस्तदेव हृदयति—

अर्थ—प्रथमतो आसन=गादी तकीया वगेरे सुवासन, शयन=छत्रीपत्रेण हिंदोला वगेरे, यान=घाटागाढी पालखी वगेरे,
विप=द्रव्य; इत्यादिरु चिन्विध कामना विषय भोगो भागवो दुःखादत=अति कष्टधी मेलवेत घनन मूनीने तेमज बहु रज=जन्म-
बोधित पातकने समुपाजित करी—अर्हि सुधीना वर्णवेला सकल परिग्रहद्वारा पुष्कल पातकनो सचय करी तदनंतर प्रत्युत्पन्न परायण
अथाद् प्रत्यक्ष भोगयता विषयमुखमात्र तत्पर कनीने, परलोकं मुख छेज नहि' एष मानी नास्तिकवादी बनेलो जन, मरणाने पटले
मरण समीपे आवे त्वारे पूर्वोक्तअज जेम् महेमान आवे त्वारे मस्तक छेदाती वेलाए शोक करे तेम आ जीव पण महारम्भी, कर्मगुरु
पोताना कर्मो बडे गुरु=राजादार यवायी मरण समये शोक करे छे ९ पुनरपि एज विषयने हृद करे ते

ततो आउपरिक्खीणे । बुआं देहां त्रिहिसंगा ॥ आसुरीय दिसं वाला । गच्छति अंसं तम ॥१०॥

मूलार्थ —(तयो) त्वार पछी (विहिसंगा) विविध प्रकारे हिंसा करतारा (बाला) मूढ (आउपरिक्खीणे) आपुण क्षीण घये सते (राहा)
वेदधी (बुआ) च ॥ यका (अवसा) परधीन राजा (तय) अ भकार घटे युच [आसुरीय] असुर सब धी (विस्म) भ्रष्ट प्रत्ये [गच्छति] जाय छे १०

व्या०—तत आयुषि परिक्षीणे सति ते विहिंसका विशेषेण हिंसाकारका नरा देहाच्च्युता मनुष्यशरीराद् भ्रष्टाः संत आसुरीयं दिशं गच्छन्ति, कीदृशास्ते बालाः? मूर्खा असुराणां रौद्राणां रुद्रकर्मकारिणामिदं भावदिशा आसुरी, तां, पुनः कीदृशास्ते? अवशाः परवशा इन्द्रियवशवर्तिनो वा, कीदृशीमासुरीं दिशं? तममिति तमोधकारं, तद्युक्तत्वात्, तमःस्तोममयीं नरकगतिमिति भावः. ॥१०॥ इति प्रथम एलकस्य दृष्टानः अथ काकिन्याब्रह्मदृष्टान्तमाह—

अर्थः—तदनंतर आयुष्य ज्यारे परिक्षीण थाय त्यारे विहिंसक=विशेषे हिंसकवृत्तिवाळा नरः, देहथी च्युत थइ अर्थात् मनुष्य शरीरथी भ्रष्ट थइ ते बाल=मूर्खा, अवश=पराधीन बनी अथवा इन्द्रियवश थइ तमः=अंधकारयुक्त, आसुरी दिशा=एटले रौद्र भयंकर कर्म करवावाळाए प्राप्य जे दिशा, अर्थात् तमोमयी नरक गतिने प्राप्त थाय छे, '१० ए रीते आ पहेलुं एलक दृष्टान्त कलुं.

अथ काकिणी तथा आम्रनां दृष्टान्त कहे छे—

जेहा कागिणिए हेंउं । महस्सं हारए नरा ॥ अपत्थं अंबंगं भुच्चो । राया रज्जं तुं उ हारए ॥११॥
मूलार्थः—(जहा) जेम [नरो] कोइ माणस (कागिणिइ हेउं) एक काकिणीने कारणे [सहस्सं] हजार रुपीयने (हारए) गुमावे (तु) तथा (राया) कोइ राजा (अपत्थं) अपध्य बवा (अंबंगं) आम्रफळने [भुच्चा] खावने [रज्जं] राज्यने (हारए) गुमावे छे. ११

व्या०—यथी काश्चिन्नरः काकिन्या हेतोः सहस्रं टंकानां हारयेत्, काकिणी तु रूपकद्रव्यस्याशीतितमो भागस्तदय काश्चित्कृपणः टंकानां दीनाराणां सहस्रं पातयेत्. सोऽतीवमूर्खशिरोमणिः. अत्र मनुष्यभोगसुखस्य तुच्छत्वेन कपर्दि-

कादृष्टांत, तु पुन कश्चिद्वाजाऽप्यथमाश्रफल मुक्त्वा राज्यं हारितवान् हारयेद्वा अत्र भोगसुखस्य तुच्छत्वोपरि काकि-
प्याश्रदृष्टांतद्वयोदाहारेण दर्शयते-एकेन केनापि द्रमकेण दृष्टि कुर्यात्ता महोपक्रमेण कार्यापणसहस्रमर्जित, स तथासनिकां
कदौ बरब्दा सार्धेन सम गृह प्रस्थित, मार्गे भोजनार्थं चैकं रूपकमशीतिकाकिणीभिर्मित्वा दिने दिने एकया काकि-
प्या भुक्ते, एवं मार्गे तेनैकोनाशीतिकाकिण्यो भक्षिता, एका काकिण्यवशिष्टास्ति, सा च सद्य सार्धे बलिते
बिस्तृता, अग्रे गच्छतस्तस्य सा स्मृतिपथमागता, एव च तेन चित्तितमेकदिने भोजनार्थं मे रूपकमेव कर्तव्या भवि-
ष्यतीति कश्चिदासनिकां संगोप्य पश्चाच्छिष्टं तत्र सा काकिणी केनचिद् हता, यावच्च वामनिकास्थाने पुनरायाति
तावत्तापि केनचिद् हता, ततोऽसाधुमयघटा गृह गत शोचति अयाम्रदृष्टातो दृश्यते-कस्यचिद्वाश आश्रज्जीर्णेन
विधुषिकाभूत, वैद्यैर्महतोपक्रमेण सामपनीयोक्त चेदाम्राणि पुनस्त्व खादसि तदा विनश्यसि ततस्तेन राज्ञा स्वदेशे
आम्ना उत्थातिता अयदा स राजाश्वापहृतो दूरतरवने गत, तत्राम्रधृत्सच्छायायामुपविष्ट, एकान्याम्राणि दृष्ट्वा
बलबिम्बो मंत्रिणा वार्यमाणोऽपि भक्षितवान्, तदानीमेव स मृतः, एव काकिण्याश्रदृष्टामनुव्यकामासेवततो बाल-
नरेण देवकामा हार्यते इति परमार्थः ॥

अर्थ—जेम कोइ पुरुष एक कारिणीने माटे सहस्र टक हारी बेसे, रवाना द्रव्यनो ऐशीमो भाग काकिणी, परी एक कारिणी
माटे कोइ कृपण, १६=दीनार=एक इनार सुवे=गुमावे ते अत्यंत मूर्खशिरोमणि गणाय

अत्रे मनुष्य भोग-मुख तुच्छ होवाथी तेने काकिणीनी साथे सरखावेलं छे. काकिणी शब्द कपर्दिका=कोडीनो वाचक पण छे. पुनः=कोइ राजा अपथ्य आम्रफल खाइने जेम राज्य हारी जाय. अही भोग सुखनी तुच्छता उपर काकिणी तथा आम्रना बे दृष्टांत दर्शावाय छे-कोइ एक द्रमके वेपार उद्योगमां महोटा परिश्रमे एक हजार कार्पापण (रूपाना शिक्षा) मेळव्या. पछी ते एक वांसरी=(केडे बांधवानी कोथली)मां भरी केडे बांधीने एक समुदाय साथे देशांतरथी गरे जवा नीकळयो. मार्गमां भोजन माटे एक कार्पापण वटावीने लीधेली अंशी काकिणीमांथी रोज एक काकिणी वापरतो एम करतां मार्गमां ७९ काकिणी वपरातां बाकी एक रही छेला पडावेथी बधा साथे उतावळथी चाळता थवामां ए एक काकिणी भूल्याइ गड. आगळ चालतां तेने ए काकिणी याद आवी त्यारे तेने विचार्युं के हवे एक दिवसना भोजन माटे मारे कार्पापण (रूपयो) वटावचो पडसो. एम विचारीने वांसरी क्यांक संताडीने पाछो वळी ज्यां स्थानके आवीने जांयुं त्या काकिणी कोक उपाडी गयेल होवाथी पाछो आवीने पोतानी वांसरी ज्यां संताडी हती त्यां आवीने जुण छे तो वांसरी पण कोक काडी गयेल तेथी ते उभयभ्रष्ट गयेळो गरे प्होंचीने कोक करवा लाग्यो.

आम्र दृष्टांत एम छे के-कोइ राजाने आम्र अतिशय खावाथी अजीर्ण थतां विमूचिका=कोलेरा=थयुं. वैद्योए महोटा महोटा उपचारो बडे ए रोग तेने मटाडीने कसुं के-‘तमारे आम्र न खावां. ज्यारे हवे आम्र खाओ ते वारे तमारो विनाश थसो’ ते पछी ए राजाए पोताना देशमांथी आंवाना झांड खांदावी नारुयां. एक समये घोडा उपर बेसीने फरवा जतां घोडो पोताना वेगमां राजाने घणे दूर वनमां लइ गयो त्यां आंच्छक्षणी छायामां राजा वेठा. तेदळामां उपरथी पाकेलुं आम्रफल पडयुं ते चाखतां राजानुं चित्त

चली गर्ध अने मन्त्रीए वायों 'ह्यो' तेने आछफळ खूब खायां तयो त्याज ते मृत्यु पाव्यो आनी रीते मनुष्य काकिणी तथा आत्र जेवा मनुष्य काम सेवीने उत्तम देवकाम हारी वेसे छे एवो भावार्थ छे ११

एव मणुस्संगा कामां । देवकामाणमतिष्ठ ॥ सहस्संगुणिआ भुज्जो । आउ कामाये दिव्वियां ॥१२॥

मूलाय—[देवकामाण मतिष्ठ] देवना कामोनी पासे [मणुस्संगाकामां] मनुष्यमयमा रहेल्य कामो [बव] य प्रमाणे छे=काकिणी तुल्य छे, (य) तथा (कामा) कामभोग्ययी [दिव्विया] दिव्य काम भोगो (भुज्जो) भोगवाय तेया [सहस्स गुणिआ] हजार गुणा छे तेमज [आउ] देवनु आयुष्य मनुष्याना आयुष्ययी हजार गणु वषांरे छे १२

पा०—एवमनुना प्रकारेण काकिण्याप्रदष्टातेन काकिण्यात्रसदृशा मनुष्यका कामा देवसुखानामतिके देवसुखानां समीपे ज्ञेया इह च त्रियकामानामतिमूयस्त्वेन कार्पापणसहस्रराज्यतुल्यता सूचिता मनुष्यकामानामग्रे भूयो धारवार सहस्रगुणिता सहस्रैस्तुहिता 'दिव्विया' इति दिव्यका देवसयधिन कामा शब्दादयो ज्ञेया, आयुर्जीवि तमपि देवसर्वपिसहस्रगुणित ज्ञेय दिव्यका' कामाश्च यथा मनुष्यकामानामग्रे चारवार सहस्रगुणितास्तथापुरपि मनुष्यायुदेवायुषोरतर ज्ञेय ॥१२॥

अर्थ—परीरीते 'काकिणी तथा आत्र दृष्टत चदे, काकिणी तथा आत्र जेवा मनुष्यक काम=मनुष्यना अधिलापविषयो देवसुखनी आगळ समजचा अहो' दिव्य काम 'अतिविस्तृत होइ कापापण तथा राज्य धरोवर मूचव्या, ए दिव्य काम मनुष्यकाम

આગલ વારંવાર સહસ્ર ગુણા સમજવા. દિવ્યક્રા પટલે દેવસંબંધી કામ=વિષયો જાણવા. તેમ આયુઃ=નીવિત પળ સહસ્રગણુ જાણવું. મનુષ્ય કામ અને દિવ્યકામમાં જેમ હજારગણુ અંતર છે તેમ મનુષ્ય આયુઃ તથા દેવના આયુષ્યમાં પળ સહસ્રગણુ અંતર સમજવાનું છે. ૧૨

અળેર્ગેવાસાનઠયા । જૌ સૌ પક્ષવૈઓઠિર્દ્ ॥ જૌણિ જોયંતિ^{૧૦} દુર્મેહાં । ઊળે વાસંસયા ઠણ્ ॥૧૩॥

મુલાર્થઃ—(પશ્વણ્યઓ) પ્રજ્ઞાવાન (જાણના) જે તે પ્રસિદ્ધ સ્ત્રી (અળેર્ગેવાસાનઠયા) અનેક નયુત ઘર્ષોની (ઊર્ધ્વ) સ્થિતિ છે. (જાણિ) કે જે (દુર્મેહા) વિષયી પ્રાણીઓ (ઋણેવાસસયાઠપ્) ઓછા આયુષ્યમાં (જીવંતિ) દારી જાય છે ॥૧૩॥

વ્યા૦—પ્રજ્ઞાવાનઃ ક્રિયાસહિતજ્ઞાનયુક્તસ્ય યા સ્થિતિર્ચિન્થતે, સા ભવતામસ્માકં ચ પ્રતીતાસ્તિ, તન્નસ્થિતૌ યાન્યને-
કઘર્ષનયુતાનિ, અનેકાન્યસંલ્લેય્યાનિ ઘર્ષનયુતાનિ યેષુ તાન્યનેકઘર્ષનયુતાનિ, અર્થાભ્યાનિપલ્યોપમસાગરાણિ ભવંતિ, અન્ન પ્રાકૃતત્વાદનેકઘર્ષનયુતા इति પુલ્હિગનિર્દેશઃ કૃતઃ, અથવા યન્ન દેવસ્થિતાઘનેકઘર્ષનયુતા યાનીતિ યે કામા ભવંતિ તાનિ સર્વાણિ પલ્યોપમસાગરાણિ, તત્પ્રમાણાન્યાયંપિ દિવ્યસ્થિતિવિષયભૂતાનિ, દુર્મેધસો દુર્બુદ્ધયઃ પુરુષા ઝને વર્ષ-
શતાયુષિ મહાવીરસ્થામિવારકે મનુષ્યવિષયેર્જીયંતે હાર્યંતે, દૈવયોનિયોગ્યાયુઃકામસુલ્લરહિતાઃ ક્રિયંતે, તુચ્છમનુષ્યસુ-
લ્લઙ્ઘ્યા મૂર્ખા દેવસ્થિતિસુલ્હીના ભવંતિ, અત્ત एव દુર્મેધસ इत्यુક્તં. દુર્બુદ્ધા મેધા યેવાં તે દુર્મેધસ इति. ॥૧૩॥

અથ દ્રાશ્યાં ગાથાશ્યાં વ્યવહારોપમામાદ—

અર્થઃ—પ્રજ્ઞાવાન્ પટલે ક્રિયા સહિત જ્ઞાનયુક્ત પુરુષની જે સ્થિતિ થાય તે તપને તથા અપને પ્રતીતા=જાણાતો છે. તે સ્થિતિમાં

जे अनेक वर्पनयुत थाय छे, अर्थात् जे पत्न्योपमा सागरोपमा थाय छे, अर्हि 'अनेक वर्प नयुतानि'ने गदले पुल्लिङ्गनिर्देश प्राकृत हावायी करेल छे अथवा ज्या देवस्थितिमा अनेक वर्पनयुत काम थाय छे ते सर्वेपत्न्योपमासागर, तावत्प्रमाण आयुष दिव्यस्थिति विषयभूत, पर्येषस=दुर्बुद्धि (रुष्ट मेधावाळा) पुरुषो, महावीरस्वामीवारना सो वर्षयी पण ऊन=ओछा आयुषयी जीनाय श्रेष्ठहारी बेसे जे अर्थात् तुच्छ मनुष्य सुखना लाभयी मूल देवस्थिति सुखयी हीन पाय छे १३ इये वे माथा वढे व्यग्रहारोपमा कही देखावडे छे—

जहां य तिस्रि वणिगं । मूल चित्तुणं निर्गया ॥ एगोत्थं लहए लोभ । पंगो मूलेणं आगेंओ ॥१४॥

पंगो मूलपि हारिंता । आगेंओ तरथं वणिओ ॥ वैवहारेउं वमा एसा । एव धेंस्मे वियागेंह ॥१५॥

मूलार्थो—(जहाय) वळी जेम [तिणि] वण (वणिआ) वणिओ (मूल) मूल मुहोने (चित्तुण) ग्रहण करी (निगया) बहार नीकळ्या (आय) तेमा (एगो) एक वणिक (लोभ) लोभने (लहए) मेळये छे बने (तथ) ते ग्रणमायी (एसा) एक (वणिओ) वणिक (मूलपि) मूल मुळीने पण (हारिंता) हारिने (आगओ) पाछो भावे छे (ववहारे) व्यापारने विये (एसा) आ (उपमा) उपमा कही छे (अय) एय प्रमाणे (धेंस्मे) धर्मने विये पण [विआणह] तमे जणो १४-१५

व्या०—एथा च त्रयो वणिज कस्यचिद्व्यापारिण समीपान्मूल नी गीडय गृहीत्वा स्वकोपनगरादपरनगरे गत्वा अत्र त्रिषु वणिजनेज्वेको लोभ लभते, एको मूलेन नी गीडव्येण सह समागत, एको मूल इयमपि शरयित्वा हतमयपरस्त्रीवेदयासेवनादिक्लुव्यापारैर्गमयित्वा स्वगृहमागत एषा न्यवहारे उपमास्ति, एषैवोपमा धर्मेऽपि नृप्य जानीयेत्यर्थ ॥ १४-१५ ॥

अर्थः—यथा=जैम त्रण चाणीया कोड बेपारी पामेथी मूल=मुढो लड़ने पोताना नगरथी अन्य नगर गया. आ त्रण जणमाथी एके तो ए मुढीथी बेपार करी लाभ मेळव्यो, अने बीजाए धंयो तो कय्यो पण मूलगा करी हंतु तेडळुं मूल धन पाळुं लड़ने आव्यो, ज्यारे बीजो दूत मध्य परस्त्री बेइया वगेरेना सेवनरूप निदित व्यवहारथी मूल धन पण गुमावीने पोताने घरे आव्यो. आ व्यवहारनी उपमा धर्ममा पण तपारे जाणवी. १४-१६

माणुसत्तं भवे मूलं । लाभो देवगई भवे ॥ मूलच्छेएण जीवणं । नरंगतिरिखत्तणं धुवं ॥१६॥

मूलार्थः—(माणुसत्तं) मनुष्यपणुं (मूलं) मूल गुळीरूप (भवे) छे तथा (लाभो) लाभो लेवी [देवगई] देवगति (भवे) होष छे तथा [मूलच्छेएण] मुढीनो नाग थवा चोट [जीवाणं] जीवीने (नरगतिरिग्गणां) नारकी अने तिग्ग पणुं (धुवं) प्राप्त थाय छे. १६

व्या०—मनुष्यो मृत्या मनुष्य एव भवेत्, तदा मनुष्यस्य मूलद्रव्यमदृशं ज्ञेयं, यो मनुष्यभवाच्छ्रुत्वा देवो भवेत्सदा देवत्वं लाभतुल्य ज्ञेयं, यत्पुनर्मनुष्याणां नरकतिर्यक्तत्वप्राप्तिर्भवेत्सदा मूलच्छेदेन धुवं निश्चितदुर्भाग्यत्व ज्ञेयं. १६

अर्थः—मनुष्य मरीने पाछो मनुष्य अयतरे त्वारे मनुष्यत्व मूल द्रव्य समान जाणवूं. जे मनुष्य मनुष्यभग्यी च्युत थइ देव थाय त्वारे न देवत्व लाभ तुल्य गणवूं. पण जो मनुष्यने नरक अग्रा तिग्ग-पणु पशि आदिक गोनि प्राप्ति थाय त्वारे मूल न्छेद थता निश्चित दुर्भाग्यज समनवानं. १६

दुहंओ गंई वालेस्स । आवईवहंमुलिया ॥ देवत्तं माणुसेत्तं ॥ जं जिणं लोलयां सडे ॥१७॥

મૂલાર્થ —(બાલસંસ્) મૂલની (બંધઈ ઘડલિમુઝા) આપત્તિ અને વચ બંધી (દુહબો) નરક અને તિર્યચ વ વે (ગદ) ગતિ ધાય છે (જ) એવી (લોલયા) લપટપણાદ કરીને (જિથ) જીતાયેલો (સદે) શઠ યવો તે (વેયત્ત) દેવણુ (બ) બને (માણુ)મનો મનુષ્યણુ વ ગતિને દારી ગયો છે ૧૭

વ્યા०—બાલસ્ય મૂલસ્ય ક્રિયા ગતિર્થવેત્, કથમૂતા ગતિ? 'આવદ્વદ્ધમૂલિકા' આપદ્વદ્ધમૂલિકા, આપદોધિપદો વચસ્તાહનાદિ, આપદદ્ધ વચઘ્યાપદધૌ. તો મૂલ પસ્યા સાપદ્ધમૂલિકા. જા હતિ યસ્માત્કારણાત્સ બાલો મૂલો દેયત્વ માનુષત્વ ચ હારિત, કીદશ સન્? તેત્યા લપટધેન જિત, પુનઃ કીદશ? શત્રો ધૂત ॥૧૭॥

અર્થ —શત્રુ=મૂલની દ્વિધાન્વે પ્રકારની ગતિ ધાય છે આપદ્ધમૂલિકા=આપદ્ વિપત્તિ, વચ વાદનાદિ, કાતો આપદ્ છે મૂલ જેનુ એવી ગતિ હોય અને કાતો વચ છે મૂલ જેનુ એવી હોય, કારણ કે તે બાલ=મૂલ ગોલતા=વિચયગ્નપન્તામા યતા શઠ=ધૂત બનીને દેવત્વ તથા માનુષત્વ તો દારી ગયો હાય છે ૧૭

તંઓ જિણે સયાં હોઈ । ટુધિહ ગર્ગણ ગર્ણ ॥ ટુહિંહા તસ્સે । ઉસ્મેંગા । અઠ્ઠાપ સુચિરંદવિ ॥૧૮॥
મૂલાય-(તત્રો) ત્યારપછો (નિષ) દારીગયેલો તે મૂલ (સદ) સવા (દુધિહ) નરકતિર્યચાદિ (દુગદ) ટુર્ગતિને (ગથ) પામેલો, વગેજ (મોદ) હોય છે, (ત્વસ) તે મૂળને (સુચિરંદવિ) ઘણો વડો પણ (અઠ્ઠાપ) બાઢ ગયે સઠ (ઉમ્મંગા) નરકતિર્યચાદો ગતિથી નીકળ્લુ (ટુહિંહા) ટુલમ છે ૧૮

વ્યા०—તતો દેવત્વમનુષ્યત્વજયાદેયગતિમનુષ્યગતિતારણાત્મ મૂલ્વે અસકુબારવાર ટુર્ગતિ ગનો 'મવનીલધ્યાશર

तस्य बालस्य सुचिरादपि 'अद्वाए' प्रभूतेऽप्यागामिनि काले 'उन्मग्गा' उन्मज्जनमुन्मज्जा तस्या दुर्गतेः सकाशा-
निःसृतिर्दुल्लहा दुर्लभा भवति, निःसरणं दुष्करं भवेदित्यर्थः ॥ १८ ॥

अर्थ—ततः=देवत्व तथा मनुष्यत्व रायी पछी ते मूर्ख बारंवार विविध दुर्गतिनेज पामे छे जेमाथी तेने सुचिरादपि=विस्तृत
आगामिकालमां पण उन्मज्जा=दुर्गतिथी वहार नीकलवानुं दुर्लभ थाय छे. १८

एवं जियं सपेहाएँ । तुल्लिया बालं च पंडियं ॥ मूलियं ते^{१२} पवेसंति^{१३} । माणुसं जोणिमिति जे ॥१९॥
मूलार्थ.—(बच) आ प्रकारे (जिअ) देव मूठने (सपेहाए) जोइने तथा [बालच] मूर्खनी अने [पंडिअ] पंडितनी (तुल्लिआ) तुलना
करीने [जे] जेओ (माणुस) मनुष्य संबंधी [जोणि] इति योनिने पामे छे, [ते] तेओ (मूलिअ) मूल धनने (पवेसंति) पामे छे. १९

व्या०—एवममुना प्रकारेण बालं मूर्ख जितं संप्रेक्ष्यालोच्य, च पुनर्बालं मूर्ख, पुनः पुनः पंडितं तत्त्वज्ञं तुलित्वा
तोलयित्वेति विचारणीयं. इतीति किं? ते मनुष्या मूलियं मौलिकं मूले भवं मौलिकं मूलद्रव्यं श्रविशंति लभंते, ते
के? ये मनुष्या मानुषं योनिमिति प्राप्नुवंति तं मूलरक्षकव्यवहारितुल्या ज्ञेयाः ॥१९॥

अर्थ—आ प्रकारे ए बाल=मूर्खने जीतायलो जाइने, फरी बाल=मूर्खने तथा पंडितने तोलीने=एटले बनेना गुणदोषनी मनमां
तुलना करीने विचारुं के—जे मनुष्यो पुनः मानुष योनिने पामे छे ते मौलिकं=पोतानुं मूल धन जाळवी शक्या तेथी मूल धन न
शुभावनार वेपारी तुल्य. समजवा. १९

वेमायाहिं सिक्खोहिं । जे नरा गिहिसुव्वया ॥ उव्विंति माणुसी जेणिं । कम्मसेच्चा हुं पेणिणा ॥२०॥
मूलार्थ—(जे) जे (नरा) मनुष्यो [विमायाहिं] विविधि प्रकारनी [सिक्खाहिं] शिक्षा वढे करीने (गिहिसुव्वया) गृहस्थो छता [माणुस] मनुष्य सबघो (जेणिं) योनिने (उव्विंति) पामे छे (हु) कारणके [पाणिणो] प्राणीओ (कम्मसच्चा) सत्य कर्मवाळा होय छे २०

व्या०—मानुषी योनि के ब्रजति तदा—ये नरा विमात्राभिर्विविधप्रकाराणि शिक्षाभिर्गृहिसुव्वता भवति, गृहि-
णश्च ते सुव्रताश्च गृहिसुव्वता गृहीतसम्पत्त्वादिगृहस्थदादशव्रता, ते प्राणिनस्ते जीवा हु निश्चयेन मानुषी योनिमु
त्पद्यते, सत्त्वानि अवध्यफलानि कर्माणि ज्ञानावरणीयादीनि येषां ते सत्यकर्मण कर्मसत्त्वा, प्राकृतत्वात्कर्मश-
ब्दस्य प्राप्तिपात ॥ २० ॥

अर्थ—मानुषी योनिने कोण प्राप्ता यह शक्ये छे? ते कह्ये छे—जे नरो विमात्रा=विविध प्रकारनी शिक्षा वढे गृहि सुव्रता अर्थात्
सदावरणी गृहस्थ चर्न्या होय पढले सम्पत्त्वादि द्वादश गृहस्थव्रत जेणे प्रश्न कर्या होय तेवा प्राणिओ=ते जीवो 'हु'=निश्चये,
कर्मसत्य=जेना कर्मो सत्य=अवध्य फल ज्ञानावरणीयादिक होय ते सत्य कर्म—कहेवाय (अर्हा कर्म सत्य पदमां सत्य पदनो पूर्वनिपात
प्राकृत होवायी करेलो छे) एवा सत्य कर्म जीवो मानुषी योनि पाये छे २०

जेसिं तुं विउलं सिक्खो । मूल्य ते अइद्धियां ॥ सीलव्रतां सविसेसां । अदोणा जतिं देवेय ॥२१॥
मूलार्थ—(हु) परतु (जेसिं) जेओने (विउल) विपुल (सिक्खा) शिक्षा होय छे [से] तेओ [मूलिओ] मूल धनरूप (अरुयिआ)

ઓલંગીને (સોલયંતા) શીલયંત (સવિસેસા) ઉતરોચર ગુણને અંગિક કરનારા [અદીના] દીનતા રહિત (દેવ્ય) દેવલોકમાં (જંતિ) જાય છે

વ્યા૦—તુરેવાર્થે, યેષાં જીવાનાં વિપુલા વિસ્તીર્ણાં શિક્ષા ગ્રહણાસેવનાદિકાસ્તિ તે જીવાં મૂલકમિવ નૃભવત્વમતિક્રાંતાઃ સંતો દેવત્વં યાંતિ પ્રાપ્નુવતિ. કિંમૃતાસ્તે જીવાઃ? શીલયંતઃ સદાચારઃ. પુનઃ કથંમૃતાસ્તે? સવિ-
શેપાઃ, સહ વિશેષણેનોસરગુણેન વર્તેત્ત ઇતિ સવિશેષાઃ, પુનઃ કીદૃશાઃ? અતઃ એવાદીનાઃ, ન દીનાઃ સંતોષમાજ્ઞાનમ્. ૨૧

અર્થઃ—અહીં ‘તુ’ એવના અર્થમાં છે. જે જીવોને વિપુલા=વિસ્તીર્ણ શિક્ષા=ગ્રહણ આ સેવનાદિક મળી હોય છે તે જીવો મૂલક
એક મૂલીયાને જેમ ઓલંગી જાય તેમ નૃભવત્વ=મનુષ્યભવને અતિક્રાંત થઈ દેવત્વને પામે છે. કેવા જીવો દેવત્વ પામે છે? તે કહે છે
શીલબાન=સદાચરણી, સવિશેષ=ઉત્તમ ગુણ સમ્પન્ન તથા અદીન=સંતોષ સેવી; એવાં વિશેષણોવાળા જીવો મનુષ્ય ભવમાંથી દેવત્વ
પ્રાપ્ત કરી શકે છે. ૨૧

પૂર્વમદીર્ણં ભિક્ષું । અર્ગારિં ચં ત્રિયાણિયા ॥ કહંનું જિચ્ચં મેલિક્કલં । જિચ્ચંમાણો ન સંવિદે ॥૨૨॥
મૂલાર્થ—(પય) પજ રીતે (અદીણવ) દીનતા રહિત થયા (ભિક્ષુ) સાધુને [ચ] અને (અર્ગારિ) ગૃહસ્થીને (ત્રિયાણીઆ) જાણીને
[કહંનું] કેધી રીતે [મેલિક્કલ] દેવત્વાદિક લાભને (જિચ્ચં) દારી જાય? તથા (જિચ્ચમાણો) દારસ્તો થાકો (ન સંવિદે) કેમ ન જાણે? ૨૨

વ્યા૦—પંડિતઃ પુમાન્ ‘પલિક્કલં’ દ્રેદ્ધકં ‘જિચ્ચં’ ઇતિ જેયં જેતવ્યં દેવગતિમનુષ્યગતિરૂપં જીયમાન ઇન્દ્રિયવિષયે-
ર્હાર્યમાણઃ, કથં નુ ન સંવિદેત્? કથં ન જાનીત? અપિ તુ પંડિતો શપરિજયેષં જાનીતૈવ. કિં કૃત્વા? એવમનુના પ્રકા-

रेणादैत्यवन्त मनुष्टिभाज भिक्षु साधु, च पुनरगारिण शुद्धस्थ 'विषाणिषा' विशेषेण देवगतिमनुष्यगतित्वागामि त्वत्क्षणेन जात्वा तस्मात्पठितो धर्ममार्गे सावधानो भवेदित्यर्थ ॥२२॥

अथ — यदित पुरुष, इदम=आवा जेय=इन्द्रिय विषयोयी हरावाताने केम न जाणे? किंतु जाणीन लीये, केवी रीते? ए प्रश्नारे जाणे-दै-यविनामो=सतोयी, साधु तेयन अगारी=इष्टम्य होय तो तेने, पण विशेषे करी जाणीने; देवगति अथवा मनुष्यगति आव वानी छे ते निश्चय करी लीये एटछे के-निरूपण करेला नक्षणो उपरयी जाणीने पठित पुरुष धर्म मार्गमा सावधान रहे २२

तद्गं कुसगं उदयं । ममुदेण सेम मिंणे ॥ एव साणुस्संगा कामा । देवकामाण अतिपे ॥२३॥

मूलप—[अण] जेम (कुसगं) कुठना अम भागपर रहेला (उदय जळना वि बुने (समुदेण सम) समुद्रना जळनी साथे [मिंणे] माय करे (यय) यय रीते (साणुस्संगा) मनुष्य सयची (काम) भोगो (देव काममाण अतिप) देवभोगनी पासे गेला प्रमाणघाळा छे २३

व्या०—यथा कुशाग्रे उदक समुद्रेण सम मन्यते, एव मानुष्यका कामा देवकामानामतिके समीपे ज्ञेया ॥२३॥

अर्थ — जेय दर्पना अग्रभाग उपर जळनो कण समुद्रना समान माने तेम मानुष्यक काम एटछे मनुष्यलोकना सुखापिलापो देवलोकना सुखामिलापोनी आगळ एवा मनाय २३

कुसगमित्ता इमे कामा । सनिरुद्धमि आउते ॥ कस्स हेउ पुरा काउ । जोगंस्वेम न सविदे ॥२४॥

मूलार्थ—[सनिरुद्धमि] सम्यक् प्रकारे (आउप) आयुष्यते विधे (इमे कामा) आ कामभोगो (कुशमिता) कुशला अप्रभागपर रहेला बिंदु मात्रज छे. (कस्स हेउं) क्या हेतुने (पुरा काउं) भाथीते (जोग क्खेमं) योगने अने प्राप्त थयेला रक्षणरूपी क्षेमने [न सविदे] जाणतो नथी. २४

व्या.—सनिरुद्धे संक्षिप्ते आयुषीमे प्रत्यक्षा मनुष्यसंबंधिनः कामाः कुशाग्रमात्राः संतील्यध्याहारः, एवं सत्यपि जनः कस्य हेतुं पुरस्कृत्य कं हेतुं किं कारणमाश्रित्य योगं, च पुनः क्षेमं न संविदे न जानीते, यागं क्षेमं च कथं न जानातीत्याश्चर्यमिलर्थः. ॥ २४ ॥

अर्थ—आ संनिरुद्ध=संक्षिप्त=साकडा आयुष्यमां प्रत्यक्ष अनुभवाता मनुष्य संबंधी काम=सुखाभिलाष, कुशाग्र मात्र तुल्य छे. (एटलो अध्याहार) एम छातां जन क्या हेतुने आगळ धरीने—अर्थात् क्या कारणनो आश्रय लइ योग तथा क्षेमने नथी समजता? ए आश्चर्य थाय छे २४

इह कामानियत्तस्स । अत्तंहे अवरज्झई ॥ सुच्चा नेआउपं मगं । जं भुज्जो परिभस्सई ॥२५॥

मूलार्थ—(इह) आ मनुष्य भवमां (कामा निभट्ठस्स) कामासक्त मनुष्योनो (अत्तंहे) आत्मार्य लाभ (अवरज्झइ) नाश पामे छे [जं] जे माटे (नेआउपं) न्यायी बवा (मगं) मुक्तिमार्गने [सोच्चा] सांभळीने (भुज्जो) वात्वार (परिभस्सइ) भ्रष्ट थाय छे. २५

व्या—इहेत्यत्र दृष्टांतपंचके क्रमात्—अपायबहुलत्वं १, तुच्छत्वं २, आयव्ययतो लाभं ३, हारणं ४, समुद्रजल-दृष्टांतं च ५ ज्ञात्वेह नरभवे कश्चिद् गुरुकर्मा बीवस्तस्य कामाद्भोगसुखादनिवृत्तस्य, आत्मार्यो माक्षाऽपराध्यति नश्यति

विषयिणो जीवस्य मोक्षो न भवतीत्यर्थं अत्र हेतुमाह—अ इति यस्मात्कारणात्स गुरुकर्मो जीवो नैयायिक मार्गो मोक्षमार्गं श्रुत्वा भूयो वारवार परिभ्रमयति, ससारगर्ताया पतनीत्यर्थं ॥ २६ ॥

अर्थ—अर्ही=आ पाच दृष्टतमा क्रमयी=अपाय बहुलत्व १, तुच्छत्व २, आ यन्यययी लाभ ३, हारण, तथा समुद्र जल दृष्टान्त, ए सफल जाणीने आ नरमवमा काम=भोग=मुखयी अनिष्टच कोइ गुरु कमा जीवनो आत्मार्य=मोक्ष 'अपराध्यति'—नष्ट पाय छे; विषयी जीवनो मोक्ष यतो नयी तेमां हेतु कहे छे कारण के ते गुरु कमा जीव नैयायिक मार्गने मोक्ष मार्ग तरीके साभञ्जीने फरी फरीने परिभ्रष्ट थाय छे ससाररूपी खाहमा पड़े छे. २५

इह कामनियेदृष्टम् । अतठे नावरज्जई ॥ पूइदेहनिरोहेण । भवे देवित्ति मे सुयं ॥ २६ ॥

मूलाय—[१६] आ (कामनिग्रहस्त) काममोगयी निवृत्त मनुष्यो (अतठे) आत्मार्य [नावर ज्जई] नाश पामतो नयी, (पूरवेद नित इण) दुर्गधी देहना नाश वदे (देवी) देवरूप (भवे) थाय छे [त्ति] व प्रमाणे (मे) मे (सुय) सामञ्ज्य छे २६

व्या—हे शिष्य ! मे मयेति श्रुत, इतिती किं? इहास्मिन्नरभवे कामाचिवृत्तस्य जीवस्य लघुकर्मण आत्मार्यो मोक्षो न नश्यति, स च पुमान् पूतिदेहनिरोधेनौदारिकदेहत्यागेन क्षान्तपन्नविध्वसनमर्मात्मकपिडाभावेन देवो भवेदेव-शरीर प्राप्नुयात् ॥ २६ ॥

अर्थ—हे शिष्य ! मे एम सामञ्ज्य छे के—आ नरभवमात्र कामयी निवृत्त लघुकर्मो जीवनो आत्मार्य=मोक्ष विनष्ट नयी यतो

ते पुरुष पूति देह निरोध बडे करी=अर्थात् आ औदारिक दुर्गोत्री देहનો परित्याग करी पछी स्नातनपतन विध्वंसन धर्मात्मक पिंडनो अभाव थतां देव थाय छे एटले देव शरीरने प्राप्त थाय छे. २६

इह्नी जुइ जंसो वणणो । आउं सुहंमणुत्तरं ॥ भुंजो जेत्थ मणुस्सेसु । तंत्थ से^{२२} उवज्जंइ ॥ २७ ॥

मूलार्थ—(अणुत्तरं) सर्वोत्कृष्ट ब्रह्मी (इह्नी) ऋद्धि तथा (जुइ) द्युति तथा (जंसो) यश (वणं) आयुष्य तथा (सुहं) सुख आटली आवतो (जेत्थ) जे (मणुस्सेसु) मनुष्योने विषे प्राप्त थाय छे, (तत्थ) त्यां (भुज्जो) फरीथो (से) ते (उवज्जइ) उत्पन्न थाय छे, २७

व्या०—स निर्विषयी कामान्निवृत्तो जीवस्तत्र मनुष्येषु भूयो वारंवारमुत्पद्यते, तत्र कुत्र? यत्र मनुष्येषु ऋद्धिः स्वरूपरूप्यरत्नमाणिक्यादिका भवंति तत्र, द्युतिर्देहस्य कांतिर्भवति, पुनर्यत्र यशो भवति, पराक्रमानुत्पन्नधर्मविशेषरूपं यश उच्यते, पुनर्यत्र वर्गो गांभीर्यादिगुणैर्वर्णनं, वर्णः श्लाघा, अथवा वर्णशब्देन गौरत्वादिगुणो वा, पुनर्यत्राशुः संपूण प्रचुरं च भवति, पुनर्यत्र सुखं भवति, एतेषां सर्वेषामनुत्तरपदेन विशेषणं कर्तव्यं, अनुत्तरं सर्वोत्कृष्टं देवभावापेक्षयेतद्वक्तव्यम्. ॥ २७ ॥

अर्थ—ते निर्विषयी=कामथी निवृत्त थयेलो जीव, जे मनुष्यमां ज्यां मुवर्ण रूपादि तथा रत्नमाणिक्यादि ऋद्धि होय, ज्या द्युति=देहनी कांति होय वली ज्यां पराक्रमथी उत्पन्न थतो धर्म विशेष यश होय तथा वर्ण=गांभीर्यादि गुण प्रयुक्त वर्णन=प्रशंसा, अथवा वर्ण=देहना गौरत्वादि होय, अने ज्यां संपूर्ण पुष्कल आयुष्य होय तेम ज्यां सुख होय; आ ऋद्धि, द्युति, यशः वर्ण, आयुः

तथा मुख! आ छये गुणमां 'अनुत्तर' ए विशेषण लासु पदे छे अर्थानि ए उप ज्या उत्कृष्ट प्रकारानां होय, तय=तेवा मानुष्यमा भूय =वारचार ते जीव उत्पन्न थाय छे २७

बालेस्स पैस्स बालत्तं । अहंम्म पडिवज्जया ॥ बिद्धा धम्म अहम्मिहे नरपं उवज्जइ ॥ २८ ॥

मूलार्थ—हे शिष्य! तु (बालस्स) मूलनु (बालत्त) मूलपणुं (पस्स) जोके (अहम्मिहे) ते अथर्मी मनुष्य (अहंम्म) अधर्मेने (पडिवज्जया) अपीकार करीने तथा (धम्म) धमनो (विद्धा) त्याग करीने (नरपसु) नरकने विधे (उवज्जइ) उत्पन्न थाय छे २८

व्या०—हे शिष्य! तं बालस्य शिस्तान्तिज्ञानरहितस्य बालस्व मूलस्व पश्य? न अधर्मिष्टो बालो धर्म त्यक्त्वा अधर्मं प्रतिपद्यं नरकं उत्पद्यते ॥ २८ ॥

अथ—हे शिष्य! ते बाल=एन्छे गताना हित अथवा अहित=जीवसु बालत्व=मूलता तो जोके ते अधर्मिष्ट बाल धर्मने त्यजीने अधर्मने प्रतिपद्य यतां नरकमा उत्पद्य थाय छे २८

धीरस्सै पस्सै धीरंत्त । सव्वधम्मंणुवत्तिणा ॥ चिन्ता अधम्म धेम्मिहे । देवेसु उवज्जइ ॥ २९ ॥

मूलार्थ—तथा (सव्वधम्माणु पस्सिणो) सर्व धर्मने अनुसरत्वा [धीरस्स] धीरता (धीरत्त) धीरपणने [पस्स] तु जोके (धम्मिहे) ते धर्मिष्ट (अधम्म) अधमनो (चिन्ता) त्याग करीने (देवेसु) देवोने विधे [उवज्जइ] उत्पन्न थाय छे, २९

व्या०—हे शिष्य! धीरस्य पडितस्य धीरस्व पश्य? त्व विचारय? धिया राजत इति धीरः, धिय बुद्धि राति ददा

तीति वा धीरः, तस्य कीदृशस्य धीरस्य? सर्वधर्मानुवर्तिनः, सर्वेये क्षांत्यादयो धर्मास्ताननुवर्तितुमनुकूलत्वेन चरितुं शीलं यस्य स सर्वधर्मानुवर्ती, तस्य क्षांत्यादिदशाविधधर्मधारकस्य, कीदृशं धीरत्वं? तदाह—स धर्मिष्ठो धीरोऽधर्मे त्यक्त्वा देवेपूज्यते. ॥ २९ ॥

अर्थ—हे शिष्या धीर=पंडितनुं धीरत्व जुओ; धी=बुद्धिवडे दीपे ते धीर, अथवा धी=ज्ञान आवे ते धीर; ए सर्व धर्मेने अनुवर्त्तनार. अर्थात् क्षांति आदिक दशाविध धर्मेने अनुकूल जेतुं आचरण छे तेना धीर पुरुषनुं धीरत्व केबुं होय छे ते कहे छे. ते धर्मिष्ठ धीर अधर्म त्यजी दइने देनोमां उत्पन्न थाय छे. २९

तुलियौगं बालभाव । अंबालं चेवं पंडिणं ॥ चइउणं बालभावं । अंबाल सेवंइ मुणी तिवेमि ॥ ३० ॥
मूलार्थ—(गद्य) आ प्रमाणे (पंडिण) पंडित गयो [मुणी] साधु (बालभावं) बालपणानी (तुलियाणां) तुलना करीने (बालभावं) बालपणानी (बालउण) त्याग करी [अंबालं] अंबालपणानुं (सेवण) सेवन करे (तिवेमि) ए प्रमाणे कहुं हुं. ३०
यम सुधर्मास्वामी जंबूस्वामीने कहे छे.

व्या०—मुनिस्तीर्थंकरादेशकारी साधुरेवममुना प्रकारेण बालस्य बालभावं, च पुनः पंडितस्याबालं पंडितत्वं, 'तुलया' इति तोलयित्वा, गकारो वाक्यालंकारे, पञ्चात्पंडितस्तत्त्वज्ञः पुमान् बालभावं मूर्खत्वं त्यक्त्वाऽबालं पंडितत्वं सेवयेत्, अंगीकुर्यादित्यर्थः. इत्यहं ब्रवीमि, सुधर्मास्वामी जंबूस्वामिने प्रत्याह. ॥ ३० ॥

इत्यौरग्रीयारय सप्तममध्ययन सपूर्णं ॥ ७ ॥

इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचिताया

सप्तमाध्ययनस्यार्थ सपूर्णं ॥ श्रीरस्तु ॥

अर्थ—मुनिर्नीर्यिकरनो आदेशकारी साधु, अमुक प्रकारे वाग्ना बाल भावने तथा पठितना अवालभाव=धीरताने तोळीने (बचमा 'ण' पद वाक्यालकार अर्थमा छे) पद्यात् पठित=वत्त्वज्ञ पुरुष बोल भाव=मूर्खत्व त्यजीने अवाल=पंडितत्वने सेवे=अगी-कार करे='एम हु वो उ छु' आवी रीते सुयमस्विामी जन्स्वामी प्रत्ये बोल्या ३०

ए रीते आ औरग्रीय आरयाबाल सप्तम अध्ययन सपूर्णं ययु
इति श्रीउत्तराध्ययन सूत्रनी उपाध्याय लक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य लक्ष्मीवल्लभगणि एविरचित अर्थ दीपिका नामनी
दृष्टिमा सातमा अययननो अर्थ पूर्ण ययो

इति श्रीमदुत्तराध्ययनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणेशिष्यलक्ष्मीवल्लभगणिविरचिताया

सप्तमाध्ययनस्यार्थ सपूर्णं ॥ श्रीरस्तु ॥

॥ अथाष्टममध्ययनं प्रारभ्यते ॥

पूर्वस्मिन्मध्ययने विषयत्याग उक्तः, स च निर्लोमस्यैव भवति, ततोऽष्टममध्ययनं कपिलस्य महासुनेर्दृष्टांतगर्भितं निर्लोभत्वद्वितीकरणत्वं कथ्यते. पूर्वं च कः कपिलः? कथं च म मुनिर्जातः? अनस्तदुत्पत्तिरुच्यते—

अथ अष्टम अध्ययन आरंभाय छे.

पूर्वं अध्ययनमां विषय त्याग करो ते निर्लोभनेन होउ शकै तेथी या अष्टम अध्ययन कपिल महासुनिना दृष्टांतयी गर्भित निर्लोभताने दृढ कररा कहेवाय छे.

प्रथम तो ए कपिल कोण तथा ते महासुनि नेग कहेवाणा? तेने मोटे तेनी उत्पत्ति कहेवाय छे.

कौशांब्यां नगयां जितशत्रुराजा राज्यं करोतिस्म, तत्र काश्यपो ब्राह्मणः स चतुर्दशविद्यास्थानपारगः पौराणां राज्ञश्चातीवसम्मतः, तस्य राजा मरुती दृष्टिर्दृष्टा, काश्यपरब्राह्मणस्य यज्ञा नाम्नी भार्या वर्तते, तयोः पुत्रः कपिल-
नामास्ति, तस्मिन् कपिष्ठे बाल एव मति काश्यपो ब्राह्मणः कालं गतः, तदधिकारो राजान्यस्मै ब्राह्मणाग दत्तः,
सोऽभ्वारुदृष्टेण धियमाणेन नगरात्तत्रजति. एकदा तं तथा ब्रजंतं दृष्ट्वा यज्ञा भृशं क्रोद.

कौशांबी नगरीमा जितशत्रु राजा राज्य करता इना. त्यां काश्यप नामना ब्राह्मण हतो ने चतुर्दश विद्यास्थानमा पारंगत होइ
नगर निवासी जनोनो तैमत्र राजानो एण अत्यंत मानीनो हतो. तेने राजाण महोदी मरुत्तिन्नाम गरास बगेरे=भापेछ, आ काश्यप

ब्राह्मणने यशा नामनी मायायी कपिल नामनो पुत्र यथा आ कपिल वालक हतो तेनामाज ए काश्यप ब्राह्मण मरण पाभ्यो त्वारे ए काश्यपनो अधिकार राजाये बीजा ब्राह्मणने आप्यो ते ब्राह्मण एक बखते घोडा उपर चढी उपर छत्र धरेछु छे ने नगरनी अंदर जतो हतो तेने जोइ कपिलनी गा यशा अत्यंत रुदन करा लागी

कपिलेने शृष्ट मात किं रोदिषि? मा प्राह यत्मा तत्र पितेदृश्या कृच्छ्या पुरातर्भ्रमन्नभूत्, मृते च तव पितरि, त्वयि चाविदुषि सप्तय तत्र वैद्यं पदं प्राप्तस्तनो रोदिमि, कपिल ऊचेइए भणामि, यशा प्राह हे पुत्रात्र तव न कोऽप्येतद्भीत्या पाठयिष्यति, इतस्य श्रावस्त्या व्रज? तत्र दृष्टिमुमिद्य इन्द्रसो ब्राह्मणस्त्वां पाठयिष्यति तत कपिल श्रावस्त्या तत्समीप गत, तेन शृष्ट कस्त्व? कुत आयात? कपिलेन सर्वं स्वरूपमृचे तेन मित्रपुत्रमात्सवि-
ज्ञेय पाठ्यते, पर स्वर्गहे भोजन तस्य कारयितु न क्षम्यते

त्यारे कपिले पूछ्यु कै—‘हे मा क्वो छो कैम?’ त्वारे यशा गेली के-तारा पिता आरी ऋद्धि=समृद्धि=पुक्त भा नगरमा निचरता हता ते तारा पिता मेरी गया अने तु रबो अविद्वान् तेथी भा ब्राह्मण तारा पिताना स्थानने पभ्यो ते जोइने मने राव आवे छे, कपिल बोल्हो—‘हु भणु’ त्वारे यशाए कह-इ पुत्र आ गाममा आ राजमान्य ब्राह्मणनी ऋषयी तेने कोइ भणावरो नहि माटे भणवु होय तो श्रावस्ती नगरीमा जा, त्या तारा पितानो मित्र इन्द्रदत्त ब्राह्मण छे ते तेने भणावरो आ साभळी कपिल श्रावस्ती नगरीमा इन्द्रदत्त पासे गयो. तेणे पूछ्य-हु फाण छो अने क्यायी आव्या? कपिले पोतानु स्वरूप तथा सयळी हकीमत कही ते साभळी तेने मित्रनो पुत्र जाणी अच्छीरीते भणावे एण तेने पोताने घरे भोजन करावी न द्यके

ततोऽनेन शालिभद्रनामा तद्यत्यो व्यवहारी प्रार्थितो यथास्य त्वया निरंतरं भोज्यं देयं, त्वत्प्रसादनिश्चितोऽसौ पठिष्यति, तेनापि तत्प्रतिपन्नं, कपिलः शालिभद्रगृहे प्रत्यहं भुंक्तं, इन्द्रक्षगुरुसमीपे चाध्येति, शालिभद्रगृहे चैका दासो वर्तते, दैवयोगात्तस्यामसौ रक्तोऽभूत्. अन्यदा सा गर्भिणी जाता, सा कपिलंप्रत्याहाहं तव पत्नी जाता, ममोदरे त्वद्गर्भो जातोऽतस्त्वया मे भरणपोषणादि कार्यं. कपिलस्तद्वचः श्रवणाद्भृशं खिन्नः परमामधुनि प्राप, न च तस्यां रात्रौ निद्रां प्राप.

तेथी तेणे त्यांना एक शालिभद्र नामना वेपारीने कडुं के-आ विद्यार्थीने तारे त्यां नित्य भोजन आपडुं एटले तारा प्रसादथी आ निश्चित पणे भणशे, ए वेपारीए इन्द्रदत्तडुं कहेडुं कडूल राखुं तेथी हवेथी कपिल रोज शालिभद्रने घरे जमे अने इन्द्रदत्त गुरु समीपेअध्ययनकरे. शालिभद्रना घरमां एक दासी हती तेमां आ कपिल दैवयोगे आसक्त थयो. एम करतां ते गर्भिणी थइ. तेणीये कपिलने कडुं के-‘हुं तो तारी पत्नी थइ. ताराथी मारा उदरमां गर्भ रखो तेथी मारं भरणपोषण तारे करडुं पडशे. दासीनां आवां वचन सांभळी कपिल अत्यंत खिन्न थयो अने तेनुं धैर्य नष्ट थइ गडुं; ते रात्रीमां तेने निद्रा पण न आवी.

पुनस्तथा भणितं स्वामिन्! खेदं मा कुर्याः? मदुक्तमेकमुगायं शृणु? अत्र धननामा श्रेष्टी वर्तते, तस्य यः प्रथमं प्रभाते गत्वा बर्धापयति तस्य स सुवर्णमापदयं ददाति, ततस्त्वमग्न्य प्रभाते गत्वो प्रथमं बर्धापय? यथा सुवर्णमासद्वयं प्राप्नुयाः, कपिलस्तस्या वचः श्रुत्वा मध्यरात्रावुत्थितः, तस्य धाम्न्यपरः कश्चिन्मा प्रथमं यायादित्यौत्सुक्येन गच्छन्

कपिल पुरारक्षकंहीत, चोरछिया बुद्ध, प्रभाते पुरस्वामिन पुरो नीत, पुरस्वामिना पृष्ठ कस्त? किमर्थमथरात्रो निर्गत? तेन सकलस्वरूप प्रकटीकृत, सत्यवादित्वात्सत्य तुष्टो राजा प्राट् यत्त्व मार्गयसि तदह ददामि, स प्राट् विभृष्टप मार्गयामि, राजा प्राट् गाल्लशोकवनिवाया? विचारय स्वेष्ट?

त्यारे तेनी स्त्रीये यहु के-खेद म करो अने हु एङ्क उपाय कहु ते सामलो-‘आ गाममा धन नामे शेठीयो छे, तेने सगरमा पहेलो जइने जे वर्षापन करे तेने ए शेठ चे मापा सुवर्ण आपे छे ता तमे आजै प्रभाते जइने ए शेठने पहेला ग्यापन करो के जेयी चे मापा सुवर्ण पामशो कपिल तेणीनु वचन साभन्नी मयरात्रे उठ्यो ‘ते’ शेठने घरे घारा पहेला कोइ पहेली न जाय’ एरी उत्सुक्ताथी चाल्यो जाय छ त्या मार्गमा नगर रसके पक्क्यो अने चोर मानी राथीने पुरस्वामी=राजा आगल लइ जइ सगरमा खहो र्यो राजाये पूछ्यु ‘हु कोण छो? अने अधराते झा मोटे नीक्य्यो? तेणे सयल स्वरूप तेनी आगल प्रगट क्यु अने तमाम हनीकृत खरेखरी गेली गयो आना सत्यवादीपणावी राजा तुष्ट थडने बोल्या के-‘हु जे माय ते हु तने आपु’ कपिल कहे ‘विचारीने मोगीश’ राजा कहे ‘जाओ सामेनी बसोक वगिरामा त्या जे इष्ट होय ते रिचारीने आनो?

कपिलस्तत्र गत इति चितयितुमारब्धवान्, चेदह सुवर्णमासद्वय मार्गयामि, तदा तस्या दास्या श्राष्टिकामात्र जायते, न त्वा मरणानि, तत सहस्र मागयामि, तदपि तस्या आमरणानि न जायते, ततोऽह लक्ष मार्गयामि तदपि मम जाल्यतुरगमोत्तमगलेन्द्रप्रवररयादिसामग्री न जायते, तत कोटि मार्गयामीति चिंतयन्नेव स्वय सर्वगमागन, सुव-

र्णमासद्वयार्थं निर्गतस्यापि मम कोट्यापि तुष्टिर्न जातेति धिगिमां तृष्णामिति विचार्य स्वमस्तके लोचं कृतवान्-
शासनदेवतया तस्य रजोहरणादिलिगमर्पितं, कपिलो द्रव्यभावाभ्यां यतिर्भूत्वा राज्ञः पुरः समागतः, राज्ञा भणितं,
त्वया विचारितं किं? स आह—

कपिले त्वां जइने विचार शिरु कर्यो. 'जो हुं वे मापा सोनुं मने जे शेडीया पासेथी मळवानुं हंतुं तेटलुं सुवर्ण आ राजा
पासेथी मागुं तो तेटलामांथी तो ए दासीने माटे मात्र एकाद साडी जेयुं बनी शके, कंड आभरणादिक न थाय. त्यारे एक हजार
सुवर्ण मागुं तो पण घरेणां पूरां न थाय, त्यारे हुं एक लक्ष मागुं तो मारे माटे जातील्या घोडा, हाथी, उत्तम रथ, इत्यादि वैभव
सामग्री पूरी न थइ शके त्यारे तो एक कोटि मागुं. आम उपराउपर विचार करतां तेना अतःकरणमां संवेग उद्भव्यो. 'अरे हुं वे
मापा सुवर्ण माटे' नीकळ्यो तेने आडेणे राजा मोठे मागुं देवा तत्पर थयां त्यां एक कोटि द्रव्यथी पण संतोप यतो नथी. माटे आ
तृष्णाने धिक्कार छे.' आ विचारी पोताना मस्तके पांते लोच कर्यो, शासन देवताए तेने रजोहरणादिक लिग=चिन्ह आप्यां एटले
कपिल तो द्रव्य तथा भाव वेय प्रकारथी यति=साधु थइने राजानो आगळ आवी उभा. राजा बोलया 'केम, तमे विचारी लोपुं?
त्यारे कपिल कहे छे के—

जहा लाहो तहा लोहो । लाहा लाहो विवहुई ॥ दोमासकणयकज्जं । कोडिएवि न निट्ठियं ॥ १ ॥

इति विचार्याहं त्यक्ततृष्णः संयमी जातः, राज्ञोक्तं कोटिमपि तवाहं ददामि, तेनोक्तं सर्वोऽपि परिग्रहो मया

श्रुतमृष्ट, न मे कोट्यापि कार्यमित्युक्त्वा स श्रमणस्ततो विद्वत् पण्मासान् याचच्छासः पश्चात्केवली
जात, इतश्च राजगृह्ननगरात्तालमार्गे चलभद्रप्रमुखाञ्चौरा सति, एतेषा प्रतिबोधो मत्तो भविष्यतीति ज्ञात्वा स
कपिलकेवली गतः, तैर्दृष्ट प्रोक्तञ्च भो श्रमणा! नृत्य कुरु? केवली प्राह चादक कोऽपि नास्ति ततस्ते पञ्चशतचौरा-
स्तादानि कुद्वयति, कपिलकेवली च गायति, तद्रीतवृत्तमाह—

जेम लाभ थाय तेम लाभ थाय लाभभी लोभ बधे छे वे मासा सोनने काजे काटिथी पण निष्ठान्न थइ अर्थात् कराह द्रव्य
मागगानी इच्छाथी पण सतोप न बळयो आय विचारीने वृष्णानो परित्याग करी हु सयमी ययो ' राजाए कटु-एक कोटि द्रव्य
पण तमने आपु कपिल वदे-मे तो सर्व परिग्रह तदन छोन्यो मने हवे काटि द्रव्यपु पण काम नयी आटलु बोली ते श्रमण त्यागी
विहार करी गया, छ मास सुधी छाना रद्या ते पछी केवली यया ग्रहीथी-'रामगृह नगरना अदरना मार्गमा बळभद्र आदिक चोरो
छे तेओने मारार्थी मगोध यसो? एम जानीने कपिल केवली त्या गया ते चोरोए जेवा कपित केवली दीठा के तेने वसु के-हे
श्रमण! नृत्य करो.' केवली नेल्या के-'कोइ वगाहनार नयी आ उपरगी पाचसो चोर ताली पाडवा लाग्या एदले कपित केवली
गाय छे-तेमणे गायेल वृत्त वदे छे—

अंधुवे असात्संयमि । संसारमि दुखं पउराए ॥ किं नाम हुंज तं कंम्म । जेणोह दुगंइ ने गछेज्जा॥१॥
मूलार्थ—(अधुव) अरिघट तथा (भासासयमि) अशाश्वत तथा (दुखं पउराए) प्रचुर दुःखवाळा (संसारमि) आ ससारने चिये
(कि नाम) वसु (त) ते [कम्मय], कर्म=अनुष्ठान (होज्ज) होय [जेण अह] जे अनुष्ठान वदे हु (दुगंइ) दुगति प्रत्ये (न गछेज्जा) न जाउं? १

व्या०—भो जना अस्मिन् संसारे तत्कर्मकं किं नाम किं संभाव्यते? तत्किं कर्म वर्तते? तत्किं क्रियानुष्ठानं वर्तते? येन कर्मणाहं दुर्गतिं न गच्छेयं. केवलिनः संशयस्य दुर्गतिगमनस्य चोभयोरभावेऽपि प्रतिबोधोपेक्षयेति केवली भगवानिदमाह, कथं भूते संसारे? अध्रुवे, भवभवस्थानकनिवाससद्भावादस्थिरे, पुनः कीदृशो संसारः? अशाश्वतेनित्ये, पुनः कीदृशो संसारः? दुःखप्रचुरे, दुःखैः शारीरिकमानसिककष्टैः प्रचुरे पूर्णे जन्मजरामृत्युसहिते. ॥ १ ॥

अर्थ—‘हे मनुष्यजनो! आ संसारयां एव ते कथं कर्म=क्रियानुष्ठानं हे=स्या कर्मनी संभावना करी शक्या है? के जे कर्मवडे करीने हुं दुर्गति न पायुं.? यद्यपि केवलीने संशय अथवा दुर्गति गमननो संभव न होय तथापि अन्यने प्रतिबोध आपयानी अपेक्षाथी केवली भगवान् आहुं वोल्या. आ संसार केवो है? ते कहे है—अध्रुव=भवे भवे स्थानक निवास संभवे तेथी अस्थिर, तथा अशाश्वत=अनित्य तेमज दुःखप्रचुर, एटले शारीरिक तथा मानसिक कष्टो जेमां प्रचुर=पुष्कल रहेलां है एवो=जन्मजरा मरणादि दुःखाथी भरेलो=आ संसार है तेमां दुर्गतिथी वचाय एवुं कथं कर्म है? एवो प्रश्नाभिप्राय है. ?

विजैहि तु पुत्रसंयोगं । नं सिनेहं कंहं वि कुं विजा ॥ असिनेहं सिनेहं करेहि । दोसं पओसेहिं मुच्चै ए भियं वु ॥ २

मूलार्थ—(भियं वु) साधु ते (पुत्रसंयोगं) पूर्वना संयोगने (विजैहि तु) तजीने (कंहं वि) कां पण परिग्रहने चिये (सिनेहं) स्नेहने [न कुं विजा] करे नहिं तथा (सिनेहं करेहिं) स्नेह करीने पण [असिनेहं] स्नेह रहित पया साधु (दोसं पओसेहिं) दोष प्रदोषथी (मुच्चै ए) मृकाय छे. २

व्या०—भिधुः साधु कथञ्चित्कचिद्वासाभ्यतरे वस्तुनि स्नेह न कुर्यात्, किं कृत्वा? पूर्वसयोगं 'विजहसु' विहाय, कथमृतो भिधु? स्नेहकरे, मस्नेहा स्नेह कुर्वनीति स्नेहकरास्ते' पुत्रकलत्रादिभिरस्नेहो वीतराग', अथवा स्नेहकरे 'वस्नेह', सप्तमीस्थाने तृतीया, पुन सभिधुदोषप्रदोपै प्रमुच्यते, दोषाश्च प्रदोपाश्च दोषप्रदोपाल्लेदोषप्रदोपै प्रमुक्तो भवति, यकप्येण रक्षितो भवति, दोषैर्मनस्तापादिभि, प्रदोपै प्रकृष्टदोपै परमवे नाकटु नै ररितो भवति ॥ २ ॥

अर्थ—भिधु=साधु कोड एण रीते पयाय एण वाद्य अथवा आभ्यतर वस्तुने विपये स्नेह न करे केम करीने? पूर्व सयोगने त्यागीने, अर्यात् सपम ग्रहण पूर्वना जे सयोग=समग्र तेनो परित्याग करीने अस्नेह तथा स्नेह कराना विरोधी तथा पुत्रस्त्री आदिकयी वीतराग रनी अथवा स्नेह करानाराओया अस्नेह=स्नेहरहित रनीने (सप्तमीना स्थानमा वृतीया विभक्ति मानगी) साधु, दाप=पनः= सपादित तथा मदाप=परभवना नरपादिदु लो ग्नेयी प्रकप्ये करीने मुक्त=रहित थाय ३, प्रमुक्त थाय छे २

तो नाणदसणसमगो । हियंनिस्सेयसाय सव्वजीनाण ॥ तेसिंचिमोक्खणट्ठाए । भांसई मुनिर्वरो विगंयमोहो ॥ ३ ॥
मूलार्थ—(तो) त्थारपछी (णाणदसणसमगो) केवल ज्ञान अने दर्शन वटे तथा (वियगमोहो) मोहनीय स्त्रीण थणु छे एथा (मुनिर्वरो) कपिल नामना मुनियर (सव्वजीवाण) सर्व जीवोना [हिचनित्सेयसाय] हित=मोक्षने माटे (तेसि) ते बोरोना [निमोक्खणट्ठाए] विरोधे करीने मोक्ष माटे (मासए) कहे छे ३

व्या०—ततोऽनतर मुनिवर कपिल केवली सर्वजीवाना चित्तिनिःश्रेयसाय आपते, हितं पथ्यसदृश, पश्चिनराम-

तिशयेन श्रेयः कल्याणं हितनिःश्रेयसस्तस्मै हितनिःश्रेयसायं, किमर्थं भाषते? तेषां चौराणां विमोक्षणार्थं, स्वयं तु कपिलो विमुक्त एवास्ति. अथ च तेषां चौराणां मोक्षणार्थमाहेत्वर्थः कथंभूतो मुनिवरः? विगतमोहो मोहरहितः, पुनः कीदृशो मुनिवरः? ज्ञानदर्शनसमग्रो ज्ञानदर्शनाभ्यां पूर्णः. ॥ ३ ॥ किं भाषत इत्याह—

अर्थ—तदनंतर मुनिवर कपिल केवली सर्व जीवोना हितनिःश्रेयसार्थे=हित एटले पथ्य सदृश, आ लोकमां हित सःयक होइने जे नितरां=अतिशये=श्रेयः=परलोक कल्याण साधक=एवुं हितनिःश्रेयस वचन (भाषते) बोले छे. शा माटे बोले छे? ते चोरोना विमोक्षण अर्थ पोते कपिलमुनि तो मुक्तज छे. पण ते चोरोना मोक्षण अर्थ बोल्या. मुनिवर केवा? ते कहे छे—विगतमोह=मोहरहित तथा ज्ञानदर्शन समग्र=ज्ञान अने दर्शन, वल्लेयी परिपूर्ण=मुनिवर कपिल केवली बोले छे. ३

संबन्धं गंधं कलहं च । विष्पज्जेहे तद्वाहिं भिक्षु ॥ सर्वेषु कामंजाएषु । पासमाणो न लिप्पइ ताई ॥४॥
मूलार्थ—(भिक्षु) साधु (तद्वाविद्) कर्मबंधना देतुरूप [सर्व] सर्व प्रकारना (गन्ध) परिग्रहने तथा (कलहच) कलहने (विष्पजय) त्याग करे. (सर्वेषु) सर्व (कामंजाएषु) कामादि विषयोमां (पासमाणो) जोतो (ताइ) त्रायो=साधु (न लिप्पइ) लोपातो नथी ४

व्या०—भिक्षुः साधुस्तथाविधं पूर्वोक्तं कर्मबंधहेतुं सर्वग्रन्थं वाद्याभ्यन्तरभेदेन द्विविधं परिग्रहं विशेषेण प्रजया-
त्परित्यजेत्, च पुनर्भिक्षुः कलहं क्रोधं, चकारान्मानमायालोभादीन् विप्रजत्यात्, पुनः साधुः सर्वेषु कामजातेष्विद्वि-
यविषयेषु न लिप्यते नासक्तो भवेत्, किं कुर्वन्? पश्यन् विषयविपाकं चिंतयन्नित्यर्थः. पुनः कीदृशः साधुः? ताई

अर्थ—भिक्षु=साधु, तथाविध=पूर्वे निरपि करेल कर्म ग्रथना हेतुभूत सर्व ग्रथ=बाढ तथा आभ्यतर भेदधी ने प्रकारना परिग्रहणो विशेषे करीने परित्याग करे पुन कग्रह=क्रोधने पण न्यजे, चकार छे ते उपरधी मान, माया, लोभ इत्यादिकने पण त्यजवानु सूचवाय छे बळी ते साधु, कामग्रहात=सर्व इद्रियना विषयोभा 'परपन्' = विषयविषाग्ने विचारतो लीपातो नवी, आसक्त गतो नवी सिंतु प्रायी=सर्व जीगेने अभयदान देनार याय छे ४

भोगामिसेदोमविसन्ने । हियनिस्सेयंसबुद्धिविपच्चत्थे ॥ बाले य मदिण् मूढे । वज्झइं मंत्तिठयाधं खेलेमि ॥ ५ ॥
मूलार्थ—(भोगामिसदोसयिमघ) विषयमा आसक्त धयेला, तथा (मदिण्) मंढ (मूढे) मूढ पयो (बाले य) अज्ञानी माणस (देलेमि) खेळ=लेप्पने विदे [मत्तिठया य] मापीनी लेम (वज्झइ) यथाय छे ५

व्या०—एतादृशो बालोऽज्ञानी कर्मणा बध्यते, कर्मणा बद्धश्च ससारान्निर्गन्तु न शक्नोति, ससार एव सीवति, कस्मिन् क इव? खेले श्लेष्मणि मक्षिकाजतुरिव, कथमनृतो बाला जन? मदो धर्मक्रियायामलस, पुन कीदृश? मढो मोहपाकुलमना, पुन कीदृश? विषयामिपदोपविषण, निषया एव गृद्धिहेतुत्वादामिप, विषयामिप, तदेव दोषो जीवस्य दूषणकरणत्वादिययामिपदोयस्तत्र चिदोपेण सन्नो निमग्नो विषयामिपदोपविषण, पुन कीदृश? हितनि श्रेयसमुनिद्रपर्यस्त, हितमात्मसुख, नि श्रेयसश्च हितनि, यसौ, तयोर्विषये या बुद्धिर्हितनि श्रेयसबुद्धिस्तस्या सकाशाद्

शोयेण पर्यस्तः पराङ्मुखो हितनिःश्रेयसबुद्धिविपर्यस्तः, स्वर्गपितृवर्गसुखाद्भ्रष्ट इत्यर्थः ॥ ५ ॥

अर्थ—एवो ए वाल=मूर्ख, अज्ञानी कर्म बड़े करी बंधाय छे अने बद्ध भवायी संसारमांथी नीकली शक्तो नथी किंतु संसार-
मांज सीदाय छे, केनी पेठे? जेम खेल=लाल लीट वगेरेमां मक्षिका चोटी जतां छुटी शक्तो नथी अने अकलाय छे. तेम ए मूढ
मोहथी ब्याकुल मन बाळो, नंद=धर्मक्रिया करवामा आळसु, 'विषयामिपदोपविषण्'=लोत्पताना हेतुभूत विषयरूप आमिप=मास
विषयामिप=आवा विषयामिप जीवने दुपित करे छे तेथी दोष कहेवाय, तेवा विषयामिप दोषमा विषण=निमग्न=चोटी रहे तो,
वली हितनिःश्रेयस बुद्धि पर्यास्त=हित=आ लोकनुं आरम मुख तथा निःश्रेयस=मोक्ष; आवेनेना विषयमां जे बुद्धि=ज्ञान, तेथी विशेषे
करीने पर्यस्त=विमुख; अर्थात् आ लोक तथा परलोकना पोताना हितना भान वगरनो; स्वर्ग तथा अपवर्ग=मोक्ष; वेयथी भ्रष्ट रही
संसारथी छुटी शक्तो नथी. ५

दुपरिचचया इमे कामा । नो सुजहा अधोरपुरिसेहि ॥ अह संति सुर्वया साहु । जे तरति अंतरं वणियेवियव ॥ ६ ॥
मूलार्थ—[इमे] आ (कामा) शब्दादिक कामो (दुपरिचया) कष्टयो नोवारी शकाय तेवा छे तेगी ते (अधीरपुरिसेहि) अधीर=सत्य-
रहित पुरुषोष्ठ (नो सुजहा) सुखे तजी शकाय तेवा नथी. (अह) तथा (सुर्वया) निष्कलंक (साहु) साधुओ (संति) छे, (जे) जेओ
[अंतरं] तरो न शकाय तेवा भवने (नरंति) तरी जाय छे. ६

व्या०—इमे प्रसिद्धाः कामा अधीरपुरुषेन सुजहा; न सुखेन हातुं योग्या इत्यर्थः, मिष्टाद्यादिभोजनवत्. कीदृशा

हमे कामा ? अत एव नु परित्यजा अथ केचित्सुव्रता साधव सन्नि, येऽतर तरीतुमशक्य सप्सार तरति के इव ? वणिज इव, यथा वणिज सामुद्रिका यापारिणोऽतर महासमुद्र प्रवर्णनेस्तरति, अत्र वा शन्दो इवार्थे. ॥६॥

अर्थ—आ प्रसिद्ध वाम अभीरपुरुषोये सहेलाइयो त्यजो श्रुता नथी तेथीन मिष्टान्न भोजननी पेठे दू परित्यज=बहु दू खयी छोडाय तेवा छे पण लोरमा सुन्नत=साधुओ ठे के जेओ अतर=नतरी गमाय तेग=सप्सारने जेम बढाणवनी व्यापारी अतर महा-समुद्रने प्रवर्णन=वहाण वढे तरी जाय तेग=तरी पार पामे ने ६

संसेणा मे पैगे वयमाणा । पाणवह मियो अैयाणता ॥ मंदा निरंय गेंचउति । वाला पाविर्याहि दिंढीहि ॥७॥

मूलार्थ—(मु) अमे [समणा] साधुओ छोड वम [घयमाणा] बोऽत्ता (एने) अय तीर्षा'ओ (मिआ) विवेक रहित (मदा) मंद (पाला) जगानी छे तेओ (पायिआहि) पापमा हेतु रुप (दिंढीहि) दृष्टि बढे (पाणवह) प्राणीना घघने (शयाणता) नदी जाणता सग (निरय) नरकमा (गच्छति) जाय छे ७

न्या०—एके केचित्कुतीध्यां मिध्यात्विन पापिकाभि पापहेतुकाभिर्दृष्टिभिर्विद्विभि प्राणघनघर्ममजानतो नरक गच्छति, कथमृतास्ते मृगा ? अविवेकिन, पुन कीदृशास्ते ? मदा जडा, या केचिद्रोगग्रस्ताभिर्दृष्टिभि सम्यग्मार्गमजानत कस्मिंश्चिद् दुग्धच्याप्ते मार्गे प्रजति, पुनस्ते केचित्कुतीध्यां किं कुर्वत ? सुइति घय ग्रमणा इति 'वयमाणा' वदत अमणघर्मरहिता अपि स्यसिन् अमणत्व मयमाना उल्लध, यदि प्राणघनमपि न जानति, तदा

न्येषां मृपावादीनां तु ज्ञानं तेषु कृत एव संभाव्यते? कथंभूतास्ते? कथंभूतास्ते? मंदा मिथ्यात्वरोगग्रस्ताः, पुनः कथंभूतास्ते? बाला विवेकहीनाः चिवेकहीनत्वं हि तेषां पापशास्त्रेषु धर्मशास्त्रबुद्धित्वात्. तथा-ब्रह्मणे ब्राह्मणमालभेत, इंद्राय क्षत्रमालभेत, मरुद्भ्यो वैश्यं, नमसे शूद्रं, तथा-यस्य बुद्धिर्न लिप्येत । इत्या सर्वमिदं जगत् ॥ आकाशमिव पंकेन । नासौ पापेन लिप्यते ॥ १ ॥ धर्मो हि बालैरज्ञेयः. ॥ ७ ॥

अर्थ—केटलाएक मिथ्यात्वी कुतीर्थं पापिका=पाप हेतुभूत दृष्टियो प्राणिबध अधर्म न जाणता नरके जाय छे. ते कया? मृज=अविवेकी तथा मंद=जड जेना जेम कोट रोग ग्रस्तदृष्टिवाला सारा मार्गने न जाणता कोइ दुःखव्याप्त मार्गमां जाय छे, तेम अमे श्रमण छइए एम बोलता श्रमण धर्म रणित छतां पोतामां श्रमणपणानुं अभिमान लेनारा. प्राणवध न जाणे तेने मृपावादादिकहुं भान कयांथी संभवे. तेओ मंद=मिथ्यात्व रोगग्रस्त होयाथी बाल=विवेक हीन होय छे तेओने अधर्म शास्त्रोमां धर्मशास्त्र बुद्धि होय छे. ब्रह्मणे ब्राह्मण, इंद्रने क्षत्र, मरुद्ने वैश्य तथा तमसुने शूद्र आलभन करवा. बली 'आ सर्व जगत्ने हणीने पण जेनी बुद्धि अलिप्त रहे ते आकाश कादवधी न लीपाय तेम पापथी लीपातो नथी. इत्यादि० धर्म पदार्थ बाल=अज्ञथी जाणी नकालो नथी. ७

नं हु पाणवहमंजुजाणे । मुखिज कयाइ सर्वदुखवाणं॥एवमाथरिहि अंक्खाय। जेहि^{१०} ईमो साहुधम्मो पन्नतो॥
मूलार्थ—(पाणवह) प्राणवधने (अणुजाणे) अनुमोदना कालो [कयाइ] कदापि (सव्यदुक्खाण) सर्व दुःखो यकी (नहु) नथीज (मुखिज) मुकालो, [एव] ए प्रमाणे (आरिपिहि) तीर्थकरादिके (अक्खाय) कहुं छे के (जेहि) जे ओयोए (इमो) आ [साहुधम्मो] साधुधर्म (पणसो) कहाँ छे. ८

ત્યાઃ—તૈર્યઃ પૂજ્યૈરાચાર્યૈરવમારયાતમિત્યુક્ત, તે કે ? યૈરાચાર્યૈર સાધુધર્મ સાધ્વાચાર, અથવા સમ્પત્ત્યર્થમ પ્રજ્ઞસ કથિત, હતીતિ ક્ષિં? જીવ પ્રાણિવધ જીવસ્ય હિંસામનુજાનનમોદયન્ 'હુ' હતિ નિશ્ચયે કદાપિ સર્વદુ લેખ્યો ન મુચ્યેત, અત્ર પ્રાણિવધસ્યાનુમોદનાયાસ્વાગાત્કરણયોરપિ ત્યાગ ઉક્ત, પ્રાણિવધકરણકારણાનુમતિભાગાદ મૃપા વાદાદસાદાનમૈથુનપરિગ્રહાદીનામપિ કરણકારણાનુમતસ્યાપિ નિવેધો જ્ઞેય ॥ ૮ ॥

અર્થ—તે આર્ય=પૂજ્ય આચાર્યોંણ એમ કહેલુ છે કે જે આચાર્યોંણ સાધુ ધર્મ=સાધુઓનો આચાર અથવા સમ્પત્ત્યર્થમ જ્ઞાત લોકોને જણાવ્યો છે શુ કહેલુ છે? તે કહે છે—કોઈ પણ જીવ પ્રાણવધ=જીવહિંસાને અનુમોદન આપે તે 'હુ' નિશ્ચયે કદાપિ સર્વ દુ લેખ્યો મુકાતો નથી અને પ્રાણિવધના અનુમોદનનો ત્યાગ કહી પ્રાણિવધ કરવાનો તથા કરાવવાનો પણ ત્યાગ કરેવાનો પણ પ્રમાણે પ્રાણિવધ કરવો કરાવવો અથવા તેનુ અનુમોદન કરવાનો ત્યાગ કહી મૃપાવાદ=લોહુ વોલહુ, અદત્તાદાન મૈથુન પરિગ્રહ રહ્યાદિકના પણ કરવુ કરાવવુ તથા કોઈ કરતો અથવા કરાતો હોય તેમા અનુમતિ=અનુમોદન આપવાનો પણ નિવેધ સમજી લેવો ૮

પાળે ય નૌઙ્વાઙ્જા । સં સમિંષંતિ વુચ્ચઈ તૌર્ઙ્ ॥ તૈઓ સં પાવંય । નિંજાઙ્ ડેંદગ વં થલૌઓ ॥૯॥
મૂલાથ—(પાળે એ) પ્રાણોનો (નારવારજા) વિનાશ ન કરે, [સં] તે [તાર્ક] પ્રાણોનો ગ્રાથી (સમિંષંતિ) સમિતિવાદો છે જ્ઞાત (યુષ્ઠદ) કહેવાય છે [સં] ત્યારપછી (તઓ) તે થકી (પાવંય) પાપ (કમ્મ) કર્મ (નજાહ) જતુ રહે છે, (થલાઓ) સ્થલધર્મી (ઉદગથ) જેમ પાળી જતુ રહે છે તેમ ૯

व्या०—यः साधुः प्राणान् जीवान्नातिपातयेन्न विधातयेत्, स्वयं न हिंस्यात्, चक्षब्दाल्प्राणहिंसायाः कारणानुम-
त्योरपि निषेध उक्तः, स ब्राता जीवरक्षाकारी साधुः समित उच्यते. से इत्यथानंतरं सर्वजीवरक्षणादनंतरं ततस्तस्मा-
त्समितात्समितिशुणयुक्तात्साधोः पापकं कर्माशुभं कर्म निर्याति निर्गच्छति, कस्मात्कमिव? स्थलादुन्नतभूतलादुदकं
पानीयं निर्गच्छति, उन्नतभूतले यथोदकं न तिष्ठति, तथा समिते साधौ पापकं न तिष्ठतीति. ॥ ९ ॥

अर्थ—जे साधु प्राण=जीवोने अतिपात=विघात न करे—पोते जीवोनुं हिंसन न करे 'च' शब्द आप्यां तेथी प्राणि हिंसा करावे
पण नहिं तेम तेमां अनुमति पण न आपे ते ब्राता=जीव रक्षाकारी साधु, समित कहेवाय छे तेथी—सर्व जीवोनुं रक्षण करनारा समि-
तशुण युक्त ए समित संज्ञक साधुमांथी पाप कर्म=अशुभ कर्म नीकली जाय छे. जेम स्थल=उंचा भूमि प्रदेशथी उदक=पाणी नीकळे छे
अर्थात् उंचा भूतल उपरथी पाणी जेम ढळी जाय तेम ए समित साधुथी पाप स्वयं दूर थइ जाय छे. ए साधुमा पाप कर्म स्थिति
पामी शकतुं नथी. ९

जगनिस्सिंएहिं भूण्हिं । तैसनामेहिं थावरेहिं च ॥ नो^{१२} तेसिमारंभे दंडं^{१३} । मणसा वयसा कार्यसा चेवं॥१०॥
मूलार्थ—(जगनिस्सिंएहिं) जगतने आधथी (तसनामेहिं) तस नाम कर्मना उदयवाळा [थावरेहिं च] स्थावर (भूएहिं) प्राणीओने
बिबे (दंड) हिंसारूप दंडने [नो आरंभे] आरंभे नही^{१०}

व्या०—जगह्योक्तस्तत्र मिश्रिता आश्रितास्तेषु जगन्मिश्रितेषु त्रसेषु धावरेषु च जीवेषु मनसा वचसा, च पुनः

कायेन, तेषु दृढ न समारमेत, यद्य न कुर्यादित्यर्थं अत्रोज्ज्वलिन्या आद्विपुत्रस्य कथा वाच्या ॥१०॥

अर्थ—जगत्=लोक, तेषां निश्चित=अश्रित, अस तथा स्यात्वर जीवान विषये मनयी वचनयी अथवा कायायी कोरुण प्रकारनो दृढ देवा आरभ न करे कोरुण मानीनो वध न आदरे १० अत्रे उज्जयिनीना आद्विपुत्रनी कथा वाचवी

सुखे संज्ञाओ नञ्वाण । तत्त ठविज्जे भिम्सु अप्पाण ॥ जायाए घासमेसिज्जा । रसंगिद्धे नैं सैंया भिक्खवाए ॥११॥
मृगार्थ—(भिक्खु) साधु (सुखसणाओ) पुत्र वपणाने (नञ्वाण) जाणीने (ताय) ते वपणाने विदे (अप्पाण) आत्माने (ठविज्ज) स्थापन करे (मिक्खवाए) भिक्षाने जानार साधु (जायाए) यात्राने मोटे (घास) प्राप्तनी (वसिज्जा) गवेयणा करे परतु (रसंगिद्धे) स्निग्ध (न सिया) धाय नहीं ११

व्याख्या—भिधु साधु शुद्धेयणा ज्ञात्वा शुद्धाहारग्रहण विज्ञाय तत्र निर्दोषग्रहणे आत्मान स्थापयेत्, पुन साध्वाचार वदति-भिक्षादो भिक्षाचरो मुनिर्यात्रायै शरीरनिर्वाणाय आसमाहारमेययेद् गवेययेत्, न पुन साधु रसयुद्ध स्यात् ॥ ११ ॥

अर्थ—भिधु=साधु, शुद्धेयणा=शुद्ध आहारं ग्रहण जाणीने तेमा निर्दोष ग्रहणमा आत्माने स्थापित करे (पुन साधुनो आचार कहे छे) भिक्षाद=भिक्षित पदार्थ जानार मुनि केवल यात्रा=शरीरनिर्वाहने अर्थे आस=आहारने खोले साधु पुन रसयुद्ध=रसमां लोलुप न धाय ११

पंताणि चैव सेविज्ञा । सीर्यपिंडपुराणकुम्मासं ॥ अदुव बुक्कसं पुलांगं वा । जावणहाए निसेवणं मंथुं ॥१२॥

(जवणहाए) शरीरपोषण माटे (पंताणि चैव) अस्यादिष्ट आहारने (सीर्यपिंड) सेवे=जमे (सीर्यपिंड) शीत आहार (पुराण कुम्मासं) पुराण=जुना अडद मग (अदु) अथवा (बुक्कस) कुशका [पुलांगंवा] बाल चणा [मंथु] बोर [निसेवण] साय १२

व्या०—साधुर्यापनार्थं शरीरनिर्वाहार्थं प्रांतानि निरसाण्यन्नपानीयानि सेवेत, च पुनरंतान्यपि सेवेत, तानि प्रांतान्यन्तान्यन्नपानीयानि कानीत्याह—शीतं पिंडं, शीतः शाल्यादिस्तस्य पिंडः शीतपिण्डस्तं, पुनः पुराणकुल्माषं, पुराणाः प्रभूतकालं यावत्संचिताः, पुराणाश्च ते कुल्माषाश्च पुराणकुल्माषाः पुरातनराजमाषास्तान्, प्राकृतत्वोदेकवचनं, 'अदुव' अथवा 'बुक्कसं' अतिनिपीडितरसं तुपमात्रास्थितं, बुक्कसं मुद्गमादीनां तुषं वा, अथवा पुलाकमसारं बल्लचणकादिकं, पुनः शरीरधारणार्थं मंथुं बदरचूर्णं निषेवेत, बदरचूर्णस्यापि रुक्षतया प्रातत्वं, अत्र यापनार्थमित्युक्तं तेनायमर्थो ज्ञेयः, यदि त्वत्तिपातादिना तदेहयापना नैव स्योतस्ततो न निषेवेत, अपि स्थविरो ग्लानश्च येनाहारेण शरीरे सुखं स्यात्तदाहारं सेवेत, अयमर्थो ज्ञेयः ॥१२॥

अर्थ—साधु, यापनार्थं=शरीर निर्वाहार्थं प्रान्त=नीरस अन्नपानादि सेवे. ते प्रांत अन्नपान क्यां शीत=ठरी गयेल भात वगेरे, शीतपिंड, तथा पुराण कुल्माष=बाफेला जूना चोला बटाणा वगेरे, बुक्कस, मग वगेरेना फोतरां अथवा पुलाक=असार भूसो अथवा बाल चणा जेवी वस्तु अथवा मंथु एटछे सुकेलां चणी बोरनो भूको; आवा प्रांत पदार्थो सेवे. बोरनो भूको पण रुक्ष होवाथी प्रांत

वस्तुमां गणी शक्य. आपां 'यापनार्थ' एव वस्तु ते उपरथी एव अर्थ जाणवो के-ओ अतिपतादिने लड ते देह यापना नज थाय तो न सेवे दृढ होय अथवा ग्लान होय तो जे ओहारथी श्रीरे सुख थाय तेवा आहारने मेवे, आवो तात्पर्याय छे १२

जे लक्ष्मण च सुविण च अंगविज्ज च जे पओजति ॥ नं दु ते समर्णा वुट्ठति । एव आयेरिपहि अक्खेवाय ॥ १३ ॥

(जे) जे (लक्ष्मण च) लक्षण विद्या [सुविण च] रूपन शास्त्रने (अंगविज्ज च) अंगविद्याना, शास्त्रने (जे) जे साधुओ [पाठजति] थापटे छे-(ते), तेओ [समर्णा] मुनिओ (न दु) नधीज [वुट्ठति] कहेयाना (एव) ए प्रमाणे (आयेरिपहि) आचार्योप कत्तमायु छे १३

व्या०—'हु' इति निश्चयेन ते श्रमणा न उच्यन्ते, आचार्येरेवमारयात, ते के? ये लक्षण सामुद्रिकशास्त्रोक्त द्वात्रिंशत्प्रमाण मापतिलफादिक च, च पुन स्वप्न स्वप्नशास्त्र गजारोहणाद्भेदाशय । श्रीप्राप्ति श्रीफलागमात् ॥ पुत्रासि फलिताम्रस्य । सौभाग्य मातृदर्शनात् ॥ १ ॥ इत्यादि अंगविद्यामगस्फुरणफलशास्त्र यथा-शिरस स्फुरणे राज्य । हृदयस्फुरणे सुख ॥ बाहोश्च मिश्रमित्तन । जघयोर्भोगसगम ॥ १ ॥ इत्यादि सर्व मिथ्याश्रुत साधुना न प्रयोग्यमित्यर्थः यदाह धर्मदासगणि-जोहनिर्मिसअक्खर—कोउपआणसथूयकम्मैहि ॥ कारणानुमोयणिज्जे । साहुस्स तव वल्लओ रोह ॥ १ ॥ १३ ॥

अर्थ—'हु' निश्चये ते श्रमण नज वदेवाय एव आचार्योण आल्यात=कहेल छे के जे लक्षण=सामुद्रिक शास्त्रमा वदेला मसा, तल, तिलक आदि वनीश विहो, तथा स्वप्न=स्वप्नाध्यायमा कहेला-गजारोहाद् भवेद् राज्य श्रीप्राप्ति श्रीफलाद् भवेत् ॥ पुत्रासिः

फलिताम्रस्य सौभाग्यं माल्य दर्शनात् ॥ हाथी उपर चड्या एवं स्वप्न आवे तो राज्य मळे; श्रीफलनुं दर्शन थाय तो लक्ष्मी प्राप्ति थाय; फलित आंबो स्वप्नमां देखे तो पुत्रप्राप्ति थाय अने पुण्यहार स्वप्नमां आवे तो सौभाग्य लाभ थाय छे. इत्यादि स्वप्न शास्त्र, तथा अंगविद्याऽऽंगस्फुरणशास्त्र-जेवां के-शिरसः स्फुरणे राज्यं हृदय स्फुरणे सुखम् ॥ बाहोश्च मित्र मिलनं जंघयोर्भोग समप्रता थाय; इत्यादि सर्व मिथ्याश्रुत कहेवाय ते साधुए प्रयोज्य=जाणीने उपयोग करवानुं नथी, धर्मदासगणिए कह्युं छे के—

जोइ निमित्त अक्खर कोउय आपस भूय कम्मेहि ॥ करणाणुमोयणिजे साहुस्स तवक्खओ होइ ॥ १ ॥
ज्योतिष, निमित्त, अक्षर, कौतुक, आदेश, भूतकर्म; इत्यादि साधु करे अथवा अनुमोदे तो साधुना तपःनो क्षय थाय छे. माटे साधुए ए सर्व वर्जनां १३

इहं जीवियं अनियमिता । पम्भट्टा समहिं जोएहिं ॥ ते कामभोगरसगिद्धा । उवज्जंति असुरे काए ॥१४॥
मूलार्थ—(इह) आ (जीविय) जीवितने (अनियमिता) अनियमित राखीने (समाहिजोएहिं) समाधि (पम्भट्टा) भ्रष्ट थया होय अने (ज्जंति) उत्पन्न थाय छे. १४

व्या०—ते कामभोगरसगृद्धा आसुरे काये उत्पन्नते, किं कृत्वा? इहास्मिन् संसारे जीवितमात्मानं तपोविधाना-
दिना, 'अनियमिता' इत्यनियंत्र्यावशीकृत्य, ते के? ये समाधियोगेभ्यः प्रभृष्टाः, समाधिना स्थैर्येण योगा मनोवा-

કાયાનામેકીભાવા સમાધિયોગાસ્તેભ્ય' પ્રશ્નઘા , પ્રકર્ષેગાધ પતિતા પુન કીદશાસ્તે? કામભોગસમૃદ્ધા વિપવસેચ
નસ્યાદ લેલા આસુરે કાપેડસુરકુમારયોનો, અથ 'અનિયમિતા' ઇત્યુક્તેન કિંચિદનુષ્ઠાન કૃત્વાડસુરકુમારત્વેનોત્પન્નયતે,
નિતરામતિશયેન યમિત્વા નિગમ્ય, ન નિયમ્યાનિયમ્યોત્કૃષ્ટ તપોઽકૃત્વેલર્થ ॥ ૧૪ ॥

અર્થ—તેઓ કામભોગ સમૃદ્ધ=રામ યોગવવાના રસમા સત્વળ વનેલા આસુર કાયામા ઉત્પન્ન થાય છે, શુ કરીને? ઇશ=આ
સસારમા જીવિત=આત્માને ઉત્કૃષ્ટ-તપો વિધાનાદિયો નિયમિત ન કરીને=વશ્ય ન રાલીને, સમાધિ=ચિત્તની સ્પિરતાલ્પી યોગ દૃઢ છે
મન વાળી તથા કાયાના એકી ખાવલક્ષણ યોગથી પ્રશ્ન=પરુપે કરી અથ વતિત થયેલા તે સાથે ઉપર વફેઝ વિશેષણ વિશિષ્ટ દૃઢ છે
નાના પ્રકારના અધિલેખિત વસ્તુના સ્વાદમા મેઠા લોહણ વનેલા આસુર કાપ=અસુરકુમાર યોનિમા ઉત્પન્ન થાય છે, અહીં 'અનિયમિતા'
પદનો આશય એવો છે કે-કિંચિત્ અનુપ્રાન કરી અસુરકુમાર રૂપે ઉત્પન્ન થાય પણ જો ઉત્કૃષ્ટ તપ સમમાનિથી સામાધિયોગથી
પ્રશ્ન થતા વચ્ચે ૧૪

તેતોવિ ચ ઉત્તંહિતા । સસાર વંદુ અણુપેરિયડતિ ॥ વંદુકમ્મલેવલિત્તાણ । વોહી' હોંદં સુદંહહો તેસિં ॥૧૫॥
મૂલાર્થ—(તત્તો વિ) તે અસુર (ઉત્તંહિતા) નોકલીને (વંદુ) ઘણાવિસ્તીર્ણ (સસાર) સસારને વિષે [અણુપેરિયડતિ] નિતર પરિવ્ર
મણ કરે છે વહી (વંદુકમ્મલેવલિત્તાણ) ઘણા વમના લેપથી લીંગયેલ (તેસિં) તેઓને (વોહી) બોધિ જિનયર્મની પ્રાપ્તિ (સુદંહહો)
આવત ટલ્મ (હોદ) થાય છે ૧૫

व्या—ततोऽपि च ततोऽपुरनिकायानुद्भूत निःसृत बहु संसारमनुर्धत्ति बहुलं संसारं भ्रमंति, पुनस्तेषां संसारे भ्रमतां बोधिः सम्यक्त्वलब्धिः सुदुर्लभा भवति, कथं भूतानां तेषां? बहुकर्मलेपलिप्तानां प्रचुरकर्मपकखरं दितानां. ॥१५॥

अर्थ—ततः=अपुरनिकायमाथी उपस्थित—नीसरेला बहु संसारमां अनुर्धत्तन=भ्रमण करे छे. पुनः संसारमां भ्रमण करता ते पुरुषोने बोधी=सम्यक्त्व लब्धि सुदुर्लभ थाय छे केमके तेषां बहु कर्म लेपलिप्त बनेला होय छे अर्थात्—पुष्कल कर्मरूपी कादवथी खरडायेला होय छे तेथी तेमने बोधि लाभ अत्यंत दुर्लभ थाय छे. १५

कसिणंपि जा ईमं लोगं । पैडिपुणं दल्लिं इक्कस्स ॥ तेणवि से नं संतुस्से ईइ दुप्परए ईमे अप्पा॥१६॥
मूलार्थ—(जो) जे (इक्कस्स) एक माणसने (पैडिपुणं) धनधान्यादिकथी पूर्ण [इमं] आ (कसिणंपि) समग्र एवो पण [लोगं]—लोक (दल्लिं) आपीदे तो पण (तेणावि) ते लोकना दान वडे पण [से] ते माणस [न संतुस्से] संतुष्ट थतो नथी १६

व्या०—यदिशब्दस्याध्याहारः, यदि कश्चिदिद्रादिदेव एकस्य कस्यचित्पुरुषस्य प्रतिपूर्णे धनधान्यादिपदार्थभूतं समस्तलोकं विश्वं दद्यात्तदापि तेन धनधान्यादिपरिपूर्णसमस्तलोकदानेन स पुरुषो न तुष्येत, इति हेतोरयमात्मा दुःपूरकः, दुःखेन पूर्यत इति दुःपूरः, दुःपूर एव दुःपूरकः. ॥१६॥ पूर्वोक्तमर्थमेव दृढयति—

अर्थ—अत्र यदि शब्दनो अध्याहार छे यदि=जो कोई इन्द्रादि देव एकज कोई पुरुषने, परिपूर्ण=धन धान्यादि पदार्थोथी भरल समस्तलोक=आ विश्व दीये तो पण ते धनधान्यादि पूर्ण समस्त लोक दाने करीने पण ते पुरुष संतुष्ट न थाय; आ हेतुथो आ आत्मा

૬ પૂરકનું લે કરીને પૂરાય પવો અથાન્ નન પૂરાય પવા કહેત છે ૧૬

ધૂર્લોક્ત અર્થને હા કરવા ફળિતાર્થ કથન પૂર્વક કહે છે

જહો લાહો તહો લોહો ! લાહો લોહો પંનહુઈ ॥ દોંમાસકય કોજ ! કોહિયેનિ નેં નિઠિય ॥ ૧૭ ॥

મુર્ગર્થ—(જહો) જેમ નેમ (જહો) લામ થાય છે (જહો) તેમ તેમ (જોહો) જેમ થયતો જાય, (લાહો) ગમમથી (જોહો) લોમ (પપ હુઈ) જુદિ પામે છે નુમો! (લોમાસકય) જે માસા સુવર્ણ માટે કરેતુ (જહો) કાર્ય (જોહો) નિ (જોહો) નિઠિય (ન નિઠિય) પૂન ધતુ નિ ૧૭

અર્થ—પપા લામસ્તયા લોમ, લામાહોમ પ્રગટે, દિમાપાર્થ દિમાપ્રમિતસ્વર્ણગ્રહણાર્થ જ્ઞાન કાર્ય સ્વગમનેની-મિરિ 'ન નિઠિય' ન નિષ્ઠિન, પૂર્ણ ન જ્ઞાનમિત્વર્થ માપ તુ પન્નગુજાપ્રમાણ, માપદ્યપ્રમિતસ્વર્ણેન કાર્ય દાસ્યા પુપ-તાપ્તપ્ત્વામૂષ્ણાનિમૂયરૂપ, તત્કાર્ય કોનિદ્રયેનાપિ થરિપૂર્ણ નામ્નત ॥ ૧૭ ॥ સ્ત્રીમૂલા નિ જ્ઞાનેનિ હેતોસ્તત્પરિ-હારાર્થ માયામાદુ—

અર્થ—જેમ જેમ લામ યતો જાય તેમ તેમ લોમ થયતો જાય, વારણકે ગમે ગોમ જુદિ પામે તે જેમ વ માસા વનક્રમે વાજે=વે માપા મુવર્ણ લેવા માટે કરેતુ કાર્ય અતે મુવર્ણ કોટિયો પળ નિષ્ઠિન ન થયુ=પરિપૂર્ણ ન પ્રમાણ આ કથયના આરમમા કપિત કયા પ્રસંગે જે માપા પાટે દન ગળોઠોભાર સોનાથી જે કાર્ય=દામીને પુષ્પનોત્ત વસાથપણ વગેરેને માટે મૂલ્યરૂપ ધારેતુ તે કાર્ય રાજાને

‘भरजीमां आवे ते माग’ कहेतां विचारना वमळ्यां पडो कोटि द्रव्य स्त्री आवतां पण पूर्ण न थुं; तृष्णानो अंतज नथी. १७
आ तृष्णानुं मूल स्त्री होवाथी तेना परिहारार्थ कहे छे.

नो रक्खसीसु गिज्झंजा । गंडवच्छासु णेगंचित्तासु ॥ जाओ पुरिसं पलोभित्ता । खेलंति जंहावा दांसेहि ॥१८
मूलार्थ—(गडवच्छासु) गुमडा जेवा कुच छे अने (णेगंचित्तासु) चंचळ युक्त पवी (रक्खसीसु) राक्षसी जेवी स्त्रीओने विवे (णे गिज्झंजा) अभिलाषा करवी नहिं वळी (जाओ) जे स्त्रीओ (पुरिसं) पुरुषने (पलोभित्ता) वचनथी लोभ पमाडीने (जंहावा) जेम (दांसेहि) दासनी साथे क्रीडा करे तेम (खेलंति) क्रीडा करे छे १८

व्या०—राक्षसीसु नो गृध्ध्येन विश्वसेत्, ज्ञानादिजीवितापहाराद्राक्षसीत्युक्तं. कथंभूतासु स्त्रीषु? गडवक्षस्तु, गंडं गडु-
स्तदुपमत्वादृचैः कुचौ वक्षसि यासां ता गडवक्षसस्तासु गंडवक्षस्तु, उच्चकुचस्फोटकवक्षस्कासु, वैराग्योत्पादनार्थं कुच-
योगंडोपमानं, विभवत्योत्पादमुपमानं. पुनः कीदृशीषु स्त्रीषु? अनेकचित्तासु, अनेकपु पुरुषेषु चित्तं यासां ता अनेक-
चित्तास्तासु, अथवानेकेषां पुरुषाणां चित्तं यासु ता अनेकचित्तास्तासु, अथवानेकानि चित्तानि संकल्पविकल्परूपाणि
चित्तनानि यासां ता अनेकचित्तास्तासु, याः स्त्रियो राक्षस्यः पुरुषं कुलीनं मानवं प्रलोभयित्वा त्वमेव मम भर्ता, त्व-
मेव मम जीवितं त्वमेव मम शरणमित्यादिवचनैर्बन्धोक्त्य प्रीतिमुत्पाद्य तैः पुरुषैः सह रमन्ते क्रीडन्ति, कैः? यथा दासै-
र्गृथेव दासैः क्रीड्यते, ते कुलीनपुरुषा अपि स्त्रीभिर्यमोहिताः संतो दासप्राया भवन्ति, यथा दासा गम्यतां? स्थीयतां?
इदं कार्यं मा क्रियतामिति वचनं श्रुत्वा स्वाभ्यादेशकारिणो भवन्ति, तथा नारीणां वशवर्तिनः पुरुषाः किंकरा भवन्तीत्यर्थः

અર્થ—રાસસીઓને વિષયે શુદ્ધા=વિશ્વાસ ન કરવો જ્ઞાનાદિ જીવિતનો અપહાર કરે છે તેથી સ્ત્રીઓને રાસસીઓ યહી તે સ્ત્રીઓ કેવી છે? મદનસ =પટલે છાતી ઉપર જોઓને ગદ=મહોદય શુભદા જેવો ન્યાયિ થયેલો હોય છે. વૈરાગ્ય અપનાવવા માટે સ્ત-
નને ઇમદાની ઉપમા આપેલી છે વળી તે સ્ત્રીઓ કેવી હોય છે? અનેકવિચા=અનેકપુરયોયાં જેનાં ચિત્ત હોય, અથવા અનેક પુર-
વોનાં જેમાં ચિત્ત હોય, અથવા અનેક=જણે જણે ચલાતા છે ચિત્ત જેનાં ઈવી જે સ્ત્રીઓ=રાસસીઓ પુરુષ=કુલીન માનવને પ્રલોભન
આપીને અર્થાત્ 'તમેજ મારા મરના, તમેજ મારા જીવિત, તમેજ માલ સ્વરણ, સ્વાદિ રચનોનઢે વશ્ય કરીને પ્રીતિ ઉત્પન્ન કરી તે
પુરુષોની સાથે રમે એ=ક્રીડા કરે છે કેવી પેઠે? દાસની પેઠે તે કુલીન પુરુષો પળ સ્ત્રીઓયા વ્યામોદિત યતાં દાસ જેવાજ યની
જાય છે જેમ દાસ 'જાઓ' નેસી જાઓ' 'હા રહો' 'આ કામ મ કરાવો' સ્વામીના વચનો સામગ્રી તેના આજ્ઞાકારી
થાય છે તેમ સ્ત્રીઓને વશ થયેલા પુરુષો પળ ફિરુર વની જાય છે ૧૮

નાંરોસુ નોપગિજ્ઞાંજાં । ફેરથી ત્રિવ્યંજહે અંગગારે ॥ ધંમ્મ ચ પેસલ જાંચાં । તરથ ઠવિલ્લે મિસ્સું અંપ્પાણ ॥૧૯॥
મૂર્ગર્થ—(નારીસુ) નારીઓને વિષે (નો પગિજ્ઞાંજાં) અભિલાષા મ કરે ઠયા (અંગગારે) સાધુ (શયી) સ્ત્રીઓને [વિષ્ણુજહે] સ્વાગ
કરે (ધંમ્મ ચ) ધમ્મને જ વિસલ] અત્યંત મનોહર (બધા) જાળીને (તરથ) તેને વિષે (મિષ્કર) સાધુ [અપ્પાણ] પોતાના આત્માને
(ઠવિલ્લે) સ્થાગન કરે ૧૯

વ્યા०—અનગાર સાધુ સ્ત્રીપુ ન ગૃધ્થેત્ત ગૃદિ કુર્યાંત, અનગાર સ્ત્રિય વિશેષેણ પ્રજાગાત્પરિલજેત્, પુનર્મિ-
ધુર્ધર્મ દ્રઘચર્યાદિરુપ પેઞાલ મનોસ જ્ઞાત્વા તન્ન અત્માન સ્થાપયેત ॥ ૧૯ ॥

अर्थ—अनगार=निर्ग्रन्थ साधु, स्त्रीयोमां शृद्धि=आकांक्षा न करे किंतु विद्येये करी परित्याग करे. च पुनः भिक्षु, धर्मेने पेशल मनोज्ञ जाणी तेमां आत्माने स्थित करे. १९

इति एस धम्मो अक्खाए । कविलेणं विसुद्धपेज्जेणं ॥

तेरिहिंति जे उ कंहिति । तेहिं^१ आराहिया दुवे लोगि ति^२ वेमि ॥२०॥

मूलार्थ—[इति] आ प्रकारे (एस) आ पूर्वे कहेलो (धम्म) साधुधर्म (विसुद्ध पदेणं) निर्मलज्ञानवाला (कविलेण च) कपिलमुनिए (अक्खाए) कह्यो छे. (जे) जे मनुष्यो [कादिति] धर्म करशे. तथा (तेहिं) ते मनुष्योए (दुवे लोगा) बन्ने लोक (आरादिय) आराध्या गणशे. (ति वेमि) ब प्रमाणे हुं कह्यो छुं. २०

व्या०—इत्यमुना प्रकारेणैव धर्मः कपिलेनाख्यातः कथितः, कथंभूतेन कपिलेन? विशुद्धप्रज्ञेन केवलज्ञानयुक्तेन, ये पुरुषाः कपिलकेवलिनोक्तं धर्मं करिष्यन्ति, ते पुरुषाः संसारं तरिष्यन्ति, पुनस्तैः पुरुषैर्दावपि लोकावाराधितौ सफलकृतावित्यर्थः. ॥ २० ॥

अर्थ—इति=ए प्रकारे आ धर्म कपिलमुनिए आख्यात=कथ्यो. कपिल केवा? विशुद्ध पद्म=केवल ज्ञान सम्पन्न. जे पुरुषो कपिल केवलीए कहेला धर्म आवरशे ते पुरुषो संसार तरी जशे. वली ते पुरुषोए बेय लोक आराधित कर्गो=सफल कर्गो, एम समयजुं. २०

इत्यादिदोधकान् कपिलोक्तान् श्रुत्वा तत्र केचिबोराः प्रथमेनेव दोषकेन प्रतिषुद्धाः, केचिद् द्वितीयेन. एवं पंच-

शतचौरा अपि प्रतिबुद्धा प्रयजिताश्च ॥ इति कापिलीयमध्ययनष्टम सपूर्णम् ॥

इति श्रीमदुत्तराख्ययनसूत्रार्थदीपिकायामुपाध्यायश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यश्रीलक्ष्मीवल्लभगणिविरचिताया
कापिलिकाथ्ययनस्यार्थ सपूर्ण ॥ श्रीरस्तु ॥

इत्यादि कपिलो- दोषक साधनी त्यां केटकाफ चोर मयम दाधकयीन प्रतिबुद्ध यथा, केटलाक बीजा दाधकयी; एम पाचसोय
चोर प्रतिबुद्ध यद् मन्त्रमित=दीक्षित यथा एम आ आठमु कपिलीयाख्यपन पूर्ण ययु.

इति श्री उत्तराख्ययनसूत्रना-श्री लक्ष्मीकीर्तिगणिना शिष्य श्री लक्ष्मीवल्लभगणिण निरचित अर्थदीपिकावृत्तिना कापिलिक
अध्ययननो अर्थ पूर्ण ययो.

અષ્ટમેઽધ્યયને હિ નિર્લોભત્વમુક્તં, પ્રારભ્યતે ॥

દ્રેણાગત્વ ભાવપૂર્વકં વંદિતઃ, ઇત્યષ્ટમનવમાધ્યયનયોઃ સંબંધઃ. તત્ર નમિસ્તુ પ્રત્યેકબુદ્ધઃ, પ્રત્યેકબુદ્ધાશ્ચત્વારઃ, સમકા-
દ્વિમુલ્કઃ ૨, તૃતીયો નમિરાજા ૩, ચતુર્થો નગાતિઃ ૪, इति. તેપાં પ્રત્યેકબુદ્ધાનાં કથાનકમુચ્યતે, તત્ર પ્રથમં કરકંદૂકથા
યથા-કરકંદૂ કલિંગેસુ । પંચાલેસુ અ દુમ્મુહો ॥ નમી રાયા વિદેહેસુ । ગાંધારેસુ ય નગગઈ ॥૧॥

અષ્ટમાધ્યયનમાં નિર્લોભત્વ કહ્યું, નિર્લોભ પુરુષ ઇંદ્રાદિકનો પ્રારંભ થાય છે ।

ભાવપૂર્વક વંદન કર્યું એ અષ્ટમ તથા નવમ અધ્યયનનો સંગતિ દર્શાવીને નમિનું ચારિત્ર વર્ણવે છે. નમિ પ્રત્યેકબુદ્ધ છે. પ્રત્યેક બુદ્ધ
ચાર થયા છે જેઓ એક કાલે સુરલોકથી ન્યવન, પ્રત્યેક પ્રતિવોધ, મત્રલ્યા=દીક્ષાગ્રહણ, કેવલજ્ઞાનોત્પત્તિ તથા સિદ્ધિગમન=મોક્ષને
પામ્યા છે, તેમાંના પ્રથમ કરકંદૂ ૧, ત્રીજો દ્વિમુલ્ક ૨, ત્રીજો નમિરાજા ૩, ચોથો નગાતિ; એ ચારે પ્રત્યેકબુદ્ધોનાં કથાનક કહેવાય છે,
તેમાં પ્રથમ કરકંદૂ કથા કહેવામાં આવે છે.

યથા-કરકંદૂ કલિંગેસુ પંચાલેસુ અ દુમ્મુહો ॥ નમિરાયા વિદેહેસુ ગાંધારેસુ ય નગગઈ ॥ ૧

કરકંદૂ કલિંગ દેશમાં થયો, દુર્મુલ્ક પંચાલમાં, નમિરાજા વિદેહમાં અને ગાંધાર દેશમાં નગાતિ રાજા થયા. ૧

तदा मम दुर्गतिरेवेति मत्वाऽप्रमत्ता सत्याराधनां व्यधात्, सुकृतान्यनुमोद्य सर्वजीवेषु क्षामणां कृत्वानशनं सागारं प्रपेदे, नमस्कारं ध्यायंती तत उत्थाय सैक्या दिशा गच्छंती पुरस्तादेकं तापसं ददर्श, तापसेनयेवं पृष्टा वत्से! त्वं कस्य पुत्री? कस्य प्रिया वा? आनृत्यैव त्वं मया भूरिभाग्ययुता ज्ञाता, इयं का तवावस्था? कथय? वयमभयाः शमिनस्तापसाः स्मः. सा राज्ञी तं तापसं निर्विकारं निर्मलधर्मकरं च ज्ञात्वा स्वयृचांतं सकलं जगौ, एतस्या राज्ञ्या पितुश्चेदकराज्ञो मित्रेण तेन तापसेनोक्तं वत्से! नातःपरं त्वया चिंता कार्या, अयं भवः सर्वविपदामासस्पदं, सर्ववस्तूनामनित्यता चित-नीया. एवं प्रतिबोध्य सा राज्ञी तेन तापसेन स्वाश्रमं नीता, तस्याः प्राणयात्रा फलैः कारिता.

श्रीवासुपूज्य जिनपति कल्याण पंचकने लीधे अस्त थयेल छे पाण जेमांथी एवी चंपानगरीमां दधिवाहन नामे राजा हतो. चेद-कमहाराजानी पुत्री पद्मावती तेनी प्रिया राणी हती. एकदा ते राणी गर्भवती थइ त्यारे तेणीने गर्भप्रभावथी एबुं दोहद (गर्भिणीने कंइ खावानुं, फरवानुं, वस्तु धारण करवानुं वगेरे मन थाय; जेने हेळ कहे छे ते) थयुं के 'हुं पुरुषनो वेप धारण करूं अने मारा पति मारा उपर छत्र धारण करे अने हुं हाथी उपर बेसीने वगीचामां संचरूं आ दोहद=मनोरथ=शरमने लीधे राजाने कही न शकी तेथी अंगे दुर्बल थवा लागी एक वखते तेणीने राजाए दुर्बलतानुं कारण अति आग्रहथी पृछतां तेणीए दोहद=मनोरथ कबो ते सांभळी राजा अति तुष्ट थइने ते राणीने पट्ट हस्ती उपर बेसाडीने पोते तेणाना मस्तक उपर छत्र धारण करी पाछळ हाथी उपर बेसीने वनमां विहार करवा चाल्या; ते समये वनमां मेघ वर्षवानो आरंभ थयो तेथी अल्लकी वगेरे विविध वृक्षनां पुष्पोना गंधथी तेमज जलथी सींचायेली पृथ्वीनी मृत्तिकाना गंधथी हाथी विहल थयो अने मदोन्मत्त बनी पोतानी मूल निवास भूमिने याद करतो ते अटवी

भणी दोड्यो पाछळ घोडासवारो तथा पाळा दोड्या पण पहांची न शक्या, ए हाथी, केळ्या गर्भतुल्य कोमल शरीरवाळी गर्भिणी राणी सहिन राजाने महादवी=वेरान जगल=झा लड गयो जगज्जा सपाट तया खडखडा उचानीचा अनेक प्रदेशोने जोतो राजा, सामे एक चटनु झाड आवतु जोइने राणीने कहेया लाग्यो के—हे भद्रे! आंगल जे आ रह आवे छे तेनी एक शाखा तु पडदीने दींगजे अने हु पण एक डाळनो आश्रय कइस पछी हाथी भळे एपने एम चाल्यो जाय, आम बोली राजा वडनी एक शाखा पगडी घळगी रखो पण राणी तो भयथी व्यग्र घनेली तेथी चडनी झाखानु अवलन न करी सकी पटले हाथी तेणीने आगळ लड चाल्यो. राजा तो चडथी हेठा उतरी इळवे इळवे सैन्येने मळ्यो अने पलीना चिरहने लीघे दु खित यतो चपानगरीमां भविष्ट ययो ए दुष्ट हाथी राणीने पहाडी अटवीमा लड गयो, त्या तृपाथी आकुत्र घनेलो हाथी चारे दिशाओमा पाणी शोबवा नजर नाखतो एक सरो-वर जोइ तेनी पाळ उपर थाइने नीचे उतरवा जाय छे त्या एक टुपने पडदी ते हाथीना स्फुच उपरथी राणी उतरी पडी अने ते हाथी तडकाथी तय्या हतो तेथी तळावया भविष्ट ययो राणी तो जगल जोइने अत्यंत भयभीत यह मनमा चिंता करवा लागी के—क्या ते नगर? क्या ते राजलक्ष्मी? क्यां ते मंदिर=मंदिर? क्या ते सुख क्षण्या? भारा दुष्पर्याना कोइ परिपारथी माव ए सर्व गयु अथवा आ धार वनमा त्रिविध हिंस प्राणीथी प्रमादवद्य यता मारु मृत्यु थाप तो मारी दुर्गति थरानी; आम मानी अप्रमत्त घनीने आराधना करवा लागी, मुकतोनु अनुमोदन करी सर्व जीवनी क्षामणा मागी सागार=अमुक संकेतवाळ=अनशन तत लड मनमा नमस्कारनु ध्यान करती त्याथी उठीने ते एक दिशा भणी जाय छे त्या आगळ जतां एक तापस=मुनि=ने दीठा तापसे तेणीने पूछ्यु के—हे वत्से! तु केनी पुत्री? केनी प्रिया? वारी श्राकृति उपरथीज तु मने बहु भाग्यवती जणाय छे वारी आ अवस्था केम? कहीनाख

अमे शमवान् तापस होइ अमाराथी कोइने भय न होय.' आवा तापसना वचन उपरथी तेने निविकार तथा निर्मल धर्मवान् जानी पोतानो सयळो वृत्तांत कही संभळाव्यो. आ राणीना पिता चेटकराजाना आ तापस मित्र हुता तेथी बोल्या के—'हे वत्से ! हवे तारे जराय चिंता न करवी. आ भव=संसार=सर्व विपत्तिओंनुं रहेवाण छे माटे सर्व वस्तुनी अनित्यतांनुं चिंतन कर्या करवुं.' आवीरीते राणीने प्रतीबोध आपी ए तापस राणीने पोताने आश्रमे लइ गया. त्यां तेणीने फळवडे प्राणयात्रा करावी, अर्थात् फळ खवरावी क्षुधा निवृत्ति करावी.

अथ च देशसीम्नि तां नीत्वा स तापस एवं जगाद हे पुत्रि ! अतःपरं हलाकृष्टा सावधा धरा वर्तते, सा मुनि-भिर्नोह्यनीया, ततोऽहं पश्चाद्वलामि, अयं मार्गो दंतपुरस्य वर्तते, तत्र दंतवक्त्रनामा राजा वर्तते, इतः सुसार्धेन सह त्वं पुरे गच्छेः. एवं निगद्य स तापसः स्वाश्रमं जगाम, राज्ञी पुरांतः साध्युपाश्रये जगाम, तत्र साध्व्या पृष्टे तथा सकलोपि वृत्तांतः कथितः. साध्वी तस्या एवमुपदेशं ददौ—

पछी ते तापस राणीने देशने सीमाडे लइ जइ बोल्या के—'हे वत्से ! अहींथी आगळ इळवतां खेडेली सदोप जमीन आवे छे ते अमाराथी ओळंगाय नहि तेथी हुं अहींथीज पाछो वळीश, आ मार्ग दंतपुर जाय छे. दंतपुरमां दंतवक्त्र राजा छे. त्यांथी सारो साथ मळे ते संघाते तुं तारे शहर जाजे ! आम कहीने ते तापस पोताने आश्रमे गया. राणा चालती थइ अने दंतपुरमां अंदर जता एक साध्वीओनो उपाश्रय दीठो तेमां पेठी, एक साध्वीए तेणीने पूछवुं त्यारे राणीए पोतानो सयळो वृत्तांत कबो त्यारे साध्वीए उपदेश देवा मांड्यो

अस्मिन् बह्वदुःखगारे ससारे मृपाभास एव सर्वेषा सर्वोऽपि भवविस्तारो भवद्वित्याज्य एव साध्वीवचसा
वैराग्य गता सा तदेव दीक्षा जग्राह, स्वव्रतविघ्नभयात्सा सतमपि गर्भे न जगौ, कालातरे तस्या उदरवृद्धौ साध्व्या
शुद्ध किमेतत्तवेति तयोक्त मम पूर्वावस्थासम्बन्धो गर्भो वतते, मया तु व्रतविघ्नभयावोक्त, ततो महत्तरा साध्वी ता
साध्वीमुद्गाहनाभयेनैकाने सस्थापयामास, काष्ठे सा पुन प्रसूय रत्नकचलेन मधुत पितृनाममुद्राकित च कृत्वा इमशाने
ब्राह्ममुमोच, तदा इमशानपतिर्जनगमस्त दालकं तथाविधमालोभ्य शरीत्वा चानपत्याया स्वपत्न्या समापयत्, सा
श्रमणी शुसचर्यया त व्यतिकर ज्ञात्वा मत्सराया अग्रे एवनाचर्यौ, मृत एव मया बालो जातस्ततो मया त्यक्त स
बालो लोकोत्तरकृतिर्जनगमश्चाग्नि दशार्जुनिकनामा वधधे.

‘आ धहु दु ग्वाना स्थानरुप ससारमः मृपा आभास तुल्य मतीत यथा सर्वेना तमाग भवविस्तार छे ते तमारे त्याग करवा
जाइए, अवा साध्वीना वचनायी राणीने वैराग्य उत्पन्न यथा राणीए तेज सपये दीक्षा शृण्ण करी हुवे जो गर्भनी बात करे तो
नतमा विघ्न आवे एवा भययी पाताभा उदरमा गर्भ इतो छटा ते बात राणीए साध्वीने कही नहि, थोडो समय बीतता तेणीहु
यथेछ उदर जोइ साध्वीए पूछु के—‘आ भु?’ त्वारे तेणीए वहु के मारा पेटमा पूर अवस्थाया रहेनो गर्भ दे, एण व्रतविघ्नना
भययी में तमने कहू नही तदनतर एक मढोनी साध्वीए ते साध्वी (राणी)ने गर्भनाशना भययी एकातया एक स्थले स्थापित करी
दिवस पूरा यया त्वारे ते राणीए पुत्र जण्यो आ पुत्रने राता घात्रलामा बीटो पितानी नाम मुद्राया चिन्हित करी झट जइने स्म-
शानमा मूक्यो तेदगमा स्मशानपति जनंगमचडाळइरतो फरतो त्या आवी चढ्यो तेणे आ कत्तलमा लपेटेना वात्ररने जोइने

उपाडी लीधो अने प्रजा विनानी पोतानी बीने आप्यो. आ वयं पेळी श्रमणी (साध्वी थण्डी राणी) ज्ञानीमानी नंदा उभेलीण जोगुं; अने उपाथयमां आरी मदेडी साध्वीने कष्ट के—‘मरेजोन बालक मने अवनेलो ते भे त्याग करी दीधो.’ ए चंडालना वरमां अर्थीक कांतिवालो आ बालक अदाडे वधमा मांदयो पंडु ‘अर्थिक’ पंडु नाम राल्युं इतु.

सा साध्वी सततं बहिर्ग्रजंती पुत्रस्नेहेन मानं ग्या सः कोमला लपैः सगतिं नके. स बालः प्रातिवेदिमकमालकैः सह क्रीडन् महत्तेजसा भृश राजते, आगर्भं बहुजाकाशानदीयेण तस्य बालकस्य कंदलनादोपोऽभवत्, स्वयं राजचेष्टां कुर्याणः स बाला परबालैः सामंतीकुनैर्देहकंदूया करैः कारयति, ततो लोकैः करकंदूरिति तस्य नाम दत्तं, सा साध्वी तद्विलोकनार्थं मातंगपाटके निरंतरं याति, भिक्षालब्धं मोदकादि तस्मै ददाति, श्रमणत्वेऽप्यपत्यजा प्रीतिस्तस्या दुस्तरेति बालकोऽपि तस्या दृष्ट्या बहू विनयं करोति, प्रीतिं च दधाति, स बालकः पंडुवर्षः पितुरादेशात् ज्ञानानं रक्षति.

ए बालकनी मा पेळी साध्वी गहार जाय त्यारे गगेजां पुन म्नेहने लीधे पेळी चांडालीनी साधे फोंयळ वातोचीनो द्वारा संगति करे. आ बालक पांडोचीओना बालकोनी साधे स्पे पण अत्यंत तेजस्वी होवथी बीजा बालकोची विशेष गोभीतो देखाड रडे. गर्भ-दयासां तेनी माये बहु शारादिकुं भोजन करेल हजे ते दोगथी आ बालकने आले गरीरं चळ=लरज=नो उपद्रव हतो. रमतां रमतां बीजा छोकराओने कहे के—‘हुं तमापो राजा हुं; तयें मारा सायंत छो; तमारे मने कर आपवो जोडण? माडे तमे मारे गरीरे चळ आवे छे त्यां खणो पंडले तमे कर आप्यो गणाय? आम कही गरीरे बीजा बालकोने हाये खणान्तो ते उपरथी जोकोण तेनु

‘करकट्ट’ [करने बंदले खणाववायी] एतु नाम पाड्यु आ साऱ्ची थयेली राणी निरतर ए चांदाळना पाडामा जाय अने भिक्षामां जे मोदक जेवु सारु सारु मळ्यु होय ते पेला बालकने देती आवे. जो के ते श्रमणी साऱ्ची यह इतो तथापि पोताना अपत्य=छोऱा=मानी भीति तेणीए तजवी दुप्पर हती चालूक पण तेणीने जोडने बहु विनय करतो इतो अने भीति घरातो इतो आ बालक ज्या छ बर्षनो थयो त्यातो तेना चापनी आझाची स्मशाननी रक्षानु काम करवा राग्यो

अन्यदा तस्मिन् इमशाने रक्षति सति कोऽपि साधुर्लघु साधुप्रति तत् इमशानस्य सुलक्षण वश दर्शितवानुक्तं वाच्यं मूलतथ्यतुरगुलत इम वशमादाय य इममीये इगपयति सोऽवश्यं राज्य प्राप्नोति, इदं साधुवचस्तेन बालकेन तत्रस्थेनैकेन द्विजेन च श्रुतं, द्विजस्तु तं यशमाचतुरगुलमूलात् छित्वा यावद् गृह्णाति तावत्करकरुना तत्करात्स वशो गृहीत इकरे, कलहं कुर्वतो द्विगस्य करकडुनोक्तं मत्पितृइमशानरनोत्थवशं नाहमन्यस्मै दास्ये, स ब्राह्मण करकडुबालश्चेति ज्ञाप्य विवदतो नगराधिकारिपुरो गतौ, नगराधिकारिभिर्भणितमहो बाल! तवाय वशं किं करिष्यति? स ग्राहं ममाय राज्यं दास्यति, तदाधिकारिण स्मिन्वैवमनुर्गता तव राज्यं भवति तदा त्वयास्य ब्राह्मणस्यैको ग्रामो देयः, शिशुस्तच्छोणीकृत्य स्वगृहमगात्, स चिप्रोऽग्न्यविप्रैः समूय तं बालं हतुमुपाक्रमत्, न द्विजोपक्रमं ज्ञात्वा करकडुपिता जनगमः स्वकलत्रपुत्रयुक्तस्तं देशं विहायानश्रयत्

एव समये आ बालक स्मशाननी रक्षा करी राहो छे तेन्नामा न्यायी चे साधु नीवळ्या तेमाना नाना साधुने महोरा साधुए

कहूँ के—‘आ स्मशानमां उगेलो शुभ लक्षण युक्त वांस जो मूळथी चार आंगल आ वांस कापीने ए वंशदंड जे पोता पांसे राखे ते अवश्य राजा थया. आ साधुनुं वचन करकंइ बालके तथा पासे उगेला एक ब्राह्मणे सांभल्लुं ब्राह्मणे तो इट ते वांस मूळथी चार अंगुल उपर कापीने ज्यां ए दंड लइ जाग मांडयो त्यां करकंइये तेना हाथमांथी ए दंड झोटीने पोताना हाथमां लीयो. ब्राह्मणे कजीयो करवा मांडयो त्यारे करकंइये कहूँ के—मारा गपना स्मशान वनमां उगेलो आ वांस हुं बीजाने लइ जवा नहिं दंड. आ ब्राह्मण तथा करकंइ वने विवाह करता नगराधिकारीनी आंगल पहोंन्या. नगराधिकारी बोल्या के—‘अरे बालक ! आ वांसनुं तारे शुं करबुं छे? करकंइ बोल्हयो के—ए वांस तो मने राज्य आपवे. आ सांभळी अधिकारीओ हस्या अने बोल्या के—भले ए वांस तुं लइ जा पण जो तेने ज्यारे राज्य मळे त्यारे आ ब्राह्मणने एक गाम आपजे हो. ‘भले एक गाम आपीश’ एग बालके रुचल कर्यु अने ए वंश दंड लइने पोताने घरे गयो. पेळो ब्राह्मण बीजा ब्राह्मणो सांघे मळीने ते करकंइ बालकने मारवा तैयारी करी ते करकंइनो चांडाल पिता पोताना चइरा छोकरां लइने ते देश छोडी देशांतर भागी नीकळ्या.

अथ सकुटुम्बः स जनंगमः क्षितितलं क्रामन् कंचनपुरं जगाम, तत्राशुवन्पे सृते सति सचिवैरधिवासितस्तुरगः करकंइ दृष्ट्वा हेपारवं कृतवान्, तं सहस्रं दृष्ट्वा नगरलोका जयजयारयं चक्रुः, अवादिताग्र्यपि वाद्यानि स्वयं निनेदुः, स्वयं छत्रं शिरसि स्थितं, ततोऽमात्यैरपि नवीनानि वस्त्राणि परिधान्य स करकंदुस्तमभ्यमारोहितः, यावन्नगरलोकैः परमप्रमोदेन स पुरातः प्रवेशितस्तावद्विप्रास्तं ग्लेच्छोऽयमिति कृत्या न मेनिरे, तदा क्रुद्धः स शिशुस्तं दंडं रत्नमिव करे जग्राह, अधिष्ठातृदेवैर्व्योम्नीति गुष्टं ग इमं राजानमवगणयित्यति तस्य मूर्ध्नि सौ दंडः पतिस्यति, इत्युक्त्वा सुरा-

स्तद्विधसि पुष्पवृष्टिं चकु, भीता सतो विप्रास्तस्य स्तुतिं कृत्वा नारवारमाग्नीर्वीदमुचरति अथ करकदुरेवमुवाचारी
ब्राह्मणा गते भवद्विश्वाद्याला गर्दितास्तत सर्वेऽप्यमी वाटगानकवास्तव्याथाद्याला सस्कारैर्ब्राह्मणा कार्यो, सस्का
रादेव ब्राह्मणो जायते, न तु जात्या कश्चिद्ब्राह्मणो भवतीति भवदागमचननात् अथ ते ब्राह्मणा प्रकामं भीतास्तन-
गरवाटयानरुगास्तयाथाद्यालान् सस्कारैर्ब्राह्मणान् चकु, उक्तं च-दधिवाहनपुत्रेण । राज्ञा तु करकदुना ॥ वाटयान
कगान्तव्या-आद्याला प्राह्मणीकृता ॥ १ ॥ अत्युरसवेन काचनपुरे प्रवेक्षित म करकदुरमात्यैर्नृसपटैऽभिपिक्त,

प्रमात्स महाप्रताप्यन्त

आ चाद्याल कुटुवसहित पृथ्वीपर करता भयक्तो वाचनपुर आग्नी पर्वोच्यो वनाय एवा न्यो के वागनपुरना राजा भुव
युजरी गयो एण्डे मत्रिभाए ए राजाना घोदाने अधिवासित परी छोडयो ए घोडो फस्तो फस्तो माय गहार ज्या पेग त्रण जण
गृता हता त्यां आची कररह सामे जोइ हेपारर [इणटणाट] कर्यो, नगरना लोकोए करकहने शुभलपणवान् जोइ जय जय शब्द
उचार्यो वगर वगाडया वाजां पोतानी मेळे वाग्या, स्वय छत्र तेना मस्तक उपर भरायु, के ततन मत्रियोए नचा गह पदे।।गी ए
करकहने ते यादापर वेसाडी ज्या नगरजनना परम इयं साये पुरमां प्रवेश करावे ते त्या 'आ तो छेच्छने' अय मोरता नाह्मणो
न मात्या आ उपरयी क्रुद्ध थयेला करयहए ए दह जो रत्ननी पेठे हायमा घयो ते गारे अधिष्ठाठ देवोए आकागवाणो रही के
जे फाइ आ राजानी अवगणना करशे तेना मस्तक उपर आ दह पदजे' अय बोयी देवताओए तेना मस्तक उपर पुष्पनी वृष्टि
करी आ जोइ ब्राह्मणो भयभित बनी तेनी स्तुति करावा लाग्या, अने नारचार आशियो उचारवा लाग्या त्यारे कररह एव मोचया

के-‘अहो ! ब्राह्मणो तमोए जो आ चंडालोना तिरस्कार कर्यो तो पछी आ सद्यका स्मशानमां रहेता चांडालोने तमारे संस्कारोयो ब्राह्मण करवा कारणके तमारा आगममां कहुं छे के-‘संस्कारथीज ब्राह्मण याय छे जाति मात्रयो कोइ पण ब्राह्मण थनुं नयो ते ब्राह्मणोए भयभीत थइने ते नगरना स्मशानमां रहेनारा चांडालोने संस्कारथी ब्राह्मणो कर्यो, कहुं छे के-दधिवाहनना पुत्र करकंड राजाए स्मशानमां रहेनारा चांडालोने ब्राह्मणो कर्यो त्यां अति उत्सव पूर्वक कांचनपुरमां प्रवेश करावी मंत्रिओए करकंडने राजपाट उपर अभिषिक्त कर्यो. क्रमे करी ते महाप्रतापी थयो.

अन्यदा स वंशप्रतिवादी विप्रस्नं भूपं निशम्य ग्रामाभिलाषुकः सन् करकंडुपपषेदि दासः, करकंडुनोपलक्ष्य तस्य विप्रस्योक्तं तव यदिष्टं तत्कथय? ब्राह्मणेनोक्तं मदगृहं चंपायां वर्तते, तेन तद्विषयग्राममेकमहमीहे.

एक बखते पेळो वंश वंडनो वाचतमां प्रतिवादी थयेलो ब्राह्मण पोताने आपेला वचन प्रमाणे एक गाम मेळवचाना अभिलाषाथी राजा करकंडूनी सभामां आवी उभो. करकंडूए तेने ओळख्यो अने कहुं के-‘तने जे इष्ट होय ते कही नाख.’ ब्राह्मण कहे ‘चंपान-गरीमां माहं महोदुं घर छे तो ए चंपानगरीने लगता प्रदेशमां एक गामनी डच्छा राखुं छुं.

अथ करकंडुपञ्चपापूनीथस्य दधिवाहनभूपतेरसनै द्विजाय त्वद्विषयग्राममेकं देहील्लाज्ञां प्राहिणोत्. आज्ञाह्ना-रिणं करकंडुपस्य दूतं विस्मितचित्तः क्रुद्धञ्चंपापतिर्दधिवाहनः प्राहोर स म्हेच्छबालः मृगतुल्यः करकंडुः सिंहतुल्येन मया सह विरुध्यते, परवस्त्वभिलाषभवस्य पातकस्य तव स्वामिनः शुद्धिं मतवङ्गगतीर्थज्ञानं दास्यति.

करकट्टुराजाए चपापुरीना पति दधिवाहन राजा उपर आशा पत्र छाव्यो के—आ प्राप्तिने तपारा देशमानु एरु गाम आपनो.
आ आशापत्र लइ आर्वेला करकट्टुराजाना दूत उपर दधिवाहन राजा क्रुद्ध थइ मनमा रिस्मय पामना बोल्या के—‘अरे ए मृग जेवो
मडेच्छ बाल परकट्टु, सिंहसमा पारा जेयानी साधे शिरोध करवा हिम्मत करे छे ? हे दूत’ पारकी वस्तुना अभिज्ञाप करवाथी तारा
स्वामीए छोरेला पातकनी शुद्धि, पारा खोजारा तीर्थमा स्नान करवाथी थइ रह्यो

एवमुक्त्वा दधिवाहनेन तिरस्कृत स दूतस्तत्र गत्वा करकट्टुदूपाय यथार्थमवदत् करकट्टुदूपोऽपि प्रकाम क्रुद्ध
स्वसैन्यपरिवृतश्चपापुरममीपे समायात दधिवाहनोऽपि पुरीं नृगं मज्जीकृत्य स्वय पहिनिस्मसार उभयो सैन्ये मज्जी
भूते यागता योग्धुं लग्ने तावता मा साध्वी तनागल्य करकट्टुदूतप्रतिपत्त्येयमूचेऽहो करकट्टुदूत ! तयाऽनुचित पित्रा सह
युद्ध किमारन्ध ? करकट्टुदूत प्राण हे महासति ! कथमेव दधिवाहनोऽस्माक पिता ? साध्वी स्वस्वरूपमग्निल तनूचे

आम कही करकट्टुना दूतने दधिवाहन राजाए तरछोटी बाढ्यो आ इकीकृत दूते करकट्टुदूतने यथावत् कही सभञ्जावी ते उप-
रयी करकट्टुदूते भरतत क्रोधाविष्ट थइ पोगाना तमाभ सैन्य सहित चपापुरी समीपे आनी पढाव नाख्यो दधिवाहन राजा एण पोतानी
राजधानी चपापुरीना रक्षण माटे क्लिष्टामा कथो यदोबस्त करी सैन्य सहित सज्ज थइ पोते बहार नीरञ्जो, युद्धारभ थयानी तैयारी
थइ वेदत्रामा पेगी साध्वी (करकट्टुनी माता) त्या आनीने करकट्टुदूतने कहेवा लागी के—‘अहो करकट्टुदूत ! ते आ तारा पितानी
साधे आम अनुचित युद्ध केम आरम्भ ?’ त्वारे करकट्टुदूत गेल्यो के—‘हे महासति ! आ दधिवाहन राजा मारा पिता नी रीते ?’

आ समये साध्वीए पोतानुं तमाम चरित्र प्रथमथी मांडीने कही संभळाच्युं:

स आर्या मातरं दधिवाहनं च पितरं मत्वा जहर्ष, तथापि करकंदुवृपोऽभिमानात्स्वपितरं दधिवाहनं नंतु नोत्सहते,
तदा साध्व्यपि दधिवाहनसमीपे गता, दधिवाहनमृत्यैरुपलक्षिता, दधिवाहनभूषण राज्ञी साध्वीरूपा समागतेति वर्धा-
पनिका दत्ता. अथ दधिवाहनवृपोऽपि तां साध्वीं ननाम, गर्भवृत्तांतं च पप्रच्छ. साध्व्युचे सोऽयं ते तनयो येन सह
त्वया युद्धमारब्धमस्ति.

ते सांभळी ए आर्या पोतानी मा थाय तथा दधिवाहन पिता थाय ए जाणीने करकंदु मनपां हर्ष पास्यो तथापि स्मभिमनने
लीधे पोताना दधिवाहन पिताने पण नमतुं देवा तेणे न इच्छुं. त्यारे घेली साध्वी दधिवाहन राजा पासे गइ तेने दधिवाहनना
नोकरोए ओळखी अने राणी साध्वीरुपमा अत्रे आढ्या छे एम राजा दधिवाहनने वधामणी दीधी. राजा दधिवाहन पण ते साध्वीने
नम्या अने गर्भ संबंधी सगळो वृत्तांत पूछ्यो. साध्वीए कळुं के—‘ते आ तमारां पुत्र. जेनी साथे तमे युद्ध आरंभी रला छो.’

अथ दधिवाहनवृपः प्रीतात्मा पादचारी करकंदुवृपप्रति गत्वा हे वत्स ! उत्तिष्ठेत्युक्त्वा तमुत्थाप्याश्लिष्य च शिर-
स्याजिघ्रन् हर्षाश्रुजलसहितैस्तीर्थजलैः पुत्रोऽयं राज्यद्वयेऽपि दधिवाहनेनाभिविक्तः, दधिवाहनः कर्मचिनाशाय स्वयं
दीक्षां गृहीतवान्, करकंदुवृपो राज्यद्वयं पालयामास, चंपायामेव स्वावासमकरोत्, तस्य गोकुलानीष्टान्यासन् संस्था-
नाकृतिवर्णविशिष्टानि गोकुलानि कोटिसंख्यानि तेन मेलितानि, स तानि निरंतरं पश्यन् प्रकामं प्रसोदं लभते.

अयेणु स्फटिकस्तमान एको गोवत्तमस्तेन गोकुलमध्ये दृष्ट, अय कउपर्यतदुग्धपाने प्रत्यक्ष पोषणीय इति गोपालान् स
आदिष्टवान् अयदा स मासे पुष्टननुबलशाली धन्यधरशब्देनान्यदुपमान् द्रासयन् भृगतिना दृष्ट, तथापि भूपति-
स्तस्मिन् पृथे प्रीतिपर एव बभूव

तदनन्तर दयिराहन दुप अत्यंत प्रसन्न मनः प्रीति जड़न 'हे यत्स! उठा' आम कही उठाही आलिगन
वरी भेट्या, मस्तकें छुयी हर्षना आमुयी प्रथम अन पती तोर्याना जन्वडे दधिवाग्ने पोताना करकदुपुने पय राज्य उपर अभि
पिक्त फर्को अने दधिवाहने पाने कर्मनिनागाय दीक्षा ग्रहण करी ल्यार करकदुपुण ग्ले राज्योनु परिपात्रन रस्ता चपानगरीमांज
पात रवेवानु राटपु आ रामा करकदुने गाथोना गळां गहु गमता इता तेथी गिंगडा पूठडा गेरे अययानी भुदरता तथा सुला-
दिकनी नोपन भागति तेमज श्वेत कृष्ण रक्त आदिक विविध वर्ण गाळी असल्लय गाथाना दोळां तणे एकर फरायेला इता; अने
तने गेत नित्य जोडने हय पामता एक दिवसे ण गोकुलमा तेणे स्फटिकसमान उणरा एक राछडा जोयो ते जोडने तेणे गावा-
ळाने भळामण वरी के आ वाछडाने म्युग पेट भरीने धनराखो. एम करता हमेदा पेटपूर दूध मय्यानी त राछडा गूर मासगळा
परिपुष्ट बन्या पोताना चळयी बीजा दुपमाने एण त्रास आपलो मेय गर्जना जेवा अन्नावधी वरायता राजाण जोया तो एण राजा
तेमां प्रीतिमानन रहेता.

अथ राजाग्रकार्यकरणध्ययो भूपति कतिचक्षर्याणि यावद् गोकुले नायान अन्यदा तदर्शनीकठ स मूर-

तिस्तत्र समायातः, स वृषः क इति गोपालान् भूपतिः पप्रच्छ, गोपालैर्जराजीर्णः पतितदशमो हीनबलो वत्सैर्घटित-
देहः कृशांगः स दर्शितः. तं तथाचित्र दृष्ट्वा भवदशां विपमां विचारयन् करकंदुरालैव चिंतयति, यथायं वृषभः पूर्वा-
वस्थां मनोहरां परिलज्येमां वृद्धावस्थां प्राप्तः, तथा सर्वोऽपि संसारी संसारे नचां नवामवस्थां प्राप्नोति, मोक्षे चैवैका-
वस्था, मोक्षस्तु जिनधर्मेनैव प्राप्यते, अतो जिनधर्ममेव सम्यगाराधयामीति पर वैराग्यं प्राप्तः करकंदुराला स्वधर्मेव
प्राग्भवसंस्कारोदयात्मनिबुद्धः सद्यः आसनदेव्यर्पितलिगस्तृणवद्राज्यं परिलज्य प्रव्रज्यामाददे. उक्तं च-श्वेतं सुजातं
सुविभक्तशृंगं । गोष्टांगणे वीक्ष्य वृषं जरातं ॥ ऋद्धिं च वृद्धिं च समीक्ष्य बोधा-ऋल्लिराजर्पिरवाप धर्मम् ॥ १ ॥
इति करकंदुनृपचरित्रं समाप्तम्.

हवे साम्राज्यना कार्यमां व्यग्र रहेता राजा केटलाक वर्ष गोकुल निरीक्षण करया न गया. एक वखते तेने पेळो वाछडो याद
आवतां तेने जोवाने चाहीने राजा गोकुलस्थाने आब्या अने पूछ्युं के-‘ते धोळो वाछडो क्या?’ गोवाळोए एक जरा जीर्ण, पडी
गयेल छे दांत जेना अने हीनबल होवाथी वाछडाओ जेने दीके मारता हुता एवा गरडा वळदने देखाडी कभुं के ‘ते आ वाछडो’
राजाए ज्यारे आवा दूवळा अंगवाळो छप जोंयो त्यारे तेना मनमां आच्युं के-‘अहो आ संसारदशा केवी विषम छे, जेम आ
वृषभ पूर्वनी मनोहर अवस्था त्यजीने आबी वृद्धावस्था पाग्यो तेम सर्व संसारी जनो पण आ संसारमां नवी नवी अवस्थाने पांमे छे.
मात्र मोक्षमांज एक अवस्था होय छे, मोक्ष तो जिनधर्मथी प्राप्त कराय छे पाटे जिनधर्मनुं सम्यक् आराधन करूं’ आबो विचार
आवतां करकंदु राजा पोताना पूर्वभव संस्कारना उदयथी वैराग्य पाप्ति पूर्वक प्रतिबुद्ध यथा के तरतत्र आसनदेवीए लिग=साधुचिन्ह=

अपेक्ष कर्ण धने पोते तुलनी पेठे राग्यनी परित्याग करी प्रज्जग्घा=दीक्षानु ग्रहण कर्णु पयु मे के-भेत मुनातं० धाबो, जामीलो,
परोददार योगदाबाबो, मायोना गेळने मोवरे जे बाछटाने जोयो हतो तेनेन करी जरायी जीर्ण पीठित दृषळ ह्य जोने कलि-
गराजर्णि=करकंड, कृदि तथा वृद्धि नभर समजानां घोषादय धवावी धर्मने प्राप्त यथा

(प्रहो करकंड नामक प्रत्येकबुद्धनु चरित समाप्त याय छे)

यवानी करकंडुराजा प्रतिपुद्गलनो छिमुल्लराजा प्रतिपुद्गस्तनो गिमुगचरित्र प्रोचयते-कापियपुरे जगवर्मराजा,
तस्य गुणमाला प्रियासि अयेगुजयवर्मराजा स्थपतीनेयमाहाद्भुतमास्थानमठप क्रन्ता? वास्तुजैस्तेर्भूमिपूजापुरस्मर
भूमिनाग परीक्ष्य सुमुन्ते ग्यात तिररित्त, तत्र गाने पामदियसे नानामणिमदित्त तमणिरिय प्रज्जयलन् मुकुटो
हए, तीरिज्जसो राजा सार्व भूमिस्तल मुकुट जग्घा त्रिचिप्रपाटिचिनिगोपपूर्ण मणोत्सयेन त मुकुटं स्वगृहे प्रावेशयत्,
यस्मान्नै सररुत्ता शिल्पिनो विमानमदशमास्थानमठप मयधमु, मित्र करैस्तत्तमग एव चित्रित, भूप. शुभमुहुते त
मुकुट मस्तके निगय तस्मिन्नास्थानमठपे सुवणासने निविष्ट, तस्मिन् मुकुटे मूर्ति स्थिते सति राज्ञो मुग्धवय दृश्यते,
नदु स राजा लोके दिमुगनया विक्रयताः अथेय मुकुटरुथा—

ग्वारे करकंड राजा प्रतिपुद्ग यथा ते पजी डिमुल्ल राजा प्रतिपुद्ग यथा तेनु चरित कहे ते—रापिल्लयपुरमां जययमा राजा
इता तेनां राजी गूणमात्रा नामे हजो एक दिवसे राजाए व्यपिन=गिल्लीघो=ने चोटावी रथ के-एए यवान् प्रदसुन राजासाबो

आस्थान मंडप वनावो. वास्तुविद्यानां अभिज्ञ कारीगरोऽपि भूमिपूजा पूर्वक भूमि भागनी परीक्षा करीने सारा मुहूर्तमां खात कर्म शिर कर्धु. ए खोदतां पांचमे दिवसे विविध मणि जेमां जडेला छे एवो मूर्धनी पेठे चळकतो उज्ज्वल मुकुट जोवामा आव्यो. कारीगरोऽपि राजाने आ हकीकत जाहेर करी ते उपरथी राजाए त्यां आवी भूमिमांथी ते मुकुट गृहण करी गाजते वाजते महोटा उत्सवथी पोताना राजमहेलमां लइ जइने राख्यो. शिल्पी जनोने वस्त्रादिक आपी सत्कार्यां अने ए कारीगरोऽपि थोडाज समयमां विमान समान आस्थान मंडप तैयार कर्यो तथा चित्रकारोऽपि तरतज उत्तम चित्रोथी सुशोभित कर्यो. राजा जयवर्मा शुभ मुहूर्ते पेलो मुकुट मस्तके धारण करीने आस्थान मंडपमां सुवर्णना सिंहासन उपर विराज्या. आ वखते जेटलीवार मस्तक मुकुट रहे त्यां सुधी राजाना मुख वे देखातां ते उपरथी लोकोमां ए राजानुं द्विमुख नाम प्रख्यात थंयुं. अत्रे ए मुकुटनी कथा जाणवा जेवी छे.

अवंतीशेन चंडप्रद्योतेन तत् श्रुत्वा स्वदूतस्तत्र प्रहितः, दूतोऽपि तत्र गत्वा द्विमुखं प्रत्येवमवादीत्, हे राजन् ! तव मुकुटमिमं चंडप्रद्योतभूपतिर्मर्गयति, यदि तव जीवितेन कार्यं तदा तस्यायं प्रेयः, एवं दूतवचः श्रुत्वा द्विमुख-नरेंद्रः प्रोवाच, रे दूत ! तव स्वामिनो मम मुकुटग्रहणाभिलाषः स्ववस्तुहारणायैव जातोऽस्ति, त्वं तत्र गत्वा स्वस्वामिनं ब्रूयाः, शिवादेवी राज्ञी ? अनलग्निरिनामा हस्ती २ अग्निभीरुनामा रथः ३, लोहजंघनामा दूतश्चेति ४ वस्तु-चतुष्टयं ममार्षयेति प्रोच्य सं दूतो गले धृत्वा यद्भिर्निष्कासित उज्जयिन्यां गत्वा चंडप्रद्योताय तद्वचो निवेद्यामास. अथ क्रुद्धो चंडप्रद्योतनृपतिर्गणनाथकतुरंगमगर्जेन्द्रथपदातिदलपरिवेष्टितः स्थाने प्राश्रुतपूर्वकमभ्यागतानेकरा-जसैन्यवर्धमानबलः पंचालदेशसीमां प्राप.

अवतीनगरीना राजा चढप्रयोते ज्यारे आ सुहुन्नी वात सांभली त्यारे एक दूत भोक्ल्यो ए दूत द्विमुखराजा पंसे आवीने वोल्यो के—'हे राजन् ! तमारा ए सुहुटनी चढप्रयोत राजा मागणी करे के माटे जो जीववा इच्छता हो तो ते सुहुट अवलीशने भोक्ली आपो? आवा दूतना वचनो सांभली द्विमुख नरेद्र वोल्या के—'हे दूत! तारा स्वामीने जइने कहेजे के—शिवादेवी राणी(१) अनलनिद्रि नामनो हाथी (२) अग्निभीरु नामनो रथ [३] अने लोहनय नामनो दूत (४) ए चारे वस्तु मने अर्पण करी द्यो? आटलुं कहीने दूतने गलु पकडी हाडी मेल्यो दूते उज्जयिनी जइने आ वमाय हरीरत राजा चढप्रयोतने कही त्यारे एकदम क्रोधाविष्ट थड पोताना सेनाधिपतिने आज्ञा अ पी घाडा हाथी रथ व्यादत्र उगेरे चतुरंग सेनाथी बोटकायेओ चढप्रयोत राजा युदयात्राए नीकल्या मार्गमा ठेकाणे ठेकाणे मळवा आगना राजाओने पोपाक वगेरेगी सत्कारी ते ते राजाआना सैन्यधी पोताना सैन्यन वधारता वधारता प गालदेशने सीमाटे आवी पहुँच्यो

त्रिगुणोत्साहो द्विमुखद्वयस्ते सप्तसुते सैनिकलक्षश्च परिवेष्टितश्चढप्रयोनपल तेन भग्न, नष्ट च चढप्रयोत रथा त्रिपाल्य पछवा च स्वपुर निन्दे, द्विमुखस्त द्वावासे भयगीत्या रक्षितयान अयदा चढप्रयोतेन प्रकामसुरूपा सला घण्टा कन्यामेका वीक्ष्य गामिकानामेवमुक्त, अस्य द्विमुखराजस्य कथ्यपत्यानि सति? इयमगजा कस्यास्ति? यामिका ऊचुरस्य राज्ञो वनमालापत्नी सप्तसुतान् सुपुत्रे, अयदा तथा चितित मया सप्त पुत्रा जनिता लालिताश्च, पुत्री तु नैकापि जनितेति तन्मनोरथपूर्णे सा मदनयक्षमारराध, अयदा सा कल्पद्रुमकटिका स्वप्ने ददर्श, क्रमेणैवा कया सुपुत्रे, यक्षोपयाचित मत्वास्या मदनमजरीति नाम कृत, साप्रत सर्वलोकचमत्कारकरी गीयनागमे द्र्य जाता

अहीं द्विमुख राजा पण पोताना सात पुत्रो तथा लाखोनुं सैन्य लइ सामे थया अने चंडप्रद्योतनुं सैन्य भगाड्युं अने राजा चंडप्रद्योतने रथमांथी हेठे पाडी बांधीने पोताना पुरमां लइ गया. द्विमुखराजाए आ चंडप्रद्योत राजाने पोताना महेलमां सारी रीते भव्य सत्कारथी राख्या. एक समये चंडप्रद्योत राजाए द्विमुख राजाना आवासमां अत्यंत सुखुपा लावण्यवती एक कन्या दीठी, ते जोइने पहेरेगीरने पूछ्युं के-‘राजा द्विमुखने केटला पुत्रो छे तथा केटली पुत्रीओ छे? अने हमणां जे गइ ए कोनी पुत्री?’ यामिके कहुं के-आ द्विमुख राजाना पत्नी वनमाछा नामे छे तेणीए सात पुत्रोने जन्म आपेल छे. एक वरुते राणीने विचार आव्यो के छे सात पुत्रो जणवा अने रमाड्या पण एके दीकरी न जन्मी. आ मनोरथ सिद्ध करवा ते राणीए मदनयक्षनी आराधना करी, तेवामां राणीए स्वप्नमां कल्पद्रुमनी कलिका दीठी, ते पछी तेणीने गर्भ रह्यो अने आ कन्या जन्मी. यक्षनी मागणी प्रमाणे एनुं मद-नमंजरी एहुं नाम राख्युं. हवे तो सर्व लोकने चमत्कार करे एनी ए गौवनावस्थामां आवी छे.

इति यामिकवचनं श्रुत्वाऽप्सरोऽधिकं च तद्रूपं दृष्ट्वा कामार्तश्चंडप्रद्योतश्चित्तयतीयं चेन्मम पत्नी स्यात्तदा मम जीवितं सफलं स्यात्, राज्यभ्रंशोऽपि मे कल्याणाय जातो यदि यं मया दृष्टा, चेद् द्विमुखो राजेमां मह्यं दत्ते, तदा ह्यस्य यावज्जीवं सेवको भवामि, चंडप्रद्योतस्येदृशोऽभिप्रायस्तदा यामिकैर्ज्ञात्वा द्विमुखराजे कथितः, राजाज्ञया यामिकैश्चंडप्रद्योतः सभायामानीतः, द्विमुखराज्ञाऽभ्युत्थानं कृत्वा चंडप्रद्योतः स्वार्धासने निवेशितः, प्रांजलीभूय चैवं बभ्राधे, मत्प्राणास्तव वशगाः संति, मच्छ्रियस्त्वदायत्ताः संति, त्वं मम प्रसुरसि, अहमतःपरं सदैव तव सेवकोऽस्मि.

आत्मा पहेरेगीरना वचन साधली अप्सरायी पण अधिक तेणीनु रूप जोइ कामार्त राजा चढप्रद्योते विचारुं के-‘जो आ मारी पत्नी पाय तो माकं जीवित सफल धाय अने आ राज्यभ्रंश पण मारा कल्याणने माटे ययो के जेथी आ कन्यानु दर्शन ययु ‘जो द्विमुख राजा पोतानी आ पुत्री मने परणावे तो जीवता सुधी हु तेनो सेवक रहु’ चढप्रद्योतनो आ अभिमाय पेहेरेगीरे राजा द्विमुखने जाहेर कयो, त्यारे राजा द्विमुखे हु रूप कयो ते उपरयी पहेरेगीरो चढप्रद्योत राजाने द्विमुख राजा पासे सभामा तेढी छाव्या, भा वल्लते द्विमुखराजाए अभ्युत्थान आपी चढप्रद्योतने पोताना अर्थासन उपर बेसाव्या त्यारे हाथ जोढीने चढप्रद्योत बोल्या के-मारा प्राण आपने तावे छे, मारी तमाम राजलक्ष्मी त्यारे आधीन छे तमे मारा स्वामी=प्रभु=छो भने आजयी हमेदानो हु आपनो सेवक छु’

अथ तद्भाववेत्ता द्विमुखराजा चढप्रद्योताय तदैव निजा पुत्री ददौ, ज्योतिर्विद्भिः सुसुहृते दक्षे चढप्रद्योतद्वयो द्विमुखराजपुत्रीं परिणीतवान्, करमोक्षावसरे च तस्मै धनं दत्तवान्, कन्यामल्लितं चढप्रद्योतं ददौ द्विमुखो विसर्जितवान्

राजा द्विमुखे चढप्रद्योतनो भाग जाणी पोतानी पुत्री मदनमजरी तेने आपी अने ज्योतिषीओण चत्तावेल् शुभ मुहूर्ते चढप्रद्योत राजा द्विमुखराजानी पुत्रीने परण्या कन्यानो हाथ राजाना हाथमां आपती वेळोये तेने धनुक धन तथा बीजा पदार्थो सहित अवती देखनु तेनु राज्य आपीने कन्या सहित चढप्रद्योत राजाने द्विमुखराजाए तेने देश पर्वोचाव्या

अन्यदा द्विमुखनरेन्द्रस्य पुरे लोकैरिद्रस्तम्भोऽद्भुतः कृतः पूजितश्च, द्विमुखनृपोऽपि तं भृशं पूजितवान्, तस्मिन्महे व्यतीतेऽन्येद्युस्तमिद्रस्तम्भं विलुप्तशोभममेध्यातः पतितं द्विमुखराजा ददशं च एवं चित्तायामास, जनैर्यः पूजितो मणिमालाकुसुमादिभिश्च शृंगारितः सोऽयमिद्रस्तम्भः सांपतमीदृशो जातः, यथायं स्तम्भः पूर्वापरावस्थामेदमासस्तथा सर्वोऽपि संसारी भिन्नां भिन्नामवस्थामाप्नोति, अवस्थामेदकारणं रागद्वेषावेव, तत्प्रलयस्तु समताश्रयणाद्भवति, समता च ममतापरित्यागाद्भवति, ममतापरित्यागस्तु संयमं विना न भवतीति वैराग्यमापन्नः शासनदेवतासमर्पितवेषः सर्वविरतिसामायिकं द्विमुखराजा स्वयं प्रतिपद्य प्रत्येकबुद्धौ यभूव. उक्तं च-वीक्ष्याचितं पौरजनैः सुरेश-ध्वज च लुप्तं पतितं परेऽहि ॥ भूतिं त्वभूतिं द्विमुखो निरीक्ष्य । बुद्धः प्रपेदे जिनराजधर्म ॥१॥ इति द्वितीयप्रत्येकबुद्धिमुख-चरित्रं समाप्तम्. ॥२॥

एक समये द्विमुख नरेन्द्रना राजधानी नगरमां लोकोये अद्भुत इन्द्रस्तम्भ उभो कर्यो अने तेनी सर्वेए पूजा करी ते साथे द्विमु-राजाए पण अनेकवार पूजा करी. आ उत्सव व्यतीत थयो, तेने बीजे दिवसे ए इन्द्रस्तम्भ, सघळी शोभा जेनी नष्ट थइ छे एवो अपवित्र वस्तुओना वचमां पढेलो द्विमुखराजाए दीठो. जोइने विचार्युं के-जनोए जेनी मणिमाला तथा पुष्प आदिकथी पूजा करी हती ते आ इन्द्रस्तम्भ आ टाणे आ दशाभां पढयो छे. जेम आ स्तम्भ पूर्वावस्था तथा अपरावस्थायां भिन्नता पाम्यो तेबीज रीते आ सर्व संसारी पण भिन्न भिन्न अवस्थाने प्राप्त थया करे छे, आ अवस्था भेदनु कारण रागद्वेषज छे. ए रागद्वेषनो प्रलय समतानो आश्रय करवाधीज थइ सके, समता ममता परित्याग तो संयम विना न थइ सके; आवा

विचारा आचला मनसा वेरायलन्धि थः अने दासनेदेयताए वेश समर्पण कर्युं तैयी ए द्विमुख राजा, सर्व पापकर्मनी निवृत्तिरूप साधारणिक-गारित्र नत=ने प्रतिपन्न थइ स्वयमेव प्रत्येकबुद्ध यथा कर्युं छे के—वीक्ष्याचित्त० पुरजनेप जे इद्रध्वजने पूज्यो हनो तेने गीजे दिग्गसे छ्वा थयेला जोइ, भूति=ऐवर्थने अन्य क्षणे अभूति=नष्ट माय थनी जाणी द्विमुख राजा प्रत्येकबुद्ध यथा अने जिनराज प्रर्षने प्राप्त यथा अदि गीजा प्रत्येकबुद्ध द्विमुखनु चरित्र समाप्त थयु

यदा द्विमुखराजा प्रतिबुद्धस्तानीमेव नमिराजा प्रतिबुद्ध, अथ तृतीयप्रत्येकबुद्धनमिचरित्रमुच्यते—मालवमह-
लमइन सुवर्दानपुरमस्ति, तत्र मणिरथो राजा, तस्य लघुप्राता युगयाहर्धनंते, तस्य भार्या सुशीला सुख्या मदनरेखा
वर्तते, ना चाल्यावस्थात आरभ्य सम्यस्तवमूलद्रादशवर्तानि जग्राह, तस्या पुत्रश्चद्वयश्चा वर्तते अथवा मणिरथेन
मदनरंगा इष्टा, तद्रूपमोहिता नृप एव चिंतयतीय मदनरेखा सम कथं यशीमयति? प्रथम साधारणै कृत्येस्ता विधा-
नयामि, पश्चात्कामाभिलापमपि तस्या समये कारयेज्ज, दुष्कर कार्यं बुद्ध्या किं न सिध्यति? एव चिंतयित्वा राजा
तस्यै कुसुमतामूलवज्रालंकारादि प्रेषयति, सापि निर्विकारा ज्येष्ठप्रेषितत्वात्मर्नं गृह्णाति

ज्यारे द्विमुखराजा प्रतिबुद्ध यथा तेवामाज नमिराजा प्रतिबुद्ध यथा ते गीजा प्रत्येकबुद्ध नमिराजानु चरित्र कहेराय ते
मालव महलनु महनरूप सुवर्जनपुर इतु तैया मणिरथ राजा राज्य करता इता तेना नानाभाइ युगगाहु नामे इता तेनी स्त्री
तुलसवाळी तथा गोभन गीत्रयुता मदनरेखा नामे हती; तेणीए गाठपणाथी आरमीनेज सम्यक्त्वनां मूळभूत द्वादश नतोनु ग्रहण कर्यु

तेणीनो पुत्र चंद्रयया नामनो हतो, एक समये राजा मणिरये ए मदनरेखा दीढी; तेना रुपथी मोहित थयेला राजाना मनमां एवो मंरुल्ल थयो के—‘आ मदनरेखा मने केम वज थाय?’ प्रथम तेणीने साधारण कुत्योयी विधासमां लडे पछी कामाभिलाष पण दाण्ण नाव्ये नेणीने हुं करावी शक्तीज. गये तेवुं दुष्कर कार्य पण बुद्धि वडे गुं न सिद्ध थाय?’ आम विचार करीने राजाए तेणीने पुष्प, तांदूल, वस्त्र, अलंकार; इत्यादिक पदार्थो मोकलवा मांड्या. मदनरेखा तो निर्विकार मनथी पोताना जेठ मोकले छे एटले लेवाय एग मानी स्वीकारती हती.

एकदा मणिरथस्तामेकांति स्वयमित्युवाच हे भद्रे! त्वं मां भर्तारं विधाय यथेष्टं सुखं भुंक्ष्व? सा जगौ हे राजन्! तव लघुबंधुसत्कलत्रे मयि एतादृशं वचनमयुक्तं, त्वं निष्कलंकभूरिसत्वश्च पंचमो लोकपालोऽसि, एवं वदंस्त्वं किं न लज्जसे? शस्त्राग्निविषयोर्गैर्भृत्यसाधनं वरं, निजकुलाचाररहितं जीवितं न श्रेयः, परस्त्रीलंपटाः स्वजीवितं यशश्च नाशयंति. तथैवं प्रतिबोध्यितोऽपि वृषः कदाग्रहं न सुमोच, एवं च व्यर्चितयद्यस्याः प्रीतिपात्रं मदनुबंधुर्युगचाहुर्व्यापायते तदेयं मम वशीभवति. अन्यदा मदनरेखा स्वप्ने पूर्णेदुं ददर्श, तया युगचाहवे निवेदितः, युगचाहुना कथितं तव सुलक्षणः पुत्रो भविष्यति, तस्या गुरुदेववंदनार्चादोहद उत्पन्नः, युगचाहुस्तमपूपुरत्.

एक समये मणिरथ तेणीने एकांतां पोते कहेवा लाग्यो के—‘हे भद्रे! मने पोतानो भर्तार करीने हुं यथेष्ट सुख कां न भोगवे? आ दचन सांभळीने ते बोली के—‘हे राजन्! तमारा नाना भाहनी सती स्त्री हुं. तेमां तमे आबुं अयुक्त वचन केम बोली छो?

तमे निष्फलक महासत्त्ववान् छा, पद्म लोचपालसमं छो, आबु वचन बोलता तपने शरम नथी थती?' शस्त्र अग्नि अथवा विषना प्रयोगथी मृत्यु पायबु सारुं पण पोताना कुलाचार रहित जीवबु सारु नहिं केमके परस्वीलपट पुरपो पोताना जीवित तथा यशानो नाश करे जे? तेणीय आवीरीने प्रतिगोधित कर्यो तथापि ते राजाए पोतानो अधम आग्रह छोड्यो नहिं, अने एबो विचार कर्यो के—'तेणीना प्रीतिपात्र मारा जाना भाइ युगवाहुने मराची नावीये त्यारे पडी ए मारे वज्र यशे एरु बखते मदनरत्नाए स्वप्नमा पूर्ण चंद्र दीठो आ तात तेणीए पोताना पति युगवाहुने कही त्यारे युगवाहुए कयु के—भा स्वप्न उपरथी तने एरु सुल-क्षण पुत्र यश आ गर्भिणी मदनरेखाने गुरु, देव रगेरेनु वदन कारवा गे तथा तेभोन अर्पन कराना दोहट=गर्भिणी मनारथ=उत्पन्न धयो अने ते युगवाहुए इच्छानुसार पूर्ण कर्यो

अन्यदा युगवाहुर्यसते मदनरेखया सममुद्याने रतु गत, तत्रैव रत्रो कन्लीगहे सुप्त, परिहार समतासाह-युह वैष्टयित्वा स्थित, तदावसर ज्ञात्वा मणिरथपुस्तत्रैकाम्नी समायात, अत्र युवराजोऽत्र कथं सुप्त इति यास्मि-कान् प्रत्युयाच, युगवाहुरपि कदलीगृहाद्विरागत्य मणिरथपादौ ननाम, नमतोऽस्य स्कन्धदेशे मणिरथं बद्ध्वा निक्षेप, उवाचैव च धिग्मे प्रमादत कारात्खलु गत पतित, मणिरथगिताकारेण तद्वट्टं कर्म ज्ञात्वाऽपि स्वामीत्युपेभित इतोऽप-सर' इत्युक्तञ्च मणिरथं मग्नस्ततो गत

अथदा युगवाहु मदनरेखा साये वसतःकृतुमा लग्नमा रम्या गया त्याज रात्र पडवागी कदलीगृहमा मृता, परिचारजन चारे

कोर ते कदलीशुहने घेरीने मृता हता, आ अपसर जाणीने मणिरथ रांजा एकलो त्यां आवी नीकळ्यो. 'आज युवराज अहीं केम सुता?' आम पढेरंगीरने पूछ्युं तेदलामां युगवाहु कदलीशुदमांथी व्हार आवी मणिरथ राजाना पगपां पडी प्रणाम करवा जेवा नमे छे तेवामां तेनी कांय उपर मणिरथे खड्ड फेंस्यो, अने वोल्यो के- 'अरे धिऊ! मारा प्रमादुथी खड्ड हाथमांथी पडी गयो.' मणिरथनी चेंष्टा तथा आकार उपरथी तेनुं दुर्कम युगवाहु जाणी गया तथापि स्वामी जाणीने उपेक्षा करी. 'हवे अहींथी जाओ' आम कळुं एदले मणिरथ तेज क्षणे त्यांथी चाल्यां गयो.

पितृयातवार्ता निशम्य, चंद्रयश पुत्रो यातचिन्तकित्सकैः परिवृतस्तत्रायातः, चिकित्सिकैः रंत्यावस्थागतं युगवाहुं निरीक्ष्य धर्म एवास्त्यौपधमित्युक्तं, मदनेरेखा भर्तुरत्यावस्थां विलोक्य धिधिनाराधनां कारयामास, हे दयित मे विज्ञप्ति शृणु? धर्मांगनादिषु मोहं त्यज? जैनधर्म स्वीकुरु? हितं भजस्व? धर्मप्रसादादेव प्रधानं कुटुंबगोहादिकं भवांतरे प्राप्स्यसि, सर्वाण्यपि पापानि सिद्धसाक्षिकमालोचय? पुण्यान्यनुमोदय? सर्वजीवान् क्षामय? अष्टादशपापस्थानानि व्युत्सृज? अनशनं कुरु? शुभभावनं भावय? चतुःशरणान्याश्रय? परमैष्टिमंत्रस्मरणं कुरु? मनसा सम्यग्त्वमाश्रय? इत्येवं मन्त्र-नरेखावचनानि श्रद्धावानः पंचपरमैष्टिमंत्र स्मरन् युगवाहुः परलोकममाश्रयत्.

पोताना पितानी यातवार्ता सांघळीने चंद्रयशा नामनो युगवाहुनो पुत्र यात चिकित्सक=यो उपर पाटापीडी करवाला वैद्य=ने साये लइ ज्यां आवे छे तेदलामां तो युगवाहुने अंत्य अवस्था पापी गयेला जोइ 'हवे तो धर्म एज आनु परम औपथ छे'

एव चोल्या मदनरेखा पाताना भर्त्तारिणी छेली अवस्था जोइ विधिपूर्वक आराधना कत्वा लागी 'हे दयित! भारी विद्वसि साभळो घन तथा अगना चगेरेमांथी मोहनो त्याग करा. जैनधर्म 'स्वीकारो तमाकं पोतानु दित सेवन करो धर्मना प्रसादे परीनेज प्रधान कुडुर घर आदिक अन्य भवया पामशो सव पापोनी सिद्धनी साभीप आलोचना करो पुण्येनु अनुमोदन करा सव जीवोने स्वभावो अष्टादश पापस्यानोनो उत्सर्ग करो अनन्त व्रत गृहण करो, शुभ भाननाओनु मनमां चितन करो. चारे मरणनो आश्रय ल्यो परमेष्ठि भद्रनु स्मरण करो अने मन उठे सम्यक्त्वनो आश्रय करो आवा मदनरेखानां वचनो श्रद्धापूर्वक साभळी युगमाहु राजार पापरमेष्ठि भद्रनु स्मरण करता करता परलोच साधयो

अथ मदनरेखा मनस्येय चिंतयामास यत्स्थितो ज्येष्ठो मम शील चिचसंगियति, ततो नि मग्णायमरो मम साप्रतमेगस्तीति निश्चित्य मदनरेखा वेगतो निर्गता, सद्य एकाकिं येव द्रजत्युत्पथमाथिता कापि मश्यामट्यां प्राप्ता, विभावरी विरराम, जात प्रभाल, सा देवगुह्यमस्मरण चकार, मध्याह्ने सा प्राणयात्रा फलैरेवाकरोत्, तस्यामेवाग्न्या सुप्तायास्तस्या शीलप्रभावेण न किंचिद्भय बभूव, सा सत्यर्थात्रौ पुत्र सुपुत्रे, पितृनामाकितमुद्रा तस्यागुलौ क्षिप्त्वा रत्नकवलेन वेष्टयित्वा शुचिभूमौ निक्षिप्य मदनरेखा शौचार्थं सरसि गता, तत्र त्वान कुर्वती जलकरिणा शुण्डादयेन शृङ्गीता नभस्युत्क्षिप्ता, नभसोऽपि च पततीं ता कथिषुवा त्रियाधरो वैताल्य निनाय

इये मदनरेखा मनसा एव पिता करता लागी के-ज्येष्ठ (पोताना पतिनो मोने भाड) मणिरथ मारा श्रीकृन्नु विग्रमन करो

माटे आ दाणेज मारे नीसरी जवानो खरो अवसर छे; आम निश्चय करी मदनरेखा वेगधी नीकली गइ. तत्काल एकलीज चाली तेथी मार्गमां भूली पडवाथी कोइ एक महोदी अटवीमां आनी चडी. रात्री विराम पायी अने प्रभात चेळा थइ त्यारे तेणीए देव-गुरुनाम स्मरण कर्यु अने मध्याह्नाणे फल खाइने प्राणयात्रा करी. ए अटवीमांज रात्रनी मूइ रही पण तेणीना शीलना प्रभावधी तेणीने कशुए भय थयुं नहिं. आ सतीए अर्धरात्र वेळाए एक पुत्रने जन्म आप्यो. तेनी आंगळीमां ते बाळकना चापना नामवाळो वींढो पहेरात्री तेने रत्नकंचलधी वींढाळीने पन्नित्र भूमिमां मूक्री मदनरेखा शौचार्थ तलावमां गइ त्यां स्नान करतां जळइस्तीये मूंडयी पकडीने आकाशमां उछाळी, आकाशमांथी पडतां तेणीने एक जुवान विद्याधरे झीली लीधी अने वैताड्य पर्वत पर पोताने स्थाने उपाडी गयो.

सा विद्याधरं प्राह वंयोऽद्मद्य निरुयट्यां पुत्रमजीजनं, स तु रत्नकंचलवेष्टितो मया तत्रैव मुक्तोऽस्ति, अहं तु सरसि स्नानं कुर्वती जलकरिणोत्क्षिप्ता त्वया गृहीताघ्राणीता. अथ त्वं ततो मत्पुत्रमिहानय? मां वा तत्र नय? अन्यथा बालस्य तत्र मरणापद्गविव्यति, त्वं प्रसीद? मां पुत्रेण मेलय? पुत्रभिक्षाप्रदादेन त्वं मे दयां कुरु? सोऽपि युवा विद्याधर एतस्यां सरागं चक्षुः क्षिपन्नेवमुवाच, गंधारदेशे रत्नचाहं नाम नगरमस्ति, तत्र विद्याधरो मणिचूडो वर्तते, अस्य प्रिया कमलावती मणिप्रभनामानं पुत्रं मां प्राप्त, यौवनावस्थां गतस्य च मे श्रेणिद्वयराज्यं दत्त्वा मणिचूडः स्वयं प्रव्रज्यां जंघाह, स चारणमुनिभिश्चतुर्ज्ञानी भूत्वा सांप्रतमष्टमे (नंदीश्वर) द्वीपे जिनयिषानि नेतुं समायातोऽस्ति, अहं तत्र बंदिंतुं गच्छामभूवं, अंतराले त्वां दृष्ट्वा लाट्वा चाहं पुनरत्रागतः, अतः परं त्वं मे प्रिया भव? तवादेशाकरोऽहमस्मि.

તથા ગત્રમલ્યો મયા પ્રસન્નીચિવયા જ્ઞાત, અચાપહનો મિથિલેચર પદ્મરથામ્યસ્તપ્રાગાત, ત ચાલ હુરુપે દશા યદ્દીત્થા
વ સ્વપન્ને દેવો, તત્ર સ પ્રકામ મુગ્ધભાગતિ.

ગત્રમલ્ય-
પદ મુગ્ધમ

૥૪૮૩૥

ત્વાં મદનરેભાષ પેલા રિષાપર પુરવને કમ્બે કે-‘હે કંપો! મેં આજ રાત્રે અટીતીમાં પુત્ર જન્મ્યા તેને રત્નકલ્પમાં કીટી મેં ત્યાજ
મુક્તેદ છે. હુ તારામાં સ્નાન કરી રહી છું ત્યાં જગદસ્તીષ મને મૂળતો પદ્મીને ગાંઠી તે કમે કીટીને અહીં સ્નાય. હવે કાંતો
પ મારા પુત્રને મહીં જાણ આચા અપરા મને ત્યાં જા જાઓ અન્યથા કાળકને ત્યાં મરણ આપણિ પને, માટે તમે પ્રસન્ન થઈ મારા
પુત્રથી મને મેઝરો મને દુઃખિયા આપી મારાપર દયા કરા આ વિદ્યાર યુગ્ધ પ મદનરેભા ઉપર સરાગ દટ્ટિ નાચ્વતો પ્રામ પોલ્યો
‘મગાર દેવમાં રત્નરાહનામનુ નગર છે ત્યાં ઘણિદ નામે રિષાપરેદ રહે છે તેની પ્રિયા કલ્યાણતીષ મગિમમ નામના પુત્રને તન્મ
માપ્યો તે હુ ગ્યારે હુ યુવારમ્યા પામ્યા ત્યારે પેય ઐણિનુ રાગ્ય મને આપીને મળિતે પોતે મગ્ગનાન્દીતાન્દીપી તે ગણ મુનિ-
ઓની તાપ ગરુડાની (મનિ, ધુન, અરણિ મને મન વર્ષેય) થઈ રમ્યાં પ્રાઠમા (મંદીપર) કીપમાં જિનચિ ચોને નમન કરવા પ્રાર્થના
ઉ નેથી હુ ત્યાં રંદન કરવા જતો હતો તેગમાં રંદને તને પદ્મી ગીઝીને કરી અહીં આપ્યો. હવે તો હુ મારી પ્રિયા યા, હુ મારો
પ્રાન્નાકારી છું તારા પુત્રનો દક્ષીણ મેં પ્રગતિ રિષાપી જાવી જીપી પ્રિશિલાપુરીના રૂપર રામા વધરણ પોરો દાયમાં ન રહેતાં વળે
હુ નીચકી જતો ત્યાં તે તારો પુત્ર મુગ્ધો રહ્યા ત્યાં આતી વગ્યા તેણે પ ચાલકને મુગ્ધ જોઈ ગણાડી જીપા મને પોતાની પત્નીને
સોવ્યો ત્યાં તે પાલક અગત યુગ પોગયે છે’

પરં તલ્લપ ધુરયા મદનરેભાવિનમય સ્પત્યો યુવા રસો મે કીલભગં કરિષ્યતીતિ તાયરકાલ મે ચિલ્પ શ્રેગન

यावदस्य पिता साधुर्न चयते, तदुपदेक्षात्मकं भव्यं भविष्यतीति ध्यात्वा मदनरेखावद्देहे भद्रा त्वं मां प्रथमं नंदी-
श्वरे नय? यथाहं तज्जिनयिष्यामि चंदे, पश्चात्कृतकृत्वाऽहं नवेप्सिनं करिष्यामि. एवं तयोक्तं सद्गुरो मणिप्रभस्तां चिमा-
नां ननिधाय नंदीश्वरक्रीपे गतः, तत्र आध्वनजिनयिष्यामि नत्वा मदनरेखात्मनं कृतार्थं मन्यमाना मणिप्रभेण समं
चतुर्जनिधर चारणश्रमणं प्रासादमंडपोपचिह्नं मणिचूडमुनिं प्रणतान, म धुनिस्तां सतीं मत्वा स्वसुतं च लंपटं मत्वा
तथा देवनां विस्तारयामास यथासौ युवा विद्याधरः स्वपारसंनोपव्रतं जग्राह, मदनरेखां च स्वांनं भगिनीं च मेने.

प्रापं तेना यजनो मांषली मदनरेखा चिचारमां पटी के—‘आ स्वतं यवान् दर्पयाजं ले तेभी मारा गोजनो भंग करने.’
मांटे ज्यां नुयी तेना पिता साधुने रंदन न करे त्यां नुयीनो विंध्य मने कीरु मऊने? भने पली तेना उपदेखनी नो कथुं मागं यद्
रहेने? आयी धारणा करी मदनरेखा गोली के—‘हे भद्र! तमे घने प्रथम नंदीश्वरे लड नाजो जेयी हं पग ते जिनयिषोने रंदन करे
पत्नी कृतकृत्य पडने हूं नमोऽं धारेंलुं मऊळ करीग. आपुं ज्यारे गे मदनरेखा बोली त्यारे मणिप्रभ मनमां हर्ष पायीने तेनीने
विमानमां बेसाडी नंदीश्वर द्रीषपां लड गयो. त्यां शागत जिनयिषोने चंदी गोनाना आत्माने कृतकृत्य मानवी मणिप्रभनी सांभे
प्रसाद मंडपमां बेठेला चारण श्रमण मणिचूडमुनिने प्रणाम कयां. ते मुनिये भा मदनरेखाने मनी जाली भने गोनाना पुत्रने लंपट
जाली पुरी श्रेयना [उपदेश] बहेरारी के जेना श्रमणवी गुवान विद्याधर मणिप्रभ गोनानी मीमां संनोप व्रतलड मदनरेखाने
गोतानी मा तथा येन यानी बेडा.

अथ मा हटमानसा सती पुमस्य गुणालोभत पप्रच्छ, मुनिराह दे महानुभावो! शोक मुक्त्वा सर्व सुखपुत्रांतं
भ्रष्टो! नैवधीये गुणशयनी चित्तोऽस्ति, तत्र मणितोरणा पुरी, तस्या मितयशाराज, स न अक्षयस्यभूत, तस्य पुत्र-
पत्नी कांता, तयोः पुत्रमिदं तन्मिहाभिधानो पुत्राभूता, तो मय्यो विनीतो पर्नकर्मरतो ह्य . अप्रपदा तो रात्रये दया
नयित्वा नमयतो नरस्य जग्राह, तो दायपि धामरी यतुरशीतिलभ्यर्पयप्राशय प्रपालयत . एकदा च तो दीक्षां गृही
तयतो, योयपयुंक्तभगि पापरीभ्यो द्रवलयत , अंते सन्नायिना मृत्पाऽच्युतकपे सामानिको देवो जातो ततदंशुरथा
पातकीरजमरते हरियेणराजः मनुजदशायागोऽस्तुतो मागरयदसाभियानो धर्मिको सहोदरो जानो.

इह ता मदनरेवानु मन हर्ष पाप्मं धने पानाना पुत्रना छुद्रुड समाचार पूछया मुनिय कयुं के--इ सति! योहोटा भाग्यराजो!
डाह तयनीने तारा पुत्रनो सर्व हृषात धाग पर भा त्रंयुद्रीपमां पुत्रक्यातो विजय प्रदेयमां यणितोरणा पुरी पे; तेमां मिहयग
राना वक्रगणो हतो तेने पुल्लवनी नापे राजो हतो तेथी पुल्लसिह तथा रत्नमिह एग नामना पे पुत्रा यथा. वने पुत्रो दयाळु, विन-
यवान् तथा वर्म कापंमां वराण्य रहेता भा वने पुत्राने राग्यपदपर स्थापित वरी वक्रवर्तो पोते नरस्य दूरण वरी भा रने
राजपुत्रां वाराणो मान् पूरे पर्यन्त राग्यनु पात्रन कर्पु; तदनंतर परी सक्तने वनेषु दीक्षा ग्रहण करी साळ आग पुं पर्यन्त दीक्षा-
प्रवृत्त परिचामन करीने अंते समाधि पूवठ मरण योगी अच्युत कपने विषये सेग सामानिक देव यथा त्वारी च्युप यद यातकी-
त्वदमां नरात्रंयने विषये हरिपलराजानी भाषा समुद्रधाने मागर तथा देवराज नामना वे धार्मिक महादर भाद्रभो यथा

अन्यदा तौ द्वादशतीर्थकरस्य दृढसुव्रतस्य बहु व्यतिक्रान्तिं तीर्थं सुगुरुसमीपे दीक्षामशृङ्गीतां, तृतीये दिवसे तौ द्वावपि विद्युत्पातेन मृत्वा शुक्रदेवलोके महर्द्धिकौ देवावभूतां. अन्येऽशुस्तौ देवावन्नैव भरते श्रीनेमिजिनेश्वरमिति पृष्ट-
वन्तौ हे भगवान्! नावद्यापि क्रियान् संसारस्तिष्ठति? स भगवान् प्राह युवयोर्मध्ये एको मिथिलापुरि पद्मरथो नृपो भविष्यति, तेन पद्मरथेनाश्वापहृतेन तस्मिन् वने समायातेन हे महाबलुभावे! स तव पुत्रो दृष्टो गृहीतश्च मिथिलायां नीत्वा स्वपत्नैः समर्पितश्च, तेन तज्जन्मोत्सवो महान् विहितः.

एक वसते ते वेय भाइओए दृढ सुव्रत वारमा तीर्थकरना बहु तीर्थ व्यतिक्रमने अंते सदगुरुनी समीपे जइ दीक्षा शृङ्गण करी. दीक्षा शृङ्गण कर्याने त्रीजेज दिवसे बीजळी पडवाथी मरण पामी शुक्रदेव लोकमां महोदी समृद्धिवाळा देव थया. एक दिवसे ते वन्ने देव आ भरतक्षेत्रमांज श्री नेमिजिनेश्वर पांसे जइ पूछवा लाग्या 'हे भगवन्! असो वन्नेने आ संसार क्या मृधी चालु रहेको?' भगवान् बोल्या के-तमारा, वेमांथी एक मिथिलापुरीमां पद्मरथ राजा थशे, एज पद्मरथराजाने घोडो दूर अटवीमां लइ गयो तेज वनमां हे महोडा प्रभाववाळी! ए राजाये तारो पुत्र दीडो अने लइ लीधो. मिथिलामां लइ जइ पोतानी पत्नीने सोंप्यो ते दहाडे राजाए पुत्रजन्म महोत्सव महोडा उत्साहथी कर्यो.

अत्रांतरे तत्र नंदीश्वरप्रासादैतरिक्षादेकं विमानमवततार, तन्मध्यादेको दिव्यविभूपाधरः सुरो निर्गल्य मदनेरेखां त्रिःप्रदक्षिणीकृत्य प्रथमं प्रणनाम, पथ्यान्मुनिं प्रणम्याग्रे निविष्टः सुरो मणिप्रभविद्याधरेण विनयविपर्यसिकारणं पृष्टः

प्राप्तह पूर्व मये युगपात्रमगिरथनाम्ना बृहद्वात्रा निहत, अनया ममाराधनानशानादिकुल्यानि कारितानि, तत्प्रभावा
दहमीदृशो ब्रह्मदेवलोके देवो जात, ततो धर्माचार्यत्वाद्दहमिमा प्रथम प्रणत

आ रात ज्यो करे छ तेउलाया ते नदीश्वर प्रासादया अतीसपाथी एके यियान बतयुं ते बिमानयां वेठेला देवोमाथी एष
दिव्यभूषण जेणे धारण करे- छे एया देरे नीरुब्बीने मदनरेखाने त्रण मदसिणा करी प्रथम प्रणाम कया अने पञ्जी मुनिने प्रणाम
करी आगळ बेसी गयो मणिप्रभ विद्याधरे देवने विनयविषयांसिनु कारण पूज्य (मुनिने प्रथम बद्दना करधी जोहए तेने यदले
मदनरेखाने प्रथम केम विनय कयौ) त्वारे ते देवे क्यु के- 'हु पूर्वभवमा युगगाहुताजा हतो मारा मुहोरा भाइ मणिरये मने मारी-
नारयो, पण आ सती मदनरेखाये मारा आराधनार्थ अनगन श्रुत आदिक कुल्यो कराया तेनु प्रभावरी हु आधो ब्रह्मदेवगेकमा
देव थयो तेथी धर्मोकार्थ गणी में आ स्त्रीने प्रथम प्रणाम कया

॥४८७॥

एव लेखर प्रतिबोधय स सुरो मदनरेगा जगौ हे सति ! त्व समतिविश? कि ते प्रिय कुर्वे? सा प्राह मम मुक्ति-
रेन प्रिया, नायत्किमपि, तत्रापि सुतानन दृष्टुमुत्सुका मा त्वमितो मिथिला पुरी नय? तस्मात् निर्दृतात्मना परलोके
हित करिष्यामीत्युक्तवती ता देवो मिथिलापुरी निनाय, तत्र प्रथम मदनरेखा जिनहिचानि नरवा श्रमणीनामुपाश्रये
जगाम, चवित्ता पुरो निविष्टां ता प्रवर्तिन्येव प्रतिबोधयामास, मृदचेनसो जना धर्मोदिनदुभयक्षयमिच्छतोऽपि मोह-
यशेन पुत्रादिषु स्नेह कुर्वति, ससारे हि मातृपितृष्वधुमगिनीदयिताश्वमियतमपुत्रादीनामनतश्च सत्पथा जाता, लक्ष्मी-

કુદુમ્બદેહાદિકં સર્વં વિનશ્વરં, ધર્મં एवैकः शाश्वतः. इत्यादि साध्वीचार्यैः प्रतिबुद्धा सा सती देवेन पुत्रदर्शनार्थं प्रार्थिता एवमाह, भववृद्धिकरेण प्रेमपूरेण ममाल, अतःपरं तु साध्वीचरणमेव शरणमित्युक्त्वा साध्वीसमीपे सा प्रव्रज्यां जग्राह.

આ પ્રમાણે એ વિદ્યાધરને પ્રતિબોધ આપી તે પછી તે દેવ મદનરેલા પ્રત્યે બોલ્યો-‘હે સતિ ! તું મને કહે-કે તારું હું શું પ્રિય કરું? ત્યારે મદનરેલાએ કહ્યું કે મને તો મુક્તિ જ પ્રિયા છે. વીજું કશું મને પ્રિય નથી. તથાપિ પુત્રનું મુગ્ય જોવાને ઉત્સુક છું તો તમે મને અહિંથી બિથિલાપુરી લઈ ચાલો ત્યાં હું નિરુત્ત મનથી પરલોકાક્રિત સાર્થોશ.’ આટલું બોલી પટલે તે દેવ એ મદનરેલાને બિથિલાપુરી લઈ ચાલ્યા, ત્યાં પ્રથમ મદનરેલા જિન ચૈત્યોનું વંદન કરી શ્રમણીના ઉપાશ્રયમાં ગડ. ત્યાં સાધ્વીજોને વંદી આગલ વેઠી ત્યારે તેને પવર્તિની=મુલ્ય સાધ્વી=એ એમ પ્રતિબોધ કર્યો કે-મૂઠ ઝુલ્લિવાલા લોકો ધર્મ વિના ભવસયની ડગ્ગા કરે છે અને મોહવશ વની પુત્રાદિકમાં સ્નેહ રાखે છે. આ સંસારમાં માતા, પિતા, भाई, बहन, प्रियस्व, પ્રિયતમ તથા पुत्र; इत्यादिक संबंधियोंना अनेकवार संबंध थड गया. लक्ष्मी, कुटुंब, देह; इत्यादिक सबकुं विनश्वर છે. ધર્મ एकरुन शाश्वत છે.’ આવાં સાધ્વીનાં વચનો સાંભળી તે સતી કરે એવા પ્રેમપૂરનું મારે હવે મયોજન નથી. અતઃ પર=હવે પછી તો હું સાધ્વી આગરણનું જ શરણ લઉંજ? આ પ્રમાણે દેવને કહીને મદનરેલાએ સાધ્વી સમીપે પ્રવ્રજ્યા પ્રણ કરી.

देवस्तां बंदिता स्वस्थाने जगाम, पद्मरथस्य गृहे यथा यथायं पालो वर्धते तथा यथा तस्यान्ये राजानोऽनमन्. ततः पद्मरथो राजा तस्य पालस्य नमिरिति नाम कृतवान्, वृद्धिं व्रजनस्तस्य पालस्य कलान्धार्यसेवनात्सर्वाः कलाः समा-

यात्रा, सकललोकलोचनहर यौवनमप्यस्यायात, पित्रा चाष्टाधिकसदसराजकन्यापाणिग्रहण कारित, पद्मरयोऽस्मै राज्य दत्त्वा स्वय तपस्यां गृहीत्वा केवलज्ञानं प्राप्य मोक्ष गतवान् नमिराजा प्राज्य राज्य पालयामास, न्यायेन यदा पात्रममृत.

देव वो तेने वांदिने पोताने व्यानके गया विखिलामां राजा पचरयने त्या पेलो जेम जेम हृदि पाये जे तेम तेम अन्यराजाभो तेने नम छे ते उपरयी पचरथ राजाण ए वाळकनु 'नमि' एवुनाम राग्यु. महाटो यता आ गळके कथा शिखवनारा आचार्योनी सेवा करी तेओनी पासेयी सकल कळा संपादन करी आप क्रये करी सकल लोकना लोचने लोभावे एमी पुनावस्याने ए प्राप्त थपा तेने विनाए एक हजारने आठ राणीआ तेने परलावीने राजा पचरये पोतानु राज्य तेने आपी पाते तपस्या ग्रहण करी केवलज्ञान धामी मोक्षे गया, अने नमिराजा समग्रराज्यनु परियात्रन न्यायपूर सर करी यक्ष पात्र वन्या

अथ पूर्व युगवाहु हत्वा मणिरथवृष सिद्धमनारथ स्व धाम जगाम, तत्र तदानीमेव प्रचंडमर्पेण दष्टस्तुर्यं नरकजगाम, दयोभ्रान्तोरोच्छ्वदैहिक कृत्वा मन्त्रिम्युगबाहुपुत्रध्वजयशा राज्येऽभिपिक्त, स न्यायेन राज्य पालयति

मणिरथ राजा युगवाहुने इणीने पोतानो मनारथ सिद्ध ययो मानी पोताने धामे गया. त्या तेज क्षणे प्रचंड नागे दष्ट कर्षो तयी मरण पापीने चौथा नरकमा गया वेय भाद्रओनु और्वदैहिक=मुवा पळीनी उत्तर क्रिया=मन्त्रियोए वरावीने युगवाहुना पुत्र चद्रयशाने राज्याभिपिक्त कर्षो, आ चद्रयशा राजा न्यायवी भजानु परियात्रन करी प्रजामीतिपात्र थया

अन्यदा नमिराज्ञो धवलकांतिर्गजो मदोन्मत्त आलानस्तंभमुन्मूल्यापरान् हस्तिनोऽध्वान् मनुष्यानपि त्रासयंश्च-
द्रयशोवृपनगरसीन्नि समायातः, चंद्रयशा नृपस्तमागतं श्रुत्वा समंतात्सुभैर्वैष्टयित्वा स्ववशीकृत्य च जग्राह. नमि-
राजाष्टभिर्दिनैस्तां वार्ता श्रुत्वा चंद्रयशोति के दूतं प्रेषितवान्, दूतोऽपि तत्र गत्वा धवलकरिणं मार्गयामास, कुपित-
श्चंद्रयशा दूतं गले धृत्वा नगराद्बहिर्निष्कासयामास, दूतोऽपि नमैः पुरो गत्वा स्वापमानं जगौ, कुपितो नमिराजाऽतु-
लसैन्यैः परिवेष्टितोऽविच्छिन्नप्रयाणैः सुदर्शनपुरसमीपे समायातः, चंद्रयशा भूपतिः स्वसैन्यपरिवेष्टितो यावदभि-
मुखं युद्धार्थं चालितस्तावदपशकुनैर्वारितो मंत्रिभिरेवमूचे, स्वामिन् ! कोटं सज्जीकृत्य तव सांप्रतं पुरांतरेऽवस्थानुं युक्तं,
कालविलंबेनैतत्कार्यं कर्तव्यं.

एक समये नमिराजानो धवलकांतिगालो मदोन्मत्त हस्ती आलन=(हाथी बांधवानो स्तंभ) उखेडी बीजा हाथी घोडा तथा मनु-
ष्योने त्रास पमाडतो चंद्रयशा राजाना नगर सीमाडे आब्यो. आ खर चंद्रयशाने थतां तेणे पोताना सुभटो मोकली चारेकोरथी ए
हाथीने घेरी लइ पोताने वश करी पकडी मंगाब्यो. आ वातनी नमिराजाने आठ दिवसे खबर पडतां तेणे चंद्रयशा राजा पांसे दूत
मोकल्यो. दूते त्यां जइने ए धवल हस्तीनी मागणी करी, आ उपरथी चंद्रयशाए क्रोधाविष्ट थइ दूतने गळची पकडी नगरनी बहार
कढावी मोकल्यो. आ दूते नमिराजा पांसे जइ पोताना अपमाननी तमाम हकीकत कही संभळावी; ते सांभळी कुपित थयेला नमि-
राजा पोतानुं अतुल सैन्यथी घेरायेला सतत प्रयाण करी सुदर्शनपुरनी समीपे आवी पहोच्या. अहीं चंद्रयशा भूपति पण पोतानी
समग्र सेना लइ युद्ध करवा माटे ज्यां अभिमुख चाल्या त्यां अपशकुने रोक्या; मंत्रियोण कथुं के-‘स्वामिन् ! नगरना किल्लानो पाको

वदावत्स करी आपे नगरमाज रहेवु सलागती मरेलु छे आ काम फाळमिलवे करी साधवानु छे-अर्थात् उतागळे हडो करानी नथो ततश्चद्रयशा शतघ्नीभिर्जलागुपस्करैश्च कोट सज्जीकृतवान्, नमिस्त कोट ससैन्यैरवेष्टयत्, अघ.स्थै. सैनिकैः सहोर्ध्वस्थाना सैनिकाना महान् सप्राप्त प्रववृधे, नमि कोटभग विधातुमुपायान् विविधान् करोति, चद्रयशा उपस्तु कोटरक्षणे विविधानुपायान् करोति

आ उपरयी चद्रयशा शतघ्नी=महोदी जजाला=वया जळादिक साधतोयी कोटमा वधी तैयारी करावीने तेमा रक्षा आ कोटने नमिराजाए पोताना सैन्ययी वीजली घेरो घाल्यो नीचे रहेला नमिराजाना सैनिका साथे उपर रहेला चद्रयशाना सैनिकानो महान् सप्राप्त मान्या नमिराजाए कोट ताडवाना विविध उपाया करवा लाग्या ते साथे चद्रयशा काटना रक्षण माटे अनेक उपायो योजवा लाग्या

अस्मिन्वसरे तयोर्माता साध्वी मदनरेरा प्रवर्तिनीमनुशाय्य तत्सप्राप्तधारणार्थं प्रथम नमिराजसैन्ये समायाता, नमिरापि ता साध्वीं ननाम, आसने चोपरिद्वय नमे पुर सा साध्वेव याच वित्सारयामास, अनन्तदु ग्वैफभाजनेऽस्मिन् वसारे नृभय प्राप्य पापैस्त्व किं मुखसे? हे राजन्! तव यधुना चद्रयशसा स्वयमागतो हस्ती चेदगृहीतस्तस्मिन् तेन सम कथं युद्धं करोषि? क्षुद्रस्त्व न किंचिद्वेत्ति, यदुक्तं-लोभी पश्येद्धनप्राप्तिं । कामिनीं कामुकस्तथा ॥ अत्र पश्येदधोमत्तो । न किंचिच कृषाकुल ॥१॥

आ अवसरे ए वन्नेनी माता साध्वी मदनरेखा प्रवर्त्तिनी=साध्वी उपाश्रयमांनी मुख्य नियामक साध्वीनी आज्ञा लईने आ संग्राम रोकवा माटे प्रथम नमिराजाना सैन्यमां आल्यां त्यां नमिराजाए प्रणाम करी आसन उपर वेसाड्यां त्यारे नमिनी आगळ ते साध्वीए वाणी विस्तारी (बोल्या) के—‘अनंत दुःखना पात्ररूप आ संसारयां मनुष्यभय पापीने पण पाप कर्म करवांमां मोह्यती केम प्रवृत्त थाओ छो? हे राजन्! तमारा वंशु चंद्रयशाए पोतानी मेळे आवी नीकलेलो हाथी कदाच पकडो लीओ तेडला माटे तेनी साथे युद्ध केम आदरो छो? क्रोधवश यद् तमे कंइ पण जाणी शकता नथी. कथुं छे के-[लोभी०] लोभी धनप्राप्ति देखे छे, कामिनी पोताना कामुकनेज देखे छे, उन्मत्त वनेलो भ्रमज देखे छे अने क्रोधयती आकुल थयेलो कथुं देखता नथी. ॥१॥

इदं साध्वीवचो निशम्य नमिश्चितयामासायं चंद्रयशा युगयाहुपुत्रोऽस्ति, अहं तु पद्मरथपुत्रोऽस्मि, इयं साध्वी सत्यवादिनी सती कथं मम चानेन समं भ्रातृत्व वदतीति विमृश्य साध्वीप्रत्येवं भाषतेस्म हे पूज्ये! असौक्यं? अहंक्यं? भिन्नकुलसंभवयोर्मदेतयोः कथं भ्रातृत्वं वदसीति नमिनोक्तं साध्वी प्राह हे वत्स! यौवने ऐश्वर्यभवं मदं सुकृत्वा यदि शृणोसि तदा सकलं स्वरूपं कथ्यते. अथ श्रोतुमुत्सुकाय नमिनृपाय सर्वं पूर्वस्वरूपं साध्वी जगाद, पुनरेवं सा वभाषे सुदर्शनपुरस्वामी युगयाहुस्तवास्य च पिता, अहं मदनरेखा तव भातेति, पद्मरथस्तु तव पालकः पिता, त्वमेव मा भ्राता समं मा विरोधं कुरु? बुध्यस्व हितमिति साध्वीप्रोक्तं तथा युगयाहुनामार्कितकरमुद्रादर्शनतश्च सर्वं नमिः सत्यं मेने.

आ साध्वीना वचन सांभली नमिराजाना मनमां विचार भाव्यो के-चंद्रयशा युगयाहुनो पुत्र छे अने हुं पद्मरथनो पुत्र छुं छतां

આ સાધ્વી સત્યવાદિની હોઈ મને તેનો માફ કેમ કરે છે? આમ ચંદ્રા લાવી સાધ્વી પ્રત્યે બોલ્યા—‘હે પૂજ્યો’ આ ચદ્રપશા ક્યા? હુ
ક્યા? ખિન્ન ખિન્ન કુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા અયો બન્નેને તમે માફ કેમ કર્યા?’ આહુ નમિરાજાનું પ્રશ્ન સાંભળી સાધ્વી બોલ્યા કે—હે,
વત્સ! યૌવનાવસ્થામાં પૈશ્વર્ય મલ્લવાથી થયેલા યદનો પરિત્યાગ કરીજો સાંભળો તો તમારા બન્નેનું સકલ સ્વરૂપ કહેવાય’ તે પછી
શ્રવણ કરવા અતિ ઉત્સુક નમિરાજાને સાધ્વીએ સર્વ પૂર્વસ્વરૂપ કહી સમજાવ્યું અને ફરી તે બોલી કે—સુદર્શનપુરના સ્વામી યુગબાહુ
તમારા તથા આ=ચદ્રપશા=ના પિતા યાચ અને આ હુ યદનરેલા તમારી માતા યાહ આ પમરય રાજા તો તમારો પાલક પિતા યાચ,
મોટે તમે આ તમારા સદોદર માફ સાચે વિરોધ મા કરો અને તમારા વેપનું હિત સમજો? આમ સાધ્વીએ કહી યુગબાહુના નામવાળી
તેની કર મુદ્રિકા=વીંટી=નોડેને નમિએ સચકું સત્ય માન્યું

તાં સાધ્વી પ્રકામ ચિત્તોદ્ધાસેન સ્વમાતર મત્વા વિશેષાદ્વનામ નમિ, ‘ઁવાચ ચ માતર્યસ્વયા પ્રોક્ત તત્ત્વર્થ તથ
મેવ, નાત્ર કાચિઢિચારણાસ્તિ, મમેય કરસુદ્રા યુગયાહુસુતત્વ જ્ઞાપયતિ, અય ચદ્રપશા મે જ્યેષ્ઠધ્રાના વર્તતે, પર લોક
કથ પ્રત્યાયતે? લઘુબ્રાતૃદ્યાસત્યતો જ્યેષ્ઠશ્વેરસન્મુલમાયાતિ તદાહમુચિત વિનય કુર્વન્ શોભામુદ્યજામિ એય નમિન્દ-
પોક્તમાકર્ણ્ય સા સાધ્વી દુર્ગદ્વારવર્ત્મના પ્રવિશ્ય રાજસૌથે જગામ, ચદ્રપશામૃપસ્તુ તામકસાદાગતામૃપલદ્ય સ્વમાતરં
સાધ્વી વિશેષાદમ્યુત્થાય નનામ ઉચિતાસનોપવિષ્ઠા તા સાધ્વી ઘૃત્તાત ઘૃત્તવાન્ સાધ્વી સકલ ઘૃત્તાત નમિરાજમિ-
ત્વન યાવત્કથયોમાસ, ચદ્રપશા નૃપસ્ત નમિ નિજલઘુબ્રાતર મત્વા સમાલોકાન્પ્રત્યેવમુગાચ—

તે સાધ્વીએ અત્યંત ચિત્તના ડહાસપૂર્વક પોતાના મા માનીને નમિએ વિશેષ ભાવે નમન કરીને વોલ્યા કે—‘હે માતઃ! તમે કહ્યું તે સઘળું સત્ય છે એ વાવતમાં લેશ પણ વિચારણા=સંદેહ=જેતું નથી. આ કરમુદ્રા=ગોટી=મને યુગવાહનું તત્ત્વ વરાધર જ્ઞાપિત કરે છે. આ ચંદ્રયશ મારો જ્યેષ્ઠ વંધુ થાય પણ લોકને સ્વામી કેમ થાય? જો નાનાભાઈ પ્રતિના વાતસલ્યથી મહોટા ભાઈ જો સામા આવે તો હું ઉચિત વિનય કરું એ મારી શોભા કરેવાય. આંતું નમિરાગાંતું વચન સાંખઝી એ સાધ્વી દુર્ગદ્વારને માર્ગે થઈ કોટમાં પ્રવેશ કરી રાજમહેલે પહોંચી. ચંદ્રયશારાજા અકસ્માત્ આવેલા તે સાધ્વીને પોતાની માતા તરીકે ઓઝણી વિશેષતા પૂર્વક અમ્યુત્યાન=સામા હમા થઈને પ્રણામ કરી આસનપર વેસાંડી દૃત્તાંત પૂછવા લાગ્યા. સાધ્વીએ નમિરાગાને મલ્યા વગેરે તમામ દૃત્તાંત કહી સંખ-લાવ્યો તે ઉપરથી ચંદ્રયશ રાજાએ નમિભૂપને પોતાના નાના ભાઈ માની સર્વ સમાના જનો મત્યે વોલ્યા કે—

સુલભાઃ સંતિ સર્વેષાં । પુત્રપત્ન્યાદયઃ શુભાઃ ॥ દુર્લભઃ સોદરો વંધુ-લંચ્યતે સુકૃતૈયદિ ॥ ૧ ॥

હત્યુક્ત્વા ચંદ્ર-યશા નૃપોઽપિ પુરાદ્દહિર્નિર્ગતઃ, નરપિ તં જ્યેષ્ઠભ્રાતરમભ્યાગચ્છંતં દૃષ્ટ્વા સિંહાસનાદુત્થાય ભૂતલમિલિચ્છિરાઃ પ્રગનામ, ચંદ્રયશા નૃપોઽપિ સ્વકરાભ્યાં તં ભૂતલાદુત્થાપ્ય મૃશમાલિલિગ. તુલ્યાકારૌ તુલ્યવર્ગૌ તાવેકમાતૃપિતૃત્વસંભૂતત્વેન તદા પરમપ્રીતિપદં જાતૌ. લોકૈઃ સહોદરૌ જ્ઞાતૌ.

(સુલભાઃ૦) સારાં પત્ની પુત્ર આદિક સંવંધિઓ તો સર્વેને સુલભ છે પણ સહોદર વંધુ તો દુર્લભ છે એ તો પૂર્વના સુકૃત હોય તો જ મળે છે. આમ કહી ચંદ્રયશ રાજા પણ નગર બહાર નીકળ્યા. નમિરાજાએ પણ તે જ્યેષ્ઠ ભ્રાતાને અભિમુખ આવતા જોઈ સિંહાસન

उपर्यी उभा धांने मस्तक पृथ्वी पर नमावीने प्रणाम कर्था चद्रयशा नृप पण पोताना बेप भुजावडे नमिने भोगपरथी उठावीने खुर
भेटी मळ्या समान आकारना तुल्य वर्णवाला वन्ने एकून गावापयी उत्पन्न यथेला होवाथी ते चारे परम प्रसन्नता पाम्या लोकोये
पण ते वन्नेने सहोदर भाइयो तरीके बोलण्या

चद्रयशा नृपस्तु तदानीमेव नमियथवे सुदर्शनपुराज्य ददौ, स्वय सग्रामागणमध्ये वीक्षा ललौ, क्रमेण राज्य
पालयन्मि क्षितौ प्रचण्डाक्षो जज्ञे अयदा नमेर्वपुपि दाहज्वरो जात, पूर्वकर्मदोषेण तस्य पणमासिकी पीडा समु-
त्पन्ना, निद्रानपि न लेभे, अत पुरीनपुरशब्दा अपि कर्णशृलायासन्, नमिराक्षो दाहज्वरशातये स्वय चदन चर्पयती
नामत पुरीणा बलयशब्दास्तु भल्लप्राया पशून्, तत्र ताभिर्बलयाणि समस्तान्युत्तारितानि, एकैक मगलाय रक्षित,
तदानीं शब्दाश्रवणेन नमिना कश्चिद्विकृत्य सेवक पृष्ट, कथमयुना करुणशब्दा न श्रूयते? तेनोक्त स्वामिन्!
भवत्पीडाकरत्वेनात पुरीन्नि ककणान्युत्तारितानि, एकैक मगलाय रक्षितमिति, नैकैकककणशब्दा श्रूयते परस्पर-
घर्षणाभावात्

राजा चद्रयशाए वो तेन समये नमि बधुने सुदर्शनपुरनु राज्य आपी पोते सग्रामागण मध्ये दीक्षा ग्रीधी नमिराजा क्रमे
करी राज्यनु पालन करता पृथ्वीमा मचढ आशावान् मरयात गया एक समये नमिराजाने गरीरमां दाहज्वर आग्यो पूव कर्मना
दोषथी तेने छमास मधी पीडा रही तेमा रात्रनी निद्रा न आवे, अत पुरीनी राणी नेना पणनां शासनना शब्दा तेना मानमा शूल

तुल्य लागता. नमिराजाना दाहज्वरनी शांति पाटे जनानानी राणीयो चंदन घसे ते वखते ते स्त्रीओना हाथना कंकणना खणखणाट राजाना हंदयमां भालां जेवा थइ पडता. तेथी ते स्त्रीओए हाथमां सौभाग्य चिन्ह तरीके एक एक कंकण राखी बीजां उतारी नाख्यां. आ उपरथी नमिए एक वखते पांसे वेठेला सेवकने पूछ्युं के—‘हमणां कंकणना शब्दो केम संभळाता नथी? तेणे कह्युं—‘हे स्वामिन्! आपने पीडा करे एम मानी राणीयोए एक एक कंकण मंगल अर्थे राखीने वाकीनां उतारी नाख्या छे तेथी परस्पर दर्पण न थवाथी कंकण शब्दो नथी संभळाता.

एव तद्वचः श्रुत्वा प्रतिबुद्धो नमिरेवं चितयामास यथा संयोगतः शुभा अशुभाः शब्दा जायंते, तथा रागादिका दोषाः, संयोगत एव भवंति, यद्यस्माद्रोगादहं मुक्तः स्यां तदा सर्वसंगं विमुच्य दीक्षां गृह्णामि, तस्येति ध्यायमानस्य रात्रौ सुखेन निद्रा समायाता, निद्रायां स्वप्नमेवं ददर्श, गजमारुह्याहं मंदिरगिरिमारुहः, प्रातः प्रतिबुद्धः स नीरीगो जातः, स एवं व्यर्चितयदमुं पर्वतं काप्यहमदर्श. एवमूहापोहं कुर्वतस्तस्य जातिस्मरणमुत्पन्नं नमिराजा पूर्वभवं ददर्श, यदाहं पूर्वभवे शुक्रकल्पे सुरोऽभूवं, तदारहंलज्जन्माभियेकरणायाहमस्मिन् मेरावागमं. अथ कंकणदृष्टांतिनैकत्वं सुख-कारीति चिंतयन् मत्त्येकबुद्धत्वं प्राप्य प्रव्रजितो नमिः.

आहुं तेनुं बचन सांभळीने प्रतिबुद्ध थयेला नमिराजा विचारवा लाग्या के—जेम संयोगथी शुभ अशुभ शब्द थाय छे तेम रागादि दोष पण संयोगथीन थाय छे पाटे जो हुं आ रोग थकी मुक्त थाइं त्यारे मर्न संग छोडी दइ दीक्षा गृहण करूं. ते राजाने

आयु शुभ ध्यान करता ते रात्रे मुखे निद्रा आवी अने निद्रामां एव स्वप्न दीतु के-‘जाणे हाथी उपर आरुढ थईने हु मंदर गिरि उपर आरुढ थयो’ सवारे ज्या जाग्या त्यां नीरोग वनी गया; त्याने तेणे विचार्यु के-‘वर्षाक ए पर्वत में जोयो ले, आम मनमा उदापोद करता ए राजाने पोताना पूर्णवस्तु स्मरण यइ आन्यु-तेने जातिस्मरण थयु के-ज्यारे पूर्वभवमां हु शुक्ररूपमां देव थयो हवा त्याने अर्जुनो जन्माभिपेक करवा माटे आ मेरुपर्वतमां आन्यो हतो कफणतु हृष्टात याद करी ‘एकान्निपणु सुखकर छे’ आयु चितवन करता प्रत्येकयुद्धत्वेने पामी नमि प्रजिव यया

तदा राज्यनत पुरमेकपदे त्यजत नमि ब्राह्मणरूपेण शक्र समागल्य परीक्षितवान्, प्रणतयाश्च शक्रपरीक्षासमये नमिराजसत्क शम्भुप्रश्नमिराजव्युत्तररूपं सूत्रे कथयति—

आ वसते एतद्दम राज्यनो त्याग करनारा नमिराजानी परीक्षा करी इद्र आवीने प्रणाम करे छे, त्याने नमिराजने लगतु इन्द्रकृत मन्त्र तथा नमिराजर्षि ए आपेला तेना उत्तररूपर गायत्र्यक सूत्रप्रथमो उपक्रम कराय छे.

चेईऊण देवसोगाओ । उवैवन्नो माणुसमि लोगमिं ॥ उवंसतमोहणिजो । सरंई पोरणिप जाइ ॥ १ ॥
जाई सरिसुं भयंय । महं सवुंढो अणुत्तरे धंम्मे ॥ पुत्तवचित्तुं रज्जे । अंभिनिकखमई नेमी राया ॥ २ ॥
मूलम्—(देव लोगाओ) देकलेकधी [चिरऊण] बचीने (माणुसमि लोगमिं) मनुष्यलोकमा (उपयण्णो) उत्पन्न थया (उवसत मोह णिजो) मोहनो नाश थयो छे तेया नमिराजा (पोरणिअ) पूर्वनी (जाइ) जातिने (सरइ) सभारे छे ॥१॥ [मयय] मगया (नमि

राया) नमिराजा (जाइ) पूर्वनी जातिने (सरित्तु) स्मरण करीने (अणुत्तरे) सर्वोत्कृष्ट (धम्मो) चारित्र धर्मेने (सह) पोतानी मेळे (संबुद्धो) प्रतिबोध पाण्या, (पुत्तं) पुत्रने [रत्ने] राज्यपर (ठवित्तु) स्थापन करीने (अभिनिक्खमई) वीक्षालेता हवा. ॥२॥

व्या०--द्राभ्यां गाथाभ्यां संबंधं वदति-नमिराजा पुत्रं राज्ये स्थापयित्वा अभिसमंताग्निःक्रामति, गृह्वासान्निःसरति, अनगारो भवतीत्यर्थः, किं कृत्वा? 'जाइ सरित्तु' जातिं स्मृत्वा पूर्वभवं स्मृत्वा, कथंभूतः स नमिः? भयवं भगवान् धैर्यसौभाग्यमाहात्म्यशानादियुक्तः, पुनः कीदृशः? अनुत्तरे सर्वोत्कृष्टे श्रीजिनधर्मे सह संबुद्धः स्वयं संबुद्धः. इति द्वितीयगाथाया अर्थः. स नमिः पूर्वं देवलोकं देव आसीत्, तेनेत्युक्तं. 'चइऊण देवलोगाओ' देवलोकाच्च्युत्वा स नमिभूपो मनुष्यलोके मनुष्यजन्मन्युत्पन्नः, स च नमिभूप उपशांतमोहनीयः सन् पौराणिकां जातिं पूर्वजन्मदेवलोकादि स्मरति. अत्र वर्तमाननिर्देशस्तत्कालापेक्षयोक्तः. ॥ २ ॥

(चइऊण०) १ (जाइ सरित्तु०) वे गाथावडे संवन्ध कहे छे-नमिराजा अनगार थया केवी रीते? ते कहे छेः—

देवलोकमांथी च्युत थइने मनुष्यलोकमां उत्पन्न थया त्यां मोहनीय कर्म जेनुं उपशांत थयुं छे एवा नमिराजा पोतानी पौराणिकी=पूर्वभवनी=जाति (पूर्वजन्म) ते संभारवा लाग्या. १ जाति=पूर्वजन्म=हुं स्मरण करी, भगवान् एटले=धैर्य, सौभाग्य, माहात्म्य. यशः, तथा ज्ञानादियुक्त=नमिराजा, अनुत्तर=सर्वोत्कृष्ट जीनधर्ममां स्वयंसंबुद्ध थइ पुत्रने राज्य उपर स्थापित करी पोते अभिनिष्क्रामति=सर्वरीते गृह्वासांथी बहार नीकल्या=अनगार थया. आ नमि पूर्व देवलोकमां देव इता तेथी देवलोकधी च्युत थइने' एम कहं. ए नमि मनुष्यमां जन्मी मोहनीय कर्म उपशांत थतां पूर्वभव-देवलोकादि स्मरे छे, आ गाथामां स्मरति ए

વર્તમાન ક્રિયાપદનો પ્રયોગ છે તે તે કાલની અપેક્ષાથી કરેલ છે અર્થાત્ જે કાલે નમિરાજાને જાતિસ્મરણ થયુ તે કાલને અનુલક્ષીને વર્તમાન કાલનો પ્રયોગ કરવામા આવેલ છે ૨

સો દેવલોગસરિસે । અતેર+વરગઓ વેરે ભોગ ॥ મુજિતું નંમીરાયા । બુંદો ભોગે' પરિચ્ચેયઈ ॥ ૩ ॥
મૂલમ્—(અતેર+વરગઓ) અત+પુરમા રહેલા [સો] તે નમિરાજા (દેવલોગસરિસે) દેવલોક જેવા (વેરે) ઉત્તમ વ્યા (ભોગ) ભોગોને (મુજિતું) ભોગવીને(બુંદો) પ્રતિયોગ પામ્યા સતા (નમિરાયા) નમિ રાનાદ [ભોગો] ભોગોનો (પરિચ્ચયઈ) ત્યાગ કર્યો ॥૩॥

સ નમિરાજા બુંદો જ્ઞાતતત્વ. સત્, પરિત્વજતિ, કિં હુવા? ભોગાન્ મુકત્વા, કથમ્મનાન્ ભોગાન્? વરાન્ પ્રધાનાન્ સર્વેન્દ્રિયસૌરયદાન, કીદશ સત્? વેરે પ્રધાનૈત પુરે ગત સત્ સ્ત્રીસમૂહે પ્રાપ્ત સત્, કીદશૈત પુરે? દેવલોકસદૃશો દેવાગનાસદૃશો इत्यर्थं મુક્તભોગસ્ય પુરુષસ્ય ભોગા દુસ્ત્વજા इति हेतोर्भोगान् परित्वजतीत्युक्त ॥ ૩ ॥

અર્થ—તે નમિરાજા બુંદ=જ્ઞાતતત્વ=થઈને વધુ પરિત્યાગ કરે છે કેમ કરીને? વર=શ્રેષ્ઠ સર્વે इन्द्रियान् મુલ દેનારા ભોગો ભોગવીને તેમજ દેવલોક સદૃશ=દેવાગના સમાન વર=પ્રધાન=અત પુરમા જઈ-અર્થાત્ અપ્સરા જેવી રાણીયોના મધ્યમા વિવિધ ભોગ ભોગવીને તે ભોગોનો પરિત્યાગ કર્યો જેને ચિરકાલ મૂંઝી ભોગ ભોગવ્યા હોય તેને ભોગ ત્યાગ દુષ્કર થાય છે, પણ નમિર્ ભોગ ભોગવીને પરિત્યક્ત કર્યા તેથી તેને એ દુષ્કર કાર્ય કર્યું પણ નાતર્ય છે. ૩

મિહિલં સપુરંજણવય । વૈલાવૈરોહ ચ પરિયંણ સંભ ॥ ધિંચા અભિનિવસ્યતો । પ્તંગતમહિદ્ધિઓ મંયવ ॥૪॥

मूलम्—(सपुरजणवयं) बीजां नगरो अने जन पद (मिहिलं) मिथीला नगरीने (बल) चतुरंग सेनाने तथा (अरोह) अवरोहने (ब) तथा (परिअण) परिवारने (सव्व) ए सर्वेने (विच्चा) तजी दइने (अभिनिक्कयतो) दीक्षा लीधेला (भयवं) भगवान्=नमिराजविण्ण (एगत) द्रव्यथी एकांत=हुं कोइने नथी. इत्यादिक भावनाओवटे (अहिंदिओ) आशय कर्यो. ४

व्या०—स भगवान् माहात्म्यवान् यशस्वी नमिराजा एकांतं द्रव्यतो वनखंडादिकं भावतश्च सर्वसंयोगरहितत्वं, एक एवाहमित्यतो निश्चयस्तमाश्रितः, पुनः कीदृशो नमिराजा? अभिनिःक्रांतः, अभि समंताद्विःक्रांतः संसारान्नि-
दाश्च पुरजनपदाः, तैः सह वर्तत इति सपुरजनपदा, तां सपुरजनपदां, एतादृशीं मिथिलापुरीं हित्वा. ॥४॥

अर्थ—ते भगवान्=माहात्म्यवान्=यशस्वी नमिराजा, एकांतं=द्रव्यथी वनप्रदेशादि, अने भावथी सर्व संयोग रहितपणं, एटले हुं एकलोज हुं एवा निश्चयने [अधिष्ठित] आश्रित वनी, पुर=नगरो तथा जनपद=देश इत्यादि सहित मिथिलाने तथा बल= सैन्य अने अवरोध=जनानामांनी राणीयोने त्यजीने अभि=सर्वथी निष्क्रान्त=निर्गत थयो. अर्थात् समग्र संसार बंधनथी वहार नीकळ्यो.

कोलाहलंगम्भुयं । आसी मिहिलाइ पद्वयंतमि ॥ तइया राईरिसिमि । नैमिमि अभिनिक्खमंतमि ॥५॥

मूलम्—[तइया] ते वसुते (पव्वयंतम्मि) प्रयज्यो लीधेला (नमिमि) नमि [रायरिसिमि] राजवि (अभिनिक्खमंतम्मि) घरबहार नीकळे सते (मिहिलाइ) मिथिलाने विचे (कोलाहल गम्भूअ) कोलाहल थयो छे जेमां बडुं घर (आसी) थयुं=कोलाहलथी व्याप्त थयुं.

प्या०—नदा तस्मिन् काले विधिना नगर्यो मर्व स्थान कोलाहलकभृतमासीत्, कोलाहलोऽप्यक्तरोदनाकृदि
तानितकल्कज्जगद् कोलाहलकः, भृतो जानो यस्मिस्तकोलाहलकभृतः, एतादृशा मर्व स्थानं गृहविहारादिक ज्ञात,
क मतिः नमो राष्ट्रयभिनि प्रामति मति, गृहात्कुटुम्बाल्मो वमानमायाविभ्यो वा नि सरति मति, कथमृते नमो राजर्षा,
राजा नामागृयिरराचपिस्तस्मिन् राजर्षो, राज्यावस्थापामपि कृपिरिव कृपिस्तस्मिन् राजर्षो ॥५॥

अर्थ—ते समय विधिया नगरीयो कोलाहलक यद् रदु-कोलाहलक पृथगे अयक्त रोदन भूयराज बगेरीयो धनो कळकळाट
बारे बार यद् रदु नगरयो सर्वत्र पर आराम बगेरी स्थानयो कळकळ द्रव्य व्यापी रया यगारे एय ययु? ते कहे छे-उगारे नयि-
राजर्षि=अर्थान् राजा होता एता एता कृपिवृत्त्य वर्जनराजा नभि; प्रमन्नित या पर यदार नीकल्या त्सार ६

अप्सुष्टिय रायरिति । पठेज्जाठाणमुत्तम ॥ संको माहंणरूपेण । इमं वर्यणसंजयी ॥ ६ ॥
(उत्तम) उत्तम रया (पठेज्जाठाण) दीक्षान स्थानने विरे (अप्सुष्टिम) उत्तमयेत थयेला (सपरिति) नमि सपनि पासे (छको)
छको द्र [मारणरूपेण] मारणरूपे भागीने [इम] मा प्रमाये (पण्य) वचन (अवयवी) वादया ६

प्या०—नमिराजर्षि नाम्नी प्राध्रणरूपेणेद् वचनमग्रयीत् कथमृते राजर्षि? उत्तमं प्रमग्यायाः स्थान प्रमग्यास्थाने
ज्ञानदर्शनगारिआदिगुणस्थानानां नियास प्रत्युत्थितमुगनमित्यर्थ ॥६॥

अर्थ—नमिराजर्षि उत्तम प्रमग्या स्थान अर्थान् ज्ञानदर्शनगारिआदि गुणस्थानोना निवासभूत, प्रमग्या स्त्रीभारया अभ्युपित

थया=उद्यत थया, त्वारे शक्र=इन्द्र ए नमिराजपि पासे ब्राह्मणरूपे आग्नीने आ=(हवे कहेवाशे ते)=वचन बोल्या. ६

किं नु भो अजमिहिलाए ! कोलाहलगसंकुला ॥ सुंचंति दारुणा सर्दा । पासाएसु गिहेसु अ ॥ ७ ॥
[भो] हे मुनि! (अज) आज [मिहिलाए] मिथिला नगरीमां (पासाएसु) प्रासादोने विवे (गिहेसु अ) घरोने विवे (कोलाहलग संकुला) कोलाहले करीने व्याप्त एवा [दारुणा] भयंकर [सर्दा] शब्दो (किं नु) शेना [सुंचंति] संभळाय छे ७

व्या०—किमिति प्रश्न, नु इति चित्कर्क, भो इति आमंत्रणे, भो राजर्षे! अद्य मिथिलायां प्रासादेषु देवगृहेषु, भूपमंदिरेषु, च पुनस्त्रिकचतुष्कचत्तरादिवु दारुणा हृदये उद्वेगोत्पादका विलापाः क्रंदितादयः, शब्दाः किं नु श्रूयन्ते? इतींद्रो राजपि नमि पृच्छतिस्मेत्यर्थः. कीदृशाः शब्दाः? कोलाहलकसंकुला अव्यक्तशब्दव्यासाः.

मिथिलायां प्रासादोने विषये तथा देवगृह अने राजमंदिरोने विषये 'च' पदशी त्रिक चतुष्क चत्वर=चोतरा आदिकमां दारुण=हृदयमां उद्वेग उत्पन्न करे एवा तथा कोलाहलशी व्याप्त शब्दो; एटले रोकळकळना विलापो केम संभळाय छे? एम इंद्रे नमिराजपिने पूछ्युं. ७

एयमंष्टं निसामित्ता । हेउकारणचोइओ ॥ तँओ नमिरायरिसी । देविदं ईणमंबववी ॥ ८ ॥
[एअ] आ (अष्ट) अर्थने [निसामित्ता] सांभळीने (तँओ) त्वारपछी (हेउकारण चोइओ) तेना हेतु अने कारणो वळे प्रेरणा करायेला

(नमिराजिस्सी) ७मि राजर्षि (श्विदे) देवैर्द्र प्रत्ये (एण) आ प्रमाणो'ग वचन (अप्यवी) बोल्पा ८

व्या०—तत इद्रप्रश्नानतर नमिराजर्षिदेवेन्द्रमिदमब्रवीत्, किं कृत्वा? एतमर्थमित्यर्थप्रतिपादक शब्द निशम्य श्रुत्वा, कथंभूतो नमिराजर्षि? हेतुकारणाभ्या चोदित प्रेरित हेतुकारणचोदीत, तत्र हेतु. पचायववाक्यरूप, तत्र कारण च येन विना कार्यस्योत्पत्तिर्न भवति, पच अवयवा इमे—प्रतिज्ञा? हेतु २ उदाहरण ३ उपनय ४ निगमन ५ रूपा, पक्षवचन प्रतिज्ञा? साध्यसाधक हेतु २ तत्सादृश्यदर्शनमुदाहरण ३ उदाहरणेन साध्येन ॥ सयोजनमुपनय ४ हेतूदाहरणोपनये साध्यास्य निश्चयीकरण निगमन ५ तथैव दर्शयति—तत्र धर्माग्निनोऽस्मन्नगरादृष्टात्कुटुयाद्वा नि सरण वीक्षाग्रहणमपुक्तमिति प्रतिज्ञायापय, कस्माद्धेतो? आश्रदादिदाकणशब्दहेतुत्वात्, इदं हेतुवाक्य २ यद्यदाश्रदादिदाकणशब्दहेतुक भवति तत्तद्धर्मार्थिन पुरुषस्यापुक्त, किंचित्? हिंसादिकर्मवत्, यद्य हिंसादि कर्माक्रदादि दाकणशब्दहेतुक तद्विस्मादिकर्म च धर्माग्निनोऽप्यपुक्त भवति, इदमुदाहरणवाक्य ३ तस्मात्तथा नवापि धर्माग्निनो नि सरणमपु ४ इदमुपनयवाक्य ४ तस्मादाश्रदादिदाकणरौद्रशब्दहेतुत्वाद्विस्मादिकर्मवत्संख्या तत्र गृहात्कुटुयाग्नगरा-
क्षि सरणमपुक्तमेव, इति निगमनवाक्य ५ इति पचायवाक्यस्य कारण दर्शयति—यदस्य पूर्वमस्ततो घस्तुन उत्पदाक तत्तस्य कारण, भवतो गृहानि सरणं, दारुणशब्दकार्यस्य कारण ज्ञेय, यदा भवतो गृहानि सरण पूर्व जात, तदा पथादाक्रदादिशब्दलक्षण कार्य जात, यदा भवतो वीक्षाग्रहण न स्यात्तदाक्रदादिशब्दश्च कथ स्यादित्यर्थ. ॥८॥
एव हेतुकारणाभ्यामिद्रेण प्रेरितो नमिराजर्षिरथ यदब्रवीत्तदग्रेतनया गाथयाह--

અર્થ—તદનંતરં દ્વંદ્વે પ્રથમ પૂછ્યા પછી નમિરાજર્ણિ દેવેદ્રને આ વચન બોલ્યા—કેમ કરીને? તે કહે છે—આ અર્થને—एटले અર્થ બોધક શબ્દને સાંખ્યીને હેતુ તથા કારણ વહે પ્રેરિત થયેલા અન્ને ‘હેતુ’ પદ પંચાવયવ વાક્ય રૂપ અનુમિતિ સૂચક છે. પાંચ નિગમન=સાધ્યનું નિશ્ચયાપાદન ૫ જેમકે—‘તમે ધર્માર્થી હોઈ આ નગરમાંથી ઘરમાંથી નીકળી જઈ દીક્ષા ગૃહણ કરવી અયુક્ત છે,’ આ પ્રતિજ્ઞા=વાક્ય; ૧ ‘જા માટે?’ ‘લોકમાં કોલાહલ તથા કુટુંબમાં વિલાપ આદિક દારુણ=ખંચકર શબ્દોનું હેતુભૂત હોવાથી,’ આ હેતુ વાક્ય; ૨ જે કઈ વિલાપાદિ દારુણ શબ્દનું હેતુ હોય તે ધર્માર્થીપુરુષને અયુક્ત કહેવાય. જેનું કે—હિંસાદિ કર્મ જે હિંસાદિ કર્મ વૃમરાણ જેવા દારુણ શબ્દનું હેતુ હોય તે હિંસાદિ કર્મ ધર્માર્થીને અયુક્ત મનાય.’ આ ઉદાહરણ વાક્ય છે. ૩ એજ પ્રમાણે આ તમારું ઘર છોડી ચાલી નીકળવાનું કર્મ આક્રંદાદિ દારુણ શબ્દનું હેતુ છે તેથી તમને ધર્માર્થીને અયુક્ત ગણાય તેવું છે. આ ઉપનય વાક્ય છે. ૪ તેથી તેમજ છે—एटले લોકોમાં કોલાહલ તથા આક્રંદ આદિક દારુણ શબ્દનું હેતુ હોઈ હિંસાદિ કર્મને પેટે આ તમારું ગૃહ કુટુંબ તથા નગરમાંથી નીકળી ચાલ્યા જવું એ સર્વથા અયુક્ત છે,’ આ નિગમન વાક્ય છે. ૫ આ પંચાવયવાત્મક હેતુ કહેવાય છે. હવે કારણ દર્શાવે છે. જે કંઈ પ્રથમ ન હોય તેવી વસ્તુનું ઉત્પાદક થાય તે તેનું કારણ કહેવાય. જેમકે—તમારું ઘરમાંથી નીકળી જવું દારુણ શબ્દરૂપ કાર્યનું ઉત્પાદક હોવાથી તે કારણ મનાય. જ્યારે તમારું ઘરમાંથી નીકળી જવું પ્રથમ થયું તે પછી આક્રંદ વગેરે શબ્દાત્મક કાર્ય ઉત્પન્ન થયું. જો તમારું દીક્ષાગ્રહણ ન થાત તો આ આક્રંદાદિ શબ્દો ક્યાંથી થાત? ૮. આવી રીતે હેતુ તથા કારણ વહે દ્વંદ્વે જ્યારે પ્રેરણા કરી ન્યારે તે નમિરાજર્ણિ તદનંતરં જે બોલ્યા તે આગળની ગાથાઓથી નિરૂપણ કરે છે.

मिहिलाप चेदय वच्छे । सीयच्छाप मनोरमे ॥ पत्रपुष्पफलोत्पे १ ९ ॥
वैष्णव होरमाणमि । चेदयमि मनोरमे ॥ दुहिआ असरणा अत्ता । पयं कदति ॥ १० ॥

[मिहिलाप] मिथिलानगरीमा (वेष्ट) चेत्यने विषे (सीयच्छाप) शीतळ छायावाळो (मनोरमे) मनोहर (पत्रपुष्पफलोत्पे) पत्र, पुष्प
अने पत्रे करीने सहित तथा [सया] सवा (वहुण) घणा पक्षीभोजे (वहुगुणे) ण्ड गुणकारी (वच्छे) वृक्ष छे ॥९॥
(मनोरमे) मनोहर [देवमयि] पुष्प [पाण] वायु घटे [होरमाणमि] जेम तेम फेळते सते (मो) ह प्राहण! (दुहिआ) दु खी [मल
रणा] शरणरहित (मत्ता) पीडीत थोयला एवा (ए प) मा [खणा] पक्षीभो (कदति) भाव्य करे छे १०

व्या०—ममिगजपि किमग्रवीदित्याह—मिथिलाया नगर्यां वैश्ये उद्याने भो एते खगा पक्षिण प्रवृत्ति कोलारल
कुर्यन्ति, चिति पत्रपुष्पफलादीनामुपचय, चितौ साधु चित्त्य, चित्तमेव चैत्यमुद्यान, तस्मिन् चैत्य उद्याने एते उच्य-
माना खगा विरगा पूरकुर्वन्ति, कथमृते चैत्ये मनोरमे मनोज्ञे, पुन कीदृशे? वृक्षे शीतलच्छाये, कीदृशैर्वृक्षे? पत्र-
पुष्पफलोत्पेयै पत्रपुष्पफलपुष्पै, पुन कीदृशे चैत्ये? यद्गुणा खगाना यद्गुणे प्रचुरापकारजनके इत्यर्थ एते खगा क
सति विलपन्ति? चैत्ये वृक्षे वातेन हियमाणे सतीतस्तत प्रक्षिप्यमाणे सति, उद्याने देयगेहे च वृक्षे चैत्यमुदाहृतमित्य
नेकार्थ, कथमृते चैत्ये? मनोरमे मनोज्ञे, कीदृशा एते खगा? दु खिता, पुन कीदृशा? अशरणा, पुन कीदृशा?
आत्ता पीडिता, अत्र यत्स्वजनावन्दन, तत्त्वगामन्दन स्वय वृक्षकल्पो यावत्काल तद्वृक्षस्य स्थितिरासीत्तावत्काल
भोगादिषु स्थिरतासीत् ततश्चाक्रन्ददिदारुणशब्दानामभितो भवदुक्ते हेतुकारणे असिद्धे एव, एतेषा स्वजनानां मया

સ્વાર્થભંગઃ કૃતો નાસ્તિ, મમાધ્યત્ર સ્થાને ઇન્ધિઃ સ્વજનૈઃ સહેયત્તેવ સ્થિતિઃ, કેનાપ્યધિકીકર્તુ ન શક્યતે, તસ્માન્મમ મિથિલાતો નિઃસરણં દીક્ષાગ્રહણં સર્વથા મિથિલાવાસ્તવ્યલોકાનામાક્રંદશબ્દહેતુઃ કારણં ચ નાસ્ત્યેવેત્યર્થઃ. ॥૧૦॥

અર્થ—(વે ગાથાનો મેલો અન્વય છે.) નમિરાજા શું બોલ્યા તે કો, છે—મિથિલા નગરીમાં ચૈત્ય=ઉદ્યાનને વિષયે ઇંદ્ર! આ વધા સ્વગ=પક્ષિઓ ક્રંદન=ફોલાહલ કરે છે. ચિતિ ઇટલે પત્ર પુણ્ય ફલ ઇત્યાદિકનો ઉપચય, એ જેમાં સારું હોય તે ચૈત્ય=ઉદ્યાન; ઉદ્યાને દેવગેહે ચ દૃષ્ટે ચૈત્યમુદાહૃતમ્=ગીતો, દેવાલય તથા દૃષ્ટ; એ ગ્રણે ચૈત્ય કહેવાય છે; એમ અનેકાર્થકોપમાં વચન છે. એ મનોરમ તથા શીતલ છાયા અને પત્ર પુણ્ય ફલવંદે શુક્ત હોવાથી બહુ પક્ષિઓનો સદા વહુગુણ=ઘણો ઉપકારક એવો દૃષ્ટ જ્યારે વાશુએ દ્રિય-માણ ઇટલે આમ તેમ દોલાયમાન કરાય છે ત્યારે તે દુઃખિત તેમજ અશરણ=બીજો કોઈ આશ્રય ન સૂઝવાથી નિરાશાર જેવા અને તેથી જે આર્તિ=પીડા પામતા પક્ષિઓ આમ આક્રંદ=ફોલાહલ કરે છે. ૯

અર્થ—અત્રે જે સ્વજનના આક્રંદનને પક્ષિયોના આક્રંદનરૂપે કથ્યું, પોતે દૃષ્ટ તુલ્ય થઈ યાવત્કાલ પર્યંત દૃષ્ટની સ્થિતિ રહી તાવત્કાલ પર્યંત ભોગાદિકની સ્થિરતા હતી ઇટલે હવે આક્રંદાદિ દારુણ શબ્દનાં તમે કહેલાં હેતુ તથા કારણ અસિદ્ધજ છે. કેમકે એ સ્વજનોનો મેં લેશ પણ સ્વાર્થ ભંગ કર્યો નથી. મારી પણ એ સર્વે સ્વજનોની સાથે આટલીજ સ્થિતિ નિયત હોવાથી કોઈથી તે અધિક કરી ન શકાય માટે મારું મિથિલામાંથી નીસરી જવું તથા દીક્ષા ગ્રહણ સર્વથા આ મિથિલાવાસી લોકોના આક્રંદ શબ્દનું હેતુ અથવા કારણહેજ નહિ. ૧૦

પંચમેઠુ નિસામિત્તો । હેઝકારંણચોદ્વઓ ॥ તેઓ નંમિ રાંયરિસિ । દેવિંદો ઇંણમઞ્વેંવો ॥૧૧॥

મૂલ—૫૫) આ (અઢ) ધર્થને (નિસામિત્તો) સામઢીને (તઓ) સ્યારપઢી (હેઝકારંણચોદ્વઓ) હેતુના કારણથી પ્રેરાયલા (દેવિંદો) દેવે ઢો (નમિ) નેમિ (રાંયરિસિ) રાજા પ્રત્યે (રણ) આ પ્રમાણેના વચનો (અખ્વો) ચોસ્યા ૧૧

વ્યા૦—તતસ્તદનતર દેવેંદ્રો નમિરાજપિપ્રતીદ વધ્યમાણ વચનમઞ્વચીત્, કિં કુર્યા? एतमर्थं निशम्य, कीदृशो देवेन्द्र ? हेतुकारणभ्या प्रेरित, अथवा हेतुकारणयोर्विषये नमिराजपिणा प्रेरित, पूर्वं ह्येद्विण नमिराजपिप्रतीत्युक्त, भो नमिराजपे! एतेषामाक्रदादिदारुणशब्दहेतुत्वात्तव दीक्षामग्रहणमयुक्त, पुनस्तेषामાક્રદાદિશબ્દરૂપકાર્પસ્ય તવ દીક્ષા ગ્રહણમેવ કારણમિત્યુક્તે સતિ નમિરાજપિણા ચ તેષામાક્રદાદિદારુણશબ્દસ્ય સ્વાર્થ એવ હેતુકારણે ઉક્તે, તેનાસિ ઢોડ્ય મઞ્વદુક્તો હેતુ કારણ પ્રાપ્ય સિદ્ધમેવેતિ રાજપિંનેંદ્ર પ્રેરિત સન્નિદ વચન નમિરાજપિપ્રતિ પુનરુચાચેત્યર્થ ॥૧૧॥

અર્થ—તદનતર દેવેન્દ્ર નમિરાજપિ પ્રત્યે આન્હવે કહેવાનો તેન્વચન ગોસ્યા કેમ ગોસ્યા? તે કહે છે—આ અથ સામઢીને હેતુ તથા કારણથી પ્રેરિત એવા દેવેન્દ્ર, અથવા હેતુ તથા કારણ વિષયમા નમિરાજપિંયે પ્રેરિત, પ્રથમ રન્દ્રે નમિરાજપિં પ્રત્યે વધુ કેન્હે નમિરાજપે! આ આક્રદાદિરુ દારુણ શબ્દોનુ હેતુ હોવાથી તમારે દીક્ષા ગ્રહણ કરવી યોગ્ય નથી, કેમકે તેઓના આક્રદાદિ શબ્દરૂપ કાર્યનુ તમાવ દીક્ષા ગ્રહણન કારણ છે; ત્યારે નમિરાજપિં વધુ કેન્હે—તેઓના આક્રદાદિ શબ્દોનુ કારણ તથા હેતુ તેઓનો સ્વાયજ છે, તેથી તમે ર્હપેલો હેતુ અસિદ્ધ છે, સર્વ કારણ મેં વધુ તે સિદ્ધ છે; એમ રાજપિં પ્રેરાયેલા ર્દ્ર નમિરાજપિં પ્રત્યે આ વચન બોલે છે

एँस अर्गगी य वैओ य एँयं डइँसंति मंदिरं ॥ भर्थवं अंतेउरं तेणं । कीसंण नावपक्खह ॥१२॥

मूल—(एस) आ (अर्गगी अ) अग्नि अने (वाउअ) वायु (ए अं) आ तमारा (मंदिर) महेलने (दइँस) चाले छे (तेण) तेथी (भयवं) भगवन् [अंतेउरं] तमारा अत पुरनी सन्मुख (कीसणं) कैम [नावपिक्खह] तमे जोता नथी? १२

व्या०—हे भगवन्! एप प्रत्यक्षो अग्निर्वायुश्च दृश्यते, पुनरेतत् प्रत्यक्षं मंदिरं दृश्यते, तवैल्लध्याहारः, तव गृहं प्रज्ज्वलति हे भगवन्! तेणं तेन कारणेन, अथवा णं इति वाक्यालंकारे, तच्चांतःपुरं राज्ञीवर्गं 'कीसण' इति कस्मात्कारणाद्वापेक्षसे नावलोकसे? यद्यदात्मनो वस्तु भवति तत्तदीक्षणीयं, यथात्मीयं ज्ञानादि, तथेदं भवन्नोतःपुरमपि ज्वलमानमवलोकनीयं ॥१२॥

अर्थ—हे भगवन्! आ प्रत्यक्ष देखातो अग्नि अने आ वायु आ (तमारं) मंदिर=महेल चाले छे—तमारी राणीयो सहित अंतःपुर बळे छे तेने तमे कैम नथी अपेक्षा करता? जे कइ वस्तु पोतानुं होय तेनी संभाल लेवी जोइए. जेम पोताना ज्ञानादिकनी अपेक्षा रखाय छे तेम अंतःपुर बळतुं होय तो ते तमारे जोबुं जोइए. १२

एँयमँहं निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तओ नमिरायरिसी । देविंदं इणंमँव्वो ॥१३॥

मूल—(एअ अहं) आ अर्थने (निसामित्ता) सांभलीने (तओ) त्थारपल्ली (हेऊकारण चोइओ) हेतुना कारणथी प्रेरायला (नमी राय-रिसी) नमिराजा (देविंदं) देवेंद्र प्रति [इणं मँव्वो] आ प्रमाणे बोल्यो. १३

—या०—अस्या गाथाया अर्थस्तु पूर्ववत्, अयमेव विशेषः—नमिराजर्षिर्देवद्रस्य वचनं श्रुत्वा देवद्रप्रतीदमब्रवीत्,
किमब्रवीदित्याह—

अर्थ—आ गाथानो अर्थ ता पूर्ववत् समज्यो पटले—आ अर्थने सांभलीने ते पछी हेतु तथा कारण वढे प्रेरायेला नमिराजर्षि
देवद्रने आ ममाणे वचन पोल्या विशेष पटलोम छे के—नमिराजर्षि देवद्रनु वचन सांभली देवद्र प्रत्ये आ वचन पोल्या १३

सुह वसामो जीगामो । जेसिं मो नैरिथ किंचण ॥ मिहिलाए डण्डमाणाए । ते मे डण्डेई किंचण ॥१४॥
मू०—(सुह) सुले करीने (वसामो) अमे पत्नीमो छीये अने (जीगामो) जीवीए छीये (जेसिं मो) जे ममाए (किंचण) काइ पण वस्तु
(नैरिथ) नयो तरी करीने (मिहिलाए) मिथिला नगरी (डण्डमाणीए) गळते सते [मि] माठ (किंचण) काइ पण (न डण्डेई) वळतु नथी

व्या०—भो माइ! वय सुर्व यथास्यात्ताया वसाम सुर्व तिष्ठाम, सुर्व यथास्यात्ताया जीगाम प्राणान् धारयाम,
भो इत्यस्माक किंचन किमपि त्यल्पमपि ज्ञानदर्शनाभ्या विना पर किमपि स्वकीय नास्ति, यत्किंचिदात्मीय भवति
तद्विलोप्यते, अग्निजलाशुषद्वेभ्यो रक्ष्यते, यदात्मीय न भवति तस्यार्थ केन लिख्यते? यदुक्त-एगो मे सासओ अप्पा ।
नाणदसणसनुआ ॥ सेसाण याहिरा भावा । सज्वे सजोगलक्खणा ॥१॥ तदेव दर्शयति—मिथिलाया नगर्षी दह्यमा-
नाया मे मम किमपि न दण्यते, इति हेतो सर्वेऽपि स्वजनघनधायादयः पदार्था मत्तोऽतिशयेन भिन्ना, एतेषां विनाशो
न चास्माक विनाश इत्यर्थः ॥१४॥

अर्थ—भो मातृ! अर्थ सुखरूप वसिये छीए, सुखे करी जीविये छीए—माण धारण करी रह्य छीए. जे अमारुं कइ स्वल्प पण (ज्ञानदर्शन बिना) पर कइ स्वकीय वस्तुज नथी; जे कइ आत्मीय वस्तु होय तो तेने माटे नजर रखाय अर्थात् अग्नि जलादिकथी तेने वचाववा यत्न कराय; पण जे आत्मीय न होय तेने माटे कोण खेद करे? कहुं छे के—(एगो मे०) ज्ञानदर्शन संयुक्त मारो एक आत्माज शान्त छे ओप तो क्या बाग भाव=पदार्थ=संयोगलक्षण छे अर्थात् परस्पर संबंधी कल्पेला छे. ॥१॥ एज दर्शने छे—आ मिथिलानगरी दबमान=बलवा मांडे तो पण तेमां मारुं कइ पण बळे नहि. आयी स्वजन धनधान्यादि वधाय पदार्थो माराथी अतिशय भिन्न हांवाथी एओनो बिनाज यवाथी मारुं कइ पण चिनट थुं नथी एम सूचवधुं. १४

वत्तपुत्तकलत्तस । निधेवाारस भिक्खुणो ॥ पियं न विज्जे किञ्चि । अपिपेयं पि नं विज्जे ॥१५॥

मूल—(वत्तपुत्तकलत्तस) पुत्र परिवारने त्यजो दीषा छे. एवा [निधेवाारस] खेतो आदि व्यापार रदित ब्या [भिक्खुणो] भिक्षुने (किञ्चि) कांइपण (पियं) प्रिय (न विज्जे) नथो तेमज (अपिपेयं) अग्रिय पण कांइ [न विज्जे] नथी. १५

व्या०—एतादृशस्य भिक्षोर्भिक्षाचरस्य प्रियमग्रियं च न किञ्चिद्विद्यते, कथंभूतस्य भिक्षोः? त्यक्तपुत्रकलत्रस्य, त्यक्तानि पुत्रकलत्राणि येन स त्यक्तपुत्रकलत्रस्तस्य परितृप्तसुतभार्यस्य, पुनः कीदृशस्य? निर्व्यापारस्य, व्यापाराभिर्गता निर्व्यापारस्तस्य निरारंभस्य पंचविंशतिक्रियारहितस्य. ॥१५॥

अर्थ—एवा भिक्षुने प्रिय के अग्रिय कइ होतुं नथी. केवाने? ते कहे छे—त्यक्त छे पुत्र तथा कलत्र=स्त्री=वगेरे जेणे एटछे

स्त्रीपुत्रादिक परिहरीने विज्ञाचार वनेलो क्या निर्व्यापार, अर्थात् कक्षी प्रवृत्तिनो आरम्भ न करनार एट्ठे पचीश क्रिपारहित वनेला माधुने फटु मिय के अमिय होतुन नयी १५

वहुं वहुं मुणिंणो भेह । अणंगोरस्स भिक्खुंणो ॥ सर्वओ विप्पमुंक्कस्स । णंग तमंणुपस्सओ ॥१६॥

मूल—(लयओ) सय परिप्रदयी (विप्पमुक्कस्स) विममुक्क (एगत) हुं बकले (अणुपस्सओ) विचरता क्या, तथा (अणंगोरस्स) घर रहित क्या (मुणिंणो) मुनिने (भिक्खुंणो) विमुक्क एता (वहु वहु) मणुज (भद) सुख छे १६

व्या०—लु इति निश्चयेन मुने सायोर्यदुभद्र प्रचुर सुख वर्तते, कथमृतस्य मुने ? अनंगारस्य नियतवासरहि तस्य, पुन कीदृशस्य मुने ? भिक्षया दृढीताहारस्य, किं कुर्वतो मुने ? एकात्मतनुपश्यतः एक एवाहमित्यतो निश्चय एकात्मता निश्चय विचारपत एकत्वभावना कथयत पुन कीदृशस्य मुने ? सर्वेन परिग्रहादिप्रमुक्तस्य ॥१६॥

अर्थ—(वहु=निश्चये) मुनिने बहुभद्र, एट्ठे घणुज सुख होय छे, केरा मुनिने ? अनंगार=नियतस्यानके वास न करनार तथा भिक्षावहे आहार ग्रहण करनारा तेमन एकतनु अनुदर्शन, अर्थात् हु एकलोन छु आवा निश्चयनु अनुचितन राशनार अने सर्वेप स्निहयी विशेषे करीने प्रमुक्त ययेला मुनिने बहु सुख होय छे १६

पेयमेव निसामित्ता । हेज्जकारेणचोइओ ॥ तओ नमिं रायरिसिं । देविंदो इणमंबवो ॥१७॥

मूल—[पय मह] मा अयने (निसामित्ता) सामझीने [तओ] त्यास्पही (हेज्जकारेणचोइओ) हेतु मने काखी प्रेतयल प्या (देविंदो)

नेवेन्द्र [नमिंशयिरिति] नमिराजाप्रत्ये (इणं अञ्चवी) आ प्रमाणे बोल्या १७

व्या --इति नमिराजर्पेवचन श्रुत्वा देवेन्द्रः पुनर्नमिराजर्पिप्रतीदमब्रवीत्. ॥१७॥

अर्थ—आ अर्थने साधळी हेतु तथा कारण वडे प्रेरित एवा देवेन्द्र नमिराजर्पि प्रत्ये आवुं वचन बोल्या. १७

पौगांरं कारयित्ताणं । गोपुरदालगाणि य ॥ उंसुलगंसयग्धीओ । तओ गच्छसि खत्तिया ॥१८॥

मूल—(पागांरं) किल्लो (गोपुरदालगाणि अ) दुरयाजा, जने सरपा [ओ सुलगा] ब्राह्म (सयग्धीओ) मोडो तोप य सर्वे (कारदत्ताणं) करावीने (तओ) त्वापण्णो (सत्तिया) हे क्षत्रिय! गच्छसि) तमे जाओ. १८

व्या०—हे क्षत्रिया! ततः पश्चाच्च गच्छसि, दीक्षार्थं गच्छेदर्थः, किं कृत्वा? पूर्वं नगरस्य रक्षार्थं प्रकारं कोट्टं कारयित्वा, पुनस्तस्य प्रकारस्य गोपुराणि प्रतोलीदाराणि कारयित्वा प्रतोलीकथनादेवार्गलासहितमहादृढकपाटानि कारयित्वा, पुनस्तस्य प्रकारस्यादालकानि च कारयित्वा, अदालकानि हि प्रकारकोष्ठकोपरिखनीनि मंदराण्युद्ध्वंते. बुरजानामुपरिस्थगृहाणि संग्रामस्थानानि कारयित्वा, पुनस्तस्य प्रकारस्योमूलगेति खातिकां कारयित्वा, पुनस्तस्य प्रकारे शानधीः कारयित्वा, शतघ्न्यो हि यंत्रविशेषाः, या हि सकृच्चालितापि शतसंख्याकान् भटान् विनाशयति, दूरमारकुहकयाणारावादिपापाण्यंत्रादीन् कारयित्वा पश्चाद् ब्रजेः, अत्र हे क्षत्रियेति संबोधनमुक्तं, तेन क्षत्रियो हि रक्षाकरणे समर्थः स्यात्, क्षतात्प्रक्षाराद्गतात् प्रापत इति क्षत्रियः यो हि क्षत्रियः स्यात्स पुररक्षांप्रति क्षमः स्यादिति हेतोः क्षत्रियेति संबोधनमुक्तं. ॥ १८ ॥

अर्थ—हे क्षत्रिय! प्रथम प्राकार ण्टट्रे नगरने फुल्लो रक्षणाथ किछो करावीने चळी ते प्राकार=गढ=ने गोपुर=जेमां भोगल सहित महोटा दृढ फमाद होय तेवा दरवाजा=रुमारीने तथा ते प्राकारने पांखां अटाल=किछामा योधाभोने रहेगाना दुरुवा तथा हयियार राखवाना कोठा=रुमारीने अने ते गटने फरती उम्लगा=वाद् करामी ते किछामा शतानी=एरुवार चळाववायी एकीबखते सेरुढो भटोनो म्निश वर तेवी जजालो गोठवावीने तेमज दूरधी मारवाना मोरवा तथा वण्ट रचनाना धाणशब्द करे तेवा पापा गना यत्रो वनयावीने तत्पश्चाद् तु दीक्षार्थे जाजे. अत्रे क्षत्रिय! ए सगोचन मनु ते उपरथी रक्षा करवा समय क्षत्रियन होय एम नयागी जे क्षत्रिय होय तेज नगररक्षा करे तेथी क्षत्रिय सगोचन कर्पु १८

प्रथमद्व निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तओ नमो रायरिसी । देविंदमिणमचवगी ॥१९॥

१९ गाथानो अथ तेरमो गाथा प्रमाणे समजी लेखो

व्या०—इति देवेन्द्रवच श्रुत्वा पुनर्नमिराजपिंदेचे उप्रतीदमत्रवीत् ॥१९॥

अर्थ—आ अर्थने साभळीन हेतु तथा कारण वढे प्रेरित नमिराजपिं, त पछी देवन्द्रन भातु वचन बोल्या १९

संद्व च नगर किंचा । तवसयसममंगल ॥ भवतीनिऊणपागार । तिंगुत्त दुर्पधमग ॥२०॥
धणु परंक्रम किंचा । ईरिय संया ॥ धिद्व च केयणं किंचा । सत्त्वेण पलिसथप ॥२१॥

तवनारायणजुत्तेण । भिक्षूणं कम्मकंचुयं ॥ मुंणी विगयसंगमो भवाओ परिमुच्चई ॥२२॥

मूल—[सदं च] श्रद्धाने (नगर) नगररूप (किष्का) करीने तथा [तय संवरं] बाह्य तत्परूप संवरने (अगल) कमाडना आगरीया करीने तथा (यत्तोनिऊणपगारं) क्षांतिरूपी प्राकारने करीने (तिगुत्ते) अण गुत्तिवडे गुत्त एवो [डुग घंसण] धीजायी पराभव न पमाडो शकाय तेवो प्राकार करीने २० (परकमं) पराक्रमने (धणुं) धनुस्वरूप (किष्का) करीने (च) तथा (इरिअ) इयां समितिने [सिया] सदा [जीय] जीवो=धनुषनी प्रत्यंचा रूप करीने (धिइं च) धर्मपत्नी रतिने (केअण) केतनरूप (किष्का) करीने (सञ्जेण) सत्यतायी (पल्लिमंथए) तैयार करुं=ते धनुयने बांधनु २१ (तमनारायजुत्तेणं) तत्परूपी बाणवडे युक्त दवा (कमकंचुअ) कर्मरूपी बलरने (भिक्षूणं) भेदीने [विगयसंगमो] कर्मरूपी संग्रामने जीतेला दवा (मुणी) साधु (भावओ) संसार धक्की (परिमुच्चइ) मुक्त थाय छे, २१

व्या०—तिस्रभिर्गोत्राभिरिद्रवाक्यस्य प्रत्युत्तरं ददाति—भो प्राज्ञ! मुनिर्जिनवचनप्रमाणकृत्साधुर्भवात्संसाराल्प-
रिमुच्यते, परि समंतान्मुक्तो भवति, मुक्तिसौख्यभाक् स्यात्, कथंभूतो मुनिः? विगतसंग्रामः, विगतः संग्रामो यस्मात्स विगतसंग्रामः, सर्वशत्रूणां विजयात्संग्रामरहितो जात इत्यर्थः. म मुनिः किं कृत्वा विगतसंग्रामो जातस्त-
दाह—श्रद्धां तत्त्वश्रवणरुचिरूपां समस्तगुणाधारभूतां, भगवद्वचने स्थैर्यबुद्धिं नगरं कृत्वा, तत्र श्रद्धानगरे उपशमयै-
राग्यबिबेकादीनि गोपुराणि कृत्वेत्यनुक्तमपि गृह्यते, तपो द्वादशविधं, संगमं सप्तदशविधं, अर्गलाप्रधानं कपाटमपि अर्गला, ततो अर्गलाकपाटं कृत्वा, पुनस्तस्य श्रद्धानगरस्य क्षांतिं प्रकारं कृत्वा, क्षमां वपं कृत्वा कथंभूतं प्राकारं? निपुणं परिपूर्णं धान्यपानीयादिभिर्भूतं, पुनः कथंभूतं प्राकारं? तिस्रभिर्गुप्तिभिर्गुप्यं रक्षितं, गोपुराष्टालकोत्सूलकवातिकास्था-

नीयादनी रक्षित, पुन कीदृश प्राकारं? इ प्रथमिक शत्रुभिर्दुराकलनीय, पूर्वमित्रेण प्राकारादीन् कारयित्वेत्युक्त, तस्यो-
त्तरमिदं श्रेय अथायुना प्राकारादौ सग्रामो विधेय इत्याह—मुनिर्विगतसग्राम स्यात्, पराक्रम क्रियाया बलस्फोरेण
घनु कृत्वा, च पुनस्तस्य धनुष सदा ईर्यामिर्यासमिनि जीवां प्रत्यचां कृत्वा, च पुनस्तस्य पराक्रमधनुषो घृति धैर्यं
घर्माभिरति केतन शृंगमय धनुर्मध्ये काष्ठ मुष्टिस्थान कृत्वा, तत्केतन च लायुना दृढ बध्यते, इदमपि धैर्यकेतनं
शृंगमयधनुर्मध्यस्थकाष्ठ सत्येन सत्यरूपस्यायुना पलिमथ इति परियज्जीयात् पुनस्तप एव नाराचा लोहमयो घाण-
स्नपोनाराचतेन युक्त तपोनाराचयुक्त, तेन तपोनाराचयुक्तेन, तेन पूर्वोक्तेन पराक्रमधनुषा कर्मकशुक्ल कर्मसन्नाह
मित्वा अत्र कर्मकशुक्लरूपेण प्रबद्धकर्मवान्त्यैवोद्धत शत्रु, स एव योघव्य, तस्यैव कमकशुक्ल कर्मसन्नाहं मेयमि
त्यर्थं कर्मणस्तु कशुकस्य तद्वत्तमिध्यात्वाचिरतिकथायादयमाज आत्मन अद्रानगरस्य रोध कुर्वतो दुर्नियाररयात्,
कर्मकशुकमेवात्तस्यात्मनो जित्तयात्, जितकाशी जात एव, प्रकार कारयित्वेत्यादि नस्य साधनता प्रोक्ता ॥२२॥

अर्थ—एव गाथा वढे इदना वाक्पनु दत्तुचर आपे छे—भो प्राज्ञ! मुनि एटछे जिनवचन प्रमाण करनार साधु, भव=ससारयी
परि=सर्वत मुक्त पाय ने=मुक्ति मुक्वनो भागी वने छे, केवो मुनि? प्रथम तो श्रद्धा एटछे तर श्रवण करामा रचिरूप, समस्त
गुणोनी आधारभूत भगवद्वचनमां स्थिरता बुद्धिने नगर करीने, ते श्रद्धारूप नगरमा उपशम वैराग्य विवेकादिक गोपुर=दरवाजा
करीने, (भाटतु पपु नदी तो एण लेवानु छे) तथा वार प्रकारनु तप अने सत्तर प्रकारना समयने अर्गला=भोगछवाळा कपाड कल्पीने
अने ते श्रद्धा नगरने सातिरपी प्राकार=काट सिद्धो=करीने, केवो गढ? निपुण एटछे धान्य जळ घास वगेरेयी परेछो तथा प्रण

ગુપ્તિ=અર્થતિ અટ્ટાલક, ઉત્સુલક તથા પરિવા; એ ત્રણને સ્યાને મનોયુતિ આદિક ત્રણ ગુપ્તિવે રક્ષિત હોઈ દુઃપ્રધર્મક=શત્રુઓથી પરા-
ભવ ન કરી શકાય તેવું. ૨૦

અર્થ-પ્રથમ ઇન્દ્રે ‘પ્રાકારાદિક કરાવીને’ એમ જે કહેલ છે તેનું આ ઉત્તર સમજવું. હવે એ પ્રાકારાદિકમાં સંગ્રામ કરવો એમ કહ્યું
તેનું નિરૂપણ કરે છે-પરાક્રમ=ક્રિયામાં જોર દેવું તે પરાક્રમ, તે રુગો ધનુષ્ કરીને, તે ધનુષ્ની, ડ્યારી=ડ્યારી આદિક પાંચ સમિ-
તિને સદા જીવા=પ્રત્યક્ષ (ધનુષ્ની દોરી) વનાવીને, અને ધૃતિ=ધર્મમાં અભિરતિ લક્ષણ ધૈર્ય=ને કેતન (ધનુષ્ના મધ્યમા મૂઠ રાલ-
વાનું સ્થાન) કરીને એ કેતન સ્થાન શીંગડાનું અથવા કાઠનું રાલી તેને સ્નાયુ=ગાંઠ=ગતી દૃઢ વંચાય છે તેમ આ કેતનને પણ સત્ય-
રુપી સ્નાયુ=તાંત=વતી પરિતઃ વચન આપવું. એ પરાક્રમરૂપી ધનુષ્ તૈયાર કરી પછી તેને તપોમય નારાય=ઓઢાનાં વાળથી યુક્ત
કરી, અર્થતિ તપરૂપી ત્રણ ચઢાવી કર્મરૂપી કંચુક=ચત્તર=ને ખેંચી; અહીં કર્મ કચ્ચ જેણે વાચ્યું છે એવો આત્માજ શત્રુ છે તે
સાથેજ શુદ્ધ કરવાનું હોવાથી તેનાં કર્મમય કચ્ચને ખેંચવાનું છે. કર્મગત મિથ્યાત્વ અભિરતિ કપાય આદિકને સેવતા આત્માના શ્રદ્ધા-
નગરનો રોધ કરે છે તેથી કર્મને કંચુકપણનો આરોપ કર્યો છે. એ દુર્નિગાર કર્મકંચુકના ખેંચથી તે આત્મા જોતાતાં સ્વં જયવાન
થવાય છે તે માટે ‘પ્રાકાર કરાવવા’ વગેરે તેની સાચનના કહેવામાં આવી છે. એ સાચન સંપન્ન થઈ ચિત્ત સંગ્રામ=શત્રુ મીલ્યા પછી
સંગ્રામ વિરામ પામતાં-સંમારથી મુક્ત થાય છે. ૨૨

એયમટું નિસામિત્તા । હેઝકારણચોઈઓ । તઓ નમિરાયરિસિ । દેવિંદો ઇળમવ્વચી ॥૨૩॥

૨૩મી ગાથાનો ૧૭મા ગાથા પ્રમાણે સમન્તચે,

ध्या०—एतन्मिराजर्षेर्वचन श्रुत्वा देवेन्द्रो नमिराजर्षिप्रतीदमब्रवीत् ॥२३॥

अर्थ—आ अर्पने साभळी हेतु तथा कारण वढे प्रेरायेला देवेन्द्र, नमिराजर्षि प्रत्ये आयु बचन बोलया २३

पासाण् कारेंद्रत्ताण । वेद्धमाणागिहाणि य ॥ वालगपोइआओ य । तेंओ गच्छंति खत्तिंया ॥२४॥

मूल—(पासाण्) प्रासादो तथा (यद्धमाणागिहाणि य) वर्धमान गृहो (वालग योइआओ) तथा बलमीमो=छापण माळ विगेरे (कार्ताण) करारीने (तमो) त्यारपछो (लत्तिंया) हे क्षत्रिया (गच्छंति) तसे जाओ २४

व्या०—हे क्षत्रिया! तत्त पश्चात्त्व गच्छ' किं कृत्वा? प्रासादान् कारयित्वा भूषयोग्यमद्विराणि कारयित्वा, पुन वर्धमानगृहाणि, अनेकधा वास्तुविद्यागिरूपितानि वर्धमानगृहाणि कारयित्वा, वालगप्रपोतिकाश्च कारयित्वा बलमी कारयित्वा, गृहोपरि बगलाराउदीप्रभुत्वा कारयित्वेत्यर्थः, अथवा वालगप्रपोतिका जलमध्यमद्विराणि कारयित्वा, इह तुलुबवानि गृहाणि कारयित्वा पश्चाद् गतव्यमित्यर्थः ॥२४॥

अर्थ—हे क्षत्रिया! प्रासाद=राजाओने ररेवा याग्य गृहलो=करावीने तथा वर्धमानगृह=अनेक प्रकारे वास्तुशास्त्रमा वर्णवैला वर्धमानगृहो=करावीने तेमज गालाग्रपोतिका=भागळ नीकळवी छाजळीवाळा रवेक्षदार घेठको=अथवा वचमा पाणीना होजवाळा परो अर्थात् छये क्रतुमां मुखदायक गृहो बनवीने ते पछी तमें जाओ २४

एयमह निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तओ नमी रायरिसी । देविंदमिणमब्ववो ॥२५॥

व्या०—ततो नमिराजधिरित्य वचनं श्रुत्वः देवेन्द्रप्रतीदमवनीत् ॥२५॥

संसयं खलु सो कुणइ । जो मंगे कुणई वरं ॥ जंतयेव गंतुमिच्छिजे । तर्थे कुंघिज्ज सांसयं ॥२६॥
मूल—(जो) जे माणस [मंगे] मार्गमां (घरं) घर (कुणइ) करे छे (सो) ते माणस (खलु) निश्च [मंग] प्यो सशय (कुणइ) करे छे
तेथी [जंतयेव] ज्यां (गंतुं) जवानो [इच्छिजा] इच्छा होय [तर्थ] त्याज [सांसयं] पोतानो आथय (कुंघिज्ज) करयो जोइए २६

व्या०—भोः राज्ञः स पुरुषः संशयमेव कुरुते, यः पुरुषो मार्गे गृहं कुरुते, यो लोभं जानाति मम कदाचिदांछि-
तपदे गमनं न भविष्यति, स एव मार्गे गृहं कुर्यात्, अत्र गृहकरणं तु मार्गप्रायमेव ज्ञेयं, यस्य तु गमनस्य निधयो
वासयोग्यत्वेन यत्रैव गंतुमिच्छेत्तत्रैव स्वाश्रयं स्वगृहं, अथवा सासपमिनि शाश्वतमविनश्वरं गृहं कुर्यादित्यर्थः ॥२६॥

अर्थ—हे राजा! जे पुरुष मार्गमां गृह करे छे ते पुरुष तो निधये संगयज करे छे. अर्थात् जे एम जाणतो होय के पारे नांछि-
तस्थाने कोइ काळे जवाशे नहि ए पुरुषज मार्गमां घर करे. अत्रे गृहकरण मार्ग जेवुंज सपनगानुं छे. जेने जायानो निधय दाय ते
स्वाश्रय=स्वस्थान करे, अथवा शाश्वत=अविनश्वर गृह करी लीए दे. २६

एयमदृ निसामित्ता । हेउकारणचोइओ ॥ तओ नमि रायरिसि । देविंदो इणमव्वन्नी ॥

२७मी गायतो यथं १७मी गायता प्रमाणे

न्या०—तत पुनदेवन्तो नमिराजयेर्वचन श्रुत्या नमिराजयेर्वचनोद यचनमत्रवीत् ॥२७॥ (आ दीवानो अर्थ अगाउ मुजब)

आमोसे लोमंहारे यं । गठि भेये यं तंकरे ॥ नंगरस्स खेम काऊण । तओ गच्छसि खत्तिया ॥२८॥

मू०—(आमोसे) तुदारागोने (लोमंहारे) सर्वस्य तु यवी लेनापमोने [अ] तथा (ग ठिमेय) गठ कापुमोने (अ) तथा [तंकरे] तस्का एना विनाशयते (नगरस्स) नगरं [खेम] क्षेम (काऊण) करीने [तओ] पछी (खत्तिया) हे क्षत्रिय' (गच्छसि) तमे जाओ २८

न्या०—हे क्षत्रिय' त्व ततस्तदनन्तर गच्छे, किं कृत्वा? नगरस्य क्षेम कृत्वा, तत्र नगरे आमोपा लोमहारा, य पुनर्ग्रथिभेदास्तस्करा, त्वानपातका लुटाका विद्यते, तान् नगराद्विष्कास्य सुरा कृत्वा पश्चात्तथा वीक्षा गृहीतया आमोपावयो ह्येते नस्कराणा भेदा सति, आ समतान्मुष्णति चोरयतीत्यामोपास्ताभिर्गर्ध, लोमहारास्ते उच्यन्ते येऽ तिनिर्दिपत्वेन परस्य पूर्वं प्राणान् कृत्वा पश्चाद् द्रव्य गृह्णन्ति, ते लोमहारा, लोमा ततुना पष्टसूत्रमयपाशेन प्राणान् हरतीति लोमहारा पाशबाहकोस्तान्निवार्य, पुनर्गर्धि द्र यग्रथि धुर्धुरकच्चिकाधुरकादिप्रयोगेण भिदति चिदारयतीति ग्रथिभेदास्तान् सर्वान् तस्करान्निराकार्य नगर तस्कररहितं कृत्वा पश्चात्परिव्रजेरित्यर्थ ॥२८॥

अर्थ—तमे प्रथम आमोप=लुटारा खातरपादनारा, लोमहार=वाळना बनावेला दोरडानती बीजाना माणने हरनारा अपाति पहेला

मारीनासीने पछी तेनुं सर्वस्व हरीलेनारा, तथा ग्रंथिभेदक एटले कातर छरा वगेरथी लोकोनी गांठ तोडनारा=गांठी छोडा, तस्को-
रोने नीकालीने नगरनुं क्षेम=निरुपद्रवता साधीने पथात् परिव्रज्या ग्रहण करो. २८

एयमष्टं निसामित्ता । हेउकारणचोइओ ॥ तओ नमिरायरिसी । देविदमिणव्ववी ॥२९॥

२९मी गाथानो अर्थ १३मी गाथा प्रमाणे जानवो.

व्या०--तत एतद्वचनं श्रुत्वा नमिराजपिरिद्रमतीदं वचनमब्रवीत्. ॥२९॥ (आ टोकानो अर्थ अगाउ प्रमाणे)

असइं तु मणुस्सेहिं । मित्थादंडो पयुंजए ॥ अकारिणोत्थे वैज्झंति । मुच्चंईं कारगो जणो ॥३०॥
मूल (भसईं तु) अनेकवार (मणुस्सेहिं) मनुष्योन् (मिच्छादंडो) मिथ्या दंड [पबुज्झए] करताया छे (अत्थ) आ जगतमां [अकारिणो]
चोयाधिक नहिं करनाराओ पण (वज्झंति) बंधाय छे, (कारगो जणो) चोयाधिक करनार मनुष्य (मुचइ) मुकाय छे. ३०

व्या०--असकृद्वारंवारं मनुष्यैर्मिथ्या दृष्टैवापराधरहितेषु निरपराधजीवेष्वज्ञानादहंकाराया दंडः प्रयुज्यते, यतो
अनेन संसारेऽकारिण आमोपादिकूरकर्मणामकर्तारो यध्यंते, कारकाधामोपादीनां कूरकर्मणां कर्तारश्च जना मुच्यंते,
अनेन तेषां तु ज्ञातुमशक्यत्वेन क्षेमकरणस्याप्यज्ञाकरं प्रोक्तं, यदिद्रियाण्यामोषतुल्यानि ज्ञेयानि, तान्येव ज्ञेयानि.

अर्थ--अत्र=आ संसारमां असकृत=वारंवार मनुष्योए मिथ्यादंडना प्रयोगो कराय छे. एटले के-निरपराध जोकोने अब्रानथी
अथवा अइंकारथी=दुराग्रहथी मिथ्यादंड देवाय छे जेने लीवे कोइ कोइ वार प्रकारी=बोरी आदिक कूर कर्म नहिं करनारा बंधाय छे

अने कारक जन=पटछे खरेखरा चोरो वगेरे क्रूर कर्मोना करवावाळा जनो मुक्त यद् जाय छे, आ तपरयी जेम खरा चोर छुटारा जाणवा अशक्य छे तेम तेनायी लोकोनु क्षेम पण दुष्कर छे एम सुचय्यु. आ त्रिपय्या इन्द्रियोज तुटारा हुल्य होवायी तेनेज जीतवाना छे ३०

पयमठ निसामित्ता । हेजकारणचोइओ ॥ तओ नमिरायरिसि । देविंदो इणमव्ववो ॥३१॥

३१मी मायानो अर्थ १७मी गाथा प्रमाणे

व्या०—एतन्नमिराजैर्वदनं श्रुत्वा देवेन्द्रो नमिराजपिप्रतीदमब्रवीत् ॥३१॥ (आ टीकाना अर्थ अगाउ मुजब)

जे के इ परिधवा तुज्जे । नो नमति नरोहिवा ॥ वंसे ते ठावइंसाण तेओ गच्छेंसि खेंत्तिया ॥ ३२ ॥
मूल—(नराहिवा) हे नराधिप! (जे केर) जे कोर (परिधावा) राचाओ (तुम्ह) तमने (न नमति) नमता न होय (ते) तेओने (यसे ठावइंसाण) यश करीने (तमो) त्सारपणी [क्षत्रिय] हे क्षत्रिय! (गच्छसि) तमे जाओ ३२

व्या०—हे क्षत्रिय! ये केचित्पार्थिवा नगराधिपतयो राजानस्तुभ्य न नमति तान् भूपालान् वश्ये स्थापयित्वा, ततो हे क्षत्रिय! त्व गच्छ? ॥३२॥

अर्थ—जे केटलाक पार्थिव नराधिपा तमने नयी नमता तेओने वसप्रा स्थापित करीने अर्थात् तेओने वश करी नयाचीने ते पणी हे क्षत्रिय! तमे जाओ. ३२

एयमष्टं निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तओ नमी रायरिसी । देविंदमिणव्ववी ॥३३॥

३३ गाथानो अर्थ १३ गाथा प्रमाणे

भाषांतर
अध्ययन९

॥५२२॥

व्या०—ततो देवेन्द्रचनानंतरं नमिराजर्षिदेप्रतीदमब्रवीत्. ॥३३॥ [आ टीकानो अर्थ अगाउ प्रमाणे]

जो सहस्सं सहस्साणं । संगामे दुज्जाए जिणे ॥ एगं जिणेज्ज अप्पाणं एसो से ॥ परमो जेओ ॥३४॥
मूल—(जो) जे [दुज्जए] दुर्जय एवा (संगामे) संग्रामने विपे [सहस्माणं सहस्सं] लाखो सुभटोने (जिणे) जीते, ते करुतां जे (एग) एक (अप्पाणं) आत्मानेज [जिजिज] जीते (एस से) तो ते तेनो (परमो जओ) उत्कृष्ट जय हे ३४

व्या०—यो मनुष्यः संग्रामे सुभटसहस्राणां सहस्रं जयेत्, कथंभूते संग्रामे? दुर्जये, अथवा कथंभूते सुभटसहस्राणां सहस्रं? दुर्जयं, दुःखेन जयो यस्य तद् दुर्जयं, यः कश्चिदेक एतादृशः सुभटः स्यात्, यः सुभटानां दशलक्षं जयेत्, एकः पुनरेतादृशः पुरुषः स्याद्य आत्मानं दृष्टाचारे प्रवृत्त तेन सह युध्येत्, आत्माना सह युद्धं कुर्यादित्यर्थः. एष आत्मविजयः से इति तस्यात्मजयिनः परम उत्कृष्टो जयः प्रोक्तः, कोऽर्थः? यो ह्यात्मविजयी पुमान् भवति तस्य तस्य पुरुषस्य दशलक्षसुभटविजयिनः पुरुषान्महान् जयवाद्, दशलक्षसुभटजेतुः सकाशादात्मविजयी पुमान् बलिष्ठ इत्यर्थः. ॥३४॥

अर्थ—जे मनुष्यसंग्रामने विपये दुर्जय-दुःखे जीताय एवा सुभट सहस्रोना सहस्रने जीते; अर्थान् एवो कोइ सुभट होय के

जे दश लक्ष सुमटोने जीते तेना करता जे कोइ एवो पुरुष होय के जे पोताना दुष्टाचार्यां प्रवृत्त थयेला आत्माना साये सुद्ध करी एक आत्माने जीते ए तेनो परम=नाम उत्कृष्ट जय समजवो दश लक्ष भटने जीतनार करतां आत्मजयी पुरुष अधिक बलवान् छे

अर्पणांमेव जुजझाहि । किं ते' जुज्झेणं वज्झओ ॥ अर्पणा एव अर्पण ॥ जं इता सुहमेहए ॥ ३५॥
(अर्पणांमेव) आत्मानां साधेज [जुज्झहि] तु युद्ध कर (ते) तारे (वज्झओ) बाह्य राजाभोने बाधयी [जुज्झेण] युद्ध करवा घडे (किं) तु फल छे? कैयल (अर्पणांमेव) आत्मायदेज (अर्पण) आत्माने (जझा) जीतीने साधु (सुह एवए) मुक्ति सुल्लने गमे छे ३५

क्या—अतो भो मुने! आत्मानमेव युध्यस्व? यात्यशत्रुभिः सह युद्धेन ते किं तत्स्वात्मनैवात्मानं जित्वा मुनि सुखमेधते प्रामोतीत्यर्थ, अत्रात्माशब्देन मन, सर्वत्र सूत्रत्वान्नपुमकृत्य, अतति गच्छन्निप्राप्नोति नवीनानि नवीना न्यध्यवसायस्थानातराणीत्यात्मा मन उच्यते ॥ ३५ ॥

अर्थ—भाटे हे मुने! आत्माना साधेज युद्ध करो, गंदेरना शत्रुओधी युद्ध करी तयारे शु प्रयोगा सिद्ध करवानु छे? तेथी आत्मावदेज आत्माने जीती सुखे वृद्धि पागे छे अत्रे आत्मा शब्दे करी मन समजवानु छे 'सत्र' ए मूल्ययी नपुंसकत्व छे नर्मा नत्रा प्रपवसाय स्थानांतरोने 'अतति' प्राप्त थाय जे आनी युष्मत्ति होमावी आत्मशब्द मननो पण गचक होइ गके छे ३५

पंचेदियाणि केह । माण माय तहेव लेहिय ॥ दुज्जय चैव अर्पण । सर्वमेत्थे जिहं जिअ ॥ ३६॥
मू०—(दुज्जय) दुजय एवा (पंचेदियाणि) पांचे ईंद्रियो, (कोह) कोच (माण) माण (माय) माया (तहच) तथा (लोमच) लोम

(चेय) गते [अपण] दुर्जय गुरु' मन (सज्य') ए सर्थ (अप्येजिष) आत्मा जीताये सते (जिष) जीताया हे. ३६

व्या - भो प्राज्ञ ! आत्मा मन एव दुर्जयं, तस्मिन्नात्मनि जिते सर्वमेतज्जितं. एतत्किं किं तदाह-पंचव्रियाणि, च पुनः क्रोधो मानो माया, तथैव लोभश्चकारान्मिथ्यात्वाविरनिकयायादिकं, एतत्सर्वमरिचिकमात्मनि जिते जितमिति ज्ञेयं, यत्पूर्वं ये केचित्पार्थिवा अनम्रा हत्युक्तं तस्योत्तरं प्रोक्तं. ॥३६॥

अर्थ—हे प्राज्ञ! आत्मा=मन एव दुर्जय है, ए आत्मा जीतायो एटले पांचे इन्द्रियो, क्रोध, मान, माया, तेमज लोभ; आ सर्वे जीताया समजवां. गाथामां 'च' हे तेथी मिथ्यात्व अविरति रूपाय इत्यादिक सयळें शत्रुबंधळ एरु आत्मा जीतायाथी जीताइ गयेळु जाणी लेखुं. ३६ पूर्व गाथामां देवेन्द्र 'जे केटलाएरु अनम्र पार्थिवो हे' एम जे कर्तुं हतुं तेनुं उत्तर आ गाथाथी अपाय गयुं.

एयमहं निसामित्ता । हेउकारणचोइओ ॥ तओ नीम रायरिसिं । देविंदो इणमव्ववो ॥३७॥

३७ गाथानो अर्थ १७ मी गाथा प्रमाणे

व्या--एतद्वचनं श्रुत्वैदं पुनर्नमि राजर्णिप्रतीदमब्रवीत्. ॥३७॥

(आ टीकानो अर्थ आगळ प्रमाणे)

जइत्ता विउले जेणणे भोइत्ता सॅमणमाहणे ॥ दुस्सा भुरुच्चा य जइया य तंओ गच्छासिं खेंत्तिया ॥३८॥
मूल--(विउले) विस्तीर्ण वया (जण्णे) यज्ञो (जइत्ता) करावीने (समण माहणे) भ्रमण प्रारम्भने (भोइत्ता) भोजन कारावीने तथा (दुस्सा) दान आपीने तथा (भुञ्ज्याण) पोते भोगी भोगवीने, तथा (जइया) पोते यज्ञो करीने (तव्वो) त्यारणवी (खेंत्तिया) हे अन्निय!

व्या०—रागद्वेषयोस्त्याग निश्चिन्त्याथ जिनधर्मे स्थैर्ये परीक्षितुमिन्द्र. ग्राह-भो क्षत्रिय! तत्त पश्चात्त्व गच्छ? किं कृत्वा? विपुलान् विस्तीर्णान् यज्ञान् याजयित्वा, विस्तीर्णान् यज्ञान् कारयित्वेत्यर्थं श्रमणब्राह्मणान् भोजयित्वा पश्चाच्छ्रमणब्राह्मणादिभ्यो गवादीन् दत्त्वा, च पुनर्मुक्त्वा शब्दरूपरसगन्धस्पर्शादिविषयान् मुक्त्वा राजर्षित्वेन स्व शमेव यागानिह्य यज्ञानभ्यमेधादीन् कृत्वा यत्प्राणिनां प्रीतिकरं स्यात्, तद्धर्माय स्यात्, यथाऽर्हिसादि, तथामृनि यज्ञापनभोजनदानभोगयजनादीनि धर्माय स्युरित्यर्थं ॥३८॥

अर्थ—पूर्वना प्रश्नोच्ये नमिमां राग तथा द्वेषना त्यागनो निश्चय जाणी हवे जिनधर्मपा तेनी निष्ठानी परीक्षा कर्त्वा माटे इन्द्र बोले छे हे क्षत्रिय! विपुल यज्ञोना यजन करावीने तथा श्रमण ब्राह्मणोने भोजन करावीने अने ए श्रमण ब्राह्मणोने गावो भूमि सुवर्ण इत्यादिक दान दइने ते साये पोते पण शुद्ध, स्वर्ण, रूप, रस गन्धादि विषयोने यथेष्टरीते भोगवीने ते पछी त्तो जाओ= मज्जया ग्रहण करो राजर्षि होवाथी पोते जाते अभ्येधादियाग कराय पण जे प्राणिने प्रीतिकर होय ते धर्मार्थे गणांय तेथी अर्हि- सादि लक्ष्य राखी आ यज्ञ कराववा, भोजन कराववा, दान देवा, भोग भोगववा, ए समस्त प्रवृत्ति धर्मरूप मनाय ३८

पयमट्ट निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तआ नमिरायरिसो । देविंदमिणमव्ववी ॥३९॥

३९ गायनो अर्थ तेरमो गाथा प्रमाणे समजी लेखो

व्या०—तत्त पुनर्नमिराजर्षिदेवेन्द्रप्रतीदमब्रवीत् ॥३९॥ (आ गायनो अर्थ आगळ प्रमाणे)

जा सहस्रं सहस्राणं । मासे मासे गवं दैष्ट ॥ तस्सावि संजमो सओ । अदितस्सवि किच्चजं ॥४०॥
मूल—[जे] जे मरुण्य (मासे मासे) महिने महिने [महससाणं सहस्रं] दश लाख (गवं) गायोनुं [दैष्ट] दान आपे, [तस्सवि] तेने
पण (किच्चणं अदितं सवि) कांइ पण पण दीघा विना [संजमो सओ] अहि सादिक समय अंगीकार करवो. ४०

व्या०—यो गवां सहस्राणां सहस्रमर्थो दशलक्षं गवां मासे मासे दाने पात्रेभ्यो दशसहस्रैर्विधस्य गवां दश-
शतसहस्रदायकस्यापि तस्माद् गवां दानात्साधोः संयम आश्रवादिभ्यो विरागः श्रेयाननिशयेन प्रशस्यः, अत्र साधो-
रिति पदमध्याहार्य. कीदृशस्य साधोः? किंचित्स्वल्पं वस्तव्यद्दानस्यादातुरित्वर्थः. ॥४०॥

अर्थ—जे पुरुष महिने गायोना सहस्रनुं पण सहस्र-एटले दश लाख गायोनुं सत्पात्रे दान करे ते दश लाख गोदान
करनारना करतां कंइ पण गाय वगेरेनुं दान न करनारनो संयम=अहि सादि—(आश्रवादिकवी विराग) श्रेयान=वधारे प्रशस्त छे.
अत्र साधु पदनो अध्याहार करवानो छे, अर्थात् कंइ स्वल्प वस्तुनुं पण दान न करनार संयमवान् साधु श्रेष्ट छे. ॥४०॥

एयमष्टं निसामिता । हेउकारणचोइओ ॥ तओ नमिं रायरिसिं । देविंदो इणमव्ववी ॥४१॥

४१मी गायनो अर्थ १७मी गाथा प्रमाणे समजवो.

व्या—एतत्पूर्वाक्तमर्थं श्रुत्वा नमिं राजपिप्रति देवेन्द्रः पुनरब्रवीत्. ॥४१॥
अथ चतुर्णामाश्रमाणां मध्ये प्रथमं गृहस्थाश्रममेव वर्णयति, प्रव्रज्यादाह्यं च परीक्षयति—

अर्थ—आ यूँचक अर्थ सामग्री हेतु कारण मेलित एवा देवेन्द्र नयिराजर्षि मृत्ये भ्रातृ वान बोल्या ४१

इये पारे आश्रमांना प्रत्यक्षां प्रथम एवसाथ्यने वर्णवे छे अने ते सांगे पत्रज्यानी हत्तानी परीक्षा पण करे छे

घोरासेम चडत्ताण । अंघ्र पेच्छेतिथि आसंम ॥ इहेन पोसहरओ । भग्नाहि मणुंआहिच ॥४२॥

मूल—(पोसतमे) गृहस्थाश्रमो (चरणाण) त्याग करीने (भद्र) आसंम) भोजा वारिच आश्रमने [पळेसि] तमो सेवो छे ते शु' ये' [मणुमादिण] हे राणा (इहेच) आ स सात्या राणा एवा तमे [पोसहरओ] गोपत्र प्रतर्मा रू [मणाहि] नामो ४२

ज्या-मो मनुजाणिप' घोराश्रम गृहस्थाश्रम त्यागत्याग्य भिभुताथम प्रार्थयसि, घोरो हीनसन्धेनैर्वैतुमशक्य, आ अग्नये विभ्रामो गृणते यस्मिन् न आश्रम, आश्रमाथत्यार -त्रागारिगृहस्थानप्रत्यभिधुरूप', तत्र गृहिणामाश्रमो विदुरनुषर पालपितुमशक्यस्त परितराग्यान्यधर हीनपत्यानां कातराणां सुरेनोदरभरणकरणसमं भिभूणामाश्रमे बाणस्ति. यत उत्तं—गृहाश्रममनो यमो । न भूतो न भविष्यति ॥ पालयति नरा' शूरा । शूरीषा पाण्डुमाश्रिता ॥१॥ गुरुर्पहं परिजाय । घोरा गार्हस्थ्यमाश्रम ॥ गुरुनमजगधेषा । कल्पिता' कुक्षिपतये ॥२॥ मर्पत मुदरा भिक्षा । रसा यत्र शूक् शूयक् ॥ स्वादैक्यामिकी सेवा । नृपस्य सातयामिक ॥३॥ तस्मादिद काराणामाचरित न्याहशानो गुराणां न गोग्यमिति हाई इहेयात्रैव शूहस्याश्रमे पौषधे रतायतुर्दशीपूर्णमोरिष्टामावास्याष्टम्यादितिथिपूययामादिरतो भय ? अणुवतोपलक्षण चैतत्, अस्योपादान पर्वदिनेष्वयदय तपोऽनुष्ठानरयाक, यशश्च धोर दुरकर तत्रदुर्मार्गिता नरेणानुष्टेय यथानशनादीत्यतगतहेतुकारणे स्वयमेव ज्ञेये ॥४२॥

अर्थ—हे मनुजाधिप! घोर एटले मुडकेलीथी पोली शकाय एवा गृहस्थाश्रमने त्यजीने अन्य=भिक्षुकाश्रमनी मार्यना=चाहना करो छो? घोर=एटले मनोबल हीन पुरुषोए न नभावी शकाय एवो आश्रम, अर्थात् जेमां विश्राम लेवाय एवो अवस्था विशेष ब्रह्म-चारी गृहस्थ वानप्रस्थ तथा भिक्षु; ए चार आश्रमो छे तेमां गृहस्थाश्रम पालन दुष्कर छे तेनो त्याग करी चतुर्थ आश्रम=भिक्षुदशा हीनबल तथा न्हीकण जनो सुखे उदर भरण करवा माटे स्वीकारे-कहुं छे के—(अत्रे-गृहाश्रम० इत्यादि त्रण श्लोकोना अर्थ) अर्थ—गृहस्थाश्रम समान धर्म थयो नथी तेम थशे पण नहिं, एतो खरा शूर नरो पाले छे अने पुरुषार्थ ही जनो पालंडनो आश्रय ले छे १ सामर्थ्य विनाना जनो गृहस्थाश्रमने नभाववानुं दुष्कर जाणी पेट भरवा माटे मुंड नम्र अथवा जरा धारण जेवा वेप कल्पे छे २ भिक्षा तो सर्व प्रकारे सुंदर गणे छे कारण के जेमां नाना प्रकारना रस होय, अने ते मात्र एक पहोरनीज सेवा छे, अने बाकीना सात पहोरनुं राजा पणुं भोगववानुं होय छे. ३ तेथी एतो कातरजनोनुं काम छे, तमारा जेवा शूर नरने ए योग्य नथी. माटे आ गृहस्थाश्रममांज रहीने पौषधरत=चतुर्दशी पूर्णिमा अमावास्या अष्टमी इत्यादि तिथियोमां उपवासादि व्रतो करवामां तत्पर थाओ. अनुव्रतोनुं पण आ उपलक्षण छे एटले आ वचन पर्बदिने अवश्य तपोमुष्ठाननुं ध्यापक छे. जे दुष्कर होय ते धर्मार्थी नरे करनुं, जेवा के अनशनादिक आ अतर्गत हेतु छे. ४२

एयमहं निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तओ नमिरायरिसी । देविंदमिणमब्बवी ॥४३॥

४३मी गायानो अर्थ १३मी गाथा प्रमाणे

व्या—अथ नमिराजविदेवद्वयप्रति गृहस्थाश्रमाग्निधुक्ताश्रमेऽधिकलाभ दर्शयति, धर्मयापारतो ह्यधिकलाभदृष्टिर्भवेत्

अर्थ—ए अर्थने सामझीने हेतु कारण प्रेरित नमि राजर्षि, ते पत्नी देवेन्द्रने आवु आवु नवन वाल्या ४३

अहि नमिराजर्षि देवेन्द्र प्रत्ये गृहस्थाश्रम करता धिधुक्ताश्रमा अधिक लाभ दर्शवे ते केमके जे धर्मव्यापार परायण थहु ए देखीतोत्र अधिक लाभ छे

मासे मासे उंजो बालो । कुसंगेण तु भुजंए ॥ नं तौ सुअवखायधम्मस्स । कंल अग्घंइ सोलसि ॥४४॥
मूल—(जो बालो) जे पाळक (मासे मासे उ) महिने महिने (कुसंगेण तु) कुशला अभ्याग पर रहै तेहुज (भुजंए) भोजन करे (तौ) ते माणस (सुअवखायधम्मस्स) सापि रीते प्रहरेले छे धर्म पया मुनिती (सोलसि) सोळमी कळाने पण (न भग्घइ) लायक थाय नहि

व्या—ए कश्चिद्बालो निर्विदेकी नरो मामे मासे कुशाग्रेणैव सुक्ते, न तु करागुल्यादिना सुक्ते, यदा न कश्चि
याबद्भोजनादि कुशास्य दर्मस्याग्रेऽधितिष्ठति तावदेव सुक्ते, अधिक न सुक्ते, अल्पाहारी स्यादित्यर्थ अथवा यो
बालोऽज्ञानी मासे मासे कुशाग्रेणैव सुक्ते, कुशाग्रेणाहारवृत्तिं कुर्यात्, अन्न न किमपि सुक्त इत्यर्थ गतादृक्प्रकारी,
सोऽपि स्वाख्यातधर्मस्य पोडशीमपि कलां नार्धति न प्राप्नोति, सुष्ठु निरवयवमाख्यात स्वाख्यातस्य स्वख्यातस्य
जिनोक्तस्य समयधर्मस्य चारित्रस्य यः पोडशी भागस्तत्तुल्योऽप्यज्ञानी लाभालाभस्याज्ञः कुशाग्रभोजी न स्यादित्यर्थ
तस्माद् एहे तिष्ठतस्तप कुर्वतो बालस्य यथाख्यातचारित्रपालकस्य साधोर्महदतर, गृह्णीतधर्मात्मा भवति, तथार्था

सर्वसाधनत्यागी न भवति, देशविरत एव स्यात्, तस्मात्सर्वनिरवयवत्वाज्जिनोक्तत्वान्मोक्षार्थिना निरवयवधर्म एवास-
यणीयः, सावद्यस्तु नाश्रयणीयः, आत्मघातादिवत् ॥४४॥

अर्थ—जे कोइ बाल=निर्विकेकी नर, महीने महीने गात्र कुशग्र वडे भोजन करे. अर्थात् महिना अपवास करी दमेना अग्र
उपर चडे एटलं अन्न लइ पारणा करे; अथवा कुशग्रभीज आहार वृत्ति करे, अन्नादिक कंइ न लीये अथवा अल्पाहारी रहे; एवा
कष्ट वेदनारो पण, स्वाख्यात धर्म, एटले सम्यक् रीते निरवद्य कयेला=जिनोक्त=संयम धर्मनी पोइशी=सोलमी=कलाने अर्चतो नथी.
माटे गृहमां रहेतो लाभ अलाभने न जाणनार नर तथा यथोक्त चारित्रने पालनार साधु; आ वेमां महोडुं अंतर छे. भले गृहस्थ
अत्यंत धर्मात्मा होय घरमां रही तप करतो होय तथापि सर्व साधन=सदोप=नो त्यागी नथी होतो वहु तो देशविरती होय. माटे
सर्वथा निरवद्य तथा जिनोक्त होवाथी मोक्षार्थी ए निरवद्य धर्मज आश्रयणीय छे. जे दुष्कर होय ते आदरणीय होय तो आत्मघात
पण दुष्कर होइ आश्रयणीय थाय माटे निरवद्य होय आदरवा योग्य छे, सावद्यनो सर्वथा आश्रय लेवो अयोग्य छे. ४४

एयमष्टं निसामिता । हेउकारणचोइओ ॥ तओ नमो रायरिसिं । देविंदमिणमव्ववी ॥४५॥

४५ गाथानो अर्थ १७ गाथा प्रमाणे.

व्या०—ततः पुनर्नमिराजविप्रति देवैर्द्र हृदमब्रवीत्. ॥४५॥ (आ टीकानो अर्थ आगल मुजब)

हिरणं सुवर्णं मणिमुत्तं । कंसं दूतं च वाणं ॥ कोसं बहुवर्द्धत्तानं । तओ गच्छेसि खंतिया ॥४६॥

नूत-हिरण्य) घटेतु सोऽनु [सुवर्ण] घट्या विनातु सोऽनु [मणिमुच] मणिओ (क स) वासु (दूसच) विविध जानिना वओ (पाहण) घाहनो तथा [कोस] खजानो (पट्टापइचाण) तेमा वृद्धि करीने (तमो) पछी (धसिआ) हे क्षत्रिय! (गच्छसि) तमे जाओ=मुनि धाओ

व्या०—अथ द्रव्यलोभत्याग परीक्षितुमाह—हे क्षत्रिया! हिरण्य घटितस्वर्ण, सुवर्णमघटित, मणयस्वद्रकाताया इन्द्रनीलाद्या धा, मुक्त मुक्ताफल, कास्य कास्यमाजनादि, दुष्य यन्त्रादि, वाहन रथाश्वादि, कोश भाहागारादि, गतद् वृद्धि प्राप्य वर्षयित्वा तनस्त्व दीक्षायै गच्छ? अत्रायमाशय—योऽपरिपूर्णेच्छो भवति स धर्मानुष्ठानयोग्यो न भवति यथा मर्मणोऽपरिपूर्णेच्छो हि भवान् साकाक्षो भविष्यति ॥४६॥

अथ—इवे द्रव्य लोभनो त्याग कयों छे के केम? तेनी परीक्षा करवा पाटे देवेन्द्र कहे छे—हे क्षत्रिय! हिरण्य घटले सोनाना घटेला दागीना तथा सुवर्ण=घाट घटेला विनातु सोनु, मणि घटले यन्त्रकान्त नीलपणि इत्यादिक रत्नो, सुत्त=मौंती, कास्यनां याओ तथा दूष्य=यन्त्रादिक, वाहन=रथ घोडा वनेरे अने कोश=द्रव्यभटार, इत्यादिनी वृद्धि परवीने ते पछी तमे दीक्षा लेवा भले जाओ अने पगो अभिप्राय छे के—जे पोतानी इच्छाओ परिपूर्ण कया विना त्यागी थाय ते धर्मानुष्ठान योग्य नयी धतो तये इनी सुवर्णोदि पदार्थोमां आकास होवायो ए पदार्थोने खूब वृद्धिगत करीने पछी मुनि धाओ ॥४६॥

एयमह निसामित्ता । हेउत्कारणचोइओ ॥ तओ नमिरायरिसो । देविंदइणमब्जवी ॥४७॥

४७ गाथानो अर्थ १३मी गाथा प्रमाणे

व्या०-तत एतद्वचनं श्रुत्वा नमिराजर्षिरिन्द्रप्रतीदं वचनमब्रवीत् ॥४७॥

(आ टीका नो भर्थ अगाउ मुजव)

सुवर्णरूपस उ पर्वथा भवे । सिया हु कलाससमा असंख्या ॥

नरस लुद्धस्स न तेहि किंचि । इच्छा हु आगाससमा अणंतिया ॥४८॥

पुढवी साली जवा चेव । हिरणं पसुभिस्सह पडिपुणं नालमेगस्स । इइ विजा तव चरे ॥४९॥

मूल—[सुवर्णरूपस्स उ] सुवर्ण अने रुपाना (सिया) कदाचित् (कैलास समा हु) कैलास=मेरुपर्वत जेवडाज (असंख्या) अज्ञेय (पर्वथा) पर्वतो [भवे] होय (तेहि) ते वडे [लुद्धस्स नरस्स] लोभी मनुष्योने (किंचि न) जरा पण तृप्ति यती नथी (हु) कारण [इच्छा] मनुष्यनी इच्छा [आगाससमा] आकाश तुल्य [अणंतिया] अनती होय छे. ४८ (पुढवी) समग्र पृथ्वी (साली) डांगर विगेरे (जवा) जब (चेव) तथा बीजां धान्यो, [पसुभिस्सह] तथा सर्व पशुओ सहित (हिरणं) तमाम सुवर्ण (पडिपुणं) समस्त वस्तुओ (मेगस्स) एकनो तृप्ति मोटे (नाल) समर्थ यती नथी [इह विजा] हम जाणीने [तव चरे] चारे प्रकारो तप करवो. ४९

व्या—सुवर्णस्य तु पुना रूपस्य चासंख्यका बहवः कैलाशसमा अत्युच्चाः स्युः, कदाचित् हु यस्मात्कारणात्पर्वता भवेयुस्तदापि लुब्धस्य लोभग्रस्तनरस्य तैः कैलाशपर्वतप्रमाणैः स्वर्णरूपपुंजैर्न किंचिदित्यर्थः. लोभवतः पुरुषस्य कदापीच्छापूर्तिर्न स्यात्. हु इति निश्चयेनेच्छाकाशसमाअनंतिकाऽपारा. ॥४८॥ पुनरिच्छाया एव प्राचल्यमाह—पृथिवी समुद्रांता, शालयः कलमषाष्टिवयलोहितदेवभोज्यादयस्तंडुलाः, यवधान्यानि, च शब्दादन्यान्यपि गोधूमसुहगादीनि,

हिरण्य सुवर्णं घटितदीनार।दिद्रव्य हिरण्यप्ररणेन ताम्ररुस्थीरादिघातव, पशुभिर्वाश्वगजम्बरौघादिभि सह प्रति पूर्णं समस्त, एवमेकस्य पुरुषस्येच्छापूर्तये नाल न समर्थ भवति 'इह' इत्येतद्विदित्वा साधुस्तपथरेतसाधुस्तप कुर्यात् इच्छानिरोध एव तपस्तद्विदध्यात् तपसैवेच्छापूर्ति स्यात्, तथा च सति साक्षाश्चत्वमसिद्ध, सतुष्टतया मम चाकाक्षणीयवस्तुन एवानावात् ॥४९॥

अर्थ—सुवर्णं तथा रुपानां कदाचित्, कैलास समा असुर्य पर्वतो होय तो एण तेनाथी लुण्य नरने किंचित्=मरा एण यतु नथी अर्थात् इच्छा पूर्ति निश्चये नथी छती कारणके अमश समी इच्छा अनत छे ४८

पुनरपि मनुष्यनी इच्छानी मयलता तथा अनतता दक्षावे छे.

अर्थ—सागरान्त समग्र पृथिवी, शान्ति=फलम, पाष्टिक्य, लोहित, देवभोजय; इत्यादि जातना चोला, ययथाय, च शब्द छे ते उपरथी बीजा एण घउ मग वगेरे धान्यो, हिरण्य=घटेला द्रव्य तरीके लोक्यां वपराती सोनामहोरो तेमग ताम्र वथीर वगेरे बीजा घातुभो, ते साये घोडा हाथी गधेडा उड आदिक पशुओ, मा समस्त प्रतिपूर्ण पदार्थो एक पुरुषनी एण इच्छा पूर्ण करानामा समर्थ नथी, एम जाणीने साधु तपश्चरण करे, केयके इच्छा निरोध करवो एज तप छे, तप वेदंज इच्छापूर्ति थाय अन्यथा न थाय आ उपरथी आकांक्षत्व असिद्ध देलाड्यु. सर्व प्रकारनो सतोप होगामी मारे आकासा करवा योग्य फोद वस्तुज छे नहि, आचो आचय दर्शायो ॥ ४० ॥

एयमष्टं निसामित्ता । हेउकारणचोइओ ॥ तओ नमिरायरिसिं । देविंदो इणमव्ववी ॥५०॥

५० गाथानो अर्थ १७ मी गाथा प्रमाणे

क्या०—अथ पुनर्नमि मुनिप्रति देवेंद्र इदमाह. ॥५०॥

(आ दीकानो अर्थ अगाउ मुजव)

अच्छेरंगमव्वुयए । भोए चयसि पत्थिवा ॥ असंते कामे पत्थेसि । संकप्पेण विहणणंसि ॥५१॥

मूल—(पत्थिया) हे राजा! (अच्छेरंग) आश्चर्य छे के (अव्वुयए) अदत्त एवा (भोए) छता भोगोने (चयसि) तमे तजो छो, अने (असंते) अछता (कामे) कामभोगनी (पत्थेसि) प्रार्थना करो छो. (संकप्पेण) संकल्प बडे (विहणणसि) तमे हणाओ छो ५१

व्या०—हे पार्थिववैतदाश्चर्य वर्तते, यत्नमेवंविधोऽप्यदुस्तान् रमणीयान् भोगान् त्यजसि, भोगत्यागाच्चासतोऽ-
विद्यमानान्प्रत्यक्षान् कामान् विषयसुखानि स्वर्गापवर्गसौख्यानि प्रार्थयसे, एतदप्याश्चर्यं. अथवा तवात्र को दोषः?
अतिलोभस्य विजृम्भितमेतदलब्धप्रधानप्रधानतरभोगसुखाभिलाषरूपेण विकल्पेन विहन्यसे, विद्याध्यसे. अदृष्टस्व-
र्गापवर्गसुखलोभेन प्रत्यक्षाणि भोगसुखानि त्यक्त्वा पञ्चासापेन त्वं पीड्यसे इत्यर्थः. यः सन्निवेको भवेत्स लब्धं वस्तु
त्यक्त्वाऽलब्धवस्तुनि साभिलाषो न स्यात्. ॥५१॥

अर्थ—हे पार्थिव ! आ तो आश्चर्यक छे के तमे आवा (राजा) होबा छतां अद्भुत=रमणीय भांगोने त्यजो छो; अने असंते
एटछे हजी जेनुं अस्तित्व नथी एवा=अविद्यमान=अप्रत्यक्ष स्वर्गादि कामभोगनी प्रार्थना=चाहना=करो छो ए पण आश्चर्य छे. अथवा

एमां तमारो शो दोय? ए तो अति क्लेशजीन परिणाम चे. न प्राप्त थयेला भोग सुखना अमिलाप रूप विकल्प बढे विरत थाओ छो बाधित बना छो अर्थात् अहए स्वर्गापवर्ग सुखमां छोभाइ प्रत्यक्ष राज्यभोगोनां सुखोने त्यजी पथात्तापयी पीडाशो केमके जे विवेक बुद्धिवाओ होय ते लक्ष्य वस्तु न्यजीने अलक्ष्य वस्तुमां अमिलाप न करे ५१

एयमद्व निसामित्ता । हेऊकारणचोइओ ॥ तओ नमी रायरिसी । देविदमिणमब्बवो ॥५२॥

५२ गाथानो अथ १३मी गाथा प्रमाणे

व्या०—नत; पुनर्नमिराजयिंदेवद्वप्रतीदमब्रवीत् ॥५२॥ (आ टीकानो प्रथं अगाड प्रमाणे)

सेल्ल कैमा विसे कैमा । कैमा आसीविसोवमा ॥ कैमा पथेमाणा य । अकामा जति" दुग्गेइ ॥५३॥
मूल—(कामा) श्रव्यादिक काम भोगो (सल्ल) शून्यरूप छे, (कामा) कामो (वित्त) विष क्षेत्रां छे भने (कामो) कामो (भस्सीविसोयमा) सपनी उपमायाला (कामे पाथे माणा) कामोनी स्तुति करता छता प्राणीभो (अकामा) ते कामनी प्राप्ति रहित (दुग्गर जति) दुर्गतिमा जाय छे ॥५३॥

व्या०—एते कामा विषया विविधधाधाविधायित्वाच्छल्य शाल्यसदृशा देहमध्यप्रविष्टुटितभङ्गितुल्या, प्राप्तक्षणा पीडोत्पादका । पुन' कामा विष विषसदृशा, यथा विषं तालपुटादि भक्षितं सन्मरणोत्पादक, तथा कामा अपि धर्मजीवितविनाशका मुखे मधुरत्वमुत्पाद्य पश्चान्मरणमुत्पादयति दारुणत्वात् पुन कामा आशीवियोपमा,

आशी दाढाधिपं येषां ते आशीविषाः सर्पास्तेषामुपमा येषां ते आशीविषोपमाः सर्पसदृशाः, यथा सर्पदृष्टा जीवा
त्रियन्ते तथैव कामैर्दृष्टा जीवा त्रियन्ते. यथा हि फणामणिभूयिताः सर्पाः शोभना दृश्यन्ते, स्पृष्टाश्च विनाशाय स्युः,
एतदृष्टान् कामान् प्रार्थयन्तो जना दुर्गतिं यांति. कीदृशा जनाः? अक्रामाः, कामसुखाभिलाषं वाञ्छन्तोऽप्यलभमाना
अप्राप्तमनोरथाः कामिनो नरकादौ व्रजन्ति, तस्मादेते प्रत्यक्षं सुखोत्पादका अपि कामाः कष्टदायकत्वात्संयमधर्मश्च
सकलकष्टहरत्वाच्चिवेकिभिः कामास्त्वाख्याः, संयमो ग्राह्य इति हार्द. ॥५३॥ अथ कथं दुर्गतिं यांतीत्याह—

अर्थ—आ काम=विषयाभिलाषो=विविधप्रकारની वाधाઓ आपનાર होवाથી शल्य जेवा છે. જેમ દેહમાં અંદર પ્રવિષ્ટ થઈને
ત્રુટી ગયેલ ખાલાનું ફલ્કું અતિ પીડાકર થાય છે. આ કામ પણ તેવા હોઈ શલ્ય તુલ્ય છે, વહી એ કામ વિષ સદૃશ છે. જેમ હર-
તાલ સોપલ આદિક વિષ લ્વાડ જતાં પ્રગળનક નીવડે છે તેમ આ કામ પણ ધર્મરૂપી જીવિતના વિનાશક હોઈ સુલમાં મિઠાશ
ઉત્પન્ન કરીને પશ્ચાત્ મરણ કરે એવા દારુણ છે, તેમજ એ કામ આશીવિષોપમ=(આશી=હાઠમાં=વિષ છે તે) નાગની ઉપમાને
યોગ્ય છે, જેમ સર્પે દંશ કરેલ જીવ સઘ્યઃ મરે છે તેમ કામવંદે પરાભૂત થયેલો જન પણ મરણ પામે છે. સર્પો ફળા ઉપરના મણિયી
શોભીતા દેશાય પણ સ્પર્શ થતાં વિનાશ કરે છે તેમ આવા કામની પ્રાર્થના=આકાંક્ષા કરતા જનો દુર્ગતિને પામે છે. કેવા જનો?
અક્રામા; શટ્કલે મનમાં તો કામભોગની વાંછના રાખતા છતાં મનોરથ પ્રાપ્ત ન થાય એવા કામી નરકમાં જાય છે. માટે એ પ્રત્યક્ષમાં
તો કામ સુખોત્પાદક જણાય છે તથાપિ પરિણામે કષ્ટદાયક હોવાથી, સકલ કષ્ટને હરનાર સંયમધર્મ સેવનારા વિવેકિજનોએ એ કામ

ત્યાજ્ય છે, એવાઓપ તો કેવલ સયમન શૂદ્ધ કરવા યોગ્ય છે ૫૩

અંહે વયંદ કોહેળં । માંણેન અહમોર્ગંદ ॥ માયા ગંદ પહિંગાઓ । લોભોઓ દુહંઓ મંય ॥૫૪॥

મૂલ—પ્રાણી (કોહેળ) ક્રોધવટે (અહે વયા) નરકાદિગતિમા જાય છે (માંણેન) માનવટે (અહમા ગદ) અધમગતિમા (માયા) માયા વટે (ગદ પહિંગાઓ) સારી ગતિનો પ્રતિધાત=પિનાશ ધાય છે, તથા [લોહાઓ] લોભ થઈ [દુહમો] વસ્ત્રે પ્રકારનો [મંય] મંય પ્રાપ્ત થાય છે ॥૫૪॥

વ્યા૦—જીવ મોધેનાધો ઘ્રજતિ, નરકે યાતિ, માનેનાધમા ગતિર્ભવતિ, ગર્વમોષ્ટ્રમહિપશુકરાદિગતિ સ્યાત્ માયયા સુગતે પ્રતિધાત, માયા સુગતેર્ગલા ભવતિ, લોભાત્ દ્વિધાપિ મય સ્યાત્, પરિક વારલૌકિક ચ મયે દુ ભવ સ્યાત્ કામપ્રાપ્તને હવશ્ય ભાવિન ક્રોધાવયસ્તે ચ ક્રોધાવય ઈદશા, નત કથ તત્પ્રાર્થનાતો દુર્ગતિર્ન સ્યાત્? ॥૫૪॥
પવ વચનયુક્તિ શ્રુત્વેદ્રો નમિરાજપિપ્રતિ ક્ષોભયિતુમશક્ત કિમકરોદિત્યાદૃ—

અર્થ—જીવ ક્રોધે કરી અધોગતિ પામે છે અર્થાત્ નરકે જાય છે; માને કરી અધમ ગતિને પામે છે, અર્થાત્ મોષ્ટ્ર, ઉદ, પાદા, મૂર્ધા, इत्यादि યોનિને પામે છે; માયાવટે સારી ગતિનો પ્રતિધાત ધાય છે અર્થાત્ વપટ દગા વગેરે સદ્ગતિ મળવાના આદા આગ લીયા તુલ્ય થને છે, અને લોભથી તો વેચ પ્રવારના મય તત્પ્રથ ધાય છે, અર્થાત્ આ લોકમાં તથા પરલોકમાં દુ ભ થાય છે હવે જે પુરુષ કામની વાછના રાત્નનારને પ કામનો પ્રતિધાત થતા ક્રોધાદિક તો અવશ્ય થવાના, અને તે ક્રોધાદિક તો ઉપર જ્યા

प्रमाणे अधोगति आदिकना हेतु छे तो पछी तेनी प्रार्थनाथी केम दुर्गति न थाय? ५४

आ प्रमाणे वचन युक्ति श्रवण करी इन्द्र ज्यारे नमिराजपिने क्षोभ न पमाडी ग्राम्यो त्यारे तेणे नु कर्तु? ते कहे छे—

अवैउज्जिउण माहेण—रुवं विउरुविउण इंदैत्तं ॥ वंदइ अभित्युणंतो । इमाहिं मंहुराहिं वंगूहिं ॥५५॥

मूल—[माहणत्वं] ब्राह्मणना रूपनो [अवउज्जिउण] त्याग कर्तने [इंदैत्तं] इदनु रूप [विउरुविउण] उत्तर वैक्तियणे विकुर्वन्ति [इमाहिं] आ [महुराहिं] मधुर [वंगूहिं] चाणीवटे [अभित्युणंतो] स्तुति करता इदं [वंदइ] ते राजपिने वंदना करी ॥५५॥

व्या०—इंद्रो नमिरापिप्रति वंदते, किं कुर्वन्? इमाभिः पल्लवं वक्ष्यमाणान्भिर्मथुराभिर्वाभिः स्तुवन्, किं कृत्वा? ब्राह्मणरूपमपीत्य लभत्वा, उंद्रत्वं विकुर्वन् विधाय ॥५५॥

अर्थ—तदनंतर इंद्रे ब्राह्मणरूपने अने पोताना इन्द्रत्वने चित्कर्तृ=पुनः प्रकृति स्थित करी, अर्थात् पाछा इन्द्र धउने आ [इदं] पछी कहेवाशे ते) मधुर चाणी वटे स्तुति करता नमिरापिने वंदन कर्तु. ५५ इन्द्रे केवा प्रकारे स्तुति करी? ते कहे छे.

अहो ते निलिओ कोहो । अहो ते माणो पराजिओ ॥ अहो ते "निरकियो मां । अहो ते" "लेहोवसीकओ ॥५६॥

मूल—(अहो) अहो ! (ते) तमे (कोहो) क्रोधने (निलिओ) जीत्यो छे, (अहो) अहो ! (ते) तमे (माणो) माननो (पराजिओ) पराज्य कर्षो छे, (अहो) अहो ! (ते) तमे (माया) मायाने (निरकिया) निराश्रता दूर करी छे (तथा) अहो ! (ते) तमे [लहो] लोभने (यसीकओ) वश कर्षो छे ॥५६॥

व्या०—अहो इत्याश्चर्ये, त्वया क्रोधो निर्जित, यतो मया त्वामृत्युकमनम्रपार्थिवा वशीकृतं यास्तदापि त्व न मुद्र इत्यर्थे अहो इत्याश्चर्ये, त्वया मानोऽपि नरोकृत, यतो मदिर दहते अत पुर दह्यत इत्याशुक्त, तथापि मयि विद्यमाने मन पुर ममात पुर च दह्यत इति तत्र मनस्यदृष्टिर्नापान्, तस्माच्चिर्मानस्त्व वर्तसे अहो इत्याश्चर्ये, त्वया मायापि निर्जिता, यतस्त्व नगरस्य रक्षाकारणेषु प्राकारादालकादियु, निष्कासनयोग्येज्ज्वाभोसल्लोमह्वारग्रन्थिभेदक तस्करादीना वशीकरणरत्ननादि च मनो नोऽकरो अहो इत्याश्चर्ये, लोभो वशीकृत, तिरण्यसुवर्णौदिक वर्धयित्वा पद्माद्गतयमिति श्रुत्वापि मायतीच्छा तु आकाशसमाऽनतका इत्युक्तवान्, तस्माच्चनारोऽपि कपायास्तरया जिता इत्यर्थ ॥५६॥

अर्थ—अहो! (आश्चर्य्य पामीने पाछे छे) तमे क्रोध निर्जित कर्यो, कारण के में तमने मृत्यु के—‘तमने न नमता होय तेवा राजा ओने तयारे वश करवा जोइए, तोये पण तमने जराय क्रोध न बढ्यो विशेष आश्चर्य्य ए के तमे मान पण परानित कर्यो अर्थात्—मैं तमने बहुत के मदिर चले छे तमारा जनानाना महेल बले छे? तथापि ‘मारी समय पुर तथा अत पुर कैम उळे? एम तमारा मनमा अहंकार लेश पण न आव्यो तेयी तमार नियानपणु स्पष्ट जणायु बली तमे माया पण निर्जिता=उठे जीती लीभी=कैम के नगर रक्षाना कारणोभा किरा उगेरेमायी चोर लुगारा गंठीछोडा आदिकने हणवा उगेरेमा तमे मन नज कर्यु, अने त्रिजोप आश्चर्य्यतोएनके लोभने पण वश कर्यो, अर्थात्—सुवर्णादि संपत्ति बधारवा में बहुत तयारे तमें आशा अनता छे आम कहीने मने निरुतर कर्यो एन्ने चारे कपायो तमे पूर्ण पणे जीत्या छे. ५६

अहो ते^३ अर्जवं साहुं । अहो ते^६ साहुं मर्दवं ॥ अहो ते^{१०} उत्तमो खंति^{१३} । अहो ते^{१४} मुंति उत्तमा ॥ ५७ ॥

मूल—(अहो) अहो! (ते) तमारुं (साहुं) घणुं सारुं [अजय] आर्जवं [अहो] अहो! [ते] तमारुं (साहुं) घणुं सारुं (मर्दवं) मर्दवं
माननो अभाव छे [अहो] अहो! (ते) तमारी [उत्तमा] उत्तम एवी (खंता) क्षमा तथा (अहो) अहो! (ते) तमारी (उत्तमा) उत्तम
एवी (मुंति) मुक्ति=निर्लोभता छे, ५७

व्या०—अहो इति विस्मये, आश्चर्यकारि वा साधु समीचीन ते त्वार्जवं, ऋजोः सरलस्य भाव आर्जवं चिन-
यवत्त्वं वर्तते. अहो आश्चर्यकारि तव साधु सुंदरं मर्दवं, मृदोर्भावं मर्दवं कोमलत्वं सदयत्वं वर्तते. अहो साध्वी
तव क्षांतिः क्षमा वर्तते, अहो साध्वी तव मुक्तिर्वर्तते निर्लोभता वर्तते. ॥५७॥ अथ पुनर्वर्धमानगुणद्वारेणाभिष्टौति—
अर्थ—अहो! (इंद्र विस्मय पापी कहे छे) तमारुं आर्जवं=सरलर=विनयवानपणुं साधु=बहु समीचीन आश्चर्यकारी छे तेम
त्मारुं मर्दवं=कोमल स्वभाववालापणुं=दयाद्रता=पण आश्चर्यकर छे तेम तमारी क्षांति=क्षमा पण उत्तमा=श्रेष्ठ छे तथा तमारी
मुक्ति=निर्लोभता पण बहु सारी छे. ॥५७॥ इवे इन्द्र वर्धमान गुणद्वारा मूलनिर्देशयो स्तुति करे छे.—

इहंसि उत्तमो भंते । पिच्छा होइसि उत्तमो ॥ लोघुत्तमुत्तमं ठोणं । सिद्धिं गच्छसि^{१३} नीरओ ॥ ५८ ॥

मूल—भंते) भगवान्! तमे (इह) आ लोकने बिये (उत्तमो सि) उत्तम गुणवाला (पेच्छा) परलोकमां [उत्तमो] उत्तमो [होइसि]
पयो. (नीरओ) कर्मरहित [लोघुत्तमुत्तम] अत्यंत उत्कृष्ट (सिद्धिं) विजि नामना (ठणं) स्थानने [गच्छसि] पामशो ॥५८॥

व्या०—हे मुने! हे भगवन्! हे पूज्य? त्वमिरास्मिन् ज म युत्तमोऽसि, सर्वपुण्येभ्य प्रधानोऽसि, उत्तमगुणान्वितत्वात्, 'पिब' इति प्रेत्य परलोकेऽप्युत्तमो भविष्यसि, लोकस्योत्तमोत्तममतिशयप्रधान स्थानमेतादृश सिद्धिमुक्तिस्थान गिरजा नि कर्मो गच्छसि, त्व गमिष्यसि, अत्र लोगुत्तममित्यत्र मकार प्राकृतत्वात्, लोकोत्तमोत्तम इति वक्तव्यम् ॥५८॥

अर्थ—हे मुने! पूज्य भगवन्! त्वे आ ज मया उत्तम छा सर्व पुरपोषा प्रधान छो, तेम उत्तम गुणरान् हावायी परलोकमा उत्तम यशो तेम लोकना उत्तमात्तम प्रधान स्थान सिद्धि=मुक्ति स्थानने, तमे नीरजा एटले कर्मरहित यशने पागशो 'लोगुत्तमराम' ए पदमा प्राकृत होवायी 'म' रही शके ॥५८॥

पुनरभिप्रेत्युक्तो रायरिति उत्तमाए संज्ञाप ॥ पायाहिण कुणतो पुणो पुणो वेदए संक्षो॥५९॥
मूल—[यय] आ प्रमाणे [उत्तमाए] उत्तम (सद्भाव) श्रद्धावटे (रायरिति) रायरिने [अमित्युणतो] स्तुति करता तथा (पायाहिण) प्रदक्षिणा [कुणतो] करता यथा (संक्षो) शक इन्द्रे (पुणो पुणो) बार बार (य दय) तमने वरना करी ५९

या०—शक्र इवो नमिराजपि पुन पुनर्वदते, भूयो भूयो नमस्कृत्ये, किं कुर्वन्? प्रदक्षिणा कुर्वन्, पुन किं कुर्वन्? उत्तमया प्रधानया श्रद्धया रच्या भक्त्याऽभिप्रेतुवन् स्तुति कुर्वन्नित्यर्थ ॥५९॥

अर्थ—एवी रीते उत्तम श्रद्धावटे भक्ति पूर्वक स्तुति करतो द्द, पुन पुन=बार बार=नमिराजपिने प्रदक्षिणा करता वदे छे

तो वंदिऊण पाए । चङ्ककुसलखणे मुनिवरस ॥ आगैसेणुपईओ ललियचवलकुंडलकिरीडो ॥६०॥
मूल—[तो] त्थारपछी ते (मुनिवरस) श्रेष्ठ मुनिना [चक्रकुसुलखणे] चक्र अने अंकुशादिक चिन्हवाळा (पाए) वे पादने [वंदि-
ऊण] वंदिने (ललियचवल कुंडलकिरीडो) मनोहर अने चपल एवा मुगटने धारण करना इंद्र [आगासेण] आकाश मार्गे (उप-
ईओ) स्वस्थाने गया. ६०

व्या०—‘तो’ इति ततः शक्र आकाशमनृतपति उद्भूतः, किं कृत्वा? मुनिवरस्य राजर्षेः पादौ वंदित्वा, कीदृशौ
मुनेः पादौ? चक्रांकुशलक्षणौ, राजो हि पादयोश्चांकुशलक्षणं स्यात्. कीदृशः शक्रः? ललितचपलकुंडलकिरीडी,
ललिते सविलासे चपले चंचले च ते कुंडले च यस्य स ललितचपलकुंडलः, किरीटं मुकुटं यस्यास्तीति किरीडी,
ललितचपलकुंडलासौ किरीडी, च ललितचपलकुंडलकिरीडी, चपलसुंदरकुंडलमुकुटधारक इत्यर्थः. ॥६०॥
अर्थ—तदनंतर शक्र=इंद्र, ए मुनिवर=नमि साधुना चक्र अंकुशादिलक्षण=चिन्ह=युक्त पाद=चरणोने वंदन करी ललित=सुंदर
तथा नमन करतां चपल=दोलायमान छे कुंडल तथा किरीट मुकुट जेना एवो ते इंद्र आकाशमार्गे उत्पत्ति ग्रहने, अर्थात् उडीने
स्वस्थाने गया. ॥६०॥

नमी नमेई अप्पाणं । सर्वेवं सर्वेण चोईओ ॥ चोईऊण गेहं वईही । सामंणे पज्जुवडिओ ॥ ६१ ॥
मूल—(सर्वस्व) साक्षात् (सर्वेण) शक्रान्दे (चोईओ) प्रेरणा करायला (नमी) नमिराजनि [अपपाण] पोताना आत्माने (नमेइ) नम्र

कृता ह्या तथा ते (यदेही) विदेहदेशना राजा नमि (गह) घट्ठो (घरऊण) त्याग करीने [समण्णे] चारित्रने विचे (पूजुपट्टिभो)
उद्यमयत यथा ६१

त्या०—नमिराजपिरात्मान नमयति, आत्मान विनयधर्मे भावयति, कथमूलो नमि ? शक्रेण साक्षात्प्रकारेण
प्रत्यक्षीमूय चोदित, दृष्टीतमनोभावा परोक्षिताशय स नमिर्विदेहेषु विदेहदेशेषु भवो वेदेने विदेहदेशाधिपो गृह
ह्यसत्या आमण्ये आमणस्य सायो कर्म आमण्य साधुधर्मस्तत्र पर्युपस्थित उग्रतोऽमृत, परि उपसर्गेणायमभ्यो
द्योतते स्वयमेवोद्यत, न हिचद्रेप्रेरणातो धर्मे विप्लुतोऽमृदिति भाव ॥६१॥

अर्थ—साक्षात्=मत्स्य आबीने शक्र=इद्रे पूर्वोक्त प्रकारे प्रेरणा करायेना, अर्थात् परीक्षण करी जेनो मनोभाव जाण्यो छे
परा नमिराजपि पोताना आत्माने नमाये ने=एटछे विनयधर्ममां योजे छे, किंच विदेहदेशना अधिपति नमि दृष्टनो त्याग करी
आमण्य=साधुधर्मने विषये पर्युपस्थित यथा, अत्रे 'परि' उपसर्गानो भारार्थ एवा छे के, पोते स्वयमेव उद्यत यथा; इदानीं प्रेरणायी
धर्ममां जरा पण द्युत यथा नहि. ॥६१॥

पुंव केरति संवुद्धा । पडियां पत्रिअक्खणा ॥ णियट्ठतिं भोगेसु । जंहा से' नेमो राधेरिसि ति वेमि॥६२॥
अ३ [अप] ४ प्रमाणे (संवुद्धा) तत्पना जाणकार (पट्टिमा) पट्टित मने (पयिअक्खणा) प्रविचक्षण (करति) करे छे, तथा (भोगेसु)
कामभोगो घनी (यिणिअट्ठति) पाछा फरे छे, (जंहा) जेम (से) ते (नेमो) नमि नाममा (राधेरिसि) राजदि कामभोगधी नियसि
पाय्या तेम (ति वेमि) नृ वड्ड सु ६२

व्या०—संबुद्धाः सम्यग्ज्ञातत्वाः पंडिताः सुनिश्चितशास्त्रार्था एवममुना प्रकारेण कुर्वन्ति, भोगेभ्यो विशेषेण निवर्तन्ते, कीदृशाः संबुद्धाः? प्रविचक्षणाः, प्ररूपेणाभ्यासातिशयेन विचक्षणाः क्रियासहितज्ञानयुक्ता इत्यर्थः. क इव भोगेभ्यो निवर्तन्ते? यथा नमिराजर्षिभोगेभ्यो निवर्तन्ति इत्यहं ब्रवीमि, सुधर्मास्वामी जंशुस्वामिनंगनि वदन्ति. ॥६२॥ इति तृतीयप्रत्येकबुद्धनमिराजर्षिसंबन्धः.

संबुद्धः सम्यक् प्रकारे ज्ञातं हे तत्तज्जे एवा पंडितो=शास्त्रार्थं निश्चयवान् पुरुषो, आवी रीते करे हे; जेम ते नमिराजर्षि सर्व भोगं थकी निवृत्तं थया तेवीज रीते प्रवीचक्षणं थद=अर्थात् प्रकृष्टं अभ्यासातिशयं वदे क्रियाः सहितं ज्ञानं संयुक्तं थद भोगेभ्यो विनिवृत्तं थाय हे; 'इति (अहं) ब्रवीमि' आ अंतिमं वाक्यं, 'जंशुस्वामी प्रत्ये सुधर्मास्वामीनुं कहेलुं हे, एटले एम हुं हुं? आम उद-संदारं वचनं कहीने आ नमिराजर्षि प्रत्येकबुद्धं थया तेनो वृत्तांतं समाप्तं कर्यो.

अथ यदा नमिः प्रनिबुद्धस्तदानामेव नगार्तिनृपः प्रनिबुद्धः. अथ नगार्तिनृपचरित्रं कथ्यते-अस्मिन् भरते पुंडु-वर्धनं नाम नगरमस्ति, तत्र सिंहरथो नाम राजा वर्तते. गंधारदेशाधिपतेस्तस्य राज्ञोऽन्यदा द्वावध्वौ प्राभूतौ समायातौ, तयोः परीक्षार्थमेकस्मिंस्तुरगे राजाधिरूढः, एकस्मिंश्च तुरगेऽपरे नर आरूढः, तेन समरैश्चाश्वचारशतैः परिवृतो बाह्यरामिकायां गतः, परीक्षां कुर्वता राजाश्वः प्रधानगत्या विमुक्तः, सोऽपि बलवता वेगेन निर्ययौ, यथा यथा राजा बलगामाकर्षति तथा तथा स बायुवेगवान् जातः, पुरोपवनान्यतिक्रम्य सोऽश्वो राजानं लाट्वा महादृव्यां प्रविष्टः,

आतेन भूपेन तदाग्य वल्गा मुक्ता, तदा राजेन विपरीताच्च मयतेस्म, तस्मादुत्तीर्य राजा भूमिचरो पभूव, तच्च पानीयं पाययित्वा दृक्षे ययय, स्वप्राणवृत्तिं पट्टैरिदधे, तत एक नगमारुह्य कचित्प्रदेशे सुंदरमेकं महावास ददर्श, राजा कुतूहलात्समिस्तावासे प्रविष्ट, तत्रैकाकिनो पयित्रगात्रा कृगा भूपतिर्दृष्टवान्, सा राजानमागच्छंत दृष्ट्वा भूरि हृषी आसन ददौ, राज्ञोचि का त्व? कोऽयमद्रिनिवास? किमिदं रम्य धाम? कन्या प्रा- भूपत् । प्रथमं मत्प्राणिगुणा कुन्? नात्रा चिशिष्ट लग्नमस्ति, पश्चात्सर्वं वृत्तातमहं कथयिष्यामि, तथेत्युक्ते नृपनिस्तत्र तथा समं वृजित जिनयिय प्रणय्योदाहमगल्यमलचकार, भूपतिना परिणीता सा कन्या विविधान् भोगोपचाराक्षकार, विचित्राश्च स्वमर्त्रीर्दंश यामास, अयसरे राजा तां प्रत्येयमाह निमलै पुण्येराचयो सयधो जालोऽस्ति, परमेकापि त्रिचित्रविद्या सभा नास्ति ततो नृपतिश्चित्ररुतानाकार्यं मन्त्रागृहभित्तिभागा सर्वेषा समाधिग्रयितुं दत्ता, सर्वेऽपि चित्रकरा एवस्यभित्तिभा गान् गाढोद्यमेन चित्रयन्ति, तत्रैको धृद्विचित्रकर सकलचित्रकलावेदी स्वभित्तिभाग चित्रयितुमारब्धवान्, सहाय शून्यनस्तस्य निरतर गृहत फलकमजरी रूपवती पुत्री भक्त तनानयति अन्यदा सा स्वगृहाङ्गकमानयती राज्ञमार्गे मरुच्छदश्चयारमेक ददर्श, स न पाल्छीयराकादिजनसमीर्णेऽपि राजमार्गे त्वरितमश्वमवाहयत्, लोकास्तु तन्मयादि- तस्ततो नष्टा, सापि कचित्प्रष्टा स्थिता, पश्चाभग्रायाता, भक्तपानदस्ता तामागता वीश्य न धृद्वचित्रकर. पुरीयेत्सर्गोऽथ परिर्जगाम, एकनाहारपात्रमाच्छादयित्वा सा क्वचिद्विन्निदेशो वर्णिकैर्मयूरपिच्छमालिलेग

जे समये नमिराना प्रतिबुद्ध यथा तेवामाज नगाति राजा ण प्रविबुद्ध यथा छे वेवी हवे नगाति नृपनु चरिण पदेवामां भागे छे

औ भरतखंडमां पुंद्रवर्धन नामे नगर हतुं, तेमां सिंहस्थ नामनो राजा राज्य करतो हतो, ते राजाने गांधारदेशना अधिपति राजाए एक वखते वे घोडा भेट तरीके मोकल्या; आ वे घोडानी परीक्षा करवा तेमांना एक घोडा उपर राजा पोते सवार थया वागमां गया, त्या राजाए पोताना घोडानी परीक्षा करतां घोडाने पूर्ण गतिमां छोड्यो. आ घोडो बलवान् वेगशी नीकळी पड्यो. राजाने लइ महोडा जंगलमां पेठो. थाकेला राजाए ते टाणे चोकडुं छोडो दीधुं, एटले घांडां उभो रह्यो त्वारे राजाए ए घोडाने विपरीताश्च मान्यो. अर्थात् चोकडुं खेचवाथी दोढे अने ढीलुं मुकवाथी उभो रहे ए घोडानी सामान्य टेव करतां उलटुं गणाय तेथी ए घोडाने विपरीत शिक्षावालो मान्यो. राजा घोडा उपरथी उतरी पृथ्वीपर चालवा माख्या अने ए घोडाने पाणी पाइ एक झाडे बांधी पोते फळादिकथी आहारवृत्ति करी. तदनंतर एक नग=पर्वत उपर चड्या त्यां कोई सुंदर प्रदेशमां एक महोदो आवास दीठो, कुतूहलथी राजा ए आवासमां पेसे छे त्यां तेमां एकलो पवित्र गात्रवाळी एक कन्याने राजाए दीठी. ते कन्याए राजाने आवता जोद घणोज हर्य पामी आसन आप्णुं. राजाए तेणीने ज्यारे पूछ्युं के—‘तमे कोण छो’ ‘अहिं आ पर्वतमां वास केम करो छो?’ अने आ रमणीय धाम शुं छे?’ त्वारे कन्याये कहुं के—‘हे भूपाल ! पहेलां आप मारुं पाणिग्रहण करो=अर्थात् मने परणो, हमणां घणी उत्तम लग्न वेला छे; पछी हुं मारो सघळो वृत्तांत आपने कहीश. ए कन्याना आवां वचना सांभळी तेणीनी साथे पूजित जिन-बिंबने प्रणाम करी राजाये उद्वाहर्भगलनो अंगीकार कर्थो, ज्यारे राजा तेणीने परण्या ते वारे ते कन्या राजाने माटे विविध प्रका-

रना भोगोपचार करता रागी भ्रने पोतानी विविध भक्ति दर्शाववा कागी एक प्रचसरे रागा ते कन्या प्रति मोल्यश हे—रिमल पुण्यचटे आपणा वेयनो संसृष येयेलो छे पण आ स्थानमां एके विविध रिषवाली सभा नवी एय कही राजा सिंहाये विप्रधाराने बाळाची सभायुहनी भित्तो चीवरवा माटे सब चित्रधाराने सरला भीतोना भाग नीमी दीपा तेथी दरेक विप्रधार पोतपाताने भागे सोंपेका भीतना प्रदेक्षोने हृद उद्यमची चौतरवा मटया तेमा एक हृद विप्रधार हतो ते सगळ चित्र कळानो जाणधार हलो तेणे पोताने भागे आपेका भीतना विभागने चितरवाना आरम कर्यो पोले सहाय रहित होइ हयेदां तेने घरेयी तेनी कनकवही नामनी प्रति रूपवती कया ए हृद विप्रधार माटे भात (लावानु) ल्हने आचतो एक समये पोताने घेरगी ते भात न्हने आवनी हती त्या रातमार्गमां एरु घोडासचारने वीडो, आ सवार घाल्क, वी गरीब अगुक्त वगेरे जनोपी सकीण राजमार्गमां घोडांने वेगपी होसुनो हतो, तना मययी लोका आम तेम भाग नाव करवा हतो, आ रन्या पण एक वातु भागीने उपी रही, तेथी थोडी वारे त्या मागी भात तया पाणी हायमां ल्हने आचती ते पुनीने जोडने तेनो पिवा हृद विप्रधार मन्त्रोत्सर्ग=(नौय) करवा वधार गया ते वारे आ कयाये पोताना हायणानु भात (वधपाणीनु वाय) एक ठेगाने मूही गमीने भीतना एय नेढामा रगनी पीछी रती एक मोरपीछ आळेरय

अथ तत्र राजा समाप्तः, भित्तिचित्राणि पश्यन् कुमार्यालेगिते केकिपित्ते साक्षात्परिच्छ मन्यमान कर चिक्षेप भिराग्कालनतो नगरभगेन विलक्षीमृत त नृप सामायपुरुषमेव जानती सा विप्रकरपुन्येयमाह चतुर्थ पादस्तरमय मया लज्ज , एषा प्राह पूर्व त्वया के ग्रय पादा लब्धा? सांभतमह कथ त्वया चतुर्थ पादो लज्ज ? सा प्राह श्रूयता?

योऽद्य मया राजमार्गे त्वरीतमश्वं वाहयन् बालीह्यप्रमुखजान् त्रासयन् दृष्टः स मूर्खत्वे प्रथमः पादो लब्धः, द्वितीयः पदं हहत्यो राजा यः कुण्डुबलोकसहितैश्चित्रकरैः समं भित्तिभागं जरतुरस्य मम पितुर्ददौ. तृतीयः पादो मम पिता, यो नित्यं भक्ते समायाते बहिर्याति. चतुर्थस्त्वं योऽसिन् भित्तिदेशे मल्लिखिते मयूरपिच्छे करं चिक्षेप, परमेवं त्वया न विमृष्टं यदत्र सुधाघृष्टे भित्तिदेशे निराधारा मयूरपिच्छस्थितिः कुतो भवति? एवं तस्या वचश्चातुरीरंजितो राजा तत्पाणिग्रहणवाङ्मकः सन् तस्याः पितु समीपे स्वमंत्रिणं प्रेषयित्वा तां पार्थितवान्, विद्वापि सा दत्ता, समुहूर्ते राज्ञा परिणीता प्रकामं प्रेमपात्रं बभूव, सर्वानःपुरीषु मुख्या जाता, विविधानि दूष्यानि रत्नाभरणानि चाससाद्. एकदा तथा मदनाभिधा स्वदासी रहस्येवं वभापे भद्रे! यदा मद्रतिश्रांतो भूपतिः स्वपिति तदा त्वयाहमेवं पृष्ठव्या स्वा-मिनि! कथां कथयेति. तयोक्तमवश्यमहं तदानीं प्रश्नयिष्ये, अथ रात्रिसमये राजा तद्गृहे समायतः, तां भुक्त्वा रतिश्रांतो राजा यावत्स्वपिति तावता दास्येयं पृष्टा स्वामिनि! कथां कथय? राज्ञी ग्राह यावद्राजा निद्रां प्राप्नोति तावन्मौनं कुरु? प्रश्नात्स्वदग्ने यथेच्छं कथा कथयिष्यामि, राजापि तां कथां श्रोतुकामः कपटनिद्रया सुष्वाप, पुनर्दास्या सांप्रतं कथां कथयेति पृष्टा चित्रकरपुत्री कथां कथयितुमारेभे, मधुपुरे वरुणः श्रेष्ठी एककरप्रमाणदेवकुलमकारयत्, चतुःकरप्रमाणो देवस्तत्र स्थापितः, स देवस्तस्मै चितितार्थदायको बभूव. अथ दासी प्राहेकहस्ते देवकुले चतुःकर-माणो देवः कथं मातः? इति तथा पृष्टे सा राज्ञी प्राहेमं रहस्यं तव कल्यरात्रौ कथयिष्यामि, अद्य तु निद्रा समाया-तीति प्रोच्य सा राज्ञी राजशय्यापुरो भूमौ सुप्ता, सा दास्यपि स्वगृहे गता, राजा मनस्येवं चिंतयामास कल्यरात्रा-

चपीद कथानक मया श्रोतव्यमिति निश्चित राजा सुसु. सुख निद्रामवाप द्वितीयदिनेऽपि राजा तस्या गव गृहे रात्रौ समापत, रात्र्यर्ध यावद्व्रतिसुख सुक्ते, पथ्याद्रतिश्रातो राजा पूर्वकथानकश्रवणाय कपटनिद्रया सुसु, दासी प्राह स्वामिनि? कथानकरहस्य वद? राक्षी प्राहैकहस्ते देवकुले चत्वार करा यस्य स चतु करो देवो नारायणादिगस्तत्र स्थापित इत्यर्थ एका कथा समाप्ता

पौदीवारमां राजा त्या अया तणे भीतो उपरना चित्री जोता आ कुमारिणए चित्रीलो मोरपीछ दीठी तवरवर मारपीछ जे एय मानीने राजाए तेना उपर हाय नारयो ते भीत साये अयदाणो तेथी तनो नल जरा भागता रागा विलक्ष=भावो पडथो; तेने जोइने 'आ कोइ सामान्य पुरप हने' एय जाणीने ए चित्रकारनी पुत्रीए तेने वलु के—मने चाथो पाद आज सवे जडया राजाए कलु—'पहेलां वण पाद तने क्या मलया छे अने आ दाणे हु चांयो पाद तने केम मलया?' ते वन्या गेली के—साभलो; जे बाले भे राजमार्गमा घोडो दोदावता स्त्री बाल वगेरे जनोने यास आपतो एक जण दीडो ते मूर्खतानो पहेलो पाद मने जडगो ते पडी अर्शना राजा के जेजे जुहुन लोअसहित चित्रकारांनी साये आ करावी अतुर भारा पिताने चित्रचा भाटे भीतनो सरखो भाग चीतरवा आप्यो छे ए बीजो पाद राजा तथा गीजो पाद मारा पिता के जे रोज हु भात लडने आबु के ते दाणे जगल जवाने बहार नीयले छे अने बीयो मूर्खवनो पाद तु पोते के जे आ भिचिदेयमा भे आळेखेला मयूर पिच्छ उपर हाथ नाखता एटलो पण विचार नयी करतो के आ छोथी चक्रवर्ती भीत उपर निराशर मोरपीछ केम होइ वने? आबी तेणीनी वचन चातुरीयो रजित धयेला राजाए ते वन्यानु पाणिगुण करवानी बाछाथी तेणीना पिता समीपे पोताना मनीने मोरली प्रार्थना करावी पिताए आपवा हा पाडी

પટલે સારું સુહર્ત જોવરાથી રાજા તેણીને પરણ્યા. આ ચિત્રકારની પુત્રી રાજાની પરમ પ્રેમપાત્ર વની, જનનાની સર્વ રાણીયોમાં સુલ્ય મનાવા લાગી અને વિવિધ પ્રકારના વસ્ત્રો તથા રત્નજડિત આભરણો પામી. એક સમયે ગોત્તાની મદના નામની દાસીને એકાં-તમાં કહું કે—જ્યારે મારી સાથે ભોગધિલાસ કરીને રાજા પોઢે ત્યારે આવીને મને એમ પૂછવું કે—સ્વામિનિ ! કયા કહેશો ?=વાર્તા સંબંધાવશો ? એ દાસીયે કહું કે—વહુ સારું. તે વચ્ચે હું આવીને તમને એ પ્રમાણે પૂછીશ. જે દિવસે આ રાણીનો વારો આવ્યો તે દિવસે રાજા તેણીને મહેલે પધાર્યા અને ક્રીડા શ્રાંત થઈ રાજા જેવા સૂવે છે કે પેલી મદના દાસી આવીને વોલી 'વાર્તા કહેશો ?=વાર્તા રાણીયે કહું 'રાજા હ્યાં સુધી હંધે ત્યાં સુધી મૌન રહે. પછો હું તને વાર્તા કહીશ. આ વાત રાજા સાંભળી ગયા તેથી એ વાર્તા પોતે સાંભળવાની ઇચ્છાથી હંધી ગયા જેવો ઢોલ કર્યો. પેલી દાસી વોલી કે—હવે તો રાજા પોઢી ગયા માટે વાર્તા શિરુ કરો; ત્યારે તે ચિત્રકાર પુત્રી કયા કહેવા માંડે છે—મધુપુરમાં વરુણ નામના શ્રેષ્ઠિ (શેઠ) એક હાથ પ્રમાણનુ દેવાલય કરાવી તેમાં ચાર હાથની દેવ મૂર્તિની સ્થાપના કરી. તે દેવ એ શેઠને મનમાં ધારે તે પદાર્થ દેતા હતા. વચમાં દાસી વોલી હઠી કે—એક હાથના દેવલમાં ચાર હાથની મૂર્તિ માય કેમ ? ત્યારે તે રાણી વોલ્યાં કે એ રહસ્ય હું તને કાલ રાત્રે કહીશ આજ તો નિદ્રા આવે છે તેથી સૂઈ રહીશ. આમ વોલી તે રાણી રાજાના પલંગ પાસે ભૂમિ ઉપર જ સૂઈ ગઈ. તે દાસી પણ પોતાને ઘરે ગઈ. રાજાએ મનમાં વિચાર્યું કે—'કાલ રાત્રે પણ મારે એ વાર્તા સાંભળવી; આવો નિશ્ચય કરી રાજા સૂતા અને સુલે નિદ્રા કરી, વીજે દિવસે પણ રાજા તે રાણીને જ આવાસે રાત્રે આવ્યા. અર્ધરાત્ર પર્યંત ક્રીડા વિનોદ કરી શ્રાંત થઈ પહેલા દિવસની કથાનું શેષ સાંભળવાની આતુરતાથી કપટ નિદ્રાથી સૂતા. દાસીએ જ્યારે 'હવે કાલની વાર્તા આજ પૂરી કરો, કહું ત્યારે રાણી વોલ્યા કે—એક હાથના દેવલમાં ચાર છે હાથ જેના એવા ચતુ-

धुन नारायण देव स्थाप्या एम समजवानु छे आम कथानी समाप्ती करी

अथ तृतीयदिनरात्रावपि राजा तथैव कपटनिद्रया सुप्तः, दासी पुनः कयामय कथयेति तामाह, सा प्राह विध्या-
चछे पर्वति कोऽपि रक्ताशोकद्रुम प्रोदोऽस्ति, तस्य घनानि पत्राणि सन्ति, पर छाया नामवत् दासी प्राह पत्राग्रतस्तस्य
तस्य छाया कथं न जानातः? दासी प्राहैनद्रहस्य तव कल्परात्रौ कथयिष्यामि अयाह रनिआता निद्रासुचमनुभविष्या
मीत्युक्त्वा सुप्ता, दासी तु स्वगृहे गता. अपररात्रौ राजा भोगान् मुक्त्वा तथैवरात्रौ सुप्तः, दासी प्राह स्वाग्निनि !
कल्पमरककारहस्य कथनीय दासी प्राह तस्य दृक्षस्य सूर्यातपतसस्य मूर्ध्नि छाया नास्ति, अथ एव छायास्तीत्यर्थ
इति तृतीया कथा ॥

श्रीजे दिवसे पण राजाए, राणीने महांले आरी पूर्ववत् कपट निद्राची मृता त्यारे पेली दासीए कथा कहेवा प्रेरणा करायची
राणी बोल्या! के-विध्याचळ पर्वतमा एक राता अशोकनो प्रोद हतो, तेना पानदा नहु घाटो हवो पण तेने छाया नहोती दासी
बोली-पानढायी चारेफोर वोटळायेला दस्तनी छाया केम न होय? राणी बोल्यां=एतु रहस्य हु तने काल रात्रे कहीश आज तो
क्रीदायी आत यद्दु छु नेयी निद्रासुलनो अनुभव लेवा हच्छु छु, आम कही म्हा रयां, दासी पण तेने घरे गद्द चोये दिवसे पण
राजा भोगमुख लईने पूर्ववत् मृता के दासी आचीने बोली के-स्वाग्निनि ! कालनी कथानु रहस्य कहे राणी बोल्या-ते छत मर्गना
तदकायी तपतो हवो तेना मस्तक उपर छाया नहोती, नीचे छाया हवी. आम बीजी कथा कही

अथ पुनस्तथैव नृपे सुप्ते दासीपुष्टा राज्ञी कथामाह—कचिन्निवेशे कश्चिदुष्श्वरन् कदापि बंबूलतलं ददर्श,
तदभिमुखां ग्रीवां कुर्वन्प्रपासतकृच्छालः प्रकामं खिन्नस्तस्यैव बंबूलतरोरुपर्युत्सर्गं कृतवान्. तदा दासी राज्ञीं पप्रच्छ हे
स्वामिनि ! कथमेतद् घटते ? स्वग्रीवया यो बंबूलतलं न प्राप्तस्तदुपरि कथमसावुत्सर्गं चकार ? राज्ञी प्राहाय निद्रा
समायाति, तेनैतत्कारणहस्यं कलयरान्नावश्यं कथयिष्यामीत्युक्त्वा सुप्ता, कलयदिनरात्रौ तथैव नृपे सुप्ते दासीपुष्टा
राज्ञी तत्कारणहस्यमाह स ऊष्टुः कूपमध्यस्थं बंबूलतलं ददर्शेति परमार्थः. इति तृतीया कथा ॥

पांचमे दिवसे पुनः एज प्रमाणे राजा सूता के दासीये आचीने पूछतां राणीए कथारंभ कर्यो. कोइ प्रदेशमां कोइ एक ऊंटे
चरतां चरतां एक बावळनो दृक्ष दीठो. ऊंटे तेना भणी पोतानी डोक पसारी पण ए दृक्षनी डाली नहिं पकडावाथी अत्यंत खेद पाम्यो
अने कंटाळीने ते बावळना झाड उपर मूतरी लोंडां कर्यो. त्यारे दासीये पूछ्युं के-हे स्वामिनि ! आ बात केम घटे ? पोतानी डोकथी
जे बावळनी डाळने पण न पहेंची सक्यो तेना उपर मूत्र तथा मळ केम करी शके ? राणी कहे-आज तो हवे मने निद्रा आवे छे
तेथी ए कथानुं रहस्य आवती काले हुं तने अवश्य समजावीश. आटलुं बोली सूइ गयां. आने वळते दिवसे पाछा ते राजा ज्यारे
भोगांते सुवानों दोंग करी पलंगपर मृता त्यारे दासीना पूछवाथी राणी ते कथानु रहस्य बोल्यां के-ए बावळनो दृक्ष क्वामां उगेळो
हतो एटले डोकथी पहेंची न शकाणुं ने पूंठ वाली मूतयो तथा लोंडां कर्यो ते ए बावळ उपर पड्यां. एज आ कथानो परमार्थ छे.
ए रीते आ बीजी कथा कही संभलावी.

पुनस्तथैव नृपे सुप्ते दासीपृष्ठा राज्ञी कथामाचरयौ, कस्मिंश्चिन्नगरे काचित्कन्या भृश रूपसौभाग्यवती ह्यस्ति, तदर्थं तन्मातृपितृभ्यां त्रयो वरा आहृताः समायताः, तदानीं फणिना दष्टा सा कन्या मृता, तथा सम मोहादेको वरस्तथिता प्रविष्टो भस्मसाहम्बुव, द्वितीयस्तद्भस्मपिण्डदाता तद्भस्मोपरि घास चकार, तृतीयस्तु सुरमाराध्यामृत प्राप, तदमृतेन च तच्चिता भिक्ता, कथा प्रथम वर च सद्योऽजीयत, कन्याप्युत्थिता तांस्त्रीन वरान् दर्शनं राज्ञी दासो माह हे सन्नि! दृष्टि? तस्या कन्याया को वरो युक्त ? दासी माह न वेद्मि, तमेव दूहि? राज्ञी माराण निद्रा सामायातीत्युक्त्या सुसा द्वितीयदिनरात्रौ दासीपृष्ठा सावदत्, यस्तस्या सजीयकः स पिता, यः सहोदरभूत स ययु, यो भस्मपिण्डदाता स तत्पत्तिरिति चतुर्थी कथा

फरीने पण एज रीते राजा सुता पछी दासीए पूछतां राणीए कथा आदरी कोइ पर नगरमां कोइ एक कन्या अति रूप सौभाग्यवती हती ते कन्याने माटे तेना मातापिताए गोलाबवाथी प्रण वर आया तेदलामां ने कन्याने काजो नाग दक्षतां कया मरण पायी, ते कन्यामां अतिमोह पायेलो एक वर ते कन्यानी चितामा भेलो कळी म्रवो अने राख थयो, बीजा वर ते राग्य पंसे पिण्डदान फरी ए भस्म उपर तेणे वास कर्यो, अने नीजाए देवतु आराधन करी अमृत भेल-यु हवे ते अमृत ए कन्यानी चिना उपर छाटतां कन्या तथा तेना पहेला वर जीवतां थयां कन्या उठी त्या तेणीए प्रण गर जाया आ बात करी राणीये दासीने पूछ्यु के- हे सखि ! तुं गोली नास के-ए कन्यानो योग्य वर कयो? दासी कहे मने मृजतु नथी, तमेज कहां. राणी कहे भानतो रात्र घणी गर छे, निद्रा आवे छे तेथी काळ रात्रे कहीश, आम कही मृता. फरी नीजे दिवसे रात्रीये दासीना पूछवाथी राणी वोल्यां के-

जेणे ते कन्याने जीवाडी ते तो ते कन्यानो पिता थयो, जे तेणीनी सायेज जीवतो थयो ते तो ए कन्यानो भाड गणाय पण जे भस्मपिंड दाता हतो तेज ते कन्यानो पति थाय, आम चोर्या कथा कही.

तथैव राज्ञो नृपे सुप्ते दासीपृष्ठा राज्ञी माह कश्चिन्नुपः स्वपत्यै दिव्यमलंकारं सुगुप्तभूमिगृहे रत्नालोकात्सुवर्णकारैरजीघटत्, तत्रैकः स्वर्णकारः संध्यां पतितां ज्ञातवान्. राज्ञी माह हे सखि ! तेन कथं रत्नालोकसहिते सुगुप्तभूमिगृहे यामिनिमुखं ज्ञातं? दासी माह नाहं चेद्भिः त्वमेव ब्रूहि? राज्ञी माहाद्य सांप्रतं निद्रा समायातीत्युक्त्वा सुप्ता. द्वितीय-दिनरात्रौ दासीपृष्ठा राज्ञी माह स सुवर्णकारो रात्र्यंघोऽस्तीति परमार्थः. इति पंचमी कथा.

हमेशना नियम प्रमाणे रात्रे राजा मृता त्यारे दासी मदनानी कथा सांभळवानी मागणी उपरथी रुक्मकंजरी राणी बोल्या के-कोइ राजाए पोतानी मिया राणीने माटे दिव्य रत्नालंकार एकांतना भोंयरामां मात्र रत्ननाज अजवाळांमां सोनीयो पांसे घडाववा मांडयां. तेभां एक सोनी बोली उठ्यो के-रात पडो. राणीये दासीने कलुं के-‘हे सखि! रत्नना मकाशवाळा ए गुप्त भोंयरामां रात पड्यानी ते सोनीने केम खबर पडो? दासी कहे हुं न समजी, तमेज कही. राणीये कलुं आजतो निद्रा आवे छे काले कहांश. आटळु बोली मूइ रयां. बीजे दिवसे रात्रे ज्यारे राजाने मूइ गयेला जाणी दासीये आवी पूछ्युं के-ए सोनीने भोंयरामां रात्र पड्यानी केम खबर पडो? त्यारे राणी कहे के-ए सोनी रातआंघळां हतो तेथी पोते देखतो बंध थया ते उपरथी तेजे जाण्युं के रात्र थइ. आ पांचमी कथा कहेवाइ.

पुनरेकदा नये खुसे दासीपृष्ठा राक्षी प्राह केनापि राक्षा छै मलिम्बुचौ निश्छिद्रपेटाया क्षिप्त्वा समुद्रमध्ये प्रवा-
जितौ, कापि तटे सा पेटी लम्बा, केनचिन्नेरेण गृहीता, उद्घाट्य तौ दृष्ट्वा पृष्ठौ भो युवयोरत्र क्षिप्तयोरस्य कतमो दिव-
सोऽयं? तयोर्मध्ये एक प्राहाय चतुर्थो दिवस, राक्षी प्राह हे सखि! तेन कथं चतुर्थो दिवसो ज्ञात? दासी प्राहाह
न वेद्मि, त्वमेव वद? राक्षी त्यज्य साज्जत निद्रा समायातीत्युक्त्वा सुप्ता द्वितीयदिनरात्रौ दासीपृष्ठा राक्षी प्राह स
चतुर्थदिनवक्ता पुरुषस्तुर्यज्वरी वतते, इति परमार्थ इति पृष्ठी कथा

वली अन्य दिवसे ज्यारे कनकमजरीने महोले राजा आगीने कपट निद्रायी रोजनी पेठे मृता त्यारे दासी मदनानी मेरणाथी
राणी कथा कहे छे—कोइ एक रामाए वे चोरने ककडी छींढा बगरनी पेटीमां पूरी समुद्रमा ते पेटी बहेती मूक्री ते पेनी फोइ गिनारे
लागता काइ पुरुषे लइने उयाही तथा वे जणने दीठा आ माणसे पेला पेनीमाना जणने पूछ्यु के तमने आ पेटीमा पूर्यो केन्ना
दिवस थया त्यारे एष बोख्यो के—आज चौथो दिवस छे दासीए पूछ्यु के—ए बध पेटीमा चौथो दिवस तेणे केम जाण्यो? राणी कहे
आजतौ मोहु थयु ने निद्रा आवे ठे फाले कहीस, आम कही मूह रखा. गीजे दिवस रात्रे दासीना पूछवाथी राणीए महु के—ए
चोरने चौथीयो ताव आवतो हतो ते जे दिवसे पूर्यो तेदी ताव हतो बने पेटी उयाही त्यारे पण ताव आ-यो हतो तेथी तेणे जाणी
लीधु के आजे चौथो दिवस छे, आम छही कथा था

पुनरन्यदा दासीपृष्ठा राक्षी सा राक्षी कथामाचर्यो, काचित्स्त्री सपत्नीहरणभयेन निजागमृषणानि पेटाया

क्षिप्त्वा सुद्रां च दत्वा लोकभूमौ सुमोच. अन्यदा सा स्त्री सखीनिवासे गता, सपत्नी च विजनं विलोक्य तां पेश-
नंतरं सा स्त्री तत्रायाता, तां पेशां दूरादवलोक्यैवं ज्ञातवती यदस्याः पेशाया मध्यान्मम हारोऽनयापटत इति सा स्त्री
तां सपत्नीं चौर्येण दूषयामास, सपत्नी शपथान करोति, हारापहारं न मन्यते, तदा सा स्त्री तां सपत्नीं दुष्टदेवपाद-
स्पर्शशपथायाकर्षितवती, तदानीं भयभ्रांता सपत्नी तं हारं तनगागृहादानीय तस्यै ददौ. दासी प्राह हे स्वामिनि !
राज्ञी प्राह सा पेशा स्वच्छकाचमयस्तीति परमार्थः. इति सप्तमी कथा. ॥

पुनरपि रात्रे राजा आवी भोगांते कपट निद्रावश थया त्यारे दासीना पूछवाथो राणी बोल्यां-कोड एक स्त्री पोतानी शोक्यना
भयथी पोताना अंग भूषण एक पेटीमां नाखी उपर सील करी कोइ न देखे तेना स्थाने मूकी. एक दिवस ते स्त्री पोतानी सखीने
घरे गइ त्यारे तेणीनी शोक्ये रेहुं जोइ ते पेटी उघाडो तेमांथी एक हार लइ पोतानी दीकरीने आप्यो दीकरीण पोताना पतिने घरे
जइ क्यांक संताड्या. थोडा बखत पछी ते स्त्री ज्यारे आवी अने दूरथीज पेटी जोइने जाणी लीधुं के-आमांथी हार कोके लोधो छे.
तरतज शोक्य उपर चोरीनो शक राखी सोगन देवा मांड्या पण शोके न मान्युं त्यारे दुष्ट देवना चरण स्पर्श करावी सोगन खवरावा
मांड्या तेथी भयभ्रांत थयेली शोक्ये पोतानी दीकरीने त्यांथी हार मगावीने आप्यो. दासी कहे-पेटी दूरथी जोइने केम तेने खबर

पढी के-हार गयो छे. बीजे दिवसे राणीये खुगसो क्यो के ए पेनी स्वच्छ स्फटिक मणिनी होवाथी जाणी गइ आ ममाने सातमी कया पूर्ण थइ

पुनरपि दासीपृष्ठाया तयोक्त—कस्यचिद्राज्ञ कन्या केनापि खेटेनापहृता, तस्य राज्ञवत्वार पुरुषा मति, एको निमित्तवेदी, द्वितीयो रथकृत्, तृतीयः सहस्रयोथा चतुर्थो वैद्य तत्र निमित्तवेदी विश चिबेद, रथकृद्विष्य रथ चकार, त्वगामिन ॥ रथमारुह्य सहस्रयोथी, वैद्यश्च विद्याधरपुरे गत्वा, सहस्रयोथी तु त खेट हतवान्, एयमानेन खेटेन कयाशिरदिच्छन्, तदैव तेन वैद्येन शिर औपधेन सयोजित, राजा पञ्चादागतेभ्य एभ्यश्चतुर्भ्यस्तां सुता ददौ, कन्या प्रापैषुमध्याद्यो मया सह चिताप्रवेश करिष्यति तमह वरिष्यामिति प्रोच्य सा कया सुरगद्वारि रचिताया चिताया प्रविष्टा, यस्तथा सह तत्र प्रविष्ट स ता कयामृदयान दामी प्राह हे स्वाभिनि! चतुर्थं मध्ये कोऽत्र प्रविष्ट? राज्ञी प्राहान्न रत्तिश्रमात्ताया मे निद्रा समयातीत्युत्त्वा सुप्ता, द्वितीयवासररात्रौ पुनर्दासीपृष्ठा राज्ञी प्राह निमि-
सवेदी इय न मरिष्यतीति भत्या चिता प्रविष्टतामृदवाभिति परमार्थ इत्यष्टमी कथा

बकी बीजे दिवसे रोजनी पेठे राजा मृता पछी दासीना पूछवाथी राणी बोली के-हाइ एक राज्ञानी कुचरीने कोइ आकाश-
चारी उपाडी गयो आ राजा पासे चार पुरुषे हता, एक निमित्तवेदी-नेत्रस्फुरणादि उपरयी शुभ अशुभ परिणाम जाणनारो, रीजो रथमार (सुतार), रीजो सदस योधी अने चौथा वैद्य, तेया निमित्त वेदीये बताव्यु के-‘आ दिशामा गइ छे’ रथमार आकाश गामी

रथ बनाव्यो, ए रथमां बेसी सहस्रयोधी तथा वैद्य ए विद्याधर पुरीमां गया त्यां जइ ए विद्याधरने हण्यो ते वारे हणातां हणाता ते विद्याधरे कन्याभुं मस्तक कापी नाल्थुं तेज क्षणे वैद्ये औपथ प्रयोगथी कन्याभुं मस्तक संयोजित करी दीधुं. कन्या लइने चारे जणा राजा पासे आब्या त्यारे राजाए ए कन्या चारेने आपी दीधी, ते वखते कन्या बोली के-आ चारेमांथी मारी साथे जे चितामां प्रवेश कररो तेने हुं करीश; आठलुं बोली पोते प्रथमथी खोदावी राखेली सुरंगना द्वार उपर चिता करावी हत्ती तेमा मनिष्ट थइ ते समये ए कन्यानी साथे जे चितामां पेठो तेने ते कन्या परणी. दासीए पूछुं हे स्वामिनि ! ए चारमां कोण पेठो ? राणी कहै अटाणे निद्रा आवे छे तेथी काल रात्रे कहीश. एम बोली मुइ गइ. बीजे दिवस रात्रे हमेशनी पेठे राजा पोढ्या पछी दासीना पूछवाथी राणीये कहुं के-निमिचवेदी जाणी शक्यो के आ मररो नहिं तेथी ते तेनी साथे पेठो. मुरंग मार्गे नीकळी तेणीने परण्यो. आ आठमी कथा कहेयाणी.

पुनरपि राजौ पृष्टा राजी कथां प्राह-जयपुरे नगरे सुंदरनामा राजास्ति, सोऽन्यदा विपरीताश्वेनैकस्यामद्व्यां नीनः, ततो चलगां शिथिलीकृत्याश्वात्स राजोर्चीर्यं तम श्वं कचिचरौ बद्ध्वा स्वयमितस्ततो भ्रमन् कस्मिंश्चित्सरसि जलं, पपौ, तत्रैकां सुरूपां तापसपुत्रीं ददर्श, तापसपुत्र्याहृतः स तापसाश्रमं प्राप, तत्र तापसास्तस्य भृशं सत्कारं चक्षुः, सा कन्या तापसैस्तस्मै दत्ता, राज्ञा च परिणीता, तां नवोढां तमेवाभ्यमारुह्य पश्चाद्वलितः, अंत-रालमार्गे कचित्सरःपाल्यां राजा सुप्तो जाग्रश्चेवास्ति, राज्ञी तु सुप्ता निद्राणा च. अथ केनापि राक्षसेन तत्रागत्य नृप-

स्यैव कथित पणमासान् यावद् बुभुक्षितोऽश्मद्य त्या मध्य प्राप्य तप्तो भविष्यामि, अन्यथा मर्द्वाछित देहि ? राज्ञोक्त-
रूहि स्वयच्छित ? तेनोक्त कथिदष्टादशवर्षीयो ब्राह्मण शिरसि पितृदत्तपदस्त्वया गृह्णेन हत सप्तदिनमध्ये चेद्वलि-
र्द्विगते तदाहं त्वा मुशामि, नायथेति राज्ञा तत्प्रतिपन्न

फरी रात्रे रोजने दाणे दासीनी मेरणाची राजाए कया कदी के-जयपुर नगरमा सुंदर नामे राजा हतो ते एक दिवसे निपरी-
ताश्व=रोरुह ताणरायी दोढे अने चोखडु दील मुकबाया उभो रवे एवी अवळी देव बाळा घोडा=उपर चढीने फारवा नीकस्यो त्यां
ए घोडो राजाने एक अटवी=जगल=मा उर गया राजा चाकडु दील मुक्ती यादा परयी उत्तरी ए घोडाने काइ झाड साये यायी
पोते भाम तेम भमतो कोइ तळावमा पाणी पीये छे त्यां एक सुरूपा तापस पुत्री दीठी आ तापस पुत्री ते राजाने चोलात्री तापस
आथममा मड गड ते वलते ते वापसोये राजानो अश्यठ सत्कार करी ते कन्या ए राजाने आपी राजाए कयाने परणी ए नवो-
ढाने साये लइ एज घोडा उपर चढीने पात्रा वळ्या मार्गमा एक तळावनी पार उपर राजा मुतो पण जागतो न हतो अने राणी तो
उपी गड हती; तेठळामा कोइ एक रासते त्या भावीने राजाने कयु के-हु छ मासयी भूख्यो छुं हु भाग नु भक्ष्य मल्लो तेयी ताव
भक्षण करी वस यदश्च तारे यचवु होय तो माक वाछित दे राजाये कयु-‘वोल ताक शुं वाछित छे?’ रासस कहे एक अगर वर्षनो
ब्राह्मण गळक तेनो वाप तेना माया पर पण मुक्तीने आपे ते तारे खडू चढे इणीने सात दिवसनी अदर मने यति तरीके दे तो तने
मुक्ती दउ’ राजाए कयुल कयु रासस महस्य ययो

अथ प्रभाते राजा नतश्चलितः कुशलेन स्वपुरे गतः, सैनिकाः सर्वेऽपि मिलिताः, राज्ञा स्वमंत्रिणे राक्षसवृत्तांतः कथितः, मंत्रिणा सुवर्णपुरुषो निर्माय पटह्वादनपूर्वं नगरे आम्रितः, एवं चोदृतोपितं यो ब्राह्मणपुत्रो राक्षसस्य जीवितदानेन नृपजीवितदानं दत्ते तस्य पित्रोरयं सुवर्णपुरुषो दीयते. इयमुदघोषणा पड्डिहिनानि यावच्च ज्ञाता, सप्त-मदिने एकः प्राज्ञो ब्राह्मणपुत्रस्तां निर्घोषणां श्रुत्वा मातापित्रो रयोधयत्, प्राणा गत्वरः संति, मातापित्रोश्चेद्रक्षां प्राणैः क्रियते नरा वरं, तेनाह नृपजीवितरक्षार्थं स्वजीवितं राक्षसाय दत्त्वा सुवर्णपुरुषं दाययामि.

राजा पण त्यांथी सचारमां चाली पत्नी सहित कुशलताथी पोताने नगर पर्होन्च्यो, सर्व सैनिको भेळा थथा, राजाए राक्षसने वृत्तांत पोताना मंत्रिने कही संभळाव्यो. मंत्रिये एक सुवर्णनो पुरुष वनाव्यो अने ते पुरुष पडो वजडारी=डोल पीटावी=नगरमां फेरव्यो ने जाहेर कराव्युं के-जे ब्राह्मण पुत्र राक्षसने पोतानुं जीवित आपी राजाने जीवित दान आपे तेना मा बापने आ सुवर्ण पुरुष देवानो छे. छ दिवस सुथ्री आवी घोषणा=ढंदेरो=ज्यारे थयो त्यारे सातमे दिवसे एक मास ब्राह्मण पुत्रे ते ढंदेरो सांभळीने पोताना माता पिताने कबुं के-आ प्राण तो ज्यारे त्यारे जवानाज छे, जो ए प्राण वडे माता पितानी रक्षा कराय तो घणुं साहं, माटे हुं नृपना जीवितनी रक्षा अर्थे माहं जीवित राक्षसने अर्पी तपोने सुवर्ण पुरुष देवराबुं.

एवं चारंवारमाग्रेण पित्रोरनुमतिं गृहीत्वा राजसमीपे गतः, राजा तत्पितुःपादौ शिरसि दापयित्वा स्वप्रमा-कथितखल्लगेन पृष्टौ श्रुत्वा राक्षसस्य समीपं स नीतः, यावता राक्षसो दृष्टत्वायता नृपेणोक्तं भो ब्राह्मणपुत्र ! इष्ट स्मर?

एव नृपेणोक्तं स ब्राह्मणपुत्र इतस्ततो नेत्रे नि क्षिपन् जहास, तदा राक्षसस्तुष्टः प्राह यदिष्ट तन्मार्गय? स प्राह यदि
स्य तुष्टस्तदा हिमा त्यज? जिनोक्तं दयाधर्मं कुरु? राक्षसेऽपि तद्यचसा दयाधर्मं प्रतिपन्न, राजादयोऽपि स दारक
प्रशसितपत अथ दाम्नी प्राप्त हे राक्षि! तस्य ब्राह्मणपुत्रस्य को दास्यरेतुः? तयोक्तं साप्रत मे निद्रा सामायातीत्यु-
नत्वा सुप्ता, द्वितीयदिने दासीपुष्टा सा राक्षी प्राप्त हे ब्रह्मेऽय तस्य दास्यहेतु —तुणा हि माता पिता नृप शरण, ते
त्रयोऽपि मत्पार्श्वदगा, अह पुन' कस्य शरण अयामीति तस्य रास्यमुत्पन्नमिति परार्थ . इति नवनी कथा

भाय तेने ज्यारे वारंगार आग्रदधी कहेरा मांद्यु त्वारे माता पिताए माद अनुमति आपी के ते ब्राह्मण पुत्र राजा
पांसे गयो भने पोतानो सवत्य कसो राजा तेना पिताए पण एना मस्तरु उपर देवरातीने ए ब्राह्मण पुत्रने आगळ करी पाछळ
पोते जयादु खड्ड हायणं लद राक्षस पांसे लद गया ज्यां राक्षसने जोया त्यां राजाए ब्राह्मणपुत्रने क' के-नारा इष्टदेवन्नु स्मरण
फरी ले'-आ समये ए ब्राह्मण पुत्र चारे कोर ननर फेररी खड्डलड हसी पढंगो, त्वारे राक्षस मसन्न थदने बोल्यो के-‘तने जे इय
होय त मारी पांसे मागी छे ’ त्वारे ए ब्राह्मण बाळके कणु के-नो तु मने तुष्ट थया हो अने मने गये ते मागी लेगा नहे ते तो
हु एटलुंन माए छुं के-‘तु हिंसा त्यगी दे, जिन कथित दया धर्म स्वीकार’ राक्षसे तेना नवनयी दया धर्म अंगीकार कयों राजा
बगेरे तरेने ए ब्राह्मण बाळकनी प्रदमा करी मदना दामी बोली के ‘हे स्वामिनि’ राक्षसने गळिदा । यइ उमेरो ए ब्राह्मण बालक
इस्यो केम? राणी कहे-‘इमणा तो मने निद्रा आवे छे, काळे तेना हसवानो हेतु कहीछ, आप करीने मुइ गया बीजे दितसे करी

राजा सूइ गया पछी दासीए पूछतां राणी बोल्यां के-‘हे सखि ! मनुष्योने माता, पिता, तथा राजा; आ टण दुःख टाणे शरणे जवाना स्थान लोकमां कहेचाय ते त्रणे आ टाणे मारे पडखे छतां मारे केनु शरण लेवुं? अर्थात् त्रणेमां एके मने शरण आपी शके तेम नथी आम मनमां लावी ए ब्राह्मण बालक हस्यो; अने ए बालकना धैर्य उपरथी तथा तेनी माता पिता प्रतिनी उच्च भावना उपरथी राक्षस प्रसन्न थइ गयो. आ नवमी कथा कही.

एवं सा चित्रकरसुता कथाभिर्मुहुर्महामोहयन्ती राजानं वशीचकार, राजा तु तस्यामेवासक्तोऽन्यासां राज्ञीनां नामापि न जग्राह. ततस्तस्यादिच्छद्राणि पश्यन्त्यः सर्वा अपि सपत्न्यः परमं द्वेषं वहन्ते, चित्रकरसुता तु निरन्तरं मध्याह्ने सांप्रतं राजप्रसादादुत्तमामवस्थां प्राप्य गर्वं मा कुर्याः? एवमात्मनः शिक्षां ददतीं तां दृष्ट्वा सपत्न्यो राजानमेवं विज्ञप-
यामासुः, हे स्वामिन्नेपा क्षुद्रा तवानिशां कार्मणं कुरुते, गद्यसाकं वचनं न मन्यसे तदा मध्याह्ने स्वयं तद्गृहे गत्वा तस्याः स्वरूपं विलोकयेति. अथ भूपतिस्तासां वाक्यं निशम्य मध्याह्ने तस्या गृहे गतः, सा तु तथैव पूर्वनेपथ्यं परि-
भाषात्मनः शिक्षां ददती भूपतिना दृष्ट्वा, सर्वाण्यपि तदचांसि श्रुतानि, तस्या निर्गवतां ज्ञात्वा परमं प्रमोदमवाप.
स इमां पट्टराज्ञी चकार, इयं च विशेषान्मनोविनोदं चकार.

आवी रीते ते चित्रकारनी पुत्री कनकभंजरीये राज नवी नवी कथाओ संभञ्जवी बारंवार राजाने मोह

पमादती राजाने एवो यश क्यो के राजा वीजी राणीओनु नाम पण न छेता तेमान आसक्त थयो, तेथी तनी वीजी शोकयो वन-
कमजरीना छिद्र जोवा द्वेपयी मेराय तत्पर यद्, आ चित्रमार पुनी तो राज मथ्यान्ह समये एकात्मता पोताना ओरदाना कमाद वय
करी अदर एकली पोताना पूर्वना वत्त पहेरी पोताना आत्माने एम निंदती के-हे आत्मा ! तारो आ पूर्वनो वेप छे, हमणा तने
राजानी प्रसन्नतायी उत्तम अवस्था मली छे तेनो तु जराय गर्ब मा कर' आनी रीते आत्माने शिखामण देती ए तेनी शोकयए
जोउने राजाने कहु के-हे स्वामिन् ! आ छुद्रा=हल्की जातनी=आपे आणी छे ते तो आपना उपर कामण करे छे, जो अमार्क
कहेयु आप न मानता होतो मथ्यान्ह दाणे तेना घरमा आप पोते जइने तेणीनु स्वरूप जुओ, राजा आ वचनो साभळी मथ्यान्ह
समये ए चित्रकार पुत्रीने ओरडे जइ चढ्या त्या तेणे ए राणीने पोतानो पूर्व वेप पहेरी आत्माने शिखामण देती दीठी तेणीना
क्या वचनो साभळ्या, तेनी गव रहितता जाणी राजा परम हर्ष पाम्या, प्रने तेणीने पट्टराणी करी तेथी ते राणी राजाना मनने
अधिक विनोद देनारी थद

अथवा तन्नगरोयाने विमलाचार्य ममायात राश्या सह नृपस्तद्वदनाय तत्र गत, नगरलोकोऽपि तद्वदनार्थ
गत, तदा विमलाचार्यो देशना चकार, चित्रकरसुता नृपश्च दाचपि मतिबुद्धौ श्रावकधर्म गृहीतवतौ, परस्परमना
याध्या धिगगसाधन कुन्त अयेद्युस्तया दत्तापचपरमेष्टिनमस्कार स पिता मृतो व्यतरो जात' कालातरेणार्हत
धर्मनाराध चित्रकरसुता राज्ञी मृता देवीत्व प्राप, ततदच्युत्वा वैताड्ये पर्वते तोरणाभिधे पुरे दृढशक्तिलेखस्य

पुत्री कनकमाला बभूव, प्रासयौवनां तामेकदा वीक्ष्य कंदर्पनप्तौ वासवनाम्ना कश्चित् खेतरोऽग्रहल्य तामत्र महाद्वौ मुक्त्वा स्वचित्ते प्रमोदं बभार, अत्र विद्यावलात्समग्रां सामग्रीं विधाय स वासवविद्याधरो यावद्वर्धोद्वाहाय समुत्सु-
कोऽभवत्तावत्कनकमालाग्रजस्तदनुपदिक्ततत्रायातो वासवं विद्याधरमधिक्षितवान्, तौ द्वावपि कोपाद् घोरं युद्धं मवादीत्, हे पुत्रि ! भ्रातृशोकं मुंच, कनकमाला तु भृशं भ्रातृशोकं चकार, तदानीं कश्चिदेदस्तत्रागल्य कनकमालांप्रत्येव-
त्रैव गिरौ? अत्र स्थितायास्तव सर्वं भव्यं भविष्यति.

एक समये ते नगरना उद्यानमां विमलानार्थं नामे साधु आब्या राणी सहित राजा तेने वंदन करवा गया, नगरना लोको पण वंदन करवा आवता हता, त्यारे विमलाचार्य देशना करता हता ते सांभळी राजा तथा राणी वने प्रतिमुद्ध थया अने वनेये श्रावक-
धर्म ग्रहण कर्यो. पळी वने परस्पर वाध न आवे तेवी रीते त्रिवर्ग साधन करवा लाग्या. एक दिवसे ते राणी (कनकभंजरी)ए तेना पिता चित्रकार वृद्धने पंचपरमेष्ठि नमस्कारनो उपदेश दीधो ते पळी ते मरीने व्यंतर थयो. कालांतरे आर्हत धर्मने आराधी ए चित्र-
कारपुत्री राणी पण मृत्यु पामीने देवी थइ. देवी भावथी च्युत थइने वैताव्य पर्वत पर तोरण नामना पुरमां दृढशक्ति खेचरनी कन-
कमाला नामे पुत्री थइ, ते ज्यारे यौवन पामी त्यारे तेने जोइ कामातुर वनेलो एक वासव नामनो खेचर तेणीं हुं हरण करी जइ तेने महान् पर्वतमां मूकीने पोताना मनमां हर्ष पांम्यो. आ पर्वतमां पोतानी विद्याना बळथी विवाहनी समग्र सामग्री एकडी करी ज्यां

गार्ग्यं विवाह विधिधी तेजीने परणबानी तैयारी करे छे तेदलाया ए कनकमालानो महोदो भाइ पनेक शोधतो त्यां आवी पडोच्यो, तेणे ए वासव विद्याधरनो ज्यारे अधिक्षेप कर्णो त्यारे बेय कुपित थइ शुद्ध करवा लाग्या, अने परस्पर घोर प्रहार करवायी बन्ने मरण पाव्या कनकमाला तो भायनो अत्यंत शोक करवा लागी ते दाणे कोइ एक देव त्यां आवीने कनकमालाने बोल्या के- 'हे पुत्रि! भाइनो शोक मूकी दइने बिच स्वस्य कर, आ सत्तार एवोज छे तु पोते पूर्वं भवमा मारी पुत्री हती हवे तु आ पर्यंतमान स्थिति कर अहि स्थिति करताज तारु सव सारु थरो

एव देववचनमाकर्ण्य कनकमाला चिंतयामास कोऽसौ देव ? कथमस्यार पुत्री ? असौ मयि स्तिष्ठति, अहमप्यस्मिन् स्तिष्ठामि, यागदेव कनकमाला चिंतयति तावत्सज्जनको विद्याधरेन्द्रो दृढशक्तितमा धावन् तत्रापात , स्वपुत्र स्वर्ण तेजस विरोधिन् वासवविद्याधर च मृत दृष्ट्वा, छिन्नमस्तका च ता पुत्रीं दृष्ट्व विचारयामास, अय सुत इय सुताप शत्रुस्त्रयोऽप्यमीर्द्दगवस्या प्राप्ता , स्वप्नोपम जगत्सर्वं दृश्यते एव ध्यायतस्तस्य दृढशक्तिविद्याधरस्य जातिस्मरणं मृतपञ्च, असौ शासनदेवीप्रदत्तवेपथ्वधारणाश्रमणो यतिरमृत

आधु देवनु वचन साभली कनकमाला विचारवा लागी के-आ देव कोण ? हु एनी पुत्री केय ? आ मार। उपर स्नेह राखे छे मने पण एना उपर स्नेह याय छे आवी रीते ज्यां कनमाला चिंतन करे छे त्या तो तेना जनक=पिता=दृढशक्ति विद्याधरेन्द्र दोहता त्यां आल्या, सुवर्ण जेवा तेजस्वी पोताना पुत्रने तथा वासव विद्याधरने मृत पडेला जोइने ते साथे छेदायेळ छे मस्तक जेनु एवी

पोतानी पुत्रीने जोइ विचारवा लाग्या के—आ पुत्र, आ पुत्री अने आ शत्रु; त्रणेय आत्री अवस्थाने पाभ्यां!! आ सर्व जगत् तो स्वप्न समान छे. आबुं ध्यान करतां दृढ शक्ति विद्याधरने जातिस्मरण (पूर्व भवजुं भान) उपजुं, एटले एने शासन देवीए साधु वेप आल्यो अने ते चारण श्रमण यति थया.

अथ स व्यंतरस्तथा पुत्र्या सह तं श्रमणं ननाम, जीवन्तीं तां पुत्रीं वीक्ष्य स चारणश्रमणस्तं व्यंतरं नमंत-
मपृच्छत् किमिदमिदजालं मया द्रष्टुं? व्यंतरः प्राह तव पुत्रशत्रु मियो वियुध्य मृतौ, इयं च कन्या जीवलपि मृता-
दक्षिता, मुनिः प्राह कथं त्वया माया कृता? स व्यंतरः स्मृतैवमाह हे मुनिनायकैनत् शृणु? क्षिप्रप्रतिष्ठनृपतेजित-
शत्रोरियं प्राग्भवे पत्न्यभवत्, चित्रांगदनाम्रश्चिकृतो ममैषां पुत्र्यभवत्, एतया प्राग्भवेल्समये मम नमस्कारा-
दत्ताः, तत्प्रभावादहं व्यंतरो जातः, एषापि मृता देवी जाता, देवीत्वनुभूय तव सुतात्र भवे जाता, तेन विद्याधरेणा-
पहृत्यात्र चैतये मुक्ता, वासवालयखेचरेणावासं कृत्वा विवाहसामग्रीं मेलयित्वा विवाहः कर्तुमारब्धः. ततश्च कनक-
तेजनामा दृढभ्राता समायात. ततो द्वौ क्रुद्धौ कुर्धर्पयुद्धेऽन्योन्यशस्त्रघातेन मरणमापतुः, असावपि भ्रातृशु-
चार्दिता स्थिता.

हवे पेलो व्यंतर ते पुत्री सहित आ श्रमणने नग्यो त्यारे ते पुत्रीने जीवती जोइ ते चारण श्रमणे नपता व्यंतरने पूछ्युं के-
थुं मे आ बंधु इंद्र जाल दीहुं? व्यंतर बोल्यो—तमारो पुत्र तथा शत्रु परस्पर युद्ध करीने मृत थया अने आ कन्या तो जीवती छतां पण

मुचेली देवाडी मुनिप पृथु के-‘शु तें माया करी?’ ते टाणे याद करीने व्यतर बोल्यो के-‘हे मुनि नायक! ए वात साभळो-
सितिप्रतिष्ठा राजा जितशत्रुनी आ पूर्वं भवे पत्नी हवी अने चित्रांगद नासनो हु चित्राकार वेनी आ पुत्री हवी पूर्वभवे अत समये
आणे यने पचपरमेष्ठि नयस्कार दीधा तेना प्रभावयी हु व्यतर थयो; अने ए मरीने देवी यद् देवी भवनो अनुभव ल्ळने आ भवमा
तारी पुत्री यद् ते विद्याधरे अपहरण करी आ चैत्यमा मूकी हवे ए वासव नामना खेचरे आवास करी निवाह सामग्री भेली करी
परणवा तैयारी करी तेदलाया कनकतेजा नामनो महोदो भाद आबी पर्वोच्यो ते पळी बेय काथे भराय दुर्धर्प पुढमां अन्योन्य
शत्रायातयी मरण पाव्या, ते टाणे आ पण भोइना शाक्यी दु खित यद् गद्

अन्येष्टुर्पात्रार्थमायातेन मया सा दृष्टा, एतस्या यद्यौ चौरौ च मृते यावदिममहमाश्वासयामि तावद्भवतोऽत्र
प्राप्ता, मया विवृष्टमिगमनेन जनकेन सम मा गतिविति मयेतस्या गोपनमाया विहिता, यच्च निराशत्वं मया तदानीं
कृतं तास्तत्राप्य मुनिरुच्चैऽहो व्यतर! या त्वया तदा माया कृता स मम भवहरिणी जाता, तेन मम भवतोपकृत,
न किंचिदपराद्ध एवमुक्त्वा स मुनिर्धर्मांशिप दत्वायत्र विजहार अथ प्रगभवदृप्तात श्रुत्वा सा कन्या जातिस्म-
रणमागमूत, तदा प्राग्जन्मजनकं त व्यतरमाह हे तात! त पूर्वभवपतिं मे मेलय? व्यतर प्राग् स ते प्राग्भवभर्ता
जितशत्रुपतिर्देवीभूय न्युत साप्रत सिद्धरथो नाम राजा जातोऽस्ति, स गंधारदेशे पुढूर्ध्वननगराद् स्वापहतोऽत्र
समायास्यति, स हि त्वामत्रैव सकलसामग्र्या परिणेष्यति, यावत्स इहाम्येति तावत्त्वमत्रैव तिष्ठेत्युक्त्वा स व्यतर-
सुराचळे शाश्वतजिनपियानि नतु गतवान्

वीजे दिवसे यात्रार्थ आवेळा ये ते दीढी. आनो भाइ तथा चोर तो मृन पडेला होता. हुं आने आश्वासन आपनो हतो त्यां तो तसें अहीं प्राप्त थया. ये विचार्युं के—'आ तेना वापनी साये जाओ मां' पटला साहं भें आने संताडवाने माया रचीने तगने ते वखते जे निराश कर्यां ते माटे क्षमा करवी. मुनि चोल्या अद्यो व्यंतर ! ते ए दाणे जे माया करी ते तो मारा भवने हरनारी धइ पडी; तेथी तो ते मारो वणो उपकार कर्यो; मारो कंठ पण ते अपराध नथी कर्यो, आय कधी ते मुनि ए व्यंतरने धर्माशीष आपीने पोते अन्यत्र विनार कर्यो हवे आ कन्याये पोताना पूर्वभवनी चाल साभळी तेथी तेने जातिस्मरण लाभ थयो; त्यारे पोताना पूर्वभवना जनरु ते व्यंतरने कहेवा लागी के—'हे ताल ! ते मारा पूर्वभवना पतिने मने मेलवी यो?' त्यारे व्यंतरने कलुं के—'ते तारो पूर्वभवनो भर्ता जितशत्रु रागा देव यइने द्युत थयो अने हालमां ते सिहरथ नागनो रागा अवतयो छे अने गंधार देशमां बुद्धवर्धन नगरची घोडे घणे दूर अपहृत (आकृष्ट=खेचायेळो) अत्रे आत्रशे, अने ते सकल सामग्री संपादन पूर्वक तने अवेज परणशे: माटे ज्यां मूवी ते अत्रे आवी पक्षेचें तावत्पर्यंत तारे अत्रेज स्थिति करवानी छे; एण योलीने ते न्यंतर घुराचलने विगये गाभत जिनविचोळुं नमन करपा चाली नीकळ्यो.

इमं सर्ववृत्तांतं कथयित्वा सा कन्या राजानं प्रत्याह हं स्वामिस्त्यमत्र मग्नाग्याकर्षितः समायातः. सिद्धरथराजा-
पीमां पूर्वभवकथां श्रुत्वा पूर्वभवभ्रशुरो व्यंतरः स्मृतः पुनस्तत्रागात्, दिव्यवादित्रनिर्घोषं कृतवान्, मध्याह्ने जिन-
विमान्यग्यचर्यं नृपोऽभुंक्त. ततस्तेन व्यंतरेण प्रतिज्ञाशेषवांछितोऽसौ नृपतिस्तत्र माममेकं स्थितवान्. चिरकालेन स्व-

राज्यानिष्टशकी राजा ता दयिताप्रतीदमाह प्रिये! प्रचलो बैरिब्रजो मे राज्यमुपद्रोष्यति, ततोऽह स्वपुर यासि दयिता जगाद यदि राज्य भोऽस्तु न शक्यते तदा व्योमगमनसाधिका प्रज्ञप्तिविद्या मन्मुखाद् मुहाण? यतस्तव व्योमगति र्धयासुख स्यात्, प्रदत्ता तां विद्यामासाद्य सिंहस्थो राजा विद्याधराग्रणीर्धर्मव, प्राग्भवमेवमसपूर्णां तां प्रियामापृच्छथ स राजा स्वपुरे व्योममार्गेण समापत्, तत्र पुरे कियद्दिनानि स्थित्या सिंहस्थो नृपतिस्त्वं पर्वत पुनर्गत एव स्वनग रादस्मिन्नगे नित्य गतागति कूर्चन्वपति सिंहस्थो लोकातगातिरिति नाम प्राप

सयलो वृत्तांत कहीने ते कन्या राजा प्रत्ये बोली के-‘हे स्वामिन्! तमें अत्रे मारा सद्भाग्यना आर्यणथी खेचाने आब्या छो सिंहस्थ राजा एण आ पूर्वभव कया सांभळीने पूर्वभवना ससरा व्यतग्ने याद करता ते एण अत्रे आब्या अने विव्यवादिचना नाद कया मर्यान्ह साचें जिनरिबोने पूनी राजा जम्या ते पछी ते यतरे तेनी सक्ळ वाछनाओ पूरी अने ए राजा त्या एक मास स्थिति करी रखा केटलेक फाळे पोताना राज्यनी अनिष्ट शत्राबाळा ते राजा ते पोतानी दयिता प्रत्ये बोल्या के-‘हे प्रिय प्रवळ शत्रु गण मारा राज्यमां उपद्रव करशे तेथी हु हवे मारा नगरमा जबा इच्छु हु, दयिता बोलीके-जो राज्य मूकी न शक्य तो मारी पासेयी आकाशगमननी साधिका त्रिशा शृण करो जेथी तमे सुखे आकाश गमन करी शको पछो पोतानी प्रिया पासेयी आकाश गतिनी चिंथा मेळवी सिंहस्थ राजा विद्याधरानो मुख्य वयो अने पूर्वभवना सवय जन्य प्रेमयी पूर्ण पोतानी ए प्रियानी रजा लइ ते राजा आकाश मार्गे पोताने नगर आब्यो, ते पुरमा केटलाक दिवस रही पाछो ए सिंहस्थ राजा ते पर्वत उपर आब्या आम पोताना

नगरथी नित्य नग उपर गत आगत करवा लाग्या ते उपरथी तेनु लोकमां नगति नान मसिद्ध थयुं.

अन्यदा तत्र नगे तं भूपं स व्यंतर एवमाहाहं मत्स्वामिनिर्देशादेशांतरं गमिष्यामि, त्वं मत्पुत्रीं स्वनगरे नीत्वेमं नगं शून्यं माकार्षीः. एवमुक्त्वा स व्यंतरः स्थानांतरमगात्, नृपस्तन्नगे महन्नगरं व्यधात्, नगतिपुरमिति माम कृतवान्, तत्रस्थो राजा तथा राज्या सह भोगान् भुंजन् सुखेन कालं निर्गमयति. तत्र राज्यं पालयतस्तस्य बहुतरः एकां मंजरीं नृपतिर्लीलया स्वकरेण जग्राह, गतानुगतिका लोका अपि तस्य मंजरीफलपत्रादिकं जगृहुः, भूमिपालः क्रीडां कृत्वा ततः पश्चादलितस्तमाम्रवृक्षं काष्ठशेषमालोक्यैवं चिन्तितवान्, अयमाम्रवृक्षो नेत्रपीतिकरो यो मया पूर्वमागच्छता दृष्टः, सोऽयं काष्ठशेषो विगतशोभः सांप्रतं दृश्यते, यथायं तथा सर्वोऽपि जीवः कुटुंबधनधान्यदेहा-दिसौंदर्यभ्रष्टो नैव शोभां प्राप्नोति, एतच्च सर्वं विनश्चरं यावन्न क्षीयते तावत्संगमे यत्नः कार्यः, इति चिन्तयन्नगतिः प्रतिबुद्धो जातः, शासनदेवीप्रदत्तवेपः संगममाददे.

एक समये ते नगमां राजा सिंहरथने ते व्यंतर एम बोल्हो के-‘हवे हुं मारा स्वामीनी आज्ञाथी देशांतरे जइश तो तमें पोताने नगर मारी पुत्रीने तेडी जइ आ पर्वतने शून्य करशो मां ? आटळुं बोली ते व्यंतर स्थानांतरे गयो. राजाए ते नगमां महेहुं नगर वसावी तेनुं नगतिपुर नाम करी तेमां राजाए राणीनी साबे नाना प्रकारना भोग भोगवतो सुखेथी काल गालतो हतो, एम त्यां

રાજ્ય પાલતા કેટલોક કાલ વીત્યો. એક સમયે રાજા નગતિપુરી સમીપે વસતોત્સવ નિરત્રવા નીકળ્યા, ત્યાં માર્ગમા મજરીપુજથી સુદર અર્પિત મારના મરાવથી શોભીતો એક આમ્રટ્સ દીવો; રાજાએ તેમાંથી એક મજરી=મોરનો=શુભલો=લીલા શુદ્ધિથી પોતાને શાપે લોહી લીધા. હા. તો હમેશાં મતાનુગતિક હોય છે તેથી રાજાનુ જોડ વીજા લોકોએ પણ કોડપ મોર લીધો, કોડપે કુપલ પણ લીધા, કોડપ નના ફલ (લાલ્લી) લીધા, અને કોડપ તો વલી હાલ્લીયો લોહો રાજા ક્રીડા કરીને પાછા વળ્યા. જ્યાં એ આમ્ર પામે આવીને જુદા છે તો એ આમ્રહસને કાણ જપ જોડ મનમા ચિંતન કરવા લાગ્યા. 'અરે જે આમ્રહસ મયમ અહીં આવતા કેવો મેનને મીનિ ઉત્પન્ન કર તેવો દેવો હતા તે આ અટાને કાણ શેષ શોભા રહિત દેવાય છે. જેમ આ તેમજ સર્વે જીવો પણ ધનધાન્ય કુટુમ દેહ આદિક સર્વે સાદર્થ્ય ધ્રુવ યતા શોભતાજ નથી. મરે આ ચિત્તશ્ચર સગલ જ્યાં સુધી સય ન પામે ત્યાં સુધીમા સયમ વિપયે યત્ન કરતો જરૂરનો છે, આટલું ચિંતન કરતા નગતિ મતિબુદ્ધ થયા, ત્યારે શાસન દેવતાએ વેપ અર્પ્યો અને પાતે સયમ ગૃહણ કર્યો.

અ. યદા તે કરકડુદિમુગ્ધનભિનગાતિરાજાનધત્વારોઽપિ પ્રત્યેકદુદા સપમિનો વિરતોઽપેયુ ક્ષોનીમતિટનગરે પ્રાપ્તા, તત્ર ચતુર્મુલે દેવકુલે ક્રમત પૂર્વાચેપુ ચતુર્દિગદ્વારેપુ યુગપત્યપિષ્ઠા, તેપામાદરકરણાર્થે ચતુર્મુલ્લો યક્ષ મમ તાત્સમુલ્લોઽમ્ભવત્, તદાનોં કરકડુમુનિ સ્વદેશકટુરોગોપશામનાય કર્ણવૃતા શલાકા ગોપયત્ ક્ષિમુલેન સયમિનોક્ત પુરમત પુર રાજ્ય દેશ ચ વિમુચ્ય પુનસ્ત્વ કિં સચય કુલ્યે? કરકહમુનિયાચત્તમતિ ચક્તિ તામ્બમિરાજપિણા ધિમુ-ત્વમત્યેવમુક્ત સર્વાણિ રાજ્યકાર્યાણિ મુમત્વા પુનસ્ત્વયા કિમિદ શિશ્નારૂપ કાર્યં કર્તુમારન્થ? યાવદ્ દિમુલ્લો મુનિ-

नमिराजर्षिप्रद्युत्तारं दत्ते तावन्नगातिराजर्षिरेवमुवाच, यदा राज्यं परित्यज्य भवान् मुक्तावुत्सहते तदान्यं किमप्या-
ख्यातुं नार्हति. अथ करकंदुमुनिस्तान् व्रीन् प्रत्येवमुवाच साधुषु साधुदितं वदन्न दूष्यो भवभि, कंदूषशमनाय कर्ण-
धृतोऽपि शलाकासंचयोऽयुक्त एव, परमसहता मया घृतास्तीति. एवं चत्वारोऽपि परस्परं संयुद्धाः सत्यवादिनः
संयमाराधकाः केवलज्ञानमासाद्य शिवं जगुः. अत्र नमिप्रसंगात्पत्येकबुद्धचतुष्टयकया कथिता. ॥

एक समये ते करकंदू, द्विमुख, नमि तथा नगाति; चारे प्रत्येकबुद्ध संयमी महात्माओ विहार करता करता क्षोणी प्रतिष्ठ
नगरने विणये आवी चडया. त्यां चार द्वारना देवकुलमां क्रमथी पूर्वदिक् चार दिशाओना द्वारोथी चारे एक काळे प्रविष्ट थया,
तेने आदर देया माटे चार मुखवालो यक्ष चारे कोरथी संमुख थयो त्यारे करकंदू मुनिण पोताना देहना कंदू (चळ) रोगना उपशमन
(मटाडवा) माटे कान उपर राखेली गणवानी शलाका संताडी एटले द्विमुख संयमिण कर्णु-नगर, अंतःपुर, राज्य अने आखो देश,
आ बधानो त्याग कर्थो हवे संवय केम करो छो? करकंदू मुनि हजी ज्यां तेने उत्तर देवा जाय छे तेटज्यामां तो ए द्विमुख मुनिने
नमिराजर्षिण कर्णु—बधां राजकार्य छोड्यां, फरी हवे आ थुं निशा कार्य करवानुं आदर्यु? ज्यां द्विमुखमुनि नमिराजर्षिने उत्तर
देवा जाय छे तेटज्यामां तो बच्चे नगाति राजर्षि बोल्या के—ज्यारे तमे राज्यनो परित्याग करीने मुक्ति पायचा उत्साह करो छो
त्यारे अन्यने कंइ पण करेवाने तपने घटतुं नथी. आम उत्तरोत्तर एक पछी एक बोली रबा त्यारे करकंदू संयमी ते द्विमुखादि ब्रणे
प्रत्ये एम बोल्या के—‘साधुओमां साधुओनुं हित करेनारनो दोष न करेवाय. चळ मटाडवाने कान उपर राखेली शलाकानो संवय

एष साधुने श्रुत्वा डेः एष चळनी पीटा सहन न करी मे श्रुत्वाका घाएण करी डे आम चारे सुनिओ परस्पर सजुद थइ सत्य
वादी तथा सयपाराधक रही केवलज्ञान सपन वनी शिवन्परम मलयणन्मोस प्राप्त यया नमिराजर्पिना प्रसगयी नमिराजर्पिना
जेवा चार मत्यवजुदना चरित्रनी पयाहु निरूपण धर्यु

॥ इति नमिप्रव्रज्याख्य नवममध्यपत्र सपूर्णम् ॥

॥ नमिप्रव्रज्याख्य नवम अध्ययन सपूर्णं ध्यु ॥

इति श्रीमदुत्तराख्यपत्रसूत्रार्थदीपिकापुष्पाभ्यामश्रीलक्ष्मीकीर्तिगणिशिष्यश्रीलक्ष्मीवल्लभगणिविरचिताया
नमिप्रव्रज्याख्यनवमोऽध्यायनस्यार्थ सपूर्ण ॥ श्रीरस्तु ॥

इति श्रीमद उत्तराख्यपत्र सूत्रनी वपा याप लक्ष्मीकीर्ति गणिशिष्य वपाभ्याप लक्ष्मीवल्लभद्वारि विरचिता अर्थ दीपिका नामनी
नीकामा नमि प्रव्रज्यानामर नवम अध्ययनो अथ सपूर्णं ध्यो

द्वितीयो भागः समाप्तः

इति श्रीमदुत्तराध्यायनसूत्रे द्वितीयो भागः समाप्तः

